

แนวทางการพัฒนาการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนคงคาราม

โดย
นายสมศักดิ์ แป้นเกิด

การค้นคว้าอิสระนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการบริหารการศึกษา แผนก ข ระดับปริญญาโทมหาบัณฑิต

ภาควิชาการบริหารการศึกษา

มหาวิทยาลัยศิลปากร

ปีการศึกษา 2566

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยศิลปากร

แนวทางการพัฒนาการบริหารโรงเรียนวิสุทธิพุทธของโรงเรียนคงคาราม

การค้นคว้าอิสระนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการบริหารการศึกษา แผน ข ระดับปริญญามหาบัณฑิต

ภาควิชาการบริหารการศึกษา

มหาวิทยาลัยศิลปากร

ปีการศึกษา 2566

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยศิลปากร

THE DEVELOPMENTAL GUIDELINES FOR BUDDHISM ORIENTED SCHOOL
ADMINISTRATION OF KONGKARAM SCHOOL

An Independent Study Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for Master of Education EDUCATIONAL ADMINISTRATION
Department of Educational Administration
Academic Year 2023
Copyright of Silpakorn University

หัวข้อ	แนวทางการพัฒนาการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนคงคา ราม
โดย	นายสมศักดิ์ แป้นเกิด
สาขาวิชา	การบริหารการศึกษา แผนก ข ระดับปริญญาโท
อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก	รองศาสตราจารย์ ดร. นุชนรา รัตนศิริระประภา

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร ได้รับพิจารณาอนุมัติให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต

.....	คณบดีคณะศึกษาศาสตร์
(ศาสตราจารย์ ดร. คณิต เขียววิชัย)	
พิจารณาเห็นชอบโดย	
.....	ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร. วรกาญจน์ สุขสดเขียว)	
.....	อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก
(รองศาสตราจารย์ ดร. นุชนรา รัตนศิริระประภา)	
.....	ผู้ทรงคุณวุฒิภายนอก
(รองศาสตราจารย์ ดร. พิชญภา ยืนยาว)	

640620114 : การบริหารการศึกษา แผน ข ระดับปริญญาโทมหาบัณฑิต

คำสำคัญ : การบริหารโรงเรียนวิถิพุทธ

นาย สมศักดิ์ แป้นเกิด: แนวทางการพัฒนาการบริหารโรงเรียนวิถิพุทธของโรงเรียนคณาภิราม อาจารย์ที่ปรึกษา
วิทยานิพนธ์หลัก : รองศาสตราจารย์ ดร. นุชนรา รัตนศิริประภา

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อทราบ 1) การบริหารโรงเรียนวิถิพุทธของโรงเรียนคณาภิราม และ 2) แนวทางการพัฒนาการบริหารโรงเรียนวิถิพุทธของโรงเรียนคณาภิราม กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ บุคลากรของโรงเรียนคณาภิราม จำนวน 93 คน และพระสอนศีลธรรมโรงเรียนคณาภิราม จำนวน 4 รูป รวมทั้งสิ้น 97 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยมี 2 ประเภท คือ แบบสอบถามความคิดเห็นและแบบบันทึกการสนทนากลุ่ม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลของแบบสอบถามความคิดเห็น คือ ความถี่ ร้อยละ มัชฌิมเลขคณิต ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์แบบบันทึกการสนทนากลุ่ม ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า

1. การบริหารโรงเรียนวิถิพุทธของโรงเรียนคณาภิราม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่าอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงลำดับค่ามัชฌิมเลขคณิตจากมากไปน้อย ดังนี้ การดำเนินการจัดสภาพและองค์ประกอบการเตรียมการ การดำเนินการพัฒนาตามระบบไตรสิกขา การประเมินผลและเผยแพร่ผลการดำเนินงาน การดูแลสนับสนุนใกล้ชิด และการปรับปรุงและพัฒนาต่อเนื่อง

2. แนวทางการพัฒนาการบริหารโรงเรียนวิถิพุทธของโรงเรียนคณาภิราม ประกอบด้วย 11 แนวทาง ดังนี้ 1) การเตรียมการ มี 2 แนวทาง คือ (1) ดำเนินการจัดตั้งเว็บไซต์ หรือเว็บเพจโรงเรียนวิถิพุทธของโรงเรียนคณาภิรามเพื่อประชาสัมพันธ์กิจกรรมผ่านรูปแบบสื่อสังคมออนไลน์ที่เข้าถึงได้ง่าย (2) คณะกรรมการดำเนินงานระดับสถานศึกษาต้องมีประสบการณ์ในการทำงานในโรงเรียนคณาภิรามอย่างน้อย 5 ปี 2) การดำเนินการจัดสภาพและองค์ประกอบ มี 2 แนวทาง คือ (3) ออกแบบ ปรับปรุง และพัฒนาหลักสูตรโรงเรียนวิถิพุทธของโรงเรียนคณาภิรามให้เป็นอัตลักษณ์ของโรงเรียนและเกิดความยั่งยืน (4) ส่งเสริมศักยภาพเพื่อความเป็นเลิศด้านวิถิพุทธให้แก่แก่นักเรียนและครูอย่างต่อเนื่อง 3) การดำเนินการพัฒนาตามระบบไตรสิกขา มี 2 แนวทาง คือ (5) พัฒนาบุคลากรให้มีคุณลักษณะที่ดีตามวิถิพุทธ โดยจัดทำแผนพัฒนาบุคลากรให้สอดคล้องกับหลักพุทธธรรม เช่น กิจกรรมค่ายปฏิบัติธรรมของครูอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง กิจกรรมสัปดาห์ถือศีลปฏิบัติธรรม เป็นต้น (6) จัดทำคู่มือการปฏิบัติงานโรงเรียนวิถิพุทธให้สอดคล้องกับบริบทของโรงเรียนคณาภิราม 4) การดูแลสนับสนุนใกล้ชิดมี 1 แนวทาง คือ (7) สรรหาและแต่งตั้งผู้ทรงคุณวุฒิจากตัวแทนโรงเรียน วัด และชุมชน เป็นคณะกรรมการที่ปรึกษา เพื่อให้คำปรึกษา ช่วยเหลือ ชี้แนะสนับสนุนทั้งความรู้ สื่อต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง 5) การปรับปรุงและพัฒนาต่อเนื่อง มี 2 แนวทาง คือ (8) ออกแบบนิเทศการสอนโดยบูรณาการกระบวนการทางวิถิพุทธให้สอดคล้องกับการจัดการเรียนการสอนในชั้นเรียน (9) ดำเนินการนิเทศ กำกับ ติดตามและประเมินผลอย่างต่อเนื่องโดยแบ่งเป็น 3 ระยะ คือ ประเมินผลก่อนดำเนินงาน ระหว่างดำเนินงาน และหลังจากการดำเนินงานเสร็จ และ 6) การประเมินผลและเผยแพร่ผลการดำเนินงาน มี 2 แนวทาง คือ (10) สร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ในรูปแบบภาคีเครือข่ายในการดำเนินกิจกรรมโรงเรียนวิถิพุทธ และ (11) จัดตั้งศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถิพุทธพระราชทานของโรงเรียนคณาภิรามเพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้แก่ผู้สนใจ

640620114 : Major EDUCATIONAL ADMINISTRATION

Keyword : THE BUDDHISM ORIENTED SCHOOL ADMINISTRATION

MR. Somsak PAENKOET : THE DEVELOPMENTAL GUIDELINES FOR
BUDDHISM ORIENTED SCHOOL ADMINISTRATION OF KONGKARAM SCHOOL Thesis
advisor : Associate Professor doctor Nuchnara Rattanasiraprapha

The purposes of the research were to 1) determine the Buddhism Oriented School administration of Kongkaram School and 2) study the developmental guidelines for Buddhism Oriented School administration of Kongkaram School. The sample group used in the research was 97 personnels and monks teaching morality in Kongkaram School as well as 7 personnels from the focus group. The research instruments were questionnaire and focus group discussion. Frequency, percentage, means, standard deviation, and content analysis were applied statistical data to report findings

The results of this research were as follows:

1. The Buddhism Oriented Schools administration of Kongkaram School. In general majority of the results are very good in everyway by arranging accordingly from mathematics means with the most to the least as followed: The management of conditions and components, the preparation, the development of TRI SIKKHA (Trinity of Education), the evaluation and dissemination performance, the support and responsibility, the continual improvement and development.

2. The development guidelines for the Buddhism Oriented School administration of Kongkaram School are divided into 6 stages and 11 approaches, including: 1) Preparation stage: (1) Prepare a website or webpage of the Buddhism Oriented Schools of Kongkaram School to publicize the project through easily accessible social media (2) Prepare a school-level operating committee with at least 5 years of experience working in Kongkaram School 2) Conditioning and Composition Stage: (3) prepare the " Buddhism Oriented Schools Curriculum of Kongkaram School for Sustainability" (4) Organize a platform to showcase the potential of learners and a platform to present innovations of teachers in the Buddhist way 3) Implementation of the development according to the TRI SIKKHA system: (5) Prepare a personnel development plan in accordance with Buddhist principles. Organize a teacher's Dharma practice camp at least once a year (6) Prepare a manual for the operation of Buddhism Oriented Schools and disseminate them to interested parties to use as a guideline for their work 4) Close Care Support Stage: (7) Appoint a special committee as an advisor to the representatives of school, temple and community 5) Continuous improvement and development stage: (8) Prepare a supervision plan and appoint a committee for supervision and follow-up that is expert in the Buddhist way to provide accurate advice (9) Emphasis is placed on continuous supervision and evaluation divided into 3 phases: evaluation before the operation, during the operation, and after the completion of the operation and 6) Evaluation and Dissemination Stage: (10) Build a network to exchange and learn. Make Memorandum of Understanding on the Development of Buddhism Oriented Schools and (11) Establishment of the Learning Center of the Royal Buddhism Oriented Schools of Kongkaram School.

กิตติกรรมประกาศ

การค้นคว้าอิสระ เรื่อง แนวทางการพัฒนาการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนคงคาราม ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงด้วยดี เพราะได้รับความกรุณาจาก รองศาสตราจารย์ดร.นุชนรา รัตนศิระประภา อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก รองศาสตราจารย์ดร.วรกาญจน์ สุขสดเขียว ประธานกรรมการ และรองศาสตราจารย์ ดร.พิชญภา ยืนยาว ผู้ทรงคุณวุฒิภายนอก ที่ได้ให้คำปรึกษา คำแนะนำ สนับสนุนช่วยเหลือ ตลอดจนแก้ไขข้อบกพร่องในด้านต่าง ๆ จนสำเร็จสมบูรณ์ ตลอดจนขอขอบพระคุณคณาจารย์ทุกท่านในภาควิชาการบริหารการศึกษาที่ได้ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ทั้งหลายเพื่อเป็นแนวในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้

ขอขอบพระคุณ ดร.ดำรงค์ รอดสิน ดร.ชนิษฐา พลายเพชร และ นางสาวณัชชา เอกอนันตโชติ ที่กรุณาให้ความอนุเคราะห์ที่ให้คำแนะนำ ตรวจสอบและแก้ไขปรับปรุงเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ขอกราบขอบพระคุณพระสงฆ์สงฆ์สงฆ์สงฆ์สงฆ์สงฆ์ และขอขอบพระคุณผู้อำนวยการโรงเรียน รองผู้อำนวยการโรงเรียน ครู และบุคลากรทางการศึกษาของโรงเรียนคงคาราม ที่ให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถาม ทั้งคำแนะนำและข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ต่อผู้วิจัยในครั้งนี้

ขอบคุณพี่เพื่อน้องนักศึกษาภาควิชาการบริหารการศึกษา และขอบคุณพี่เพื่อน้องโรงเรียนคงคารามทุกคนที่ได้ให้ความช่วยเหลือ ขอขอบคุณเจ้าหน้าที่ธุรการของภาควิชาการบริหารการศึกษาที่ช่วยอำนวยความสะดวกด้านการจัดทำเอกสารต่าง ๆ ขอขอบคุณความตั้งใจและความอดทนของตนเอง ถึงแม้ว่าจะมีปัญหาอุปสรรคก็ไม่เคยละทิ้งความตั้งใจและเพียรพยายามจนสามารถทำงานวิจัยสำเร็จลุล่วง ด้วยคุณประโยชน์อันเกิดจากการศึกษาค้นคว้าฉบับนี้ผู้วิจัยขอขอบพระคุณแต่คุณพ่อ คุณแม่ ครอบครัว “แป้นเกิด” ทุกท่าน ครูอาจารย์ผู้ประสิทธิ์ประสาทวิชาทุกท่าน และผู้มีพระคุณทุกท่านที่ให้ความรัก ดูแลช่วยเหลือ และเป็นกำลังใจสำคัญทำให้ผู้วิจัยประสบความสำเร็จได้จนทุกวันนี้ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้

สมศักดิ์ แป้นเกิด

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ญ
สารบัญแผนภูมิ.....	ฎ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	3
ปัญหาของการวิจัย.....	6
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	9
ข้อคำถามของงานวิจัย.....	9
สมมติฐานของงานวิจัย.....	9
ขอบข่ายเชิงอ้างอิงของการวิจัย.....	10
ขอบเขตของการวิจัย.....	12
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	13
บทที่ 2 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง.....	14
การบริหารโรงเรียนวิถียุทธ.....	14
ความหมายของการบริหารโรงเรียนวิถียุทธ.....	15
ความสำคัญและประโยชน์ของโรงเรียนวิถียุทธ.....	19
แนวคิดและหลักการเกี่ยวกับการบริหารโรงเรียนวิถียุทธ.....	22
แนวคิดและหลักการเกี่ยวกับการบริหารทั่วไป.....	23

แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารโรงเรียนวิถิพุทธ	27
โครงสร้างการบริหารโรงเรียนวิถิพุทธ	32
แนวทางการบริหารโรงเรียนวิถิพุทธ.....	36
หลักธรรมสำหรับการดำเนินงานโรงเรียนวิถิพุทธ.....	40
ข้อมูลพื้นฐานของโรงเรียนคณาภิราม	43
ประวัติโรงเรียนคณาภิราม.....	44
การจัดการศึกษาปัจจุบัน.....	45
การพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาตามแผนปฏิบัติการประจำปีของสถานศึกษา.....	45
กลยุทธ์การพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาของสถานศึกษา	46
ตราสัญลักษณ์ประจำโรงเรียน	46
ทิศทางการพัฒนาการศึกษาขั้นพื้นฐาน.....	47
ข้อมูลบุคลากรทางการศึกษาของโรงเรียนคณาภิราม	48
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	49
งานวิจัยในประเทศ.....	49
งานวิจัยต่างประเทศ.....	58
สรุป	61
บทที่ 3 การดำเนินการวิจัย	63
ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย.....	63
ระเบียบวิธีวิจัย	64
แผนแบบการวิจัย	64
ประชากร	64
กลุ่มตัวอย่าง.....	65
ตัวแปรที่ศึกษา	65
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	67

การสร้างและพัฒนาเครื่องมือ	68
การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	69
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	69
สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล	70
สรุป	71
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	72
ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์สถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม.....	72
ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์การบริหารโรงเรียนวิถียุทธของโรงเรียนคงคาราม	75
ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์แนวทางการพัฒนาการบริหารโรงเรียนวิถียุทธของโรงเรียนคงคาราม..	84
บทที่ 5 สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	90
สรุปผลการวิจัย.....	90
การอภิปรายผล	94
ข้อเสนอแนะการวิจัย	105
ข้อเสนอแนะทั่วไป.....	105
รายการอ้างอิง	107
ภาคผนวก.....	112
ภาคผนวก ก หนังสือขอความอนุเคราะห์ตรวจสอบเครื่องมือวิจัย	113
ภาคผนวก ข ผลการวิเคราะห์ดัชนีความสอดคล้อง	115
ภาคผนวก ค หนังสือขอทดลองเครื่องมือวิจัย (try out)	122
ภาคผนวก ง ค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือ	124
ภาคผนวก จ หนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บรวบรวมข้อมูล	127
ภาคผนวก ฉ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย แบบสอบถามความคิดเห็นและแบบบันทึกสนทนากลุ่ม.	130
ประวัติผู้เขียน	141

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 1 ข้อมูลบุคลากรทางการศึกษาของโรงเรียนคงคาราม	48
ตารางที่ 2 ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง.....	65
ตารางที่ 3 จำนวนร้อยละ ของสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม.....	73
ตารางที่ 4 คำสัมภาษณ์เลขคณิต ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าระดับการบริหารโรงเรียนวิถิพุทธ ของโรงเรียนคงคาราม โดยภาพรวม.....	75
ตารางที่ 5 คำสัมภาษณ์เลขคณิต ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าระดับการบริหารโรงเรียนวิถิพุทธ ของโรงเรียนคงคาราม ด้านการเตรียมการ.....	76
ตารางที่ 6 คำสัมภาษณ์เลขคณิต ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าระดับการบริหารโรงเรียนวิถิพุทธ ของโรงเรียนคงคาราม ด้านการดำเนินการจัดสภาพและองค์ประกอบ	77
ตารางที่ 7 คำสัมภาษณ์เลขคณิต ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าระดับการบริหารโรงเรียนวิถิพุทธ ของโรงเรียนคงคาราม ด้านการดำเนินการพัฒนาตามระบบไตรสิกขา.....	79
ตารางที่ 8 คำสัมภาษณ์เลขคณิต ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าระดับการบริหารโรงเรียนวิถิพุทธ โรงเรียน คงคาราม ด้านการดูแลสนับสนุนใกล้ชิด	80
ตารางที่ 9 คำสัมภาษณ์เลขคณิต ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าระดับการบริหารโรงเรียนวิถิพุทธ ของโรงเรียนคงคาราม ด้านการปรับปรุงและพัฒนาต่อเนื่อง	82
ตารางที่ 10 คำสัมภาษณ์เลขคณิต ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าระดับการบริหารโรงเรียนวิถิพุทธของโรงเรียนคงคาราม ด้านการประเมินผลและเผยแพร่ผลการดำเนินงาน.....	83
ตารางที่ 11 ผลการวิเคราะห์การบันทึกการสนทนากลุ่ม (focus group discussion) แนวทางการพัฒนาการบริหารโรงเรียนวิถิพุทธของโรงเรียนคงคาราม	85

สารบัญแผนภูมิ

	หน้า
แผนภูมิที่ 1 ขอบข่ายเชิงอ้างอิงของการวิจัย	12
แผนภูมิที่ 2 ขอบเขตของการวิจัย.....	13
แผนภูมิที่ 3 โครงสร้างโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ	32
แผนภูมิที่ 4 โครงสร้างการบริหารตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติพุทธศักราช 2452.....	34
แผนภูมิที่ 5 การบริหารโรงเรียนวิถีพุทธ.....	37

บทที่ 1

บทนำ

ในยุคปัจจุบันจุดมุ่งหมายของการศึกษาได้มุ่งเน้นเรื่องคุณธรรมจริยธรรมเป็นหลักสำคัญ ในขณะที่เดียวกันโลกได้เข้าสู่ยุคแห่งการเปลี่ยนแปลงการพัฒนาเทคโนโลยีดิจิทัล (Digital Disruption) อย่างรวดเร็ว เทคโนโลยีสารสนเทศการสื่อสารกลายเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อน การปฏิรูปสังคมในทุกด้าน ทำให้ประเทศเจริญเติบโตพัฒนาไปอย่างรวดเร็ว ทั้งในด้านเศรษฐกิจ และคุณภาพชีวิตของคนในสังคมทำให้ชีวิตประจำวันของผู้คนได้สัมผัสกับการใช้ระบบสื่อสาร ระบบ คอมพิวเตอร์ และระบบสารสนเทศ (IT) อยู่ทุกช่วงเวลา กลายเป็นจุดเริ่มต้นของวิกฤติในเชิงสังคม ครั้งสำคัญก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี ค่านิยม การดำรงชีวิต ในทุกด้าน แต่กลับถดถอยทางด้านการพัฒนาจิตใจก่อให้เกิดปัญหาสังคม เช่น ปัญหาศีลธรรม เสื่อมโทรม ปัญหาอาชญากรรม ปัญหาวัยรุ่น ปัญหายาเสพติด ตลอดจนปัญหาสังคมด้านต่าง ๆ ที่เสื่อมโทรมโดยเฉพาะอย่างยิ่งในระบบการศึกษาที่เร่งพัฒนาผลิตคนเก่ง แต่ไม่สามารถผลิตผู้เรียน ที่มีคุณภาพด้านคุณธรรมจริยธรรม ไม่รู้ผิดชอบชั่วดี รวมถึงความละเลยต่อหน้าที่และกฎหมาย ก่อให้เกิดปัญหาแก่สังคมและประเทศชาติในที่สุด ซึ่งในสมัยก่อนการปฏิรูปการศึกษาของคนไทยได้ ศึกษาเรียนรู้จากหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาโดยมีวัดเป็นศูนย์กลาง มีพระภิกษุสงฆ์เป็นผู้สอน ให้ความรู้ เน้นการเรียนรู้เพื่อศึกษาพระธรรมวินัยตามหลักธรรม ในปี พ.ศ. 2454 การเปลี่ยนแปลง มีส่วนสำคัญทำให้การศึกษาห่างไกลวัด ห่างไกลพุทธศาสนา เมื่อรัฐมีการสนับสนุนการศึกษาไปทั่ว ประเทศ ผู้สอนจาก “พระ” ได้เปลี่ยนเป็น “ครู” ทำให้วัดห่างจากการอบรมสั่งสอนให้ความรู้แก่ผู้เรียน จนในสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงได้มีพระราชดำริว่าการศึกษาไทยไม่ควรแยก ไปจากวัดจึงโปรดเกล้าให้เปลี่ยนชื่อจากกระทรวงศึกษาธิการเป็นกระทรวงธรรมการโดยให้มีหน้าที่ ดูแลทั้งการจัดการศึกษาและการศาสนา¹

¹กลุ่มงานวิจัยวางแผนและพัฒนาส่วนวางแผนและพัฒนาการอบรม สังกัดสถาบันวิจัยสันนา ธรรมมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, **โรงเรียนวิถิพุทธ การศึกษาเพื่อความเป็นมนุษย์ที่ สมบูรณ์**, เข้าถึงเมื่อ 15 กันยายน 2565, เข้าถึงได้จาก <https://www.vitheeбудdha.com/main.php?url= about&id=40>.

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2560 ได้กำหนดความมุ่งหมายในการจัดการศึกษาไว้ในมาตรา 54 รัฐต้องดำเนินการให้เด็กทุกคนรับการศึกษาเป็นเวลาสิบสองปี ตั้งแต่ก่อนวัยเรียนจนจบการศึกษาภาคบังคับอย่างมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย เพื่อพัฒนาร่างกาย จิตใจ วินัย อารมณ์ สังคม และสติปัญญาให้สมกับวัยโดยรัฐต้องดำเนินการให้ประชาชนได้รับการศึกษาตามความต้องการในระบบต่าง ๆ รวมทั้งส่งเสริมให้มีการเรียนรู้ตลอดชีวิต และจัดให้มีการร่วมมือกันระหว่างรัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและภาคเอกชนในการจัดการศึกษาทุกระดับ โดยรัฐมีหน้าที่ดำเนินการกำกับส่งเสริม และสนับสนุนให้การจัดการศึกษาดังกล่าวมีคุณภาพและได้มาตรฐานสากล และการศึกษาทั้งปวงต้องมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี มีวินัย ภูมิใจในชาติ สามารถเชี่ยวชาญได้ตามความถนัดของตน มีความรับผิดชอบต่อครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ² ซึ่งได้สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2545 (ฉบับที่ 2) ในมาตรา 6 ว่าการจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข และในมาตรา 7 ภาระบวกรเรียนรู้ต้องมุ่งปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้องเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข รู้จักรักษาส่งเสริมสิทธิหน้าที่ เสรีภาพ เคารพกฎหมาย ความเสมอภาค และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ มีความภูมิใจในความเป็นไทย รู้จักรักษาผลประโยชน์ส่วนรวมและผลประโยชน์ของประเทศชาติ รวมทั้งส่งเสริมศาสนา ศิลปวัฒนธรรมของชาติ รวมถึงภูมิใจไทยและความรู้อันเป็นสากลตลอดจนการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีความสามารถในการประกอบอาชีพ รู้จักพึ่งตนเอง มีความริเริ่มสร้างสรรค์ ใฝ่รู้และเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง³

การศึกษา คือ การพัฒนาคุณภาพชีวิต การจัดการศึกษาต้องคำนึงถึงทุกปัจจัยที่ประกอบขึ้นเป็นชีวิตมนุษย์แต่ละคน และความสัมพันธ์ของทุกชีวิตที่ต่างก็เป็นสิ่งแวดล้อมของกันและกัน ถึงแม้สถาบันการศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะพยายามพัฒนาคนให้มีคุณลักษณะที่ดี สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างพอเพียง หรือเหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงโดยเฉพาะปริมาณของคนไทยที่มีระดับการศึกษาเพิ่มมากขึ้น แต่พฤติกรรมและการกระทำของคนยังเป็นปัญหาอยู่และมีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ สาเหตุที่ทำให้เกิดปัญหาด้านคุณลักษณะ พฤติกรรมและการกระทำของเด็ก

²“รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560,” *ราชกิจจานุเบกษา* เล่ม 134, ตอนที่ 40 ก (6 เมษายน 2560): 14.

³“พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542,” *ราชกิจจานุเบกษา* เล่ม 116, ตอนที่ 74 ก (19 สิงหาคม 2542): 3.

และเยาวชนไทยที่เปลี่ยนแปลงไป นั่นก็คือ วิกฤติทางด้านการเสื่อมโทรม การถดถอยทางศีลธรรม จริยธรรม และค่านิยมตามระบบวิถีชีวิตที่ติงามของคนไทย⁴ ประกอบกับระบบการศึกษาของไทย ไม่ส่งเสริมเรื่องการพึ่งพาตนเอง แต่ส่งเสริมการท่องจำการเรียนรู้ตามที่กำหนด ไม่ส่งเสริมกระบวนการปรับตัวอย่างมีคุณภาพ⁵ จึงทำให้เห็นว่าการศึกษาที่แท้จริง คือ การพัฒนาชีวิตของบุคคล ให้สมบูรณ์ต้องควบคู่กับการสร้างสรรค์อารยธรรมที่ยั่งยืน นักการศึกษาที่สนใจศึกษาในหลักของวิถีพุทธก็พยายามจะพิจารณาตรวจสอบปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นโดยใช้หลักศาสนานำมาประยุกต์ใช้กับการศึกษา ก็ได้เริ่มเห็นปัญหาและสาเหตุของปัญหาอย่างชัดเจนว่า การศึกษาที่ขาดการพัฒนาชีวิต ควบคู่กับอารยธรรมขาดดุลยภาพของชีวิตเป็นสาเหตุวิกฤตการณ์ ปัญหาในด้านต่าง ๆ สรุปได้ว่าการจัดการเรียนการสอนในอนาคตจำเป็นต้องสร้างความสมดุลให้เกิดขึ้น จึงมีความเห็นตรงกันว่าควรมีการปรับปรุงหลักสูตรการเรียนการสอน โดยได้นำเอาหลักการของพระพุทธศาสนาเป็นพื้นฐานในด้านการเรียนการสอนโดยมุ่งส่งเสริมกิจกรรมด้านวิถีพุทธ⁶ ซึ่งจะนำไปสู่ภาพรวมของการพัฒนาทางสังคม โดยอาศัยแนวคิดการศึกษาเชิงพุทธตามแนววิถีพุทธเป็นหลักในการจัดการศึกษาเพื่อการศึกษาที่สมบูรณ์และเพื่อความสงบสุขของสังคมไทยในยุคโลกาภิวัตน์ต่อไป⁷

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2560 ซึ่งเป็นรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน ได้กล่าวถึงการพัฒนาครูให้มีความสามารถทางด้านวิชาการและวิชาชีพและด้านจิตวิญญาณความเป็นครู รวมทั้งมีกลไกสร้างระบบคุณธรรมในการบริหารงานบุคคลแก่ผู้ประกอบวิชาชีพครู ไว้ในมาตรา 67 ว่ารัฐพึงอุปถัมภ์คุ้มครองพระพุทธศาสนาและศาสนาอื่น ในการอุปถัมภ์และคุ้มครองพระพุทธศาสนาอันเป็นศาสนาที่ประชาชนชาวไทยส่วนใหญ่นับถือมาช้านานนั้น รัฐพึงส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษาและการเผยแผ่หลักธรรมของพระพุทธศาสนาเถรวาทเพื่อให้เกิดการพัฒนาจิตใจและปัญญา และต้องมีมาตรการและกลไกในการป้องกันมิให้มีการบ่อนทำลายพระพุทธศาสนา ไม่ว่าในรูปแบบใดก็ตาม และพึงส่งเสริมให้พุทธศาสนิกชนมีส่วนร่วมในการดำเนินมาตรการหรือกลไก

⁴กระทรวงศึกษาธิการ, **แนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ** (กรุงเทพมหานคร: สำนักพัฒนานวัตกรรมการจัดการศึกษา, 2547), 5.

⁵เรื่องเดียวกัน, 56.

⁶พระมหาวิชาญ สุวิชาโน และคณะ, **โรงเรียนวิถีพุทธ** (พระนครศรีอยุธยา: มหาคุุพาลงกรณราชวิทยาลัย, 2562), 11.

⁷เรื่องเดียวกัน, 12.

ดังกล่าวด้วย⁸ สอดคล้องกับแผนปฏิบัติการด้านการส่งเสริมคุณธรรมแห่งชาติ ระยะที่ 2 พ.ศ.2566 - 2570 ที่ต้องการพัฒนาประเทศให้สมดุลทั้งทางวัตถุและจิตใจควบคู่กันไป ให้คุณธรรมนำการพัฒนา สร้างสังคมแห่งคุณธรรมตามแผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี⁹ และเพื่อเป็นกลไกสำคัญของรัฐ ในการขับเคลื่อนการส่งเสริมคุณธรรมสู่ประชาชนทุกกลุ่มเป้าหมาย ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มเด็ก เยาวชน ประชาชน และข้าราชการ โดยทุกภาคส่วนสามารถนำไปใช้ในการพัฒนาคุณธรรมในองค์กร ชุมชน และสังคมเพื่อสร้างให้สังคมไทยเป็นสังคมคุณธรรม อันจะส่งผลต่อความเจริญของสังคม และประเทศชาติ ให้ประเทศชาติมั่นคงสงบสุขด้วยมิติทางศาสนาให้ประชาชนมั่งคั่งเข้มแข็งด้วยหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และวิถีวัฒนธรรมไทยอย่างยั่งยืน¹⁰ ภายใต้วิสัยทัศน์สังคมไทย มีคุณธรรมเป็นรากฐานที่สำคัญในการดำรงชีวิต สืบสานความเป็นไทย อยู่ร่วมกันด้วยความสันติสุข ในประเทศไทยประชาคมอาเซียนและประชาคมโลกอย่างยั่งยืน¹¹ โดยสรุปจะเห็นว่ารัฐมีแผนการ ที่จะส่งเสริมการศึกษาที่เป็นการพัฒนาผู้ประชาชนทุกระดับช่วงอายุ ให้มีลักษณะของความเป็น ประชาชนที่สามารถเผชิญหน้ากับความเปลี่ยนแปลงได้อย่างเท่าทัน เป็นบุคคลที่มีความรู้ มีทักษะ การเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 และมีวินัยมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์และมีคุณธรรมจริยธรรม¹² เพื่อแก้ปัญหาสังคมที่เกิดจากความอ่อนแอทางคุณธรรมจริยธรรม รัฐบาลโดยกระทรวงศึกษาธิการ จึงประกาศจัดตั้งโรงเรียนวิถีพุทธเกิดขึ้นในประเทศไทยอย่างเป็นทางการ เพื่อจัดการศึกษา ตามแนวทางสร้างคนที่มีคุณธรรมนำความรู้จากฐานรากของชีวิต โดยปฏิรูปโรงเรียนในระบบ การศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีอยู่แล้ว แต่ให้นำเอาแนวทางในการบริหารจัดการโรงเรียนและพัฒนา หลักสูตรการเรียนการสอนตามหลักพุทธธรรม

โรงเรียนวิถีพุทธเกิดขึ้นในช่วงปลายปี 2545 เป็นการจัดการบริหารโรงเรียนรูปแบบหนึ่ง ที่เป็นรูปแบบใหม่มุ่งหวังช่วยในการผลักดันเด็กและเยาวชนไทยได้พัฒนาศักยภาพความเป็นมนุษย์ ที่สมบูรณ์ในด้านความเป็นมนุษย์ที่ต้องดำรงตนอยู่ในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ให้เด็ก และเยาวชนได้เป็นคนดี คนเก่ง สามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุข เป็นแนวทางการปฏิรูป

⁸“รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560,” *ราชกิจจานุเบกษา* เล่ม 134, ตอนที่ 40 ก (6 เมษายน 2560): 17.

⁹ กรมการศาสนา, *แผนปฏิบัติการด้านการส่งเสริมคุณธรรมแห่งชาติ ระยะที่ 2 พ.ศ. 2566 - 2570* (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด, 2565), 3.

¹⁰เรื่องเดียวกัน, 42-43.

¹¹เรื่องเดียวกัน, 85.

¹²พระมหาวิชาญ สุวิชาโน และคณะ, *โรงเรียนวิถีพุทธ* (พระนครศรีอยุธยา: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2562), 193.

การบริหารการศึกษาที่ยึดหลักองค์รวมของหลักไตรสิกขา โดยเป้าหมาย เป็นการพัฒนาศักยภาพบุคคลให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตและพัฒนาตนเองตามหลักพุทธธรรมอย่างบูรณาการ โดยมุ่งเน้นการพัฒนาตามหลักพุทธศาสนาส่งเสริมความเจริญของกามตามลักษณะของหลักปัญญาให้เกิดขึ้นกับผู้เรียนโดยมีผู้เกี่ยวข้อง คือ ผู้บริหาร ครู พระภิกษุ และชุมชนเป็นผู้ขับเคลื่อนให้บรรลุผลตามเจตนารมณ์ ซึ่งในปัจจุบันมีโรงเรียนทั้งระดับ ประถมศึกษา และมัธยมศึกษาได้เข้าร่วมโครงการจำนวนถึง 23,742 โรงเรียน กระจายอยู่ทั่วทุกภูมิภาคของประเทศไทย มีการพัฒนาระดับเป็นโรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำ และโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานอย่างยั่งยืนโดยกระทรวงศึกษาธิการ สรุบบื้องต้นเกี่ยวกับหลักสำคัญของโรงเรียนวิถีพุทธ คือ กรอบความคิดของรูปแบบโรงเรียนวิถีพุทธ ต้องการเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ซึ่งสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติที่กำหนดให้คุณสมบัติของผู้เรียนต้องเป็นคนดี เก่ง มีความสุขอย่างแท้จริง รวมถึงการฝึกความรับผิดชอบต่อสังคม ด้านจริยธรรมของนักเรียน¹³ ตรงกับความมุ่งหมายและหลักการของการจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ที่กล่าวไว้ว่า การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ซึ่งจะเห็นได้ว่ามีความสอดคล้องกับเป้าหมายโดยแท้ของหลักพุทธธรรม โดยผ่านกระบวนการทำงานของรูปแบบโรงเรียนวิถีพุทธ มีการบริหารงานที่เหมาะสมกับจุดเน้นหรือบริบทของโรงเรียน ซึ่งจะเป็นแนวทางให้ผู้บริหาร ครู บุคลากรและผู้ที่เกี่ยวข้อง ได้นำไปใช้ในการจัดกิจกรรม หลักสูตรการเรียนการสอนให้ผู้เรียนมีวิถีการดำเนินชีวิต วิถีแห่งการเรียนรู้รวมไปถึงเกิดวิถีวัฒนธรรมต่าง ๆ ตามหลัก “ไตรสิกขา” ที่นำไปสู่การเกิด “ปัญญา”¹⁴

จากความเป็นมาและความสำคัญดังกล่าว สะท้อนให้เห็นว่าการจัดการเรียนการสอนโดยบูรณาการกับหลักวิถีพุทธอันมีพระพุทธศาสนาเป็นพื้นฐาน เหมาะสมอย่างยิ่งกับสังคมไทย จากคำสอนของพระพุทธศาสนาตั้งแต่ยุคแรกของประวัติศาสตร์ชาติไทยจนถึงปัจจุบัน กล่าวได้ว่าวิถีพุทธ คือ วิถีวัฒนธรรมของคนไทยส่วนใหญ่ ที่กลายเป็นเอกลักษณ์ที่ทั่วโลกให้การยอมรับให้มีความสำคัญกับหลักพระพุทธศาสนาเทียบเคียงกับหลักสากลอื่น ๆ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจ

¹³ พิชฎาภรณ์ กลับส่ง รัตนบุรี และคณะ, “การพัฒนาตัวบ่งชี้ความรับผิดชอบต่อสังคม ด้านจริยธรรมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษา เขต 13,” *วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยวิทยาเชิงพุทธ วัดวังตะเวต* 5, 6 (2563): 216-231.

¹⁴ กรกมล หนูจันทร์ และคณะ, “การพัฒนารูปแบบการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธระดับปฐมวัยของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 3,” *วารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม* 1, 1 (2561): 8-14.

และเห็นความสำคัญของการศึกษาแนวทางการพัฒนาการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธทั้งระบบ เพื่อก่อให้เกิดดุลยภาพแห่งการศึกษาเกิดการพัฒนาสังคมที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของคนไทย เพราะแก่นแท้ของหลักพระพุทธศาสนามีผลต่อการพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข สามารถดำเนินชีวิตได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม สามารถแก้ไขปัญหาสังคมได้ถูกจุดเป็นตัวกำหนดทิศทางการพัฒนาของประเทศได้ ดังนั้นหากทรัพยากรมนุษย์ในประเทศมีคุณภาพย่อมทำให้ประเทศมีต้นทุนของทรัพยากรมนุษย์ที่มีประสิทธิภาพ มีศักยภาพในการร่วมกันพัฒนาประเทศ ร่วมกันสร้างประเทศให้มีความเจริญก้าวหน้าในทิศทางที่ยั่งยืนมั่นคง ในกระแสการเปลี่ยนแปลงของโลกปัจจุบัน รวมถึงสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามความต้องการของสังคมโดยผ่านกระบวนการศึกษาแบบพุทธบูรณาการ

ปัญหาของการวิจัย

ผู้วิจัยได้รวบรวมเอกสาร แผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาโรงเรียนวิถีพุทธ รายงานผลการพัฒนางานผลการพัฒนางานโครงการการบริหารระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนเพื่อพัฒนาคุณธรรม และจริยธรรมนักเรียน และบทสัมภาษณ์รองผู้อำนวยการในกลุ่มบริหารวิชาการของโรงเรียนคณาภิบาล ซึ่งสังเคราะห์ปัญหาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนคณาภิบาลแล้วนั้น พบปัญหาดังนี้

1. จากเอกสารแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา โรงเรียนวิถีพุทธ ระยะ 3 ปี 2562-2564 พบว่าโรงเรียนคณาภิบาลได้เข้าร่วมโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ ตั้งแต่ปีการศึกษา 2550 ได้เป็นโรงเรียนต้นแบบโรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำรุ่นที่ 1 ประจำปีการศึกษา 2553 และโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานรุ่นที่ 3 ประจำปีการศึกษา 2562 โรงเรียนมีนโยบายในการจัดกิจกรรมแต่ละด้านในแนวทางของโรงเรียนวิถีพุทธโดยยึดหลักธรรมมาธิปไตย นำหลักธรรมของพระพุทธศาสนาไปใช้ในการบริหารและจัดการเรียนการสอน มาแล้วเป็นระยะเวลา 16 ปี จนถึงปัจจุบัน แต่ถึงกระนั้นก็ยังไม่สามารถพัฒนาผู้เรียนไปเป็นตามเป้าหมายของการจัดการบริหารในรูปแบบโรงเรียนวิถีพุทธที่ยั่งยืนได้ คุณภาพของผู้เรียนได้สะท้อนถึงการบริหารจัดการที่ไม่ได้ดำเนินการอย่างต่อเนื่อง การแก้ไขปัญหาไม่ตรงประเด็นสำคัญในการบริหารโรงเรียนในรูปแบบวิถีพุทธ ทำให้เกิดปัญหาที่เห็นได้ชัดที่เกิดขึ้นแก่เด็กและเยาวชน ไม่ว่าจะเป็นเรื่อง ยาเสพติดในโรงเรียน พฤติกรรมต่าง ๆ ที่ไม่เกรงกลัวต่อการทำผิด เป็นต้น เมื่อคุณภาพผู้เรียนไม่สามารถตอบโจทย์การบริหารโรงเรียนวิถีพุทธที่ยั่งยืนได้

ทั้งยังได้สะท้อนว่าบุคลากรที่เกี่ยวข้อง ไม่สามารถนำหลักการ วิธีการการบริหารจัดการโรงเรียน วิถีพุทธมาใช้ให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดเท่าที่ควร¹⁵

2. จากเอกสารรายงานผลการพัฒนางานโครงการการบริหารระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน เพื่อพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมนักเรียน ปีการศึกษา 2565 พบประเด็นปัญหา ดังนี้

2.1 นักเรียนโรงเรียนคงคารามถูกจัดอยู่ในกลุ่มเสี่ยง คิดเป็นร้อยละ 30.76 และจัดเป็นกลุ่มมีปัญหา คิดเป็นร้อยละ 16.98 ของนักเรียนทั้งหมด 2,315 คน โดยจากการรวบรวมข้อมูลปัญหาของนักเรียนที่ต้องได้รับการดูแลช่วยเหลือจากระบบดูแลช่วยเหลือ มักเป็นปัญหาทางด้านครอบครัว พ่อแม่แยกทางกัน บางครอบครัวนักเรียนอาศัยอยู่กับบ้านใกล้เคียง นักเรียนอาศัยอยู่หอพักหรือบ้านเช่า เนื่องจากบ้านอยู่ห่างไกลกับโรงเรียน นักเรียนต้องทำงานในเวลาหลังเลิกเรียน เนื่องจากแบ่งเบาภาระค่าใช้จ่ายในครอบครัว บางครอบครัวนักเรียนอาศัยอยู่กับปู่ ย่า ตา ยายที่สูงอายุ บางครอบครัวพ่อแม่ติดเหล้าติดการพนัน จึงทำให้นักเรียนได้ซึมซับพฤติกรรมเหล่านี้จนกลายเป็นเรื่องปกติ เป็นต้นเหตุของการเกิดปัญหาครอบครัวในเรื่องการอบรมสั่งสอนปลูกฝังด้านคุณธรรม จริยธรรมแก่นักเรียน ทำให้นักเรียนมีพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมเมื่อเข้ามาอยู่ในโรงเรียน เช่น นักเรียนกล้าพูดคำหยาบต่อหน้าสาธารณชนเป็นเรื่องปกติ พฤติกรรมขโมยสิ่งของเกิดขึ้นบ่อยครั้ง เกิดการทะเลาะวิวาท ใช้อารมณ์ในการแก้ปัญหามากขึ้น มีพฤติกรรมขู่สาวในที่สาธารณะโดยเฉพาะในโรงเรียนที่อยู่ในบริเวณวัดอารามหลวงชั้นโท นักเรียนขาดความละเอียดในสิ่งที่ทำ และยังส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนตามมา

2.2 นักเรียนโรงเรียนคงคารามออกกลางคัน จำนวนทั้งสิ้น 176 คน คิดเป็นร้อยละ 7.6 ของนักเรียนทั้งหมด โดยแบ่งเป็นการศึกษาภาคบังคับ 95 คน และการศึกษาขั้นพื้นฐาน 81 คน สาเหตุออกกลางคันของนักเรียนที่สำคัญ คือ นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ไม่ผ่านเกณฑ์การประเมินตามระบบการศึกษา ทำให้นักเรียนหยุดเรียนจากสาเหตุดังกล่าว ปัญหาเรื่องการทำผิดวินัยร้ายแรงจนต้องย้ายสถานศึกษา เช่น ค้ายาเสพติด มีเพศสัมพันธ์บริเวณโรงเรียนและวัด ทะเลาะวิวาทขั้นรุนแรง แต่งงาน มีครอบครัว สภาพครอบครัวย้ายถิ่นที่อยู่ ปัญหาการปรับตัว และปัญหาทางสุขภาพจิตของนักเรียนตามลำดับ

2.3 จากเอกสารรายงานผลการพัฒนางานโครงการการบริหารระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนเพื่อพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมนักเรียน ปีการศึกษา 2565 ด้านพฤติกรรมนักเรียน พบปัญหาเกี่ยวข้องพฤติกรรมของนักเรียนที่ต้องเร่งการแก้ไขด้านพฤติกรรมที่ผิดระเบียบวินัยของโรงเรียน เช่น นักเรียนมีสิ่งเสพติดไว้ในครอบครอง มีการจำหน่ายสิ่งเสพติดในโรงเรียน

¹⁵โรงเรียนคงคาราม, “แผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา โรงเรียนวิถีพุทธ ระยะ 3 ปี 2562-2564,” 9 ตุลาคม 2562.

มีการลักขโมย ชูกรรโชกทรัพย์สินจากผู้อื่น มีการแสดงกิริยาก้าวร้าวต่อครูอาจารย์ ต่อเพื่อน มีการสร้างกลุ่มช่วยุให้เกิดความแตกความสามัคคีหรือการต่อต้านกฎระเบียบวินัยของโรงเรียน มีพฤติกรรมส่อไปในทางชู้สาว มีเพศสัมพันธ์ในโรงเรียน ชอบความรุนแรง การประพุดิตนผิระเบียบของโรงเรียนอยู่เสมอ¹⁶

จากปัญหาที่กล่าวมาข้างต้น เห็นได้ว่าการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนคณาธรรม และแนวทางในการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธยังไม่ประสบผลสำเร็จและยังยืงเท่าที่ควร ซึ่งสอดคล้องกับการสัมภาษณ์รองผู้อำนวยการในกลุ่มบริหารวิชาการของโรงเรียนคณาธรรม ได้ทราบถึงการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียน ซึ่งผู้วิจัยสรุปปัญหาได้ ดังนี้ ในด้านของสภาพแวดล้อมภายในโรงเรียน เนื่องจากโรงเรียนคณาธรรมเป็นโรงเรียนที่อยู่ในอาณาเขตของวัดคณาธรรมวรวิหารซึ่งเป็นวัดอารามหลวงชั้นโท มีหลักการจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ตามหลักพระพุทธศาสนาที่มุ่งเน้นบรรยากาศที่เรียบง่าย เยียบสงบ สะอาด รมรื่น ปลอดภัย และมีระเบียบ มีสื่อการเรียนรู้ที่เป็นโบราณวัตถุ จิตรกรรม ภาพเขียน รวมไปถึงบุคคลผู้มีความรู้ แต่ครูไม่สามารถนำแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ ในวัดไปบูรณาการกับวิชาที่สอนได้ เพราะเนื่องจากครูส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่าการจัดการเรียนการสอนรูปแบบโรงเรียนวิถีพุทธเป็นหน้าที่ภาระการรับผิดชอบของกลุ่มสาระสังคมศึกษาเพียงกลุ่มงานเดียว ในด้านของความพร้อมปัจจัยเบื้องต้น ได้แก่ บุคลากร งบประมาณ วัสดุ อุปกรณ์ การจัดการโครงการโรงเรียนวิถีพุทธไม่มีการส่งเสริมด้านการให้ความรู้แก่บุคลากรเพื่อเป็นต้นแบบการส่งเสริมให้นักเรียน ครู บุคลากรภายในโรงเรียนได้ฝึกปฏิบัติตามหลักธรรมคำสั่งสอนทางพุทธศาสนา มาใช้ในจัดการเรียนการสอน การบริการ และการพัฒนาผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง ไม่เน้นการพัฒนาในกรอบตามหลักไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา) เพื่อมุ่งพัฒนานักเรียนให้สามารถอยู่ร่วมกันในสังคมไทยและสังคมโลกอย่างสันติสุขการเป็นพลเมืองดี ศรัทธาในหลักธรรมของศาสนาที่ตนนับถือ มีความรักชาติและภูมิใจในความเป็นไทย ส่งผลถึงการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์สามารถนำไปปรับใช้ในชีวิตประจำวัน เป็นแบบอย่างที่ดีในสังคมแก่ผู้ปกครอง และผู้สนใจทั่วไปในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิตให้เกิดประสิทธิภาพประสิทธิผลนั้นจะนำมาซึ่งคุณภาพที่จะเกิดขึ้นกับผู้เรียน ครู บุคลากรทางการศึกษา และชุมชน ในด้านการจัดการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธ เนื่องด้วยโรงเรียนมีการเปลี่ยนแปลงตำแหน่งผู้บริหารในเกือบทุกปีการศึกษา ทำให้นโยบายการบริหารการพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนคณาธรรมมีการพัฒนาที่ไม่ต่อเนื่อง และบางโครงการที่ส่งเสริมการพัฒนาผู้เรียนต้องหยุดโครงการเพราะนโยบายของผู้บริหารที่ไม่เน้นความสำคัญ บางกิจกรรมต้องหยุดไปเพราะมีนโยบายของหน่วยงานระดับสูงที่ต้องการเน้นจุดเน้น

¹⁶โรงเรียนคณาธรรม, “รายงานผลการพัฒนางานโครงการ การบริหารระบบดูแลช่วยเหลือ นักเรียนเพื่อพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมนักเรียน ปีการศึกษา 2565,” 15 มิถุนายน 2565.

ด้านอื่นทดแทน ผู้บริหารที่เข้ามาบริหารโรงเรียนในช่วงระยะเวลาดังกล่าว ก็ไม่กล้าตัดสินใจในการบริหารโครงการ หรือกิจกรรมให้ดำเนินอย่างต่อเนื่อง¹⁷ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษากระบวนการทำงานการบริหารโรงเรียนวิถิพุทธของโรงเรียนคงคารามเพื่อหาแนวทางในการพัฒนาการบริหารโรงเรียนวิถิพุทธให้ไปอย่างต่อเนื่องและเกิดความยั่งยืน นำไปสู่การแก้ไขปัญหาและการพัฒนาทางสังคมที่สมบูรณ์และยั่งยืนของสังคมไทยในยุคแห่งการเปลี่ยนแปลงความเจริญที่รวดเร็วในทุกด้าน และยังสามารถนำผลจากการศึกษาเป็นแนวปฏิบัติที่ดีในการบริหารโรงเรียนวิถิพุทธมาต่อยอดในการพัฒนาสถานศึกษา“โรงเรียนวิถิพุทธ” ให้เป็นศูนย์แห่งการเรียนรู้ที่เป็นเลิศของชุมชนและสังคม พร้อมกับสร้างและพัฒนาโรงเรียนเครือข่ายให้เป็นโรงเรียนวิถิพุทธในระดับต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

ผู้วิจัยกำหนดวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

1. เพื่อทราบการบริหารโรงเรียนวิถิพุทธของโรงเรียนคงคาราม
2. เพื่อทราบแนวทางการพัฒนาการบริหารโรงเรียนวิถิพุทธของโรงเรียนคงคาราม

ข้อคำถามของงานวิจัย

ผู้วิจัยกำหนดข้อคำถามของงานวิจัย ดังนี้

1. การบริหารโรงเรียนวิถิพุทธของโรงเรียนคงคาราม อยู่ในระดับใด
2. แนวทางการพัฒนาการบริหารโรงเรียนวิถิพุทธของโรงเรียนคงคาราม เป็นอย่างไร

สมมติฐานของงานวิจัย

ผู้วิจัยกำหนดสมมติฐานของงานวิจัยดังนี้

1. การบริหารโรงเรียนวิถิพุทธของโรงเรียนคงคาราม อยู่ในระดับปานกลาง
2. แนวทางการพัฒนาการบริหารโรงเรียนวิถิพุทธของโรงเรียนคงคาราม เป็นพหุแนวทาง

¹⁷ สัมภาษณ์ ชุติกร แก้วระยับ, รองผู้อำนวยการกลุ่มบริหารวิชาการ, 25 กันยายน 2565.

ขอบข่ายเชิงอ้างอิงของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้นำทฤษฎีเชิงระบบ (system approach) ตามแนวคิดของลูเนนเบิร์ก และออนไฮสตัน (Lunenburg and Ornstein) เป็นขอบข่ายของการวิจัย โดยมีปัจจัยนำเข้า (Input) มีกระบวนการ (transformation process) และผลผลิต (output) ซึ่งมีความสัมพันธ์ทั้งภายใน และภายนอกองค์กร และมีความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมภายนอก (external environment) และการใช้ข้อมูลย้อนกลับ (feedback) เพื่อการปรับปรุงและพัฒนาซึ่งในระบบการจัดการศึกษานั้น ปัจจัยนำเข้า (input) ได้แก่ บุคลากร งบประมาณ วัสดุอุปกรณ์และการบริหาร ในส่วนกระบวนการ (transformation process) ได้แก่ การบริหารดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ การจัดการเรียนการสอน และการนิเทศ ติดตาม ตรวจสอบและในส่วนของผลผลิต (Output) ได้แก่ การบริหารดำเนินงาน โรงเรียนวิถีพุทธเป็นไปอย่างมีระบบ นักเรียนมีพฤติกรรมตามคุณภาพผู้เรียน นักเรียนมีพฤติกรรมตามคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น¹⁸

ในด้านการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธ ผู้วิจัยขอเสนอ ดังนี้ กระทรวงศึกษาธิการได้เสนอ การบริหารโรงเรียนวิถีพุทธไว้เบื้องต้นเป็นการดำเนินการโดยการบูรณาการร่วมกันทั้งทางโลก และทางธรรม ไว้ 5 ประการ คือ 1) การบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธ คือ การกำหนดวิสัยทัศน์ แผนปฏิบัติการ สนับสนุนติดตามประเมินผลพัฒนาอย่างต่อเนื่อง 2) การจัดวิถีพุทธสู่วิถีการเรียนรู้ คือ การกำหนดหลักสูตรสถานศึกษา หน่วยการเรียนรู้ แผนการจัดการเรียนรู้จนถึงกระบวนการเรียน การสอน 3) การจัดกิจกรรมเสนอแนะการพัฒนา คือ กระบวนการพัฒนาผู้เรียนที่สามารถจัดกิจกรรม อย่างหลากหลายต่อเนื่องเป็นวิถีชีวิต เพื่อให้ผู้เรียนรู้จักคิดและประพฤติ ศีล สมาธิ ปัญญา 4) การพัฒนาบุคลากรและคุณลักษณะบุคลากร คือ การพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษา ครู และบุคลากร ตามหลักไตรสิกขาทั้งการเป็นผู้จัดการเรียนรู้ การเป็นแบบอย่างที่ดีในวิถีชีวิตจริง และเป็นกัลยาณมิตร และ 5) การเกื้อกูลสัมพันธ์โรงเรียนวิถีพุทธและชุมชน คือ ความร่วมมือ ทั้งสถานศึกษา บ้าน วัด และสถาบันต่าง ๆ ในชุมชนที่จะพัฒนาทั้งนักเรียน และสังคมตามวิถี แห่งพุทธธรรมเพื่อประโยชน์สุขร่วมกัน¹⁹ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานได้ให้ แนวทางการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธ คือ โรงเรียนระบบปกติทั่วไปที่ได้นำหลักธรรมพระพุทธศาสนา มา ใช้หรือนำมาประยุกต์ใช้ในการบริหารสถานศึกษาและพัฒนาผู้เรียนโดยรวมของสถานศึกษาที่เน้น กรอบการพัฒนาตามหลักไตรสิกขาอย่างเป็นบูรณาการ ซึ่งให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ได้พัฒนาการกิน อยู่

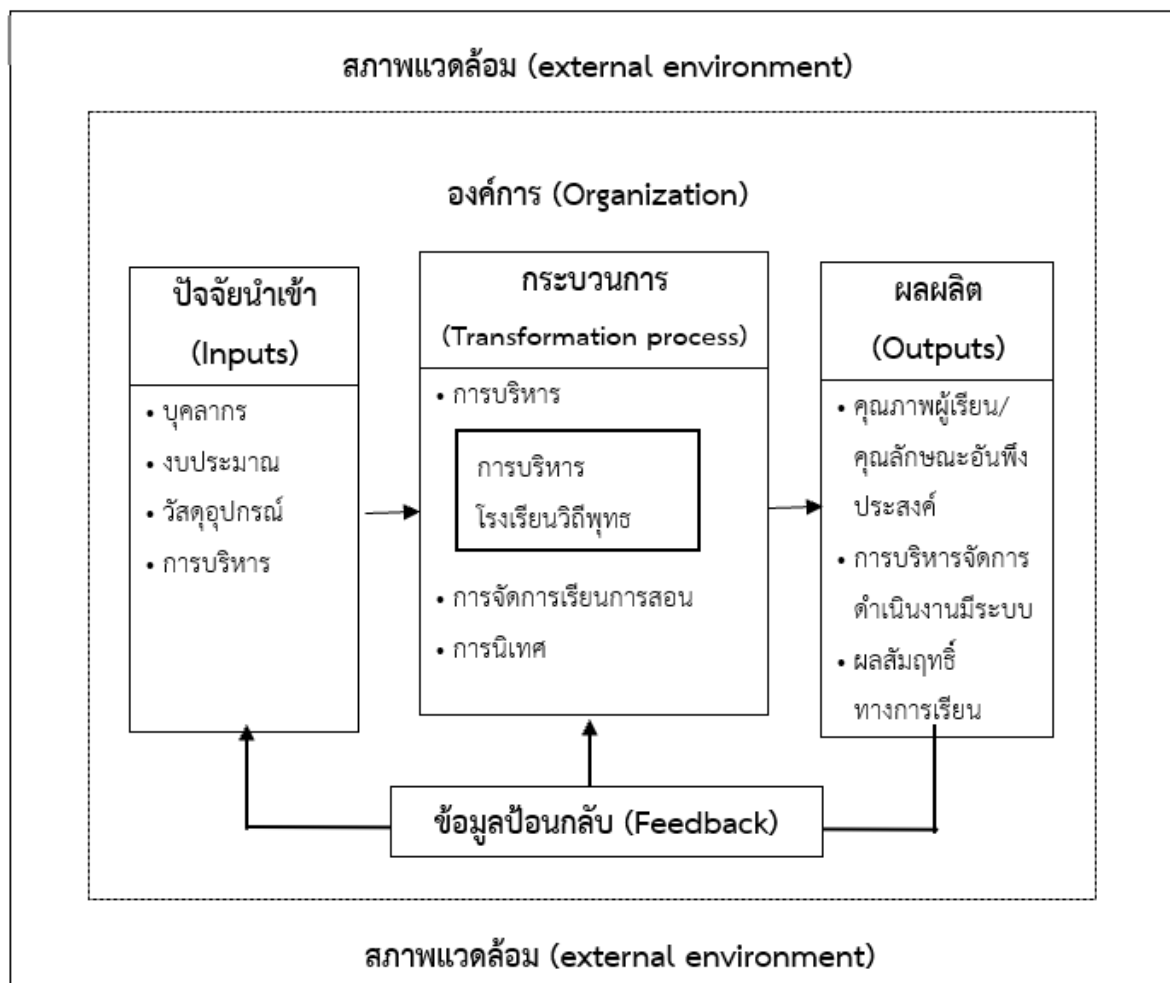
¹⁸Fred C. Lunenburg. and Allan C. Ornstein, **Educational Administration: Concepts and Practices**, 7th ed., (California: SAGE Publications, 2022), 23-26.

¹⁹กระทรวงศึกษาธิการ, **แนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ**, พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์, 2548), 16.

คู ฟังให้เป็น โดยผ่านกระบวนการทางวัฒนธรรม การแสวงปัญญา และมีวัฒนธรรมเมตตาเป็นฐาน การดำเนินชีวิต โดยมีแนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธไว้ ดังนี้ 1) การบริหารจัดการด้านกายภาพ การจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ด้านพุทธธรรม มีพระพุทธรูปหน้าโรงเรียน ที่เห็นได้ชัด มีพระพุทธรูปประจำห้องเรียน จัดให้มีพระพุทธรูปศาสนสุภาสิต วาเชธรรม พระราชดำรัส ติดตามสถานที่ที่ต่าง ๆ ของสถานศึกษา รวมไปถึงความสะอาด สงบ ร่มรื่น มีห้องพระพุทธรูปศาสนา หรือลานธรรมที่สงบ ไม่มีแหล่งอบายมุขต่าง ๆ 2) การบริหารจัดการด้านการเรียนการสอน มีการบูรณาการการจัดการเรียนการสอน หลักสูตรบูรณาการกับวิถีพุทธในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ และร่วมกิจกรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาต่าง ๆ 3) การบริหารจัดการด้านพฤติกรรม ผู้บริหารโรงเรียน ครูและนักเรียนปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างให้แก่ผู้เรียน ดำรงตนตามหลักศีล 5 เช่น ประหยัดอดออม มีนิสัยใฝ่รู้ เป็นต้น 4) การบริหารจัดการด้านการส่งเสริมวิถีพุทธ ไม่ดูค่านักเรียน ชื่นชมคุณความดี กิจกรรมโฮมรูมเพื่อสะท้อนความรู้สึกของนักเรียน และ 5) การบริหารจัดการด้านกิจกรรมประจำวันพระ ใส่เสื้อขาวปฏิบัติธรรมทุกคน ทำบุญ ใส่บาตร ฟังเทศน์ รับประทานอาหารมังสวิรัตินึ่งมือกลางวัน สวดมนต์แปล²⁰ ซึ่งสอดคล้องกับการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธ โดยใช้หลักพุทธธรรมบูรณาการกับหลักการบริหารสมัยใหม่ ตามที่ส่วนวางแผนและพัฒนากอปรณสำนักงานพระสอนศีลธรรม และหลักสูตรพุทธบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยกำหนดไว้เป็นลำดับขั้นตอนที่เป็ระบบ สถานศึกษาสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาสถานศึกษาของตนเองได้ตามบริบทของโรงเรียน ซึ่งมีขั้นตอนการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธดังต่อไปนี้ 1) การเตรียมการ 2) การดำเนินการจัดสภาพและองค์ประกอบ (ปัญญาภูมิธรรม) 3) การดำเนินการพัฒนาตามระบบไตรสิกขา 4) การดูแลสนับสนุนใกล้ชิด 5) การปรับปรุงและพัฒนาต่อเนื่อง 6) การประเมินผลและเผยแพร่ผลการดำเนินงาน ตามขั้นตอนการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย²¹ ดังแผนภูมิที่ 1

²⁰สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, ยุทธศาสตร์การพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธ, (กรุงเทพมหานคร: อูษาการพิมพ์, 2547), ไม่ปรากฏเลขหน้า.

²¹มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, คู่มือดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ, (พระนครศรีอยุธยา: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2562), 111-112.

แผนภูมิที่ 1 ขอบข่ายเชิงอ้างอิงของการวิจัย

ที่มา : Fred C. Lunenburg, and Allan C. Ornstein, **Educational Administration: Concepts and Practices**, 7th ed., (California: SAGE Publications, 2022), 23-26.

: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, **คู่มือดำเนินงานโรงเรียนวิถิพุทธ**, (พระนครศรีอยุธยา: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2562), 111-112.

ขอบเขตของการวิจัย

ในการศึกษาค้นคว้าวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยสนใจได้ใช้ขอบเขตการวิจัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ซึ่งขั้นตอนการบริหารโรงเรียนวิถิพุทธ ประกอบด้วย 6 ชั้น ดังนี้ 1) การเตรียมการ 2) การดำเนินการจัดสภาพและองค์ประกอบ 3) การดำเนินการพัฒนาตามระบบไตรสิกขา 4) การดูแลสนับสนุนใกล้ชิด 5) การปรับปรุงและพัฒนาต่อเนื่อง และ 6) การประเมินผลและเผยแพร่ผลการดำเนินงาน ดังแผนภูมิที่ 2

การบริหารโรงเรียนวิถีพุทธ
1) การเตรียมการ
2) การดำเนินการจัดสภาพและองค์ประกอบ
3) การดำเนินการพัฒนาผู้เรียนและบุคลากรตามระบบไตรสิกขา
4) การดูแลสนับสนุนใกล้ชิด
5) การปรับปรุงและพัฒนาต่อเนื่อง
6) การประเมินผลและเผยแพร่ผลการดำเนินงาน

แผนภูมิที่ 2 ขอบเขตของการวิจัย

ที่มา : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, **คู่มือดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ**, (พระนครศรีอยุธยา: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2562), 111-112.

นิยามศัพท์เฉพาะ

เพื่อให้เข้าใจความหมายของคำศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยได้กำหนดนิยามศัพท์เฉพาะ ดังนี้

แนวทางการพัฒนาการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธ หมายถึง การปรับปรุงพัฒนากระบวนการดำเนินงานของโรงเรียนวิถีพุทธโดยใช้หลักพุทธธรรมบูรณาการกับหลักการบริหารสมัยใหม่ มาปรับปรุงเปลี่ยนแปลงด้านการบริหารโรงเรียนให้ดีขึ้น โดยทุกฝ่ายมีส่วนร่วม ทั้งวัด ชุมชน ผู้ปกครอง ครู ผู้บริหาร และผู้เรียน ให้มีแนวทางการบริหารไปในทิศทางเดียวกัน เพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ตามเป้าหมายการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธ ตามแนวทางการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ประกอบด้วยขั้นตอน ดังนี้ 1) การเตรียมการ 2) การดำเนินการจัดสภาพและองค์ประกอบ 3) การดำเนินการพัฒนาผู้เรียนและบุคลากรตามระบบไตรสิกขา 4) การดูแลสนับสนุนใกล้ชิด 5) การปรับปรุงและพัฒนาต่อเนื่อง และ 6) การประเมินผลและเผยแพร่ผลการดำเนินงาน

โรงเรียนคองคาราม หมายถึง สถานศึกษาของรัฐที่รับผิดชอบจัดการเรียนการสอนในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและมัธยมศึกษาตอนปลาย อยู่ภายใต้การกำกับดูแลของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเพชรบุรี สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งตั้งอยู่เลขที่ 346 หมู่ที่ 4 ตำบลบ้านหม้อ อำเภอเมืองเพชรบุรี จังหวัดเพชรบุรี รหัสไปรษณีย์ 76000

บทที่ 2

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง “แนวทางการพัฒนาการบริหารโรงเรียนวิถิพุทธของโรงเรียนคงคาราม” ผู้วิจัยได้ศึกษาทฤษฎี วรรณกรรม แนวความคิดนักการศึกษา และเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากตำรา เอกสารวิชาการ วารสาร เว็บไซต์ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในประเทศและต่างประเทศ แล้วนำมาจัดระบบการนำเสนอข้อมูล ประกอบด้วย (1) การบริหารโรงเรียนวิถิพุทธ (2) ข้อมูลพื้นฐานของโรงเรียนคงคาราม และ (3) งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

การบริหารโรงเรียนวิถิพุทธ

โรงเรียนวิถิพุทธเกิดขึ้นในปลายปี 2545 เป็นโรงเรียนรูปแบบใหม่ของกระทรวงศึกษาธิการ มีแนวทางการปฏิรูปสถานศึกษาโดยแท้ ที่ยึดหลักธรรม “ไตรสิกขา” โดยมีเป้าหมายในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ หรือผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตบูรณาการกับแนวทางการพัฒนาสังคมให้ผู้เรียนพัฒนาตนเองให้เกิดทักษะการเรียนรู้ตามหลักพุทธธรรมอย่างบูรณาการ ส่งเสริมให้เกิดความเจริญงอกงามในทุกด้าน²² การบริหารโรงเรียนตามแนวทางวิถิพุทธจึงเป็นการดำเนินงานโดยยึดหลักการบูรณาการร่วมกับหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนาทั้งระบบทั้งในการจัดทำหลักสูตร การเรียน การสอน การประเมินผล การแนะแนว และระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน เพื่อให้ผู้บริหารได้นำหลักธรรมไปใช้ในการบริหารให้เป็นแนวทางในการบริหารและพัฒนานักเรียนเป็นระบบอย่างต่อเนื่อง โดยในปัจจุบันมีโรงเรียนเข้าร่วมโครงการจำนวนถึง 23,742 โรงเรียน ดังนั้นการดำเนินการบริหารโรงเรียนวิถิพุทธจึงมีส่วนสำคัญอย่างยิ่งที่จะทำให้สถานศึกษาประสบความสำเร็จ ส่งผลต่อการพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์อยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข มุ่งให้การจัดการศึกษาแนววิถิพุทธนี้สำหรับก้าวสู่ศตวรรษที่ 21 อย่างทันท่วงที และมีความใหม่ ไม่ล้าหลัง สามารถบูรณาการให้เข้ากับยุคสมัยได้อย่างดีงาม รวมถึงเป็นการสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามความต้องการของสังคม โดยผ่านกระบวนการศึกษาแบบพุทธธรรมบูรณาการสร้างความสงบสุขให้สังคมไทยในยุคการเปลี่ยนแปลงการพัฒนาเทคโนโลยีดิจิทัล ได้อย่างยั่งยืน

²²คณะกรรมการพัฒนานวัตกรรมการศึกษา, **โรงเรียนวิถิพุทธ**, เข้าถึงเมื่อ 16 กันยายน 2566, เข้าถึงได้จาก <https://www.vitheeбудdha.com/main.php?url=about&id=32>

ความหมายของการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธ

การบริหารโรงเรียนวิถีพุทธ เป็นกระบวนการดำเนินงานตามแนวทางของพุทธะ โดยการนำพุทธธรรมมาใช้ในการจัดการศึกษาทั้งระบบ ทั้งในการจัดทำหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน การประเมินผล การแนะแนว และระบบติดตามดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยทุกฝ่ายต้องมีส่วนร่วมทั้งวัด ชุมชน ผู้ปกครอง ครู ผู้บริหาร และผู้เรียนให้มีแนวทางการบริหารไปในแนวทางเดียวกัน ให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ตามเป้าหมายการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธ เพื่อให้กระบวนการบริหารเกิดผลสัมฤทธิ์ในการทำงานและเกิดประสิทธิภาพสูงสุดในการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธ ซึ่งในทางการบริหารสถานศึกษามักให้ความสำคัญกับคำว่า การบริหาร (Administration) หมายถึงการบริหารกิจการสาธารณะ หรือการบริหารราชการ โรงเรียนถือเป็นส่วนราชการที่มุ่งประโยชน์เพื่อสาธารณะและเป็นหน่วยงานที่ดูแลจัดการโดยส่วนงานราชการ จึงมักเรียกชื่อผู้ดำรงตำแหน่งการบริหารดังกล่าวว่า “ผู้บริหารการศึกษา” หากปฏิบัติงานเป็นหัวหน้าในสถานศึกษาเรียกว่า “ผู้บริหารสถานศึกษา” จึงกล่าวได้ว่า การบริหาร คือ กระบวนการในการดำเนินงานของกลุ่มบุคคลโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้บริการทางการศึกษาแก่สมาชิกในสังคม โดยการดำเนินงานต่าง ๆ เป็นไปตามระบบที่สังคมกำหนดไว้ เราเรียกบุคคลเหล่านี้ว่า “ผู้บริหาร”²³ การบริหารจึงเป็นการดำเนินงานของกลุ่มบุคคลที่มีหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวกับสถานศึกษาเพื่อจัดการศึกษาให้แก่สมาชิกของสังคม เพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายที่ได้กำหนดไว้²⁴

ดังนั้นการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธเพื่อให้ประสบความสำเร็จ บรรลุตามวัตถุประสงค์ตามเป้าหมายการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธ เกิดผลสัมฤทธิ์ในการทำงานและเกิดประสิทธิภาพสูงสุดในการบูรณาการการบริหารกับหลักพุทธธรรมต้องอาศัยผู้บริหารและกระบวนการบริหารสถานศึกษาตั้งแต่บุคคล 2 คนขึ้นไปร่วมกันดำเนินการเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย ใช้ศาสตร์และศิลป์ให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่วางไว้ร่วมกัน โดยมีการวางแผน การจัดองค์การ การควบคุม และการใช้ทรัพยากรอื่น ๆ เพื่อให้การดำเนินงานขององค์การบรรลุเป้าหมายโดยผู้นำหรือผู้บริหารใช้ทักษะการเป็นผู้นำ มีอาชีพ ใช้ทักษะความรู้ในด้านต่าง ๆ ส่งเสริมให้ผู้เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการดำเนินงานและแก้ไขปัญหา เพื่อให้การบริหารโรงเรียนวิถีพุทธบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ได้กำหนดร่วมกัน

²³นิพนธ์ กินาวงศ์, **หลักการเบื้องต้นเกี่ยวกับการบริหารและการนิเทศการศึกษา**, (กรุงเทพมหานคร: พิษเนศ, 2558), 9.

²⁴สมบุญ พรธนาภพ, **หลักเบื้องต้นของการบริหารโรงเรียน** (กรุงเทพมหานคร: บรรณกิจ, 2558), 4.

โรงเรียนวิสุทธิพุทธ คือ โรงเรียนระบบปกติทั่วไปที่นำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา มาใช้ประยุกต์ในการบริหารสถานศึกษา ร่วมพัฒนาผู้เรียนโดยรวมของสถานศึกษา เน้นกรอบ ในการพัฒนาตามหลักไตรสิกขาโดยบูรณาการ เป็นโรงเรียนที่สอน และฝึกให้ผู้เรียน กิน อยู่ ดู ฟังเป็น ถ้าทำอย่างจริงจังต่อเนื่องผู้เรียนจะต้องได้รับการพัฒนาทั้ง 4 ด้าน คือ กาย (กายภาวนา) สังคม (ศีลภาวนา) จิต (จิต ภาวนา) และปัญญา (ปัญญาภาวนา)²⁵ โดยรูปแบบโรงเรียนวิสุทธิพุทธเกิดจากการ ประชุมเรื่อง “หลักสูตรใหม่เด็กไทย พัฒนา: หัวใจของการปฏิรูปการศึกษา” เมื่อ พ.ศ. 2545 ที่เกิดขึ้นจากการที่รัฐบาลและกระทรวง ศึกษาธิการต้องการพัฒนานวัตกรรมการจัดการศึกษา เป็นแนวทางในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของเด็กและเยาวชนในโรงเรียน โดยเห็นชอบให้มีโรงเรียนที่สอนเน้นพระพุทธศาสนาในปีการศึกษา 2546 และต่อมาเรียกโรงเรียน ที่สอนโดยเน้นพระพุทธศาสนาว่า “โรงเรียนวิสุทธิพุทธ” จนถึงปัจจุบัน โดยโรงเรียนวิสุทธิพุทธเกิดขึ้น เป็นโรงเรียนรูปแบบใหม่ที่เน้นแนวทางปฏิรูปโดยแท้ที่ยึดหลักวิถีแห่งปัญญาพัฒนาอย่างบูรณาการ ในระบบแห่งไตรสิกขาสู่ความเป็นพุทธ โดยมีเป้าหมายในการพัฒนาทรัพยากรบุคคลให้เรียนรู้ ตลอดชีวิต ประสานประโยชน์ให้สังคมให้ผู้เรียนพัฒนาตนเองตามหลักพุทธธรรมอย่างบูรณาการ ส่งเสริมให้เกิดความเจริญงอกงาม มีความสุขจริงแท้และอยู่ร่วมสังคมอย่างสร้างสรรค์เกื้อกูล สามารถ นำโลกไปในวิถีที่ถูกต้อง²⁶ โดยมีจุดมุ่งเน้นในการพัฒนาความเจริญงอกงามตามหลักพระพุทธศาสนา ส่งเสริมให้เกิดปัญญาแก่ผู้เรียน ซึ่งมีองค์ประกอบบุคลากรทางการศึกษา พระภิกษุและชุมชน เป็นผู้ขับเคลื่อนการพัฒนาให้บรรลุตามเจตนารมณ์ของโรงเรียนวิสุทธิพุทธ²⁷ ในปัจจุบันมีผู้บริหาร นำกระบวนการบริหารมาบูรณาการร่วมกับโครงการโรงเรียนวิสุทธิพุทธเป็นจำนวนมากในประเทศ และกระทรวงศึกษาธิการ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีการพัฒนาต่อยอดโครงการเป็นโรงเรียนวิสุทธิพุทธ ขึ้นนำ และโรงเรียนวิสุทธิพุทธพระราชทานอย่างยิ่งยืน เพื่อดำเนินงานให้สอดคล้องกับจุดมุ่งหมาย ในการพัฒนาผู้เรียนให้เกิดความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติที่กำหนด เป้าหมายการพัฒนาผู้เรียนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ต้องเป็นคนดี เก่ง มีความสุขอย่างแท้จริงรวมถึง การฝึกความรับผิดชอบต่อสังคมด้านคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน

²⁵กระทรวงศึกษาธิการ, **แนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิสุทธิพุทธ**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์องค์การ รับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์ (ร.ส.พ.), 2546), หน้า 9 – 37.

²⁶คณะกรรมการพัฒนานวัตกรรมการศึกษา, **โรงเรียนวิสุทธิพุทธ**, เข้าถึงเมื่อ 16 กันยายน 2566, เข้าถึงได้จาก <https://www.vitheebuddha.com/main.php?url=about&id=32>.

²⁷พชฎาภรณ์ กลั๊บสง รัตนบุรี และคณะ, “การพัฒนาตัวบ่งชี้ความรับผิดชอบต่อสังคม ด้าน จริยธรรมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษา เขต 13,” **วารสารสังคมศาสตร์และมานุษยวิทยาเชิงพุทธ วัดวังตะเวต** 5, 6 (2563): 216.

คำว่า “โรงเรียนวิถีพุทธ” มีผู้ทรงคุณวุฒิทั้งคฤหัสถ์และบรรพชิต ได้ให้ความหมายไว้หลากหลายแนวคิดตามมุมมองและทัศนะที่แตกต่างกันไป ทั้งนี้ ผู้วิจัยขอนำมากล่าวโดยสรุปได้ดังนี้

พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) ได้ให้ความหมายโรงเรียนวิถีพุทธว่า โรงเรียนที่จัดการศึกษาตามหลักไตรสิกขาเพื่อพัฒนาผู้เรียนเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ด้วยภาวนา 4 คือ พัฒนาการทางกาย สังคม จิต และปัญญา โดยกระบวนการจัดการศึกษาต้องบูรณาการกับหลักไตรสิกขาเข้ากับกลุ่มสาระและกิจกรรมต่าง ๆ เสมือนหลักสูตรเป็นเส้นด้ายที่ร้อยเรียงทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้และกิจกรรมเข้าด้วยกันให้เป็นไปตามทิศทางเดียวกัน ดังนั้นผู้เรียนต้องปฏิบัติตามหลักไตรสิกขาตลอดเวลาทั้งขณะที่กิน อยู่ ดูและฟัง ซึ่งเป็นกิจวัตรประจำวันของนักเรียน²⁸

พระมหาวิชาญ สุวิชาโน และคณะได้ให้ความหมายว่า โรงเรียนวิถีพุทธดำเนินการพัฒนาผู้เรียนโดยใช้หลักไตรสิกขามาบูรณาการกับการเรียนรู้ของผู้เรียน ให้เรียนรู้ผ่านการพัฒนา “การกิน อยู่ ดู ฟังเป็น” คือ การเกิดปัญญาให้รู้เข้าใจในคุณค่าแท้ของชีวิต โดยใช้กระบวนการทางวัฒนธรรมเพื่อแสวงหาปัญญาและมีวัฒนธรรมด้านความเมตตาเป็นฐานของการดำเนินชีวิต มีผู้บริหารและคณะครูเป็นกัลยาณมิตรในการพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนเพื่อให้ผู้เรียนเกิดคุณภาพของความมนุษย์ที่มีคุณภาพ²⁹

พระมหาโยธิน โยธโก และคณะ ได้ให้ความหมายว่า โรงเรียนวิถีพุทธ คือโรงเรียนที่ดำเนินการพัฒนาการเน้นผู้เรียนโดยใช้หลักธรรม “ไตรสิกขา” คือ อธิศีลสิกขา อธิจิตตสิกขา และอธิปัญญาสิกขา เป็นกระบวนการปฏิบัติ การพัฒนาทั้งทางพฤติกรรม ทางกาย และทางวาจา เพื่อเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจและจิตสำนึกของผู้เรียน³⁰

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) ได้ให้ความหมายโรงเรียนวิถีพุทธ คือ โรงเรียนที่จัดการศึกษาตามหลักคำสอนของพระพุทธเจ้าโดยดำเนินตามมรรคมีองค์แปด วิถีแห่งความเจริญเป็นวิถีแห่งการดำเนินชีวิตในพระพุทธศาสนาที่แปลว่าหนทางอันประเสริฐ 8 ประการ เป็นหนทางแห่ง

²⁸พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), **โรงเรียนวิถีพุทธ**, พิมพ์ครั้งที่ 3 (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2547), 32.

²⁹พระมหาวิชาญ สุวิชาโน และคณะ, **โรงเรียนวิถีพุทธ Buddhist oriented School**, (พระนครศรีอยุธยา: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2562), 8.

³⁰พระมหาโยธิน โยธโก และคณะ, “การสร้างคามสมดุลงและการรักษาต้นทุนทางธรรมชาติเชิงพุทธ ของเครือข่ายป่าชุมชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ,” **วารสารสังคมศาสตร์และมานุษยวิทยาเชิงพุทธ วัดวังตะเวียงตอก**, 5, 12 (2563): 30-43.

การดับทุกข์ มีสัมมาทิฐิ, สัมมาสังกัปปะ, สัมมาวาจา เป็นต้น สรุปลงตรงกับไตรสิกขาอันได้แก่ ศีล สมาธิ ปัญญาให้พัฒนาตามหลักไตรสิกขาซึ่งเป็นหลักทางสายกลาง³¹

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ให้ความหมายโรงเรียนวิถิปุทธ คือ โรงเรียนในวิถีแห่งปัญญาที่พัฒนาอย่างบูรณาการในระบบแห่งไตรสิกขาสู่ความเป็นพุทธ นำไปสู่ความเจริญงอกงามมีความสุขจริงแท้ และอยู่ร่วมสังคมอย่างสร้างสรรค์เกื้อกูลกัน สามารถนำโลกไปในวิถีที่ถูกต้องวิถีแห่งธรรม โดยการจัดการศึกษาเน้นเนื้อหาวิชาการเพิ่มขึ้น และให้เรื่องคุณธรรมจริยธรรมหรือคุณลักษณะที่พึงประสงค์ต่าง ๆ สอดแทรกและบูรณาการอยู่ในการเรียนเนื้อหาวิชาการ³²

สำนักเลขาธิการมหาเถรสมาคม ได้ให้ความหมายโรงเรียนวิถิปุทธว่า คือ โรงเรียนที่เน้นการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาตามหลักไตรสิกขามาบูรณาการมาใช้ในการบริหารสถานศึกษารวมไปถึงการพัฒนาผู้เรียนผ่านกระบวนการทางวัฒนธรรม วิถีชีวิตในการแสวงหาปัญญา และมีเมตตาต่อกัน³³ เพื่อมุ่งเน้นพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีคุณภาพสอดคล้องกับจุดเน้นของการพัฒนาประเทศให้มั่งคั่ง

จากความหมายของการบริหารและความหมายของโรงเรียนวิถิปุทธดังกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่าการบริหารโรงเรียนวิถิปุทธ หมายถึง กระบวนการบริหารงานที่นำพุทธธรรมมาใช้ในการจัดการศึกษาทั้งระบบ มีการวางแผน การจัดองค์การ การควบคุม และการใช้ทรัพยากรอื่น ๆ เพื่อให้การดำเนินงานของสถานศึกษาบรรลุเป้าหมาย โดยผู้บริหารใช้ทักษะการเป็นผู้นำในด้านต่าง ๆ มีเป้าหมายร่วมกันเพื่อต้องการพัฒนามนุษย์ให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งด้านกาย สังคม จิตใจ และปัญญา ผ่านการนำหลักธรรม หลักไตรสิกขา อันได้แก่ ศีล สมาธิ และ ปัญญา มาประยุกต์และบูรณาการในการบริหาร และการพัฒนาผู้เรียนโดยรวมของสถานศึกษา โดยให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วม การปฏิบัติไปในแนวทางเดียวกัน อย่างเป็นกัลยาณมิตรในการบริหารให้บรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายของการบริหารโรงเรียนวิถิปุทธ

³¹พระพรหมคุณาภรณ์, (ป.อ.ปยุตฺโต), การศึกษาเริ่มต้นเมื่อคนกินคืออยู่เป็น, พิมพ์ครั้งที่ 62 (กรุงเทพมหานคร: อูษาการพิมพ์, 2565), 14.

³²กลุ่มงานวิจัย วางแผนและพัฒนาส่วนวางแผนและพัฒนาการอบรม สังกัดสถาบัน วิปัสสนาธุระ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, โรงเรียนวิถิปุทธการศึกษาเพื่อความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์, เข้าถึงเมื่อ 16 กันยายน 2566, เข้าถึงได้จาก <https://www.vitheeбуд्धा.com>.

³³สำนักเลขาธิการมหาเถรสมาคม, มติมหาเถรสมาคม ครั้งที่ 13/2547 มติที่ 207 เรื่อง ส่งเสริมและสนับสนุนโรงเรียนวิถิปุทธ, เข้าถึงเมื่อ 1 ธันวาคม 2566, เข้าถึงได้จาก: www.mahathera.org.

ความสำคัญและประโยชน์ของโรงเรียนวิถีพุทธ

ในยุคสมัยก่อนการปฏิรูปการศึกษา การศึกษาเล่าเรียนของคนไทยจะอยู่กับพระพุทธศาสนา มีความใกล้ชิดกับหลักธรรม เพราะผู้สอนคือพระภิกษุ สถานที่จัดการเรียนรู้มักเป็นศาสนสถาน ทางศาสนา หรือวัด หรืออาจเรียนรู้ตามสำนักวิชาชีพต่าง ๆ ถ้าเป็นผู้หญิงก็ต้องเรียนรู้การบ้าน การเรือนจากจากคุณแม่คุณยายตามประเพณีวัฒนธรรม ส่วนผู้ชายก็ต้องศึกษาหาความรู้ในวัด เพราะวัดเป็นที่รวมสรรพวิชาที่หลากหลาย ใครผ่านการบวชเรียนก็จะเป็นที่ยอมรับของคนในสังคม เป็นผู้ที่มีวิชาความรู้มีความสามารถ สามารถเข้ารับราชการได้ ซึ่งส่วนใหญ่การเรียนรู้จะเน้นเรียนรู้เพื่อรู้หนังสือ เรียนวิชาชีพ รวมทั้งบวชเรียนเพื่อศึกษาพระธรรมวินัย และพัฒนาตนเองตามหลักพุทธศาสนา ระบบการศึกษาของประเทศไทยมีการปฏิรูปครั้งใหญ่ในช่วงรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โดยเริ่มต้นด้วยการจัดตั้งโรงเรียนหลวงขึ้น ซึ่งทำให้การศึกษาวัด และโรงเรียนแยกกันอย่างชัดเจน มีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการปกครองประเทศ โดยการจัดตั้งกระทรวงขึ้นมาบริหารประเทศ ในด้านการศึกษาเริ่มมีการจัดตั้งกระทรวงธรรมการในปี พ.ศ.2435 และมีการจัดตั้งโรงเรียนกระจายไปทั่วราชอาณาจักร จากที่มีการจัดการเรียนรู้ภายในวัดถูกยกฐานะเป็นโรงเรียน ผู้สอนจาก “พระ” เปลี่ยนฐานะเป็น “ครู” จึงทำให้การเรียนรู้ของคนไทยที่ยิ่งห่างไกลพระพุทธศาสนามากยิ่งขึ้น จนถึงในสมัยรัชกาลที่ 6 พระองค์ทรงมีพระราชดำริเรื่องการศึกษาของคนไทยว่าไม่ควรแยกไปจากวัดซึ่งเคยเป็นศูนย์กลางในการศึกษา จึงมีการเปลี่ยนชื่อกระทรวงศึกษาธิการ ในสมัยนั้นเป็นกระทรวงธรรมการแทนตามเดิม โดยให้กระทรวงธรรมการมีหน้าที่ดูแลการจัดการศึกษาและการศาสนาด้วยกัน การปรับเปลี่ยนดังกล่าวอาจทำให้การศึกษาใกล้ชิดพุทธศาสนาอีกครั้ง แต่สภาพปัญหาการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นทำให้การจัดการศึกษามุ่งเน้นเนื้อหาวิชาการมากขึ้นเรื่อย ๆ โดยได้มองข้ามเรื่องคุณธรรมจริยธรรมของผู้เรียนที่ส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต ทำให้เกิดวิกฤตการณ์ด้านคุณธรรมของคนในสังคมไทยเริ่มเสื่อมถอยลง คนขาดหลักธรรมที่จำเป็นในการใช้ชีวิตร่วมกันกับผู้อื่น ด้วยเหตุดังกล่าวจึงก่อเกิดเป็นโครงการโรงเรียนวิถีพุทธที่จะมุ่งเน้นพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้สมบูรณ์ในทุกด้านและมุ่งมั่นดำเนินโครงการต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน

สำนักงานพัฒนานวัตกรรมการจัดการศึกษา ได้กล่าวถึงความสำคัญของโรงเรียนวิถีพุทธ เน้นวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชาวไทยที่ได้รับการขัดเกลาจากคำสอนทางพระพุทธศาสนาตั้งแต่วัยแรกของประวัติศาสตร์ชาติไทยจนกล่าวได้ว่าวิถีพุทธ คือ วิถีวัฒนธรรมของชาวไทยส่วนใหญ่ จนมีความเป็นเอกลักษณ์ที่ทั่วโลกตระหนักและให้การยอมรับ³⁴

³⁴กระทรวงศึกษาธิการ, แนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ, พิมพ์ครั้งที่ 4, (กรุงเทพมหานคร: องค์การรับส่งสินค้า และพัสดุภัณฑ์, 2547), 3.

สมเด็จพระพุฒาจารย์ (เกี่ยว อุปเสโณ) กล่าวถึงความสำคัญของโรงเรียนวิถิพุทธว่า เป็นแหล่งสำคัญที่จะเพาะเลี้ยงเยาวชนให้เกิดความดีงาม รักษาความเป็นไทย และรักษาความเป็นอิสระทางสติปัญญาของคนในชาติไว้ได้และโรงเรียนวิถิพุทธเป็นโรงเรียนที่เกี่ยวข้องด้วยพระพุทธศาสนา ขอให้ช่วยกันพยุงอย่าให้ตกต่ำลงไป ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งฝ่ายบรรพชิต และคฤหัสถ์กับโรงเรียนวิถิพุทธ ต้องทำความเข้าใจให้ชัดเจนว่าโรงเรียนวิถิพุทธนั้นเป็นอย่างไร การมาประชุมร่วมกันในวันนี้ จึงเป็นการประกาศ แน่ใจว่าเราจะต้องทำความเข้าใจร่วมกัน และจะต้องช่วยเหลือร่วมกัน ไม่ว่าทางใดเกี่ยวกับการศึกษาโรงเรียนวิถิพุทธให้ถือว่าเป็นสิ่งสำคัญสำหรับประเทศชาติบ้านเมืองของเรา ส่วนอื่นสำคัญอย่างไร โรงเรียนวิถิพุทธก็ต้องมีความสำคัญขึ้นไปเทียบเท่าอย่างนั้น โรงเรียนวิถิพุทธอยู่ในสถาบันที่สอง คือ สถาบันพระศาสนา สถาบันที่หนึ่ง คือ สถาบันชาติ สถาบันที่สามคือ พระมหากษัตริย์ เราต้องมีความรู้สึกร่วมกันว่า โรงเรียนวิถิพุทธของเราอยู่ในสถาบันที่สอง คือสถาบันพระศาสนาจะทำให้เกิดกำลังใจร่วมกัน ให้สมกับที่บ้านเมืองของเราได้มีพระพุทธศาสนาเป็นหลักมาแต่เดิม และสถาบันพระมหากษัตริย์นั่นเอง ที่มีส่วนสำคัญในการทำให้สถาบันพระพุทธานามันคงแข็งแรง การช่วยกันทำให้โรงเรียนวิถิพุทธมีความแข็งแรง เป็นการทำให้ความมั่งคั่งของประเทศไทยบ้านเมือง ไม่ใช่แข็งแรงเพื่อตน ประเทศไทยบ้านเมืองเป็นอันดับหนึ่ง ตัวเองเป็นอันดับสอง เมื่อสถาบันพระศาสนาแข็งแรงกับชาติและมหากษัตริย์ก็เท่ากับเป็นความแข็งแรงของประเทศไทยโดยส่วนรวม³⁵

พระมหาวิชาญ สุวิชาโน และคณะ ได้กล่าวถึงความสำคัญและประโยชน์ของการดำเนินกิจกรรมโรงเรียนวิถิพุทธไว้ คือ การดำเนินกิจกรรมด้านวิถิพุทธในสถาบันการศึกษา หรือหน่วยงานต่าง ๆ เป็นการพัฒนาชีวิตคนให้เกิดความสมบูรณ์และเป็นการสร้างสรรค์อารยธรรมที่ส่งเสริมให้ระบบความสัมพันธ์ของสรรพสิ่งได้เจริญงอกงามไปในวิถีทางที่เกื้อกูลกันยิ่งขึ้น การศึกษาที่แท้จริงคือ การพัฒนาชีวิตให้สมบูรณ์พร้อมไปด้วยการสร้างสรรค์อารยธรรมที่ยั่งยืน นักการศึกษาหลายท่านที่สนับสนุนในหลักของวิถิพุทธเห็นพ้องต้องกันว่า ปัญหาที่เกิดในการจัดการศึกษาที่ขาดดุลยภาพเป็นสาเหตุแห่งวิกฤตการณ์ในด้านต่าง ๆ จึงได้หันกลับมาพิจารณากันว่า การจัดการเรียนการสอนในอนาคตมีความจำเป็นต้องสร้างความสมดุลให้เกิดขึ้น ควรจะปรับปรุงหลักสูตรการเรียนการสอน

³⁵สมเด็จพระพุฒาจารย์ (เกี่ยว อุปเสโณ), “ความเคลื่อนไหวการปฏิบัติงานโรงเรียนวิถิพุทธ. เอกสาร ประชุมทางวิชาการพระพุทธศาสนากับการศึกษาในประเทศไทย”, (กรุงเทพมหานคร: กรมการศาสนา, 2547), 31.

โดยได้นำเอาหลักการของพระพุทธศาสนาเป็นพื้นฐานในด้านการเรียนการสอนโดยมุ่งส่งเสริมกิจกรรมด้านวิถีพุทธ³⁶

สำนักพัฒนานวัตกรรมการจัดการศึกษาได้ให้ความสำคัญและประโยชน์ของการจัดการศึกษาในรูปแบบโรงเรียนวิถีพุทธไว้ว่า โรงเรียนวิถีพุทธ เป็นการบริหารโรงเรียนระบบปกติทั่วไปที่นำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาใช้หรือประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการ มุ่งเน้นพัฒนาผู้เรียนโดยรวมของสถานศึกษา เน้นกรอบการพัฒนาตามหลักไตรสิกขาอย่างบูรณาการ โดยผ่านกระบวนการทางวัฒนธรรมแสวงปัญญาและมีวัฒนธรรมเมตตา เป็นฐานการดำเนินชีวิตให้ผู้ศึกษาเองมีความพร้อม ๑ กับช่วยให้คนรอบข้างและสังคมมีความสุขพร้อมกันไปด้วยอย่างชัดเจน³⁷

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย กล่าวถึงการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธว่าเป็นการดำเนินการพัฒนาผู้เรียนโดยใช้หลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา อย่างบูรณาการ ผู้เรียนได้เรียนรู้ผ่านการพัฒนาด้านปัญญารู้เข้าใจในคุณค่าแท้ มีวัฒนธรรมเมตตาเป็นฐานการดำเนินชีวิต โดยมีผู้บริหาร และคณะครูเป็นกัลยาณมิตรช่วยกันพัฒนาดำเนินการจัดการศึกษาให้ผู้เรียนมีวิถีการทำงาน วิถีการเรียนรู้ วิถีวัฒนธรรมต่าง ๆ ตามหลัก“ไตรสิกขา” ที่นำไปสู่ “ปัญญา” วิถีชีวิตที่ดีงามตามหลักไตรสิกขาทั้ง 3 ด้าน 1) อธิศีลสิกขา (พฤติกรรม) มีพฤติกรรมดีงามทั้งกาย วาจา และอินทรีย์ทั้ง 5 เคยชินแคล่วคล่อง อยู่ตัวเป็นวินัยเข้าสู่วิถีชีวิต มุ่งสร้างพฤติกรรมความเคยชินที่ดีสัมพันธ์อย่างเกื้อกูลกับสังคม สิ่งแวดล้อม ธรรมชาติ และสิ่งสร้างสรรค์ทั้งหลายจะส่งผลให้เกิดสภาพจิตใจที่ดีงาม มีความสุข พร้อมทั้งเอื้อต่อการแยกแยะ และรับข้อมูลความรู้การคิดการสร้างสรรค์ทำให้เกิดปัญญาเจริญงอกงาม โดยมีศีล 5 เป็นพื้นฐานในการดำเนินชีวิต 2) อธิจิตตสิกขา (สมาธิ) ศีลเป็นตัวกำหนดกรอบเพื่อไปพัฒนาจิต เช่น ทหารทำตามวินัยมาก ๆ ต่อไปจิตก็จะอ่อน จะมีการเคารพเชื่อฟังตามลำดับขั้น คือ เป็นการฝึกจากภายนอกเข้ามาในจิต ถ้าไม่มีกระบวนการฝึกจากภายนอกควบคุมพฤติกรรมนั้น จิตจะแข็ง เป็นต้น การมีจิตใจ มีคุณธรรม มีประสิทธิภาพ ความรู้สึก แรงจูงใจ และมีความสุข โดยมีเจตจำนงเป็นตัวชี้นำพฤติกรรม มีผลต่อความมั่นคงในความดีงาม ความสดชื่น เบิกบาน และความสุข และ 3) อธิปัญญาสิกขา (ปัญญา) ปรึกษาญาณความรู้เข้าใจ เหตุผล การเข้าถึงความจริง รวมทั้งความเชื่อ ทศนคติ ค่านิยม และแนวความคิดต่าง ๆ เพื่อใช้ปัญญาเป็นตัวแก้ปัญหาคือเป็นตัวปรับจัดทุกอย่าง ทั้งพฤติกรรมและจิตใจให้ลงตัวพอดีและเป็นตัวนำสู่จุดหมายแห่งสันติสุขและความมีอิสรภาพ สามารถนำหลักธรรมไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในการดำเนินชีวิตได้มีฐานชีวิตที่ดี

³⁶พระมหาวิชาญ สุวิชาโน และคณะ, **โรงเรียนวิถีพุทธ Buddhist oriented School**, (พระนครศรีอยุธยา: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2562), 10.

³⁷สำนักพัฒนานวัตกรรมการจัดการศึกษา, **เส้นทางวิถีพุทธ**, (พระนครศรีอยุธยา: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2561), 41.

มีทัศนคติที่ดีต่อการปฏิบัติธรรมเกิดปัญญาเข้าใจในสังขารมในชีวิตได้ตามวุฒิภาวะของตน สามารถต่อยอดพัฒนาไปสู่การปฏิบัติธรรมให้เกิดความเจริญงอกงามในธรรมที่สูงยิ่งขึ้นไป³⁸

สรุปได้ว่า การบริหารโรงเรียนในรูปแบบโรงเรียนวิถีพุทธนั้นมีความสำคัญและมีประโยชน์ต่อการพัฒนาคุณภาพเด็กและเยาวชนไทยในปัจจุบันเป็นอย่างมาก เนื่องจากวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชาวไทยควรได้รับการกล่อมเกลาจากคำสอนของพระพุทธศาสนาตั้งแต่ยุคแรกของประวัติศาสตร์ชาติไทย จนกล่าวได้ว่าวิถีพุทธ คือ วิถีวัฒนธรรมของชาวไทยส่วนใหญ่จนมีความเป็นเอกลักษณ์ของชุมชนชาวไทย แต่ในปัจจุบันการเปลี่ยนแปลงสังคมในปัจจุบันนั้นมีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว สิ่งสำคัญที่จะทำให้การดำเนินชีวิตของเด็กและเยาวชนเป็นไปอย่างมีคุณภาพ นั่นคือเด็กและเยาวชนต้องเกิดทักษะกระบวนการคิดที่ครอบคลุมทั้งการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ รวมไปถึงเกิดกระบวนการตัดสินใจประเมินคุณค่าต่าง ๆ เลือกสิ่งที่เกิดคุณค่าแก่ตัวเองนำไปสู่กระบวนการเกิด “ปัญญา” ที่แท้จริงตามหลักไตรสิกขา ทั้งยังสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติที่เป็นการปฏิรูปการศึกษาที่ตรงประเด็น ในลักษณะการบูรณาการตามวัฒนธรรมประเพณีอันดีงามของไทย เด็กและเยาวชนสามารถพัฒนาตนเองตามหลักคำสอนของพระพุทธเจ้าส่งผลต่อการดำเนินชีวิตให้มีฐานชีวิตที่ดีมีทัศนคติที่ดีต่อการปฏิบัติธรรมเกิดปัญญาเข้าใจในสังขารมในชีวิตได้ตามวุฒิภาวะของตน สามารถต่อยอดพัฒนาไปสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์บนพื้นฐานความร่วมมือของทุกฝ่าย ให้ทันท่วงที ไม่ล่าช้า สามารถบูรณาการให้เข้ากับยุคสมัยได้อย่างดีงาม โรงเรียนวิถีพุทธเป็นนวัตกรรมด้านการศึกษากว้างการศึกษาไทยและของโลกให้สืบไป

แนวคิดและหลักการเกี่ยวกับการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธ

การบริหารเป็นศาสตร์และศิลป์ที่ผู้บริหารมีอาชีพจำเป็นต้องมีทั้งสองอย่าง เพื่อให้การดำเนินงานการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธให้สำเร็จตามวัตถุประสงค์ โดยงานสำเร็จอย่างได้ผลผู้เกี่ยวข้องก็มีความสุข ดังนั้นผู้บริหารมีอาชีพต้องศึกษาแนวคิดและหลักการเกี่ยวกับการบริหารโดยทั่วไป หรือรูปแบบการบริหารสถานศึกษาสมัยใหม่ ให้เป็นหลักพื้นฐานในการดำเนินงานการบริหาร แล้วจึงเข้าสู่การบริหารสถานศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ โดยการบูรณาการกับการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธ รูปแบบการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธตามลำดับให้เกิดความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ทั้งนี้ได้เสนอแนวคิดและหลักการบริหารที่สอดคล้องกับการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธไว้เป็นแนวทางในการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธ ดังนี้

³⁸ส่วนวางแผนและพัฒนาการอบรม สถาบันวิปัสสนาธุระ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, **รูปแบบของโรงเรียนวิถีพุทธ**, เข้าถึงเมื่อ 11 ธันวาคม 2566, เข้าถึงได้จาก : <http://www.vitheeбудда.com/main.php?url=about&id=38>

แนวคิดและหลักการเกี่ยวกับการบริหารทั่วไป

การบริหารทั่วไปเป็นหลักการบริหารองค์กร สำนักงาน หรือหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐ และ เอกชน การบริหารสถานศึกษาจำเป็นต้องนำเอาแนวคิดทฤษฎีการบริหารองค์การมาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับสถานศึกษาของตนเอง ทั้งนี้ได้เสนอแนวคิดทฤษฎีการบริหารที่ผู้บริหารยังคงนิยมนำมาใช้ในการบริหารโดยการนำมาประยุกต์ใช้กับบริบทของสถานศึกษา และรูปแบบการบริหารในสมัยใหม่ที่สอดคล้องกับการบริหารโรงเรียนวิถีสอนไว้เป็นแนวทางในการบริหารดังนี้

ทรงพล เจริญคำ ได้ให้ข้อสังเกตในบทความของเขาว่า อย่างไรก็ตามรัฐบาลประกอบด้วยผู้บริหารโดยคนและมีงานหลักในการใช้ และให้ความช่วยเหลือ การควบคุมและการให้บริการแก่มนุษย์ ดังนั้นจึงยืนยันว่าหน้าที่อันสำคัญของรัฐ คือ สวัสดิการของคน ความอยู่รอด การตอบสนองต่อความท้าทายของสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลง และยังเสนอแนวการบริหารตามกระบวนการ “POSDCoRB” ของกูลิคและเออร์วิค (Gulick and Urwick) ศาสตร์แห่งการบริหารงานไม่ว่าจะเป็นภาครัฐหรือภาคเอกชน ในขั้นพื้นฐานของการบริหาร โดยการบริหารตามกระบวนการ “POSDCoRB” เป็นหลักการบริหารงานองค์กรที่นิยมนำมาใช้ปรับปรุงประสิทธิภาพการทำงานโดยการมุ่งเน้นไปที่การทำหน้าที่ของฝ่ายบริหารมากกว่าที่จะสนใจการทำงานของฝ่ายพนักงานที่ทำงานระดับล่าง มี 7 ประการ ดังนี้ 1) P - Planning การวางแผนการพัฒนาเค้าโครงย่อของสิ่งที่ต้องทำ และวิธีการทำสิ่งนั้น ๆ ให้สำเร็จกิจกรรม การวางแผนพยายามทำนายการกระทำและทิศทางขององค์กรในอนาคต 2) O - Organizing การจัดองค์กร การกำหนดโครงสร้างของหน้าที่รวมถึงการจัดอำนาจหน้าที่ต่าง ๆ ในหน่วยงาน องค์กร แผนงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำแผนไปปฏิบัติตามที่วางแผนไว้ 3) S - Staffing การจัดการเกี่ยวกับตัวบุคคลในองค์กร ครอบคลุมการจัดอัตรากำลัง การสรรหาการคัดเลือกการบรรจุแต่งตั้ง การเลื่อนขั้นเลื่อนตำแหน่งเงินเดือนอย่างยุติธรรม การโยกย้าย การพัฒนาบุคคลในองค์กร จนกระทั่งถึงการให้บุคคลพ้นจากตำแหน่ง 4) D - Directing การสั่งการภารกิจที่ต้องทำอย่างต่อเนื่องกับการตัดสินใจ การสื่อสารที่ชัดเจน การนำการตัดสินใจไปปฏิบัติ และการประเมินผลการทำงานของผู้ใต้บังคับบัญชาอย่างเหมาะสม 5) Co - Coordinating การประสานงานกิจกรรมต่าง ๆ และความพยายามต่าง ๆ ที่จำเป็นสำหรับผูกพันองค์กรไว้ด้วยกัน เพื่อบรรลุเป้าหมายเดียวกัน 6) R - Reporting การรายงานผลการดำเนินการความก้าวหน้า โดนรายงานผลการปฏิบัติงานของบุคคลและหน่วยงานที่เป็นผู้ใต้บังคับบัญชาได้รายงานมาเพื่อทราบถึงความเคลื่อนไหวของส่วนต่าง ๆ ว่างานต่าง ๆ สามารถดำเนินไปตามแผนงานที่กำหนดไว้หรือไม่เพียงใด มีปัญหาอุปสรรคอะไรเกิดขึ้น ซึ่งการรายงานถือว่าเป็นมาตรการในการตรวจสอบและควบคุมงานด้วย 7) B - Budgeting การเงินและงบประมาณ กิจกรรมหน้าที่เกี่ยวกับการจัดงบประมาณ การจัดทำบัญชีการใช้เงินและการตรวจสอบควบคุมด้านการเงินพร้อมกับการประมาณรายรับ

รายจ่ายที่จะหามาและนำมาใช้โดยการดำเนินกิจกรรมแต่ละอย่างไว้อย่างชัดเจน³⁹ โดยการบริหารองค์กรมักจะมีกระบวนการที่ใช้เพื่อตรวจสอบความสำเร็จของงานและนำไปพัฒนางานที่เรียกว่ากระบวนการทำงานเชิงระบบ (PDCA) ถือเป็นวงจรบริหารงานคุณภาพ มีการหมุนวงจรเล็กไปสู่วงจรใหญ่ อันทำให้เกิดรอบต่อไปที่ทำให้เกิดการปรับปรุงต่อเนื่อง ทำให้งานมีการพัฒนาอย่างไม่สิ้นสุด ประกอบด้วย 1) การวางแผน (Plan) การวางแผนการดำเนินงานอย่างรอบคอบ ครอบคลุมถึงการกำหนดหัวข้อที่ต้องการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงรวมถึงการพัฒนาสิ่งใหม่ ๆ การแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติงาน การวางแผนที่ดียังช่วยให้เราสามารถคาดการณ์สิ่งที่เกิดขึ้นในอนาคตและช่วยลดความเสี่ยงต่าง ๆ ที่อาจเกิดขึ้นได้ 2) การปฏิบัติ (Do) การดำเนินการตามแผน ประกอบด้วย การมีโครงสร้างรองรับการดำเนินการจากการวางแผนอย่างรัดกุม ต่อมาจึงเป็นการลงมือทำ ทำตามแผน ดำเนินการอย่างรอบคอบ มีวิธีการดำเนินการที่ชัดเจน เช่น มีการประชุมของคณะกรรมการ มีการบันทึกผลการดำเนินการเพื่อนำมาปรับเปลี่ยนในขั้นต่อไป 3) การตรวจสอบ (Check) การประเมินโครงสร้างที่รองรับการดำเนินการ การประเมินขั้นตอนการดำเนินงานและการประเมินผลของการดำเนินงานตามแผนที่ได้ตั้งไว้ และ 4) การปรับปรุง (Act) การนำผลการประเมินมาวิเคราะห์ว่ามีโครงสร้างขั้นตอนการปฏิบัติงานใดที่ควรปรับปรุงพัฒนาสิ่งที่อยู่แล้วให้ดีขึ้นไปอีก นำข้อมูลมาที่ได้มาใช้เป็นแนวทางปฏิบัติในอนาคตหรือทำการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ และเสนอต่อผู้บริหาร บุคคลที่เกี่ยวข้องหรือกลุ่มอื่น ๆ ได้ทราบต่อไป⁴⁰

ในทางการบริหารจัดการศึกษาภายในสถานศึกษาให้เกิดพลังและมีประสิทธิภาพ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ ได้เสนอหลักการบริหารดำเนินงานของสถานศึกษา ให้เกิดพลังและมีประสิทธิภาพ เรียกว่า การบริหารอย่างมีธรรมาภิบาล (Good Governance) เป็นแนวทางการบริหารสถานศึกษาสมัยใหม่ สอดคล้องกับการบริหารในรูปแบบโรงเรียนวิถีพุทธที่เป็นนวัตกรรม การบริหารโรงเรียนเพื่อสร้างคุณภาพให้เกิดแก่ผู้เรียนให้สมดุลในความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ โดยการบริหารอย่างมีธรรมาภิบาล มีรายละเอียด ดังนี้ 1) หลักประสิทธิภาพ การปฏิบัติราชการทุกส่วนการทำงาน องค์กรต้องใช้ทรัพยากรอย่างประหยัด เพื่อให้เกิดผลผลิตที่คุ้มค่าต่อการลงทุน และเกิดประโยชน์สูงสุดต่อประชาชนและส่วนรวม ทั้งนี้ต้องครอบคลุมกระบวนการทำงานที่เป็นระบบลดขั้นตอนในการปฏิบัติงานเพื่ออำนวยความสะดวกและลดภาระค่าใช้จ่าย ยกเลิกภารกิจที่ซ้ำซ้อน และไม่มีความจำเป็น 2) หลักประสิทธิผล การปฏิบัติราชการต้องมีวิสัยทัศน์เชิงยุทธศาสตร์

³⁹ทรงพล เจริญคำ, **หลักการและทฤษฎีการบริหารการศึกษา**, พิมพ์ครั้งที่ 7 (กรุงเทพมหานคร: โฮ เอส พรินติ้งเฮาส์, 2559), 238-239.

⁴⁰พระมหาวิชาญ สุวิชาโน และคณะ, **โรงเรียนวิถีพุทธ Buddhist oriented School**, (พระนครศรีอยุธยา: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2562), 104-106.

เพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกฝ่ายปฏิบัติหน้าที่ตามพันธกิจให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์การมีการวางแผนเป้าหมายการปฏิบัติงานที่ชัดเจนและอยู่ในระดับที่ตอบสนองต่อความคาดหวังของประชาชนสร้างกระบวนการปฏิบัติงานอย่างเป็นระบบและมีมาตรฐาน มีการจัดการความเสี่ยงและมุ่งเน้นผลการปฏิบัติงานเป็นเลิศ รวมถึงมีการติดตามประเมินผลและพัฒนาปรับปรุงการปฏิบัติงานให้ดีขึ้นอย่างต่อเนื่อง 3) หลักการตอบสนอง การทำงานต้องสามารถให้บริการประชาชนได้อย่างมีคุณภาพ ตอบสนองความต้องการประชาชนในฐานะผู้รับบริการ สร้างความเชื่อมั่นไว้วางใจ และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่มีความหลากหลายและมีความแตกต่างกันได้อย่างเหมาะสม 4) หลักการรับผิดชอบต่อสังคมและสามารถตรวจสอบได้ การตระหนักในสิทธิและหน้าที่ ต่อความรับผิดชอบต่อสังคมในการแก้ปัญหา รวมไปถึงการกล้าที่จะยอมรับผลจากความผิดพลาดของตน 5) หลักความเปิดเผยโปร่งใส การสร้างความไว้วางใจแก่กัน การแสดงให้เห็นถึงกระบวนการทำงานขององค์กรให้มีความโปร่งใส เปิดเผยข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์อย่างตรงไปตรงมาให้แก่ผู้มีส่วนได้เสียอย่างถูกต้อง 6) หลักนิติธรรม การตรากฎหมาย กฎข้อบังคับต่าง ๆ ให้ทันสมัยและเป็นธรรมแก่ประชาชน ตลอดจนต้องเป็นข้อกำหนดที่ประชาชนยอมรับ เพื่อให้ประชาชน สังคมพร้อมใจปฏิบัติตามกฎหมาย กฎ และต่อเป็นธรรมกับทุกฝ่าย 7) หลักความเสมอภาค การปฏิบัติราชการต้องให้บริการอย่างเท่าเทียมกันไม่มีการแบ่งแยกสถานภาพที่แตกต่างกัน หรือสถานะทางสังคม ฐานะทางด้านเศรษฐกิจ และอื่น ๆ อีกทั้งยังต้องคำนึงถึงโอกาสความเท่าเทียมกันของการเข้าถึงบริการสาธารณะของกลุ่มบุคคล ผู้ด้อยโอกาสในสังคมด้วย 8) หลักการกระจายอำนาจ มีการมอบอำนาจ และกระจายความรับผิดชอบในการตัดสินใจและการดำเนินการให้แก่ผู้ปฏิบัติงานในระดับต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสมเป็นระบบอย่างชัดเจน 9) หลักการมีส่วนร่วมและการมุ่งเน้นฉันทามติ เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมรับรู้และเสนอความเห็นในการตัดสินใจแก้ปัญหาสำคัญของประเทศ 10) หลักคุณธรรมและจริยธรรม การปฏิบัติงานต้องยึดมั่นในความถูกต้องดีงามโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐ ต้องยึดหลักคุณธรรมจริยธรรมในการปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นแบบอย่างแก่สังคมและส่งเสริมสนับสนุนให้ประชาชนพัฒนาตนเองไปพร้อมกัน⁴¹

การบริหารแบบ POLC แนวคิดทฤษฎีที่ทำให้การทำงานมีระบบระเบียบ และมีประสิทธิภาพ คือ 1) P - Planning การวางแผนเป็นหน้าที่แรกและสำคัญที่สุดของการจัดการที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดวัตถุประสงค์ และกำหนดแนวทางปฏิบัติเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์เหล่านั้น การวางแผนเกี่ยวข้องกับการเลือกภารกิจและวัตถุประสงค์และการดำเนินการเพื่อบรรลุเป้าหมายนั้นต้องอาศัยการตัดสินใจของผู้บริหาร การตัดสินใจที่ไม่ผิดพลาดต้องอาศัยการวางแผนที่ครอบคลุมงานทั้งหมด

⁴¹สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ (ก.พ.ร.), **หลักธรรมาภิบาลของการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี**, (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์คณะรัฐมนตรีและราชกิจจานุเบกษา, 2555), 16-22.

2) O - Organizing การจัดการองค์กร คือการจัดระเบียบบุคคลและทรัพยากรอื่น ๆ ที่จำเป็นในการดำเนินงาน การกำหนดโครงสร้างตำแหน่ง กำหนดบทบาทหน้าที่ให้สอดคล้องราบรื่นในการทำงาน การจัดการองค์กรยังรวมไปถึงการจัดระเบียบในการทำงานที่จะทำให้การทำงานไม่สะดุด การจัดสรรคนให้เหมาะสมกับงานจัดการงานให้เป็นระบบระเบียบเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการทำงานมากที่สุด 3) L - Leading ภาวะการเป็นผู้นำ คือภาวะในการควบคุมการทำงานให้สำเร็จลุล่วงโดยต้องสามารถ สร้างแรงจูงใจให้ทุกคนอยากร่วมทำงานได้ ต้องบริหารงานบุคคลได้ดีต้องเข้าใจการทำงานของตนเอง และผู้ใต้บังคับบัญชา รวมถึงมีทักษะในการแก้ไขปัญหาได้ดีและมีการตัดสินใจที่รอบคอบฉับไวดีเยี่ยม สามารถที่จะนำพาทุกคนบรรลุเป้าหมายไปสู่ความสำเร็จได้ 4) C -Controlling การควบคุม คือ ควบคุมดูแลบุคลากรทุกฝ่าย ตลอดจนการทำงานต่าง ๆ ให้เป็นไปตามแผนงานที่วางไว้ รวมไปถึงการติดตามประเมินผลว่าการปฏิบัติงานนั้นเป็นไปตามที่วางไว้หรือไม่ มีความสำเร็จมากน้อยเพียงไร การควบคุมนั้นยังหมายถึงการจัดการกับปัญหาอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อให้เกิดผลกระทบกับการทำงานน้อยที่สุดอีก⁴²

การบริหารแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์ (Result Based Management: RBM) เป็นการบริหารโดยมุ่งเน้นผลลัพธ์หรือผลสัมฤทธิ์ของงานเป็นหลัก มีการประเมินผลลัพธ์หรือผลสัมฤทธิ์ของการดำเนินงานโดยใช้ตัวชี้วัดทั้งในแง่ของปัจจัยนำเข้า กระบวนการผลิตและผลลัพธ์ซึ่งจะต้องมีการกำหนดตัวชี้วัดของผลการดำเนินงาน (Key Performance Indicators) รวมทั้งมีการกำหนดเป้าหมายและวัตถุประสงค์ล่วงหน้า ซึ่งต้องอาศัยความร่วมมือผู้บริหาร ผู้ปฏิบัติงาน และผู้มีส่วนได้เสียทุกกลุ่ม มี 4 ขั้นตอน ดังนี้ 1) การวางแผนกลยุทธ์ขององค์กร การกำหนดทิศทางโดยรวมว่าจะทำอะไรอย่างไรเป็นการวางแผนเชิงกลยุทธ์เพื่อทำการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมทั้งภายนอกและภายในองค์กร (SWOT Analysis) และให้ได้มาซึ่งวิสัยทัศน์ พันธกิจ วัตถุประสงค์ เป้าหมายและกลยุทธ์การดำเนินงาน รวมทั้งพิจารณาถึงปัจจัยหลักแห่งความสำเร็จขององค์กรและสร้างตัวชี้วัดผลการดำเนินงานในด้านต่าง ๆ 2) การกำหนดรายละเอียดของตัวชี้วัดผลดำเนินงาน ซึ่งจะกำหนดความชัดเจนของตัวชี้วัดทั้งในเชิงปริมาณ (Quantity) คุณภาพ (Quality) เวลา (Time) และสถานที่หรือความครอบคลุม (Place) อันเป็นเป้าหมายที่ต้องการของแต่ละตัวชี้วัดที่ตั้งไว้ 3) การวัดและการตรวจสอบผลการดำเนินงาน ผู้บริหารจะต้องจัดให้มีการตรวจสอบและรายงานผลการดำเนินงานของแต่ละตัวชี้วัดตามเงื่อนไขที่กำหนดไว้ เพื่อแสดงความก้าวหน้าและสัมฤทธิ์ผลของการดำเนินงานว่าเป็นไปตามเป้าหมายที่ต้องการหรือไม่อย่างไรซึ่งการวัดผลการปฏิบัติงานหรือผลสัมฤทธิ์การปฏิบัติงานโดยทั่วไปจะมีจุดเน้นของการดำเนินการ 3 ด้าน ได้แก่ ความประหยัด ความมี

⁴²Louis A. Allen, *Management and Organization* (New York: McGraw-Hill, 1958), 87.

ประสิทธิภาพ และมีประสิทธิผล และ 4) การให้รางวัลตอบแทน การให้ผลตอบแทนเมื่อได้พิจารณาผลการดำเนินงานแล้วผู้บริหารจะต้องมีการให้รางวัลตอบแทนตามระดับของผลงานที่ได้ตกลงกันไว้ อย่างยุติธรรม ไม่ลำเอียง เพราะหากการให้รางวัลตอบแทนอย่างลำเอียง จะส่งผลให้พนักงานท้อแท้ในการทำงานในอนาคต โดยลักษณะขององค์กรที่บริหารงานแบบมุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์ ต้องมีพันธกิจ วัตถุประสงค์ขององค์กรที่ชัดเจนและมีเป้าหมายที่เป็นรูปธรรมโดยเน้นที่ผลผลิตและผลลัพธ์ มีตัวชี้วัดซึ่งสามารถติดตามผลและวัดได้อย่างชัดเจน จะต้องพิจารณาจากผลสัมฤทธิ์ของงานเป็นหลัก ในด้านบุคลากรทุกคนต้องรู้งานที่องค์กรคาดหวังคืออะไร มีการกระจายอำนาจการตัดสินใจ การบริหารเงิน บริหารคนสู่หน่วยงานระดับล่าง มีวัฒนธรรมและอุดมการณ์ร่วมกันเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ และบุคลากรต้องมีขวัญและกำลังใจดี เนื่องจากได้มีโอกาสปรับปรุงงาน และใช้ดุลยพินิจในการทำงานที่กว้างขวางขึ้นและได้รับการตอบแทนตามผลการประเมินจากผลสัมฤทธิ์ของงานที่เหมาะสม⁴³

สรุปได้ว่า แนวคิด หลักการและทฤษฎีการบริหารการศึกษาที่กล่าวมาข้างต้น มีความสำคัญต่อการบริหารโรงเรียนวิถิพุทธ เนื่องจากเป็นหลักการ แนวคิดกระบวนการดำเนินงานที่จำเป็นต่อการบริหารของผู้บริหารในยุคสมัยที่มีการเปลี่ยนแปลงในทุกด้านที่มีผลกระทบต่อระบบการศึกษา และคุณภาพของผู้เรียน เช่น ด้านสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป การให้สิทธิเสรีภาพแก่ผู้เรียน ด้านเศรษฐกิจการยึดวัตถุนิยม รวมไปถึงการเปลี่ยนแปลงด้านวัฒนธรรม ดังนั้นเพื่อให้การบริหารโรงเรียนได้บรรลุจุดมุ่งหมาย ต้องอาศัยการบูรณาการหลักการบริหารทั่วไป หรือหลักการบริหารองค์การสมัยใหม่ให้สอดคล้องกับการบริหารโรงเรียนวิถิพุทธ โดยหน้าที่หลักทางการบริหารองค์กรที่สำคัญ คือการดำเนินงานภายในสถานศึกษาให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้และเป็นระบบ ขั้นตอนที่ชัดเจน ไม่ทับซ้อน ซึ่งประกอบไปด้วย การวางแผน การจัดการองค์การ การสั่งการ หรือการนำการควบคุม การประสานงาน การจัดสรรบุคลากร การจัดการงบประมาณ และรายงานผล ซึ่งกระบวนการดังกล่าวต้องมีผู้บริหารมืออาชีพเป็นผู้นำเพื่อให้การปฏิบัติงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล

แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารโรงเรียนวิถิพุทธ

วิถิพุทธ คือการดำเนินชีวิตแบบผู้รู้ตามหลักธรรมของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า โดยวิถีทางที่ดี และประเสริฐนั้น เรียกว่า มรรค 8 เป็นสิ่งที่ให้ผลได้ไม่จำกัดกาลเวลา วิถิพุทธที่แท้จริงไม่จำเป็นต้องได้รับคำสั่งจากหน่วยงานใดจึงจะเป็นวิถิพุทธได้ ถ้าความเป็นพุทธฝังอยู่ในจิตวิญญาณ การพูด การทำต้องออกมาดี มีเหตุมีผล สังคมไทยมีโรงเรียนให้เด็กได้เรียนรู้วิชาการ แต่ปัจจุบันโรงเรียน

⁴³พระมหาวิชาญ สุวิชาโน และคณะ, **โรงเรียนวิถิพุทธ Buddhist oriented School**, (พระนครศรีอยุธยา: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2562), 108-109.

ต้องเป็นเบ้าหลอมทางศีลธรรมไปพร้อมกัน เพื่อฝึกอบรมผู้เรียนให้มีวิถีชีวิตแบบพุทธในสถานศึกษา และเกิดการพัฒนาจนกลายเป็น "วัฒนธรรม" แล้วนำออกไปใช้ในนอกสถานศึกษา จากอดีตจนถึงปัจจุบันวิถีชีวิตและวัฒนธรรมประเพณีไทยเป็นที่ยอมรับกันว่าได้รับการพัฒนาต่อเนื่องมาจากคำสอนของพระพุทธศาสนา ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงรูปแบบและเอกลักษณ์ความเป็นประเทศหรือชุมชนชาวพุทธที่มีความแตกต่างจากนานาประเทศที่มีได้นับถือพระพุทธศาสนา พุทธธรรมของพระพุทธศาสนามีการพัฒนาเป็นระบบการศึกษา 3 ประการ ซึ่งเรียกว่า ไตรสิกขา ได้แก่ อธิศีลสิกขา อธิจิตตสิกขา และอธิปัญญาสิกขา ที่เรียกสั้น ๆ ว่า ศีล สมาธิ และปัญญา เพื่อฝึกหัดให้ผู้เรียนได้พัฒนากาย ใจ และปัญญา ไตรสิกขานี้เป็นการศึกษาที่ครอบคลุมการดำเนินชีวิตทุกด้านและได้ทุกวัย ให้เข้าใจในคุณค่าของกระบวนการทางวัฒนธรรมเพื่อแสวงหาปัญญาที่แท้ โดยต้องอาศัยบุคลากรที่เข้าใจถึงแก่นแท้ของไตรสิกขาและปฏิบัติด้วยมิตรไมตรีที่ดีต่อกัน ดังนั้นการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธจึงมีส่วนสำคัญอย่างยิ่งที่จะทำให้สถานศึกษาประสบความสำเร็จในการดำเนินงาน

ธีรศักดิ์ บึงมูม ได้กล่าวถึงเป้าหมายของโรงเรียนวิถีพุทธว่า เมื่อโรงเรียนพัฒนาสู่วิถีพุทธ และได้พัฒนาจนเป็นโรงเรียนวิถีพุทธที่ชัดเจนจะสังเกตได้ถึงความเปลี่ยนแปลงและประโยชน์อันมากมายที่เกิดตามมาที่เปี่ยมไปด้วยความงดงามและคุณค่า คือ 1) นักเรียนได้รับการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ต่าง ๆ อย่างชัดเจนพร้อมกับการพัฒนาปัญญาและด้านอื่น ๆ ไปพร้อมกัน 2) การพัฒนาผู้เรียนที่เกิดขึ้นชัดเจนจะเป็นที่ชื่นชอบและชื่นชมของทั้งผู้ปกครอง ครู อาจารย์ และชุมชนที่ได้รับทราบ 3) สภาพแวดล้อมและบรรยากาศปฏิสัมพันธ์ของโรงเรียนจะดีขึ้นและเกื้อกูลการพัฒนาผู้เรียนเมื่อผู้คนที่เกี่ยวข้องล้วนเป็นกัลยาณมิตรแก่กัน 4) บุคลากรในโรงเรียนสามารถพัฒนาตนเองทั้งวิธีการทำงานและวิถีชีวิตทำให้สภาพการทำงานมีความสุขมีคุณค่าเพิ่มขึ้นและ 5) โรงเรียนโดยผู้บริหาร ครู บุคลากรและนักเรียนเป็นแบบอย่างแก่สังคม อีกทั้งเป็นพลังการพัฒนาสังคมวงกว้างให้ดียิ่ง ๆ ขึ้นไป⁴⁴ โดยโรงเรียนวิถีพุทธมีรูปแบบที่มุ่งเน้นการจัดสภาพแวดล้อมทุก ๆ ด้านเพื่อสนับสนุนให้ผู้เรียนมีการพัฒนาตามหลักพุทธธรรมซึ่งในการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธ เป็นการบริหารโรงเรียนในระบบปกติทั่วไปที่มีการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาใช้หรือประยุกต์ใช้ในการบริหารและการพัฒนาผู้เรียนโดยรวมของสถานศึกษาเน้นรอบการพัฒนาตามหลักไตรสิกขาอย่างบูรณาการ สังเคราะห์ปัญหาอุปสรรคการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธได้ ดังนี้ 1) บริบทของการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธ มี (1) โรงเรียนวิถีพุทธต้องดำเนินการพัฒนาผู้เรียนโดยใช้หลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญาในลักษณะบูรณาการทุก

⁴⁴ธีรศักดิ์ บึงมูม, "การบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ," วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยปทุมธานี 8, 2 (2559), 137-139.

กลุ่มสาระการเรียนรู้ ผู้เรียนได้เรียนรู้ผ่านการพัฒนา “การกิน อยู่ ดี ฟังเป็น” คือ มีปัญญาารู้เข้าใจ ในทางคุณค่าแท้ ใช้กระบวนการทางวัฒนธรรมแสวงปัญญาและมีวัฒนธรรมเมตตาเป็นฐานการดำเนิน ชีวิตโดยมีผู้บริหารและคณะครูเป็นกัลยาณมิตรการพัฒนา (2) ลักษณะโรงเรียนวิถีพุทธ เน้นการจัด สภาพทุก ๆ ด้านเพื่อสนับสนุนให้ผู้เรียนพัฒนาตามหลักพุทธธรรมอย่างบูรณาการ โดยส่งเสริมให้เกิด ความเจริญงอกงามตามลักษณะแห่งปัญญาคุณธรรม 4 ประการ คือ สัปปุริสสังเสวะ การอยู่ใกล้คนดี ใกล้ผู้รู้ มีครูอาจารย์ดี มีข้อมูลมีสื่อที่ดี, สัทธัมมัสสวะ เอาใจใส่ศึกษาโดยมีหลักสูตรการเรียนการสอน ที่ดี, โยนิโสมนสิการ กระบวนการคิดวิเคราะห์พิจารณาหาเหตุผลที่ดีและถูกวิธี และ ธรรมานุวัตรปฏิบัติ ความสามารถนำความรู้ไปใช้ในชีวิตได้ถูกต้องเหมาะสม และ (3) การจัดสภาพของโรงเรียนวิถี พุทธ คือ อาคารสถานที่ ห้องเรียนแหล่งเรียนรู้ สภาพแวดล้อมด้านกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิต

2) การบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธมีขั้นตอนสำคัญตั้งแต่การเตรียมการ เตรียมบุคลากร ผู้เกี่ยวข้อง การพัฒนาการดำเนินการจัดสภาพและองค์ประกอบต่าง ๆ ที่จัดเพื่อส่งเสริมให้เกิดความเจริญ งาม ปัญญาคุณธรรมในการพัฒนาผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง 3) ลักษณะการเกื้อกูลสัมพันธ์ การร่วมมือ ทั้งสถานศึกษา บ้าน วัด และสถาบันต่าง ๆ ในชุมชนด้วยศรัทธาและฉันทะที่จะพัฒนาทั้งนักเรียน และสังคมตามวิถีแห่งพุทธธรรมเพื่อประโยชน์สุขร่วมกัน และ 4) การพัฒนาบุคลากรและคุณลักษณะ บุคลากร การพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธจะต้องให้ความสำคัญกับผู้บริหารและครูอย่างยิ่งเพราะบุคลากร จะเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ผู้เรียนพัฒนาได้ดี ควรดำเนินการอย่างต่อเนื่องด้วยวิธีที่หลากหลาย เพื่อให้บุคลากรมีคุณลักษณะที่ดีตามวิถีพุทธและเป็นแบบอย่างที่ดี⁴⁵

ส่วนวางแผนและพัฒนาการอบรม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้กล่าวว่า โรงเรียนวิถีพุทธเน้นการจัดสภาพทุก ๆ ด้านเพื่อให้ผู้เรียนพัฒนาตามหลักพุทธธรรมอย่างบูรณาการ ทำให้เกิดความเจริญงอกงามตามลักษณะแห่งปัญญาคุณธรรม 4 คือ สัปปุริสสังเสวะ สัทธัมมัสสวะ โยนิโสมนสิการ และธรรมานุวัตรปฏิบัติ การจัดสภาพของโรงเรียนวิถีพุทธจะประกอบไปด้วย ด้านกายภาพ ด้านกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิต ด้านการเรียนการสอน ด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ ด้านการบริหารจัดการ การจัดสภาพแต่ ละด้านจะมุ่งเพื่อให้การพัฒนานักเรียนตามระบบไตรสิกขา อย่างมีประสิทธิภาพ⁴⁶

โครงการโรงเรียนวิถีพุทธ เกิดขึ้นจากการประชุมของกระทรวงศึกษาธิการ ที่ได้มีการจัดการ เรื่อง “หลักสูตรใหม่เด็กไทยพัฒนา” เมื่อวันที่ 25 ธันวาคม พ.ศ. 2545 ได้ประชุมหารือถึงโรงเรียน

⁴⁵เรื่องเดียวกัน.

⁴⁶ส่วนวางแผน และพัฒนาการอบรม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, “เอกสาร ประกอบการสัมมนาโรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำ รุ่นที่ 8 ประจำปี 2560”, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2560), 4.

ที่จัดการศึกษาเพื่อสนองต่อความสามารถที่แตกต่างกันของบุคคล เพื่อนำพาเด็กและเยาวชนไทย ก้าวทันความเปลี่ยนแปลงของโลกอย่างไว้ชีวิตจำกัด โรงเรียนวิถีพุทธเป็นหนึ่งในโรงเรียนรูปแบบใหม่ ที่จะช่วยผลักดันให้เด็กและเยาวชนไทยสามารถพัฒนาตามศักยภาพ เป็นคนดี คนเก่งของสังคม และสามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุข โดยมีนโยบายในการดำเนินงานโครงการโรงเรียนวิถีพุทธมา ตั้งแต่ปีพ.ศ. 2545 จนถึงปัจจุบัน มีการพัฒนามากระบวน รูปแบบขั้นตอนโดยลำดับให้เกิด ความชัดเจนและยั่งยืน ซึ่งในปัจจุบันนี้โครงการโรงเรียนวิถีพุทธดำเนินการโดยสำนักงาน คณะกรรมการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักพัฒนานวัตกรรมการจัดการศึกษาได้ประสานงาน และมอบนโยบายไปยังสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาและสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษาและเขตพื้นที่การศึกษาได้มอบหมายภาระงานให้ศึกษานิเทศก์เป็นผู้รับผิดชอบ โดยแบ่งเป็น 18 ภาคสงฆ์ ในชื่อว่าโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ และส่วนหนึ่งได้มอบให้มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โครงการศึกษาและพัฒนาอัตลักษณ์ 29 ประการ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2552 จนถึงปัจจุบัน โดยมีการบริหารโครงการทั้ง 3 ระดับ ได้แก่ ระดับชาติ ระดับเขตพื้นที่การศึกษา และระดับโรงเรียน ดังนี้ 1) การบริหารโรงเรียนวิถีพุทธในระดับชาติดำเนินการ โดยมหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยได้รับการประสานความร่วมมือจากกระทรวงศึกษาธิการจึงได้มอบหมาย ให้กลุ่มงานวางแผนวิจัย และพัฒนาส่วนงานวางแผน และพัฒนาการอบรม สถาบันวิปัสสนาธุระ ร่วมกับสำนักงานพระสอนศีลธรรม ดำเนินงานมาตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2552 ในรูปแบบโครงการศึกษา และพัฒนาอัตลักษณ์ 29 ประการ ในการนี้มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้มี การประสานงานกับสำนักพัฒนานวัตกรรมการจัดการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษา ขั้นพื้นฐาน ในสังกัดของกระทรวงศึกษาธิการ และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาดำเนินการ ดังนี้ การรับสมัครโรงเรียนวิถีพุทธทางเว็บไซต์โรงเรียนวิถีพุทธ การพิจารณาผลการประเมินตนเองตาม อัตลักษณ์ 29 ประการ ของโรงเรียนวิถีพุทธการพิจารณาคัดเลือกและพัฒนาเป็นโรงเรียนวิถีพุทธ ชี้นำและโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน 2) การบริหารโครงการโรงเรียนวิถีพุทธระดับเขตพื้นที่ การศึกษา ในการดำเนินงานโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาแต่ละเขตพื้นที่ การศึกษาได้มอบหมายกลุ่มส่งเสริมการจัดการศึกษา ซึ่งมีนักวิชาการศึกษาเป็นผู้รับผิดชอบ และกลุ่มนิเทศติดตาม และประเมินผลการจัดการศึกษา ซึ่งศึกษานิเทศก์เป็นผู้รับผิดชอบประสานงาน และมอบนโยบายและดำเนินการสนับสนุนส่งเสริมการดำเนินโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ และ 3) การบริหารโครงการโรงเรียนวิถีพุทธระดับโรงเรียน โรงเรียนวิถีพุทธนอกจากจะต้องอาศัย ขั้นตอนการบริหาร 6 ขั้นตอน เป็นแบบแผนในการดำเนินการแล้ว กิจกรรมหลักที่ควรดำเนินการ มีดังนี้ (1) ประชาสัมพันธ์ สร้างความเข้าใจแก่ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย เช่น ครูและบุคลากร ทุกคน ผู้ปกครอง นักเรียน องค์กรสงฆ์ที่สถานศึกษาจะขอความอนุเคราะห์ ฯลฯ (2) ปรับสภาพบรรยากาศ ของสถานศึกษาตามแนวทางโรงเรียนวิถีพุทธ (3) ปรับการจัดการเรียนรู้ โดยการสอดแทรกหลักธรรม

ในการเรียนรู้สาระการเรียนรู้ (4) ปรับปรุงการจัดกิจกรรมส่งเสริมให้สอดคล้องกับหลักการโรงเรียนวิถีพุทธ (5) นิเทศติดตามให้กำลังใจแก่ผู้ปฏิบัติงาน และปรับปรุงการดำเนินงานให้ดียิ่งๆ ขึ้น และ (6) ร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เปิดเวทีรับฟังประสบการณ์ แลกเปลี่ยนประสบการณ์ ปัญหา การดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธของสถานศึกษาๆ เพื่อนำมาปรับกิจกรรมการเรียนรู้ของสถานศึกษา ตนเองต่อไป⁴⁷

ทั้งนี้การบริหารโครงการในระดับชาติและระดับเขตพื้นที่การศึกษาต้องมีกิจกรรมหลักในการ ดำเนินการ ดังต่อไปนี้

1. สร้างความเข้าใจแก่ผู้บริหารโรงเรียน และผู้รับผิดชอบโครงการ
2. ผลิตสื่อ เอกสารวีดิทัศน์ เพื่อเผยแพร่แนวคิด และตัวอย่างการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ
3. สร้างความเข้าใจแก่ครู ทั้งในการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการวิถีพุทธ และการจัดกิจกรรม เสริมลักษณะต่าง ๆ

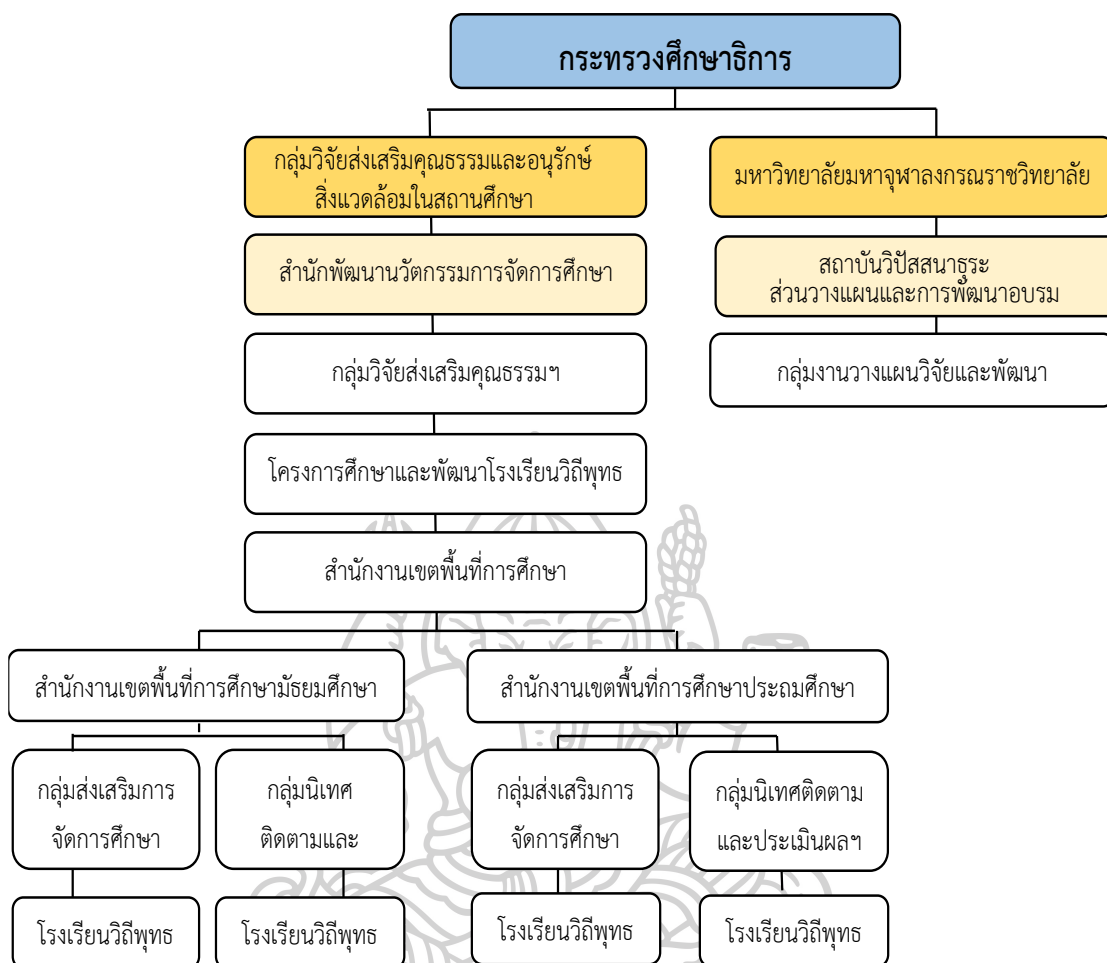
4. นิเทศ แนะนำ การประเมินผลการดำเนินงาน
5. สัมมนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อสะท้อนประสบการณ์ผลการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ เพื่อ แลกเปลี่ยนเรียนรู้และการปรับปรุงการดำเนินงานให้ดียิ่งขึ้น⁴⁸

ดังแสดงเป็นโครงสร้างโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ ดังปรากฏในแผนภูมิที่ 3

⁴⁷ กระทรวงศึกษาธิการ, แนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ องค์การรับส่งสินค้า และพัสดุภัณฑ์ (ร.ส.พ.), 2546), 35-36.

⁴⁸ เรื่องเดียวกัน, 36.

แผนภูมิที่ 3 โครงสร้างโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ

ที่มา : กระทรวงศึกษาธิการ, แนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ องค์การรับส่งสินค้า และพัสดุภัณฑ์ (ร.ส.พ.), 2546), 35.

โครงสร้างการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธ

โรงเรียนวิถีพุทธ โรงเรียนที่นำคำสอนพระพุทธศาสนาที่เด็กได้ศึกษาในวิชาพระพุทธศาสนา มาประยุกต์ปฏิบัติจริงเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในทางบวกแก่ผู้เรียน โดยดำเนินการพัฒนาผู้เรียนโดยใช้หลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา มาบูรณาการผ่านการพัฒนาพฤติกรรม การปฏิบัติตน ดังนั้น การบริหารโครงการทั้งในระดับชาติ ระดับเขตพื้นที่และระดับโรงเรียนจะยึดหลักการพัฒนาผู้เรียนดังกล่าวข้างต้นทุกขั้นตอน ดังนี้⁴⁹

⁴⁹กระทรวงศึกษาธิการ, ชุดฝึกอบรมหลักสูตรการจติอบรมคุณธรรมค่ายพุทธบุตร, (กรุงเทพ มหานคร : ค่ายพุทธบุตร, 2546), 61.

ปัจจุบันโรงเรียนวิถียุทธชั้นนำ ได้แบ่งโครงสร้างการบริหารงานออกเป็น 4 ด้าน ดังนี้

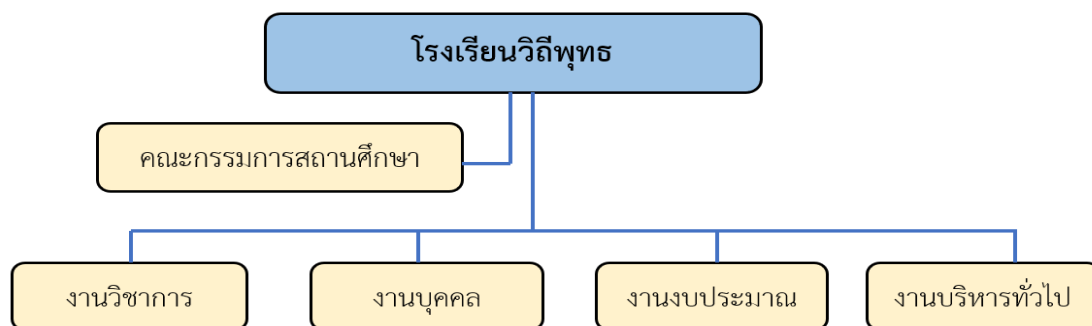
1. ด้านการบริหารวิชาการ คือ งานหลักของการบริหารโรงเรียน ครอบคลุมงานการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา การวัดผลประเมินผล การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา การพัฒนาสื่อ นวัตกรรม การพัฒนาแหล่งเรียนรู้การนิเทศการศึกษา การแนะแนวการศึกษา การส่งเสริมและ สนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงานและสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา เป็นต้น

2. ด้านการบริหารงบประมาณ คือ งานเกี่ยวกับการบริหารงบประมาณ การจัดสรร งบประมาณในการสนับสนุนด้านต่าง ๆ จะเกี่ยวข้องกับการจัดทำและเสนอของบประมาณ การจัดสรรงบประมาณ การตรวจสอบติดตามและประเมินผลและรายงานผลการใช้เงิน และผลการดำเนินงาน การระดมทรัพยากรและการลงทุนเพื่อการศึกษา การบริหารการเงิน การบริหารบัญชี การบริหารพัสดุและสินทรัพย์ เป็นต้น

3. ด้านการบริหารงานบุคคล คือ งานเกี่ยวกับการบริหารงานบุคคล เช่น การวางแผน อัตรากำลังและกำหนดตำแหน่ง การสรรหาและบรรจุแต่งตั้ง การเสริมสร้างประสิทธิภาพ ในการปฏิบัติงาน วินัยและการรักษาวินัย และการออกจากการปฏิบัติหน้าที่ราชการ

4. ด้านการบริหารทั่วไป คือ งานเกี่ยวกับการบริหารทั่วไป งานดูแลทุกส่วนของการทำงาน ในโรงเรียน เช่น การดำเนินงานธุรการ การพัฒนาระบบและเครือข่ายข้อมูลสารสนเทศ การประสาน และพัฒนาเครือข่าย งานเทคโนโลยีสารสนเทศ การส่งเสริมสนับสนุน ด้านบุคลากรและบริหารทั่วไป ดูแลอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม การส่งเสริมและประสานงาน การศึกษาในระบบ นอกระบบ และตามอัธยาศัย งานส่งเสริมกิจการนักเรียน การประชาสัมพันธ์งานการศึกษา งานประสานงาน ราชการกับเขตพื้นที่และหน่วยงานอื่น งานที่ไม่ได้ระบุไว้ในงานอื่น เป็นต้น⁵⁰ ดังปรากฏในแผนภูมิที่ 4

⁵⁰มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, คู่มือดำเนินงานโรงเรียนวิถียุทธ, (พระนครศรีอยุธยา: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2562), 114.

แผนภูมิที่ 4 โครงสร้างการบริหารตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติพุทธศักราช 2542

ที่มา : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, คู่มือดำเนินงานโรงเรียนวิถิพุทธ (พระนครศรีอยุธยา: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2562), 114.

โรงเรียนวิถิพุทธคือโรงเรียนปกติที่มีโครงสร้างการบริหารตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 มี 4 ด้านคือ การบริหารวิชาการ การบริหารงานบุคคล การบริหารงบประมาณ การบริหารงานทั่วไป จากนั้นจึงบูรณาการความเป็นโรงเรียนวิถิพุทธเข้าไปในงานย่อยคือ การจัดการเรียน การสอน การใช้สื่อและแหล่งเรียนรู้ การจัดบรรยากาศโรงเรียน การจัดกิจกรรมพื้นฐานชีวิต และการจัดกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา มีรายละเอียดดังนี้

1. การจัดการเรียนการสอนและสื่อการศึกษา กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ ได้กำหนดให้มีการสอนพระพุทธศาสนาเพื่อปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาศาสนาและวัฒนธรรมตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2544 ซึ่งเป็นกลุ่มสาระที่เรียนต่อเนื่องตลอด 12 ปี ตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 การสอนหรือการปฏิบัติที่ได้ผลดีที่สุดคือการสอนตามหลักพุทธวิธี เน้นการคิดใคร่ครวญ ไตร่ตรองด้วยเหตุผลแล้วฝึกปฏิบัติให้เห็นจริงด้วยตนเอง

2. การจัดบรรยากาศโรงเรียนวิถิพุทธกำหนดให้มีสภาพด้านกายภาพตามหลักสัปปายะ 7 หมายถึงสิ่งที่สบาย สิ่งที่เหมาะสม สิ่งที่เกิดกุศลช่วยสนับสนุนการเจริญภาวนาให้บังเกิดผลดี ช่วยให้สมาธิตั้งมั่นไม่เสื่อมถอยง่าย สอดคล้องกับคณะกรรมการบริหารโครงการโรงเรียนวิถิพุทธกำหนดหลักเกณฑ์ด้านกายภาพไว้ดังนี้ 1) จัดประดิษฐานพระพุทธรูปประจำโรงเรียนและประจำห้องเรียนอย่างเหมาะสม ได้แก่ จัดสถานที่ประดิษฐานพระพุทธรูปประจำโรงเรียน มีสัญลักษณ์ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ประจำห้องเรียน มีห้องจริยธรรมหรือห้องพระพุทธศาสนาอย่างเหมาะสม 2) มีป้ายนิเทศ ป้ายคติธรรม คำขวัญคุณธรรมจริยธรรมโดยทั่วไปในบริเวณโรงเรียน ได้แก่ มีป้ายคติธรรมติดตามห้องเรียนหรือตามอาคารเรียนมีป้ายคำขวัญคุณธรรมจริยธรรมโดยทั่วไป 3) บรรยากาศโรงเรียนมีความสะอาด สว่าง สงบ ปลอดภัย ร่มรื่น เรียบง่ายใกล้ชิดธรรมชาติ กล่าวคือมีสาธารณูปโภคเพียงพอตามความจำเป็น ห้องเรียนสะอาดเป็นระเบียบเหมาะสมต่อกิจกรรมการเรียนรู้

4) บริเวณโรงเรียนปราศจากสิ่งเสพติดอบายมุข สิ่งมอมเมาทุกชนิด โรงเรียนไม่มีมูม้อบหรือแหล่งมั่วสุ่ม มีบริเวณให้นักเรียนได้ออกกำลังกาย มีกิจกรรมส่งเสริมนักเรียนใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ห่างไกลยาเสพติด มีระบบช่วยเหลือนักเรียนมีมาตรการเพื่อให้โรงเรียนปลอดสิ่งเสพติดอบายมุขและสิ่งมอมเมาต่าง ๆ โดยผู้ปกครองและชุมชนมีส่วนร่วม

3. ด้านการจัดกิจกรรมพื้นฐานชีวิต การบริหารงานวิधिพุทธในสถานศึกษาทุกแห่งจะมีกิจกรรม ต่าง ๆ หลากหลายโดยมีเป้าหมาย คือการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ซึ่งสรุปเป็นหลักการใหญ่ ๆ คือ ดี เก่ง มีความสุข และมีความเป็นไทย ซึ่งสอดคล้องกันอยู่แล้วกับเป้าหมายการพัฒนาในพระพุทธศาสนา คือ ภาวนา 4 ดังนั้นในเบื้องต้นโรงเรียนวิधिพุทธจึงควรดำเนินการโดยเน้นคุณค่าทางพระพุทธศาสนาซึ่งแฝงอยู่ในกิจกรรมต่าง ๆ ให้โดดเด่นชัดเจนยิ่งขึ้น กิจกรรมพื้นฐานนั้นต้องเป็นการปฏิบัติอย่างบูรณาการทั้งศีล สมาธิ ปัญญา เพื่อเป็นไปตามคุณค่าแท้ของการดำเนินชีวิต

4. การจัดกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา กิจกรรมการทำทางพระพุทธศาสนา ดังนี้

- 1) การวางแผน ประกอบด้วย การมอบหมายงานความรับผิดชอบงาน การสรรหาที่ปรึกษา สรรหาแหล่งศึกษาวิधिพุทธและเอกสารข้อมูลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนการกำหนดเป้าหมาย จุดเน้น หรือวิสัยทัศน์ และแผนงานทั้งระยะยาวและแผนปฏิบัติการรายปีที่ชัดเจน
- 2) การจัดกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา ประกอบด้วย การส่งเสริมสภาพและองค์ประกอบต่าง ๆ ให้เกิดโรงเรียนวิधिพุทธ โดยมุ่งเน้นการศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยด้านการพัฒนาผู้เรียน การจัดสภาพกายภาพสถานศึกษา และจัดบรรยากาศปฏิสัมพันธ์ที่ดีเป็นกัลยาณมิตรต่อกัน เกิดขึ้นอย่างจริงจังและต่อเนื่อง เช่น การจัดกิจกรรมวันมาฆบูชา วันวิสาขบูชา วันอาสาฬหบูชา เป็นต้น
- 3) การประเมินผล ประกอบด้วย มีการวัดประเมินผลตามสภาพ การสะท้อนผลการดำเนินงานให้ทราบถึงผลการดำเนินงานในทุกช่วงเวลา การทำงานให้เป็นเชิงประจักษ์ สามารถนำสู่การเผยแพร่ ประชาสัมพันธ์ รายงานผู้เกี่ยวข้องให้ทราบผลการดำเนินงานต่อไป
- 4) การปรับปรุงแก้ไขการจัดกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา ประกอบด้วย การแก้ไขปรับปรุงการดำเนินงานให้มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง โดยนำข้อมูลในขั้นตอนต้น ๆ มาพิจารณาแล้วกำหนดปรับปรุงหรือพัฒนางานต่อไป⁵¹

สรุปได้ว่า โครงสร้างการบริหารโรงเรียนวิधिพุทธนั้นเป็นระบบการบริหารสถานศึกษาที่ผู้บริหารการศึกษาต้องมีศักยภาพ ถือเป็นวิชาชีพชั้นสูง (Profession) และใช้ผู้บริหารมืออาชีพมาบริหารโดยอาศัยหลักและทฤษฎีการบริหารทั่วไปแบบต่าง ๆ มาประยุกต์ใช้ ซึ่งเกี่ยวข้องกับบุคลากร (Man) งบประมาณ (Money) และวัสดุ ครุภัณฑ์ อุปกรณ์ เครื่องมือต่าง ๆ รวมถึงอาคารสถานที่

⁵¹เรื่องเดียวกัน, 114-119.

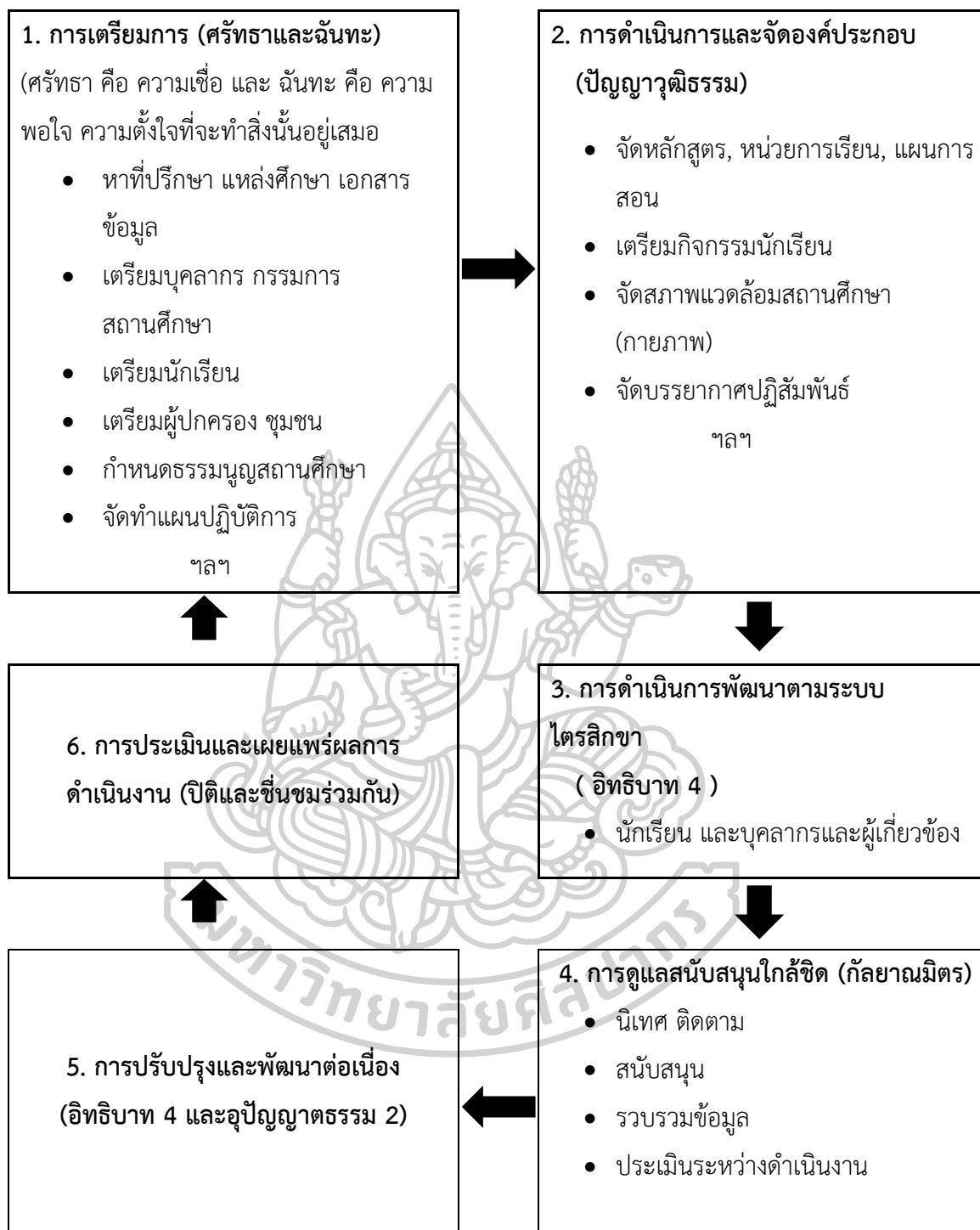
ยานพาหนะ (Material) เป็นต้น โดยเพิ่มเติมในส่วนเกี่ยวกับการศึกษาโดยตรงเข้าไป ได้แก่ การบริหารงานวิชาการ การจัดการเรียนการสอน การวิจัยและพัฒนาการศึกษา การจัดการชั้นเรียน การกิจการและกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ห้องสมุดหรือแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ จนทำให้เกิดการเรียนรู้ มีคุณภาพและประสิทธิภาพนั่นเอง โดยทุกฝ่ายต้องมีส่วนร่วมในการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธร่วมกัน

แนวทางการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธ

ในการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธนี้ กระทรวงศึกษาธิการในฐานะเป็นหน่วยงานหลัก ในการจัดการศึกษาพร้อมกำหนดนโยบาย แผนพัฒนาด้านการศึกษา และกำหนดให้มีหน่วยงานที่มีหน้าที่กำกับดูแลการจัดการศึกษาของสถานศึกษาโดยตรงได้เสนอแนวทางการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธว่า การพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธที่ชัดเจน มีประสิทธิภาพ จำเป็นต้องพิจารณาองค์ประกอบ และลำดับขั้นตอนที่เป็นระบบสถานศึกษาสามารถนำไปพิจารณาปรับใช้ได้ตามความเหมาะสม ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางการบริหารของส่วนวางแผนและพัฒนารอบรม สำนักงานพระสอนศีลธรรม และหลักสูตรพุทธบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ประกอบด้วยขั้นตอน ดังนี้ 1) ขั้นเตรียมการ ที่จะให้การจัดโรงเรียนวิถีพุทธดำเนินไปโดยสะดวกด้วย ศรัทธาและฉันทะ 2) ขั้นดำเนินการจัดสภาพ และองค์ประกอบที่จะเป็นปัจจัย เป็นกิจกรรม เป็นเครื่องมือสู่การพัฒนาผู้เรียนได้อย่างเหมาะสมสอดคล้องกับลักษณะแห่งปัญญาคุณธรรม 3) ขั้นดำเนินการพัฒนาผู้เรียน และบุคลากรตามระบบไตรสิกขา ซึ่งเป็นขั้นตอนที่เป็นหัวใจของการ ดำเนินการโรงเรียนวิถีพุทธ ซึ่งต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง 4) ขั้นดูแลสนับสนุนใกล้ชิด ที่จะช่วยให้ การดำเนินการทุกส่วนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพด้วยท่าทีความเป็นกัลยาณมิตร 5) ขั้นปรับปรุง และพัฒนาต่อเนื่องที่จะเน้นย้ำการพัฒนาว่าต้องมีมากขึ้นๆ ด้วยหลักธรรมอิทธิบาท 4 และอุปัฏฐาธรรม 2 และ 6) ขั้นประเมินผลและเผยแพร่ผลการดำเนินการ ที่จะนำข้อมูลผลการดำเนินงานสู่การ เตรียมการที่จะดำเนินการในรอบปีต่อไปหรือใช้กับโครงการต่อเนื่องอื่นและนำผลสรุปจัดทำรายงาน ผลการดำเนินงานแจ้งแก่ผู้เกี่ยวข้องให้ทราบ

ขั้นตอนการดำเนินงานการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธ 6 ขั้นตอน⁵² ดังปรากฏในแผนภูมิที่ 5

⁵²มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, คู่มือดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ, (พระนครศรีอยุธยา: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2562), 111 - 113.

แผนภูมิที่ 5 การบริหารโรงเรียนวิถีพุทธ

ที่มา : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, คู่มือดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ, (พระนครศรีอยุธยา: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2562), 113.

ขั้นตอนการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธ 6 ขั้นตอน มีแนวทางการดำเนินงาน ดังนี้

1. การเตรียมการ ที่จะให้การจัดโรงเรียนวิถีพุทธดำเนินไปโดยสะดวกด้วยศรัทธาและฉันทะ ซึ่งเป็นประเด็นสำคัญที่ต้องคำนึงถึงในการเตรียมการ คือ 1) การหาที่ปรึกษาแหล่งศึกษาและเอกสารข้อมูลต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่ปรึกษาที่เป็นกัลยาณมิตรในการพัฒนาวิถีพุทธนี้ ซึ่งอาจจะเป็นพระภิกษุหรือคฤหัสถ์ที่เป็นผู้ทรงคุณวุฒิเป็นผู้ปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบ มีศรัทธาและความรู้ชัดในพุทธธรรม ถ้าเป็นคฤหัสถ์ควรเป็นแบบอย่างในสังคมได้ เช่น เป็นผู้ไม่ข้องแวะในอบายมุข เป็นผู้ทรงศีล ปฏิบัติธรรม เป็นต้น ที่ปรึกษาจะมีความจำเป็นมาก โดยเฉพาะในระยะเริ่มของการพัฒนา 2) การเตรียมบุคลากรและคณะกรรมการสถานศึกษา ผู้เรียน ผู้ปกครองและชุมชนให้มีความตระหนัก โดยคุณประโยชน์ที่จะเกิดขึ้น ให้เกิดศรัทธาและฉันทะในการร่วมกันพัฒนา โรงเรียนวิถีพุทธด้วยปัญญา รู้เข้าใจทิศทางการพัฒนาร่วมกัน ความสำเร็จในการพัฒนา คาดหมายได้ว่าจะเกิดขึ้นได้ไม่ยาก สำหรับวิธีการเตรียมผู้เกี่ยวข้องนี้ สามารถดำเนินการได้หลากหลายตั้งแต่วิธีทั่วไป เช่น การประชุมชี้แจงการสัมมนา การร่วมกันศึกษาดูงาน เป็นต้น 3) การกำหนดเป้าหมาย จุดเน้นหรือวิสัยทัศน์ และแผนงานที่ชัดเจนทั้งระยะยาวในธรรมนุญ สถานศึกษาและแผนปฏิบัติการรายปีก็ตาม ที่ผู้เกี่ยวข้องเห็นพ้องกันจะเป็นหลักประกันความชัดเจนในการดำเนินการพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธได้อย่างดี อันเป็นส่วนสำคัญของการเตรียมการที่ดี

2. การดำเนินการจัดสภาพและองค์ประกอบ หมายถึง การส่งเสริมสภาพและองค์ประกอบต่าง ๆ ให้เกิดโรงเรียนวิถีพุทธ โดยมุ่งเน้นการศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยด้านการพัฒนาผู้เรียน คือ การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาต้องสอดคล้องกับกิจกรรมวิถีพุทธ หน่วยการเรียนรู้ แผนการจัดการศึกษา การเตรียมกิจกรรมนักเรียน จัดสภาพกายภาพสถานศึกษาและจัดบรรยากาศ ปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกันเกิดขึ้นอย่างจริงจังและต่อเนื่อง คือ 1) หลักสูตรสถานศึกษา หน่วยการเรียนรู้ และแผนการจัดการเรียนรู้ ซึ่งเป็นองค์ประกอบ สำคัญของการเรียนการสอนที่โรงเรียนวิถีพุทธควรคำนึงถึงอย่างยิ่ง แนวคิดหนึ่งของการจัดก็คือ การบูรณาการหลักธรรมทั้งที่เป็นความรู้ (K) ศรัทธา ค่านิยม คุณธรรม (A) และการฝึกปฏิบัติหลักธรรม (P) ในการเรียนการสอนโดยอาจกำหนดในระดับจุดเน้นหลักสูตรสถานศึกษาที่แทรกในทุกองค์ประกอบหลักสูตรสถานศึกษาหรือกำหนดในระดับหน่วยการเรียนรู้ หรือแผนการจัดการเรียนรู้ที่ครูจะนำสู่การจัดการเรียนรู้ต่อไป 2) การเตรียมกิจกรรมนักเรียน ที่โรงเรียนต้องคิดและกำหนดให้เหมาะสมกับผู้เรียนของตนมากที่สุดซึ่งลักษณะกิจกรรมที่กำหนดมีหลากหลายทั้งที่เป็นกิจกรรมประจำวัน ประจำสัปดาห์หรือประจำโอกาสต่าง ๆ และกิจกรรมตามแนววิถีพุทธ ซึ่งถ้าโรงเรียนเลือกกำหนดและเตรียมการไว้ล่วงหน้าจะช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียน 3) การจัดสภาพกายภาพสถานศึกษา ที่หมายครอบคลุมถึงอาคารสถานที่ ห้องเรียน แหล่งเรียนรู้สภาพแวดล้อม อาณาบริเวณของสถานศึกษา ซึ่งสถานศึกษาจำเป็นต้องคำนึงถึงการจัดให้เหมาะสมและมุ่งเน้นที่จะส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาไตรสิกขาให้มากที่สุด และ 4) การจัดบรรยากาศ

และปฏิสัมพันธ์ การจัดกิจกรรมส่งเสริมให้บรรยากาศปฏิสัมพันธ์ที่ดีเป็นกัลยาณมิตรเกิดขึ้นอย่างจริงจังต่อเนื่องโดยจัดผ่านกิจกรรมที่หลากหลาย อาทิ การกระตุ้นทุกคนให้ทำตนเป็นตัวอย่างที่ดี การยกย่องผู้ทำดี การปลูกศรัทธาค่านิยมปฏิบัติดีปฏิบัติชอบต่อผู้อื่น เป็นต้น

3. การดำเนินการพัฒนาตามระบบไตรสิกขา คือ กระบวนการที่ผู้เรียนพัฒนาตามระบบไตรสิกขาที่เป็นลักษณะบูรณาการ ทั้งในกิจกรรมการเรียนการสอนตามและกิจกรรมวิถีชีวิตต่าง ๆ ที่ส่งเสริม “การกิน อยู่ ดู ฟังให้เป็น” เป้าหมายการพัฒนาจัดให้มีความชัดเจนที่พัฒนาทั้งองค์กรที่จะนำไปสู่การพัฒนาชีวิตที่สมบูรณ์ในที่สุด นอกจากการพัฒนาผู้เรียนแล้ว ยังต้องพัฒนาบุคลากรของตนเองทั้งหมดด้วย เพราะบุคลากร อย่างยิ่งครูและผู้บริหารเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาผู้เรียน ดังนั้นยิ่งบุคลากรได้รับการพัฒนาตามระบบไตรสิกขามากเท่าไร จะยิ่งส่งผลดีต่อการช่วยให้นักเรียนได้รับการพัฒนามากขึ้นเท่านั้น

4. การดูแลสนับสนุนใกล้ชิด เป็นขั้นตอนสำคัญในการเป็นปัจจัยส่งเสริมให้การดำเนินการพัฒนาเป็นไปอย่างราบรื่น มีประสิทธิภาพทั้งนี้ลักษณะของการดูแลสนับสนุนที่เหมาะสมควรมีลักษณะของความเป็นกัลยาณมิตรที่ปรารถนาดีต่อกัน ปรารถนาดีต่อการพัฒนาผู้เรียนหรือต่องานกิจกรรมที่สำคัญของชั้นนี้คือการนิเทศติดตามที่จะดูแลการดำเนินงานให้เป็นไปตามแผนที่กำหนดไว้ จะช่วยให้การดำเนินการเป็นไปได้อย่างราบรื่น การรวบรวมข้อมูลและการประเมินผลระหว่างดำเนินการ อันจะเป็นฐานของการปรับปรุงต่อเนื่องต่อไปหรือแม้เป็นข้อมูลในการพิจารณาจัดการดูแลสนับสนุนได้อย่างเหมาะสม⁵³ ซึ่งการนิเทศการศึกษาเป็นกระบวนการที่สำคัญในการสนับสนุนการทำงานให้เป็นไปอย่างราบรื่น การนิเทศถือเป็นการดำเนินการหนึ่งของการจัดการศึกษาที่มุ่งเน้นการปรับปรุงกระบวนการจัดการเรียนการสอนในชั้นเรียน เพื่อให้เกิดการพัฒนาด้านวิชาชีพของครูได้อย่างต่อเนื่อง ที่ส่งผลโดยตรงต่อผลการเรียนรู้ของผู้เรียนในการพัฒนาพฤติกรรม วิธีที่ช่วยเหลือผู้สอนให้สามารถปรับปรุงพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง คือ การนิเทศการสอน ที่รับฟังปัญหาและความต้องการของครูในการพัฒนาโดยใช้เทคนิควิธีการนิเทศที่หลากหลาย ให้นั้นความร่วมมือกันระหว่างบุคลากรในโรงเรียนในการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนในลักษณะเป็นกัลยาณมิตร

5. การปรับปรุงและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เป็นขั้นตอนของระบบการบริหารจัดการที่กำหนดเพื่อเน้นย้ำการพัฒนาที่ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง โดยนำข้อมูลในขั้นตอนต้น ๆ มาพิจารณาแล้วกำหนดปรับปรุงหรือพัฒนางานที่กำลังดำเนินการอยู่ให้ดียิ่งขึ้น

⁵³มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, คู่มือดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ, (พระนครศรีอยุธยา: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2562), 11-14.

6. การประเมินผลและเผยแพร่ผลการดำเนินงาน เป็นขั้นตอนที่จะสะท้อนให้ทราบถึงผลการดำเนินงานในช่วงเวลาหนึ่ง ๆ อาจเป็น 1 ปี หรือ 3 ปี หรือเมื่อเสร็จสิ้นกิจกรรม เป็นต้น และในการประเมินจะเน้นข้อมูลเชิงประจักษ์เชื่อถือได้ให้ข้อมูลที่ชัดเจนที่สามารถนำไปสู่การเผยแพร่หรือรายงานผู้เกี่ยวข้องให้ทราบผลการดำเนินงานนั้น ๆ และนำไปเป็นข้อมูลในการวางแผนดำเนินการอื่น ๆ ต่อไป⁵⁴ ดังที่ เกษม ศิริสุขโขดม ได้กล่าวไว้ว่า กระบวนการบริหาร (Management Process) มี 3 ขั้นตอนคือ การวางแผน (Planning) การดำเนินงานตามแผน (Implementation) และการประเมินผล (Evaluation) ขั้นตอนการประเมินผลนั้นมีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนกว่าอีก 2 ขั้นตอน ทั้งนี้เพราะผลของการประเมินไม่เพียงแต่จะใช้สำหรับแก้ไขปรับปรุงและตัดสินใจโครงการนั้น ๆ เท่านั้นแต่ยังสามารถนำไปใช้ตัดสินใจในการวางแผนโครงการอื่น ๆ ต่อไปด้วย⁵⁵ นอกจากนี้ การประเมินกิจกรรมหรือประเมินโครงการยังเป็นสิ่งสำคัญในการบริหารจัดการ เพราะการประเมินมีประโยชน์อย่างยิ่งต่อการตัดสินใจของผู้บริหาร ซึ่งสรุปได้ดังนี้ 1) ช่วยให้ได้ข้อมูลสารสนเทศต่าง ๆ เกี่ยวกับโครงการที่นำไปใช้ในการตัดสินใจเกี่ยวกับการกำหนดโครงการ การตรวจสอบความพร้อมของทรัพยากรต่าง ๆ ที่จำเป็นต้องใช้ในการดำเนินโครงการ ตลอดจนความเป็นไปได้ในการจัดทำโครงการ 2) ช่วยให้ทราบข้อมูลสารสนเทศเกี่ยวกับความก้าวหน้า ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินโครงการซึ่งนำมาใช้ในการตัดสินใจเพื่อการปรับปรุงหรือเปลี่ยนแปลงแก้ไขการดำเนินโครงการให้เป็นไปตามทิศทางที่ต้องการ 3) ช่วยให้ได้ข้อมูลสารสนเทศเกี่ยวกับความสำเร็จและความล้มเหลวของโครงการที่นำมาใช้ในการตัดสินใจ 4) ช่วยให้ได้ข้อมูลสารสนเทศที่บ่งบอกถึงประสิทธิภาพของโครงการว่าเป็นอย่างไร คำนึงค่ากับการลงทุนหรือไม่ และ 5) ช่วยให้เกิดการเสริมแรงสร้างพลังใจให้กับผู้ปฏิบัติงานในโครงการเมื่อทราบผลสำเร็จ จุดเด่นหรือ จุดด้อยของโครงการโดยจะมุ่งเน้นปรับปรุงและพัฒนาการดำเนินโครงการให้มีคุณภาพและมาตรฐานสูงขึ้นซึ่งจะเกิดคุณค่าและประโยชน์สูงสุดต่อผู้รับบริการหรือองค์กร⁵⁶

หลักการสำหรับการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ

โรงเรียนวิถีพุทธ เป็นสถานศึกษาในระบบปกติที่นำหลักพุทธธรรมหรือองค์ความรู้ที่เป็นคำสอนในพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการจัดการศึกษานั้น โดยมีเป้าหมายที่สำคัญ คือ การนำ

⁵⁴มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, คู่มือดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ, 11 - 14.

⁵⁵เกษม ศิริสุขโขดม, การประเมินผลโครงการ (ศูนย์ประเมินผล สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2550), เข้าถึงเมื่อ 14 ธันวาคม 2565, เข้าถึงได้จาก <http://mail.oae.go.th/assess.pdf>.

⁵⁶กระทรวงศึกษาธิการ, “แนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพัฒนานวัตกรรมการจัดการศึกษา, 2547), 17-22.

หลักธรรมมาใช้ในระบบการพัฒนาผู้เรียนโดยรวมของสถานศึกษา ซึ่งอาจเป็นการเรียนการสอน ในภาพรวมของหลักสูตรสถานศึกษา หรือการจัดเป็นระบบวิถีชีวิตในสถานศึกษาของผู้เรียนส่วนใหญ่ โดยนำไปสู่จุดเน้นของการพัฒนาให้ผู้เรียนสามารถกิน อยู่ ดู ฟัง เป็น คือการใช้ปัญญาและเกิด ประโยชน์แท้จริงต่อชีวิต ด้วยกระบวนการไตรสิกขาอย่างบูรณาการ หลักปฏิบัติพุทธธรรมที่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาร่างกาย จิตใจ และปัญญาโดยรวม ก่อให้เกิดความสมดุลแห่งมนุษย์ ผู้เรียน ได้เรียนรู้ ได้พัฒนาการ โดยผ่านกระบวนการทางวัฒนธรรม การพัฒนาผู้เรียนดังกล่าวจะทำให้ผู้เรียน ได้ศึกษาปฏิบัติอบรม ทั้งศีลหรือพฤติกรรมหรือวินัย ในการดำเนินชีวิตที่ดำรงสำหรับตนและสังคม⁵⁷

หลักพุทธธรรมที่จะนำมาเป็นหลักในการประยุกต์ใช้กับการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ ดังนี้

1. ไตรสิกขา หมายถึง ศีล สมาธิ และปัญญา มี 3 ประการ คือ 1) ศีล (อภิสีลสิกขา) คือ การรักษากาย วาจาให้เรียบร้อยมีความประพฤติดีทางกายและวาจา 2) สมาธิ (อภิจิตตสิกขา) คือ ความมีใจตั้งมั่นการทำใจให้สงบแน่วแน่ไม่ฟุ้งซ่าน การตั้งจิตมั่นปลอดจากกามคุณอารมณ์และ อกุศลกรรม การมีจิตกำหนดแน่วแน่อยู่ในสิ่งใดสิ่งหนึ่งโดยเฉพาะ และ 3) ปัญญา (อภิปญญาสิกขา) คือ ความรอบรู้ การรู้แจ้งแทงตลอดในสภาวะธรรมทั้งหลายตามความเป็นจริง ปรีชาหยั่งรู้เหตุผล ในทางพุทธศาสนา คำว่า ไตรสิกขา หมายถึง ธรรมอันเป็นเครื่องประพฤติหรือเป็นอุบายของการถือ บวช ในแง่ของธรรมะเพื่อชีวิต ไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา มีประโยชน์เป็นเครื่องเตือนสติ เช่น การเบียดเบียน ซึ่งจะเกิดมีขึ้นทางกายและวาจา เว้นได้ด้วยการมีศีล รักษากาย วาจา ให้เรียบร้อย ส่วนในด้านที่เกี่ยวกับใจแต่ไม่ใช่ส่วนละเอียด เว้นได้เพราะมีสมาธิ และส่วนที่ เกี่ยวกับใจซึ่งเป็นส่วนหนึ่งที่ละเอียดต้องพิจารณาได้ด้วยปัญญา

2. อธิบาท 4 หมายถึง คุณธรรมสู่ความสำเร็จตามความประสงค์ 4 อย่าง คือ 1) ฉันทะ หมายถึง ความพอใจรักใคร่ในสิ่งนั้น คือ มีใจรักจะทำงานอะไรต้องมีใจรักในสิ่งนั้น เช่น การงานที่ทำ ถ้าต้องการทำให้สำเร็จ ต้องตั้งใจทำและพอใจในงานที่ทำนั้น ไม่ใช่ทำพอให้เสร็จเพียงเพื่อหวังผลกำไร หรือรางวัลเป็นเครื่องตอบแทน 2) วิริยะ หมายถึง ความพยายามทำสิ่งนั้น คือ พากเพียรทำหรือทำ ความเพียรประกอบสิ่งนั้น เพียรพยายามกระทำสิ่งนั้นด้วยความมุมานะอดทน เอาธุระ ไม่ทอดทิ้งไม่ ท้อถอย มีความขยันหมั่นเพียรหมั่นประกอบ หมั่นกระทำความเพียรพยายามมีความเข้มแข็งอดทน 3) จิตตะ หมายถึง เอาใจฝึกฝึในสิ่งนั้น คือ เอาวิชาฝึกฝึ เอาใจฝึกฝึในสิ่งนั้นด้วยความคิด ด้วยสติปัญญาจนกว่าการงานนั้นจะสำเร็จสมความประสงค์ และ 4) วิมังสา หมายถึง หมั่นตรិตรอง พิจารณาเหตุผลในสิ่งนั้น ความพิจารณาใคร่ครวญหาเหตุผลในสิ่งนั้น ใช้ปัญญาสอบสวน หมั่นใช้

⁵⁷สำนักพัฒนานวัตกรรมการจัดการศึกษา, **เส้นทางวิถีพุทธ**, (พระนครศรีอยุธยา: โรงพิมพ์ มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2561), 42.

ปัญหาพิจารณาใคร่ครวญตรวจตราหาเหตุผลในสิ่งที่ทำนั้นว่า พอดี เกินเลย หรือขาดตกบกพร่องอย่างไร จะได้คิดค้นหาวิธีแก้ไขและปรับปรุงให้ดีขึ้นต่อไป

3. กัลยาณมิตร หมายถึง การทำงานที่มีมิตรที่ดี มิตรแท้ คือ มีผู้แนะนำ มีที่ปรึกษา ดูแลชี้แนะ และมีบุคคลผู้แวดล้อมที่ดี มีความสามารถสนับสนุนชักจูง ชี้ช่องทางเป็นแบบอย่างที่ดี ตลอดจนเป็นเครื่องอุดหนุนเกื้อกูลแก่กันให้ดำเนินก้าวหน้าไปด้วยดี

4. ปัญญาวุฒิธรรม หมายถึง ธรรมเป็นเครื่องเจริญคุณธรรมที่ก่อให้เกิดความเจริญองกาม ประกอบด้วย การคบหาสัตบุรุษ เสวนาท่านผู้รู้ผู้ทรงคุณ ฟังสัทธรรมเอาใจใส่เล่าเรียนหาความรู้จริง

5. โยนิโสমনสิกา หมายถึง เป็นวิถีคิดตามหลักพุทธธรรม เพื่อใช้ในการพิจารณาตรวจสอบ เป็นการพิจารณาอย่างแยบคาย การใช้ความคิดถูกวิธี การพิจารณาเพื่อเข้าถึงความจริง โดยสืบค้นหาเหตุผลไปตามลำดับจนถึงต้นเหตุ ตลอดจนการมองสิ่งทั้งหลายด้วยความคิดพิจารณาสืบค้นไปถึงต้นเหตุผล การคิดแยกแยะ วิเคราะห์โดยใช้อุบายที่แยบยล เพื่อทำให้เกิดปัญหาที่นำไปสู่การแก้ปัญหา

6. หลักศรัทธา ความเชื่อที่ประกอบด้วยเหตุผล ประกอบด้วย 1) กัมมสัทธา เชื่อในกฎแห่งกรรม เชื่อว่ากรรมมีอยู่จริง เชื่อว่าผลสำเร็จที่เราต้องการจะได้ด้วยการกระทำของตัวเอง มิใช่เป็นการอ้อนวอนขอพรหรือรอคอยโชคชะตา เป็นต้น 2) วิปากสัทธา เชื่อในผลของกรรม เชื่อว่าผลของกรรมมีอยู่จริง คนทำดีย่อมได้ดี คนทำชั่วย่อมได้ชั่ว 3) กัมมัสสกตาสัทธา เชื่อว่าสัตว์ทั้งหลายมีกรรมเป็นของตนเอง จะต้องรับผิดชอบต่อผลกรรม หรือวิบากกรรมเป็นไปตามผลของกรรม และ 4) ตถาคตโพธิสัทธา เชื่อว่าการตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า หลักธรรมคำสอนของพระองค์เป็นสิ่งที่ถูกค้นพบและเป็นวิธีที่ถูกต้อง เราทุกคนนี้หากฝึกตนด้วยดีก็สามารถเข้าถึงภูมิธรรมสูงสุดบริสุทธิ์หลุดพ้นได้

7. อุปัญญาตธรรม 2 คือ หลักธรรมที่พระพุทธเจ้าได้ทรงปฏิบัติเห็นคุณประจักษ์กับพระองค์ คือ พระองค์ได้ทรงอาศัยธรรม 2 อย่างนี้ ดำเนินอริยมรรคจนบรรลุจุดหมายสูงสุด คือ สัมมาสัมโพธิญาณ ประกอบด้วย 1) อสังตฺกฺขิตฺตา กุสเลสุ ัมเมสุ (ความไม่สันโดษในกุศลธรรม ความไม่รู้อิ่มไม่รู้พอในการสร้างคุณดีและสิ่งที่ดี) และ 2) อัปปฏิวาณิตา ปธานัสสมิง (ความไม่ระย่อในการพากเพียร การพากเพียรพยายามก้าวหน้าเรื่อยไปไม่ยอมถอยหลัง)

8. ปรัตโฆสสะ คือ เสียงจากผู้อื่น การกระตุ้นหรือชักจูงจากภายนอก คือ การรับฟังคำแนะนำสั่งสอนเล่าเรียนความรู้ สันทนาซักถาม ฟังคำบอกเล่าชักจูงของผู้อื่นโดยเฉพาะการสดับสัทธรรมจากท่านผู้เป็นกัลยาณมิตร

9. อริยมรรค หรือมรรคมืองค์ 8 หลักธรรมแห่งการดับทุกข์ เป็นเรื่องของความถูกต้องที่ครอบคลุมพฤติกรรมของมนุษย์ไว้อย่างครบถ้วน คือ 1) สัมมาทิฏฐิ ความเห็นชอบ ความถูกต้องถ่องแท้ ไม่ใช่ผลที่เกิดจากการคาดคะเนหรือตั้งสมมติฐานใด ๆ 2) สัมมาสังกัปปะ ดำริชอบ คิดใน

สิ่งที่ถูกต้อง เป็นจริง 3) สัมมาวาจา วาจาชอบ การพูดจาถูกต้อง ประจักษ์ความจริงทุกด้าน 4) สัมมากัมมันตะ การกระทำที่ถูกต้อง ไม่ทำร้ายใครหรือเบียดเบียนใคร 5) สัมมาอาชีวะ การประกอบอาชีพชอบ การประกอบอาชีพถูกต้องไม่ผิดกฎหมาย ยึดในจรรยาบรรณที่ถูกต้อง 6) สัมมาวายามะ ความเพียรชอบ ยึดเอาความเพียรที่ถูกต้อง ทำความดี ละความกรรมชั่ว 7) สัมมาสติ ความระลึกชอบ ระลึกที่ถูกต้อง และ 8) สัมมาสมาธิ ความตั้งใจชอบ ความมั่นคงของจิต ที่ถูกต้อง ไม่โลเลต่อการกระทบทางอารมณ์ต่าง ๆ ถ้าหากจิตมีความตั้งมั่นอยู่ในสภาวะปกติ ก็ไม่เกิดความเดือดร้อนใด ๆ แต่เมื่อจิตมีกิเลสเข้ามาครอบครองจะทำให้วันไหนทางเดือดร้อน ก็เกิดความทุกข์ ความจริงก็ปรากฏอยู่ว่า แม้องค์ประกอบชีวิตส่วนอื่นสมบูรณ์ แต่ถ้าไม่สามารถทำจิตให้ปกติได้ ความทุกข์ก็คงมีอยู่อย่างมากมาย เข้ามาสู่ชีวิตไม่ขาดสาย⁵⁸

สรุปแล้ว แนวทางการบริหารโรงเรียนวิถิพุทธ คือ กระบวนการขั้นตอนการดำเนินงานของโรงเรียนวิถิพุทธโดยใช้หลักพุทธธรรมบูรณาการกับหลักการบริหารสมัยใหม่ มาปรับปรุงพัฒนาเปลี่ยนแปลงด้านการบริหารโรงเรียนให้ดีขึ้น โดยทุกฝ่ายมีส่วนร่วม ทั้งวัด ชุมชน ผู้ปกครอง ครู ผู้บริหาร และผู้เรียน ให้มีแนวทางการบริหารไปในแนวทางเดียวกัน เพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ตามเป้าหมายการบริหารโรงเรียนวิถิพุทธ ประกอบด้วย 6 ขั้นตอน ดังนี้ 1) การเตรียมการ 2) การดำเนินการจัดสภาพและองค์ประกอบ 3) การดำเนินการพัฒนาผู้เรียนและบุคลากรตามระบบไตรสิกขา 4) การดูแลสนับสนุนใกล้ชิด 5) การปรับปรุงและพัฒนาต่อเนื่อง และ 6) การประเมินผลและเผยแพร่ผลการดำเนินงาน โดยกระบวนการที่กล่าวไปข้างต้น จะต้องนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเข้ามาเป็นฐานข้อมูลในการทำงาน เช่น ขันติ ความอดทน จาคะ การเสียสละ สังคหวัตถุ 4 หลักธรรมแห่งการทำงานร่วมกัน หรืออยู่ด้วยกัน หรือหลักธรรมสำหรับผู้บริหาร เช่น หลักพรหมวิหาร 4 หลักทศพิธราชธรรม เป็นต้น

ข้อมูลพื้นฐานของโรงเรียนคณาภิบาล

โรงเรียนคณาภิบาล เป็นสถานศึกษาของรัฐที่รับผิดชอบจัดการเรียนการสอนในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและมัธยมศึกษาตอนปลาย อยู่ภายใต้การกำกับดูแลของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเพชรบุรี สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งตั้งอยู่เลขที่ 346 หมู่ที่ 4 ตำบลบ้านหม้อ อำเภอเมืองเพชรบุรี จังหวัดเพชรบุรี รหัสไปรษณีย์ 76000

⁵⁸เรื่องเดียวกัน, 15-23.

ประวัติโรงเรียนคงคาราม

โรงเรียนคงคาราม (อังกฤษ: Kongkaram School) ได้กำเนิดมาจากพระภิกษุในวัดเปิดสอนอักษรวิธีให้แก่พระสงฆ์ ศิษย์สามเณร และเด็กที่อยู่ใกล้วัด โดยให้นั่งเรียนกันตามหอนั้น หอสวดมนต์ หรือที่หน้ากุฏิของพระอาจารย์ที่สอนนั่นเอง จะเริ่มทำการสอนครั้งแรกเมื่อใดไม่มีหลักฐานทราบแน่ชัด แต่เมื่อ พ.ศ. 2363 ที่วัดคงคาราม ได้มีอาจารย์สอนหนังสือไทยขึ้นแล้ว คือ ตามประวัติของพระโพธิวงศาจารย์ (ผ่อง) เจ้าอาวาสวัดราชบูรณะ ว่าท่านเป็นชาวเพชรบุรีได้เล่าเรียนอักษรสมัยที่วัดคงคารามวรวิหาร เมืองเพชรบุรี ต่อมาในปี พ.ศ. 2444 มีหลักฐานว่า พระสุวรรณมุนีศรีธรรมทายาทสังฆปาโมกข์ (หลวงพ่อดุย) ท่านได้ท่อมเทกำลังสั่งสอนหนังสือไทยแก่ศิษย์วัด และลูกหลานของผู้มาฝึกวิปัสสนากัมมัฏฐานกับท่านเป็นจำนวนมาก จนต้องหาครูมาช่วยสอนและตั้งโรงเรียนขึ้นเป็นเอกเทศ ซึ่งสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาดำรงราชานุภาพ ทรงตรวจรับรองแล้วว่า “ท่านมีชื่อเสียงว่าเป็นผู้อบรมเลี้ยงดูศิษย์ดีหาผู้เสมอได้ยาก บรรดากุลบุตรในจังหวัดเพชรบุรี โดยมากบิดามารดา ได้นำมาฝากให้เป็นศิษย์ของท่าน ลูกศิษย์มีจำนวนตั้ง 100 คนเศษ จนต้องตั้งโรงเรียนสอนหนังสือไทยและต้องหาครูมาสอนประจำ ต่อมาได้จัดตั้งเป็นโรงเรียนขึ้นจนเจริญขึ้นเป็นลำดับในปัจจุบัน

พ.ศ. 2445 กระทรวงธรรมการได้ประกาศรับโรงเรียนคงคารามไว้ในอุปถัมภ์ของรัฐบาล ได้ตั้งเป็นโรงเรียนตัวอย่างประจำจังหวัดเพชรบุรีในบริเวณวัดคงคาราม และต่อมาได้เปลี่ยนชื่อเป็น โรงเรียนประจำจังหวัดเพชรบุรี

พ.ศ. 2498 ได้มีการย้ายโรงเรียนไปตั้งในพื้นที่ใหม่ เพราะจำนวนนักเรียนได้เพิ่มมากขึ้น และเปลี่ยนชื่อเป็นโรงเรียนพรหมานุสรณ์จังหวัดเพชรบุรี ขณะที่พื้นที่เดิมบริเวณวัดคงคารามวรวิหาร มีคณะนักเรียนที่เป็นศิษย์เก่า ร่วมกันจัดตั้งสมาคมศิษย์เก่าคงคารามขึ้น มีนายอรุณ ภิงคารวัฒน์ เป็นนายกสมาคมคนแรก ดำเนินการสอนตั้งแต่ชั้นอนุบาลถึงมัธยมศึกษาปีที่ 6 โดยจัดตั้งเป็นโรงเรียนราษฎร์ ในพื้นที่เดิม ชื่อว่า โรงเรียนคงคาราม และอยู่ในความอุปการะและในอุปถัมภ์ของท่านพระครูญาณวิสุทธิ (เพ็ชร) เจ้าอาวาสวัดคงคารามวรวิหาร เมืองเพชรบุรี ณ ขณะนั้น โดยมีนายผล แจ่มแจ่ม เป็นผู้บริหารโรงเรียนร่วมกับคณะครู ร่วมกันบริหารโรงเรียนและร่วมกันจัดการเรียนการสอน ทำให้โรงเรียนคงคารามเป็นสถานศึกษาหนึ่งที่มีนักเรียนเข้ามาศึกษาเป็นจำนวนมาก ในจังหวัดเพชรบุรีในตอนนั้น

พ.ศ. 2525 ผู้บริหารโรงเรียนคงคาราม ณ ขณะนั้นได้ปรึกษากับคณะศิษย์เก่าและเจ้าอาวาสวัดคงคารามวรวิหาร (พระครูญาณวิสุทธิ) มอบกิจการโรงเรียนคงคารามให้แก่กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการเป็นผู้ดำเนินการดูแลต่อไป โรงเรียนคงคารามจึงได้โอนเป็นโรงเรียนรัฐบาล ในสังกัดกองการมัธยมศึกษา กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ เมื่อวันที่ 1 ตุลาคม พ.ศ. 2525 เป็นต้นมา

การจัดการศึกษาปัจจุบัน

ปัจจุบันโรงเรียนคงคาราม เปิดทำการสอนรวม 2 ระดับ

1. ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น แบ่งเป็นหลักสูตรห้องเรียนพิเศษวิทยาศาสตร์ตามแนวทาง สสวท.และ สอวน.และ หลักสูตรห้องเรียนทั่วไป (โรงเรียนมาตรฐานสากล) ดังนี้

1.1 มัธยมศึกษาปีที่ 1 จำนวน 11 ห้องเรียน จำนวน 472 คน

1.2 มัธยมศึกษาปีที่ 2 จำนวน 11 ห้องเรียน จำนวน 434 คน

1.3 มัธยมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 11 ห้องเรียน จำนวน 436 คน

รวมเปิดสอนในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นทั้งหมด 33 ห้องเรียน จำนวนนักเรียน 1,342 คน

2. ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย แบ่งเป็น แผนการเรียนวิทยาศาสตร์ – คณิตศาสตร์ แผนการเรียนศิลป์ – ภาษาจีน แผนการเรียนคณิตศาสตร์ – ภาษาอังกฤษ แผนการเรียนศิลป์ - สังคมศึกษาและแผนการเรียนศิลป์ – ทั่วไป ดังนี้

2.1 มัธยมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 9 ห้องเรียน จำนวน 377 คน

2.2 มัธยมศึกษาปีที่ 5 จำนวน 9 ห้องเรียน จำนวน 315 คน

2.3 มัธยมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 9 ห้องเรียน จำนวน 281 คน

รวมเปิดสอนในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นทั้งหมด 27 ห้องเรียน จำนวนนักเรียน 973 คน

โรงเรียนคงคารามได้เปิดสอนในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 รวมทั้งหมด 60 ห้องเรียน ปัจจุบันมีนักเรียน 2,315 คน บุคลากรฝ่ายบริหาร จำนวน 5 คน และข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา จำนวน 136 คน พระสอนศีลธรรม จำนวน 5 รูป รวมทั้งสิ้น 146 คน (รวมผู้วิจัย)

การพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาตามแผนปฏิบัติการประจำปีของสถานศึกษา

การบริหารจัดการศึกษา

การบริหารงานของโรงเรียนคงคารามบริหารสถานศึกษาโดยอาศัยการปรับตัวให้ทันการต่อเปลี่ยนแปลงในทุกด้าน ไม่ว่าจะเป็นการเปลี่ยนแปลงสังคม เศรษฐกิจ การเมืองหรือการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องการปฏิรูปการศึกษาและการปฏิรูประบบการบริหารตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 ที่ได้กำหนดรูปแบบการบริหารจัดการศึกษาขึ้นมาใหม่ ให้มีการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษา ให้มีการบริหารด้านวิชาการ ด้านการบริหารงานงบประมาณ ด้านการบริหารงานบุคคล และด้านการบริหารงานทั่วไป ไปยังเขตพื้นที่การศึกษา และสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาโดยตรง เช่นเดียวกับกับโรงเรียน

มัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเพชรบุรี กล่าวคือ จะต้องดำเนินงานด้านการบริหารให้ครอบคลุมงานหลักทั้ง 4 งาน เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพการบริหารงาน คือ

1. การบริหารงานวิชาการ
2. การบริหารงานงบประมาณ
3. การบริหารงานบุคคล
4. การบริหารงานทั่วไป

สถานศึกษาเป็นหน่วยงานหลักที่จัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มี คุณภาพตามจุดมุ่งหมายการศึกษา ดำเนินการบริหารโดยผู้อำนวยการสถานศึกษา กำกับโดยคณะกรรมการสถานศึกษา มีระบบประกันคุณภาพที่จะใช้เป็นแนวทางพัฒนาให้การบริการ ด้านการเรียนการสอนมีคุณภาพ ผู้อำนวยการสถานศึกษามีอำนาจการบริหารอย่างมาก ทั้งอำนาจที่กำหนดไว้ในกฎหมายและได้รับมอบอำนาจจากผู้มีอำนาจโดยต้องรับผิดชอบต่อผลการบริหารสถานศึกษา ซึ่งต้องมีดัชนีชี้วัดผลสัมฤทธิ์ของงานและการประกันคุณภาพของสถานศึกษา แสดงผลงานความก้าวหน้าในการบริหารโรงเรียนตามเป้าที่กำหนดและดำเนินงานตามยุทธศาสตร์ของโรงเรียนคงคาราม

กลยุทธ์การพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาของสถานศึกษา

ซึ่งกำหนดกลยุทธ์ดังกล่าวกำหนดการขับเคลื่อนกลยุทธ์ 4 กลยุทธ์ดังนี้

กลยุทธ์ที่ 1 พัฒนากระบวนการเรียนรู้ และทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21

กลยุทธ์ที่ 2 ส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมความเป็นพลเมืองดีของชาติและของสังคมโลก

กลยุทธ์ที่ 3 เพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการคุณภาพตามมาตรฐานของสถานศึกษาอย่างเป็นระบบทันสมัยและมีประสิทธิภาพด้วย Digital Technology

กลยุทธ์ที่ 4 พัฒนากระบวนการเรียนรู้ตามมาตรฐานและตัวชี้วัดของหลักสูตรสถานศึกษา

ตราสัญลักษณ์ประจำโรงเรียน

เสมาธรรมจักร กระทรวงศึกษาธิการ
 ค.ร. โรงเรียนคงคารามในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ
 หนังสือ การศึกษา
สุวิชาโน ภาว โทติ คดีพจน์ของโรงเรียน

อักษรย่อ : ค.ร. / K.R.

ประเภท : โรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่พิเศษ

สถาปนา	: 1 ตุลาคม พ.ศ. 2525
เพลง	: มาร์ชโรงเรียนคงคาราม
สังกัดการศึกษา	: สำนักงานการศึกษามัธยมศึกษาเขตเพชรบุรี สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกระทรวงศึกษาธิการ
เว็บไซต์	: https://kongkaram.ac.th/
คติพจน์	: สุวิชาโน ภว โหติ ผู้รู้ดี คือ ผู้เจริญ
คำขวัญ	: รู้เวลา รู้หน้าที่ มีวินัย น้ำใจงาม
ปรัชญา	: การศึกษาเป็นพื้นฐานของชีวิต
สีประจำโรงเรียน	: สีฟ้า สีชมพู
พระพุทธรูปประจำโรงเรียน	: พระสุวรรณมุนีบรรพตธรรมทายาทสังฆปาโมกข์ (หลวงพ่อดู)

ทิศทางการพัฒนาการศึกษาขั้นพื้นฐาน

วิสัยทัศน์

โรงเรียนคงคารามเป็นโรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำ มุ่งพัฒนาเทคโนโลยีและการสื่อสาร ศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่มาตรฐานสากล บนพื้นฐานหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

พันธกิจ

พัฒนา และส่งเสริมสนับสนุนการจัดการศึกษาให้นักเรียนทุกคนได้รับการศึกษาอย่างมีคุณภาพ ให้เป็นบุคคลที่มีความรู้ คุณธรรม ความสามารถตามมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน และพัฒนาสู่คุณภาพระดับสากล

เป้าประสงค์

1. ผู้เรียนทุกคนมีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา
2. โรงเรียนบริหารจัดการอย่างมีคุณภาพบนพื้นฐานของความพอเพียงและวิถีพุทธ
3. ครู บุคลากรทางการศึกษาจัดกระบวนการเรียนรู้ตามมาตรฐานและตัวชี้วัดของหลักสูตร

อัตลักษณ์ของสถานศึกษา

ตัวบ่งชี้อัตลักษณ์ของสถานศึกษา (ผลผลิตที่เกิดกับคนในสถานศึกษา ได้แก่ นักเรียน ครู ผู้บริหาร และบุคลากร)

โรงเรียน	: โรงเรียนวิถีพุทธ
นักเรียน	: จิตสาธารณะ
ครู	: ครูเก่ง
ผู้บริหาร	: ผู้นำทางวิชาการ

บุคลากรทางการศึกษา : การบริการที่ดี

เอกลักษณ์ของสถานศึกษา

“วิชาการดี มีวินัย”

วัฒนธรรมองค์กร

K = Kindness (ความเมตตา)

O = Optimist (มองโลกในแง่ดี)

N = Niceness (ความอ่อนโยน, ความดี)

G = Generosity (ความเอื้ออาทร)

K = Keeness (ความฉลาดหลักแหลม)

A = Attention (ความเอาใจใส่)

R = Responsibility (ความรับผิดชอบ)

A = Attempt (ความพยายาม)

M = Morality (ความมีคุณธรรม)⁵⁹

ข้อมูลบุคลากรทางการศึกษาของโรงเรียนคงคาราม

ตารางที่ 1 ข้อมูลบุคลากรทางการศึกษาของโรงเรียนคงคาราม

รายละเอียดข้อมูลบุคลากรทางการศึกษา โรงเรียนคงคาราม		จำนวน (คน)
1	บุคลากรฝ่ายบริหาร	5
2	ครู	115
จำนวนทั้งสิ้น		120
พระสอนศีลธรรม ในโรงเรียนคงคาราม		จำนวน (รูป)
3	พระสอนศีลธรรม	5
รวมทั้งสิ้น		125

ที่มา : โรงเรียนคงคาราม, ข้อมูลพื้นฐานโรงเรียนคงคาราม, เข้าถึงเมื่อ 1 มิถุนายน 2566, เข้าถึงได้จาก <https://kongkaram.ac.th/>

⁵⁹โรงเรียนคงคาราม, คู่มือนักเรียนและผู้ปกครอง, (เพชรบุรี: เพชรภูมิการพิมพ์, ม.ป.ป.), ไม่ปรากฏเลขหน้า.

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยในประเทศ

ราตรี รัตนโสภา, สีน งามประโคน และระวิง เรืองสังข์ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา” ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา การดำเนินงานจริงโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายชั้นตอน ชั้นดำเนินการจัดสภาพและองค์ประกอบอยู่ในระดับมาก นอกนั้นอยู่ในระดับปานกลาง โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ชั้นดำเนินการจัดสภาพและองค์ประกอบ ชั้นพัฒนาบุคลากรตามระบบไตรสิกขา และชั้นดูแลสนับสนุนใกล้ชิด ส่วนการดำเนินงานที่คาดหวัง โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายชั้นตอน ทุกชั้นตอนอยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ชั้นดำเนินการจัดสภาพและองค์ประกอบ ชั้นพัฒนาบุคลากรตามระบบไตรสิกขาและชั้นปรับปรุงและพัฒนาต่อเนื่อง 2) ความต้องการจำเป็นในการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า ผู้บริหารโรงเรียนวิถีพุทธมีความต้องการจำเป็นในการดำเนินงานทุกชั้นตอน โดยเรียงลำดับความต้องการจำเป็น ได้ดังนี้ ชั้นเตรียมการ ชั้นประเมินผลและเผยแพร่ผลการดำเนินการ และชั้นปรับปรุงและพัฒนาต่อเนื่อง 3) แนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา 27 แนวทาง เช่น แนวทางการสนับสนุนส่งเสริมให้คณะครูและผู้เกี่ยวข้องไปศึกษาดูงานโรงเรียนวิถีพุทธที่ประสบความสำเร็จ ควรมีการจัดประชุมวางแผนก่อนไปศึกษาดูงาน และภายหลังการศึกษาดูงาน จัดให้มีการประชุมสรุปองค์ความรู้และนำไปใช้จริงอย่างเหมาะสมกับบริบทของโรงเรียน⁶⁰

สมชาย บุญสุน ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การจัดการศึกษาตามแนวพุทธจิตวิทยาในโรงเรียนวิถีพุทธ” ผลการวิจัยพบว่า 1) ผลการสังเคราะห์หลักพุทธธรรมและจิตวิทยาในการจัดการศึกษาในโรงเรียนวิถีพุทธ ด้านปัจจัยจูงใจประกอบด้วยความต้องการพัฒนาตนเองคือ (1) การพัฒนาด้านจิตใจ (2) การพัฒนาด้านร่างกาย (3) การพัฒนาด้านอารมณ์ (4) การพัฒนาด้านสติปัญญา (5) การพัฒนาด้านสังคม (6) การพัฒนาด้านความรู้ (7) การพัฒนาตนเองสู่ความต้องการของตลาดแรงงาน 2) ผลการวิเคราะห์การจัดการศึกษาตามแนวพุทธจิตวิทยาในโรงเรียนวิถีพุทธที่เป็นแนวปฏิบัติที่ดีประกอบด้วย ด้านกายภาพ มีพระพุทธรูป บรรยายภาสรมรินทร์ สะอาด สงบ ปลอดภัยด้านสุขภาพ ด้านกิจกรรมพื้นฐานของวิถีชีวิต ด้านการเรียนการสอน มีการบูรณาการหลักพระพุทธศาสนาสู่การจัดการเรียนการสอน ด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ มีการเรียนการสอน

⁶⁰ราตรี รัตนโสภา, สีน งามประโคน และระวิง เรืองสังข์, “การศึกษาการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา,” **วารสารครุศาสตร์ปริทรรศน์** 4, 2 (พฤษภาคม-สิงหาคม 2560): 114.

อย่างกัลยาณมิตร ด้านการบริหารคือการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง ชุมชนอย่างต่อเนื่อง และเป็นระบบ 3) รูปแบบการจัดการศึกษาตามแนวพุทธจิตวิทยาในโรงเรียนวิถีพุทธเป็นระบบ (M: Management) การจัดการเรียนรู้ (L: Learning) วิธีการสอน 5 ชั้นคือ ชั้นนำ ชั้นกิจกรรม ชั้นวิเคราะห์และอภิปราย ชั้นสรุปและนำหลักการไปประยุกต์ใช้ และวัดประเมินพฤติกรรมการเรียนรู้โดยมีปัจจัยสนับสนุน (S: Supporting) ได้แก่ ห้องเรียนที่มีสิ่งแวดล้อมเพื่อการเรียนรู้คือสะอาดถูกสุขลักษณะน่าอยู่ สีสน่าดูและเหมาะสมสบายตา บรรยากาศปลอดโปร่ง อากาศถ่ายเทได้ดี บรรยากาศความเป็นอิสระของการเรียน การทำกิจกรรมร่วมกันเป็นระเบียบเรียบร้อย สามารถสรุปได้เป็น “MLS Model สำหรับพุทธจิตวิทยาการ จัดการศึกษาในโรงเรียนวิถีพุทธ”⁶¹

พระครูใบฎีกาสุนันท์ สุวิชาโน ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดสมุทรปราการ” ผลการศึกษามีข้อค้นพบว่า 1) การพัฒนาด้านการบริหารจัดการ ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายควรร่วมกันวางแผนและกำหนดนโยบายร่วมกัน และกำหนดให้บุคลากรทุกคนได้มีส่วนร่วมในการทำงาน มอบหมายหน้าที่และความรับผิดชอบอย่างชัดเจน พร้อมทั้งนำหลักอิทธิบาทธรรมมาบูรณาการในการทำงาน 2) การพัฒนาด้านกายภาพ บ้าน วัด โรงเรียน ร่วมสร้างความเข้าใจในวิถีชีวิตและวัฒนธรรมแบบวิถีพุทธ ร่วมกันระดมทุนเพื่อปรับสภาพแวดล้อมให้เหมาะสมส่งเสริมการดำเนินชีวิตตามแนววิถีพุทธพร้อมทั้งจัดสภาพแวดล้อมให้เป็นไปตามหลักสัปปายะ 7 3) การพัฒนาด้านกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิตทุกฝ่ายควรตระหนักถึงความสำคัญของกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิตประพฤติตนให้เป็นแบบอย่างที่ดี จัดกิจกรรมบูรณาการตามหลักอริยสัจ 4 จัดสรรเวลาให้เหมาะสมกับทุก ๆ ฝ่าย แลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน 4) การพัฒนาด้านการเรียนการสอน ควรกำหนดหลักสูตรให้มีความสอดคล้องกับวิถีพุทธบุคลากรของเน้นการปฏิบัติเพื่อให้เกิดการนำไปใช้จริงในชีวิตประจำวัน จัดการเรียนการสอนตามหลักไตรสิกขาควรเป็นต้นแบบในการเรียนรู้ที่ดี พัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมอย่างแท้จริง 5) การพัฒนาด้านบรรยากาศ และปฏิสัมพันธ์ด้วยการยิ้มแย้มแจ่มใสทักทายกัน ควรสร้างความเป็นกัลยาณมิตร ส่งเสริมการมีปฏิสัมพันธ์ที่ดี โดยบูรณาการกับหลักพรหมวิหาร 4⁶²

รัชณี ศรีทับทิม ได้ศึกษาเรื่อง “การบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนวัดเฉลิมพระเกียรติ (พิบูลบำรุง)” ผลการวิจัยพบว่า 1) การบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนวัดเฉลิมพระเกียรติ (พิบูลบำรุง) โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า

⁶¹สมชาย บุญสุน, “การจัดการศึกษาตามแนวพุทธจิตวิทยาในโรงเรียนวิถีพุทธ,” **วารสารมหาจุฬาริชาการ** 6, 2 (กรกฎาคม 2562): 253.

⁶²พระครูใบฎีกาสุนันท์ สุวิชาโน, “การพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดสมุทรปราการ,” **วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์** 7, 1 (มกราคม-มีนาคม 2561): 85.

อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงลำดับค่ามัชฌิมเลขคณิตจากมากไปน้อย ดังนี้ ด้านการประเมินผล และเผยแพร่ผลการ ดำเนินการจัดสภาพและองค์ประกอบ ด้านการดำเนินการพัฒนาตามระบบ ไตรสิกขา ด้านการเตรียมการ ด้านดูแลสนับสนุนใกล้ชิด และด้านปรับปรุงและพัฒนาต่อเนื่อง 2) แนวปฏิบัติที่ดีในการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนวัดเฉลิมพระเกียรติ (พิบูลบำรุง) พบว่า ด้านการเตรียมการ: โรงเรียนใช้หลักธรรมาภิบาล หลักไตรสิกขา หลักปัญญาภูมิธรรม 4 หลัก ภาวนา 4 หลักการมีส่วนร่วม และวงจรคุณภาพ PDCA มาใช้ในการบริหารงาน ด้านการดำเนินการจัดสภาพและองค์ประกอบ โรงเรียนสามารถจัดการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีการจูงใจนักเรียนให้เข้ามาเรียนรู้ด้วยตนเอง ด้านขั้นการดำเนินการพัฒนาตามระบบไตรสิกขา บุคลากรมีการพัฒนาตนเองเป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียน ทั้งยังสามารถจัดประสบการณ์แก่นักเรียน ด้วยการบูรณาการความรู้ต่าง ๆ ผ่านระบบไตรสิกขาได้ ด้านการดูแลสนับสนุนใกล้ชิด มีการนิเทศ ติดตาม ช่วยเหลือ สนับสนุน แลกเปลี่ยน เรียนรู้แบบกัลยาณมิตร ด้านปรับปรุงและพัฒนาต่อเนื่อง มีการพัฒนาศักยภาพบุคลากรในการทำงานอย่างต่อเนื่อง ตามความสนใจและความถนัด ด้านการ ประเมินผลและเผยแพร่ผลการดำเนินงาน มีการประเมินผล รายงานและเผยแพร่การทำงาน ได้อย่างชัดเจนโปร่งใสและตรวจสอบได้⁶³

พระมหาสุภาวัฒน์ สุขดำ และคณะ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ศึกษาสภาพปัญหาการบริหารโรงเรียน วิถีพุทธ” ผลการวิจัยพบว่า สภาพปัญหาการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธ จังหวัดสงขลา สำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษาแต่ละเขต ได้สนองนโยบายจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ของโครงการโรงเรียนวิถีพุทธไว้ในแผนกลยุทธ์เพื่อขับเคลื่อนกระบวนการดำเนินการให้บรรลุ วัตถุประสงค์ กำหนดให้เน้นการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม ผู้บริหารสถานศึกษาได้สนองนโยบายด้วย วิธีการกำหนดไว้ในแผนยุทธศาสตร์ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายโรงเรียนวิถีพุทธ พบปัญหาการนิเทศ ติดตามประเมินผลของสำนักงานเขตพื้นที่ยังพบปัญหาในเรื่องอัตลักษณ์บางตัวชีวิต มีการติดตาม ประเมินผล แต่ยังขาดการลงพื้นที่ไปเพื่อติดตาม ผู้อำนวยการหรือครูผู้รับผิดชอบโรงเรียนวิถีพุทธไม่ใส่ใจ ไม่เห็นความสำคัญที่จะเข้ามารายงานการประเมินผ่านระบบตามกำหนดเวลา จึงทำให้ไม่ทันแต่ละ รอบของการประเมิน นโยบายขาดความต่อเนื่อง และขาดงบประมาณในการอบรมพัฒนาให้ ผู้รับผิดชอบที่เข้ามาดูแลระบบเข้าใจระบบโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ ขาดการเก็บข้อมูลแบบรายงาน ผลการประเมินจากทางโรงเรียน ขาดการจัดระบบสารสนเทศ การดำเนินการตามอัตลักษณ์ 29 ประการ สู่การเป็นโรงเรียนวิถีพุทธ ในบางอัตลักษณ์โรงเรียน ไม่สามารถปฏิบัติได้ จึงสมควรมี

⁶³รัชณี ศรีทับทิม “การบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนวัดเฉลิมพระเกียรติ (พิบูล บำรุง)” (การค้นคว้าอิสระ ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิต วิทยาลัย ศิลปากร,2562), ง.

การปรับปรุงแก้ไขเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์ใหม่เพื่อให้เข้ากับสังคมพหุวัฒนธรรม หรือควรเปลี่ยนแปลงวิธีการประเมินอัตลักษณ์ โดยเน้นการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียนที่เป็นรูปธรรมเชิงประจักษ์มากกว่าการประเมินทางด้านกายภาพ⁶⁴

พระอธิการธวัชชัย คมภีโรโต (แสงโสภณ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “พุทธวิธีการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์” ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพทั่วไปการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ด้านวิชาการ พบว่าโดยเน้นกรอบการพัฒนาตามหลักไตรสิกขา ผ่านกระบวนการทางวัฒนธรรม แสวงหาปัญญาและมีเมตตา เพื่อมุ่งเน้นพัฒนาผู้เรียนให้สอดคล้องกับจุดเน้นการพัฒนาของประเทศ คุณลักษณะบุคลากรโรงเรียนวิถีพุทธ แม้จะยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ แต่บุคลากร ผู้บริหารและครู มีความสำคัญอย่างยิ่งที่จะเป็นปัจจัย ให้ผู้เรียนพัฒนาได้อย่างดี ทั้งการเป็นผู้จัดการเรียนรู้ และการเป็นแบบอย่างที่ดีในวิถีชีวิตจริง ในลักษณะสอนให้รู้ ทำให้ดู อยู่ให้เห็น การพัฒนาบุคลากรของสถานศึกษามีความจำเป็นต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่องหลากหลายวิธีการ มีการวางแผนการเรียนการสอน สถานศึกษามีการจัดหลักสูตรสถานศึกษา เน้นการเรียนการสอนที่บูรณาการพุทธธรรมเพื่อพัฒนาผู้เรียน ผ่านกิจกรรมการเรียนการสอนอย่างชัดเจนต่อเนื่องสม่ำเสมอ มีบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ 2) ศึกษาพุทธวิธีการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ พบว่า โรงเรียนได้สนับสนุนงบประมาณในการดำเนินงานโครงการโรงเรียนวิถีพุทธอย่างเหมาะสมและเพียงพอ และ 3) นำเสนอรูปแบบพุทธวิธีการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์สู่ความเป็นโรงเรียนวิถีพุทธ ตามตัวชี้วัดในการเป็นโรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำจากการบูรณาการกิจกรรมการเรียนการสอน การใช้ชีวิตในสังคมมีความประพฤติ (ศีล) จิตใจ (สมาธิ) และปัญญา (ปัญญา) เพื่อให้เกิดการพัฒนาทั้ง 3 ด้าน ไปพร้อม ๆ กันในการบริหารนำนวัตกรรมแนวพุทธมาเป็นเครื่องมือในการพัฒนา และส่งเสริมด้านพฤติกรรมและนำหลักธรรมมาบูรณาการการบริหารการเงินให้เกิดประโยชน์และ ประหยัดที่สุดโดยการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน⁶⁵

อำนวยการ มีราคา ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ยุทธศาสตร์การจัดการศึกษาในโรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำจังหวัดหนองบัวลำภู” ผลการวิจัยพบว่า 1) โรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำมีความสำคัญ มีจุดเน้นเป็นโรงเรียนที่ดำเนินการพัฒนาผู้เรียนโดยใช้หลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญาอย่างบูรณาการ ผู้เรียนได้เรียนรู้ผ่านการพัฒนา การกิน อยู่ ดู ฟังเป็น โดยนำหลักพุทธธรรมหรือองค์ความรู้ที่เป็นคำสอนใน

⁶⁴พระมหาศุภวัฒน์ สุขดำ และคณะ, “ศึกษาสภาพปัญหาการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธ,” **วารสารมหาจุฬานาครธรรม์** 6, 4 (มิถุนายน 2562): 2041.

⁶⁵พระอธิการธวัชชัย คมภีโรโต (แสงโสภณ), “พุทธวิธีการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์,” (ดุสิตนิพนธ์ ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2562), ก.

พระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา เน้นที่การนำหลักธรรมมาใช้ในการระบบการพัฒนาผู้เรียนเพื่อให้เกิดกัลยาณมิตรที่ดีตามหลักไตรสิกขา 2) ผลการสร้างยุทธศาสตร์การจัดการศึกษาในโรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำ โดยภาพรวมผู้ทรงคุณวุฒิทุกคนให้แนวคิดที่ดีในการสร้างและสนับสนุนข้อยุทธศาสตร์การจัดการศึกษาในโรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำ ของจังหวัดหนองบัวลำภู อาจจะเป็นเพราะว่ายุทธศาสตร์ ดังกล่าวเป็นยุทธศาสตร์ที่สามารถแก้ปัญหาและพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำได้ และ 3) ผลการประเมินยุทธศาสตร์การจัดการศึกษาในโรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำ ของจังหวัดหนองบัวลำภู ประเมินโดยผู้ทรงคุณวุฒิ พบว่ามีความเหมาะสมโดยรวม อยู่ในระดับดีมาก และความเป็นไปได้โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด⁶⁶

พิยะภา ใจชื่อสมบูรณ์ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การประเมินโครงการโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนวัดใหญ่บ้านบ่อ (บ้านบ่อราษฎร์บำรุง)” ผลการประเมินโครงการพบว่า 1) การประเมินโครงการโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนวัดใหญ่บ้านบ่อ (บ้านบ่อราษฎร์บำรุง) โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด 1 ด้าน และระดับมาก 3 ด้าน โดยเรียงลำดับค่ามัธยเทศจากมากไปน้อย ดังนี้ ด้านสภาพแวดล้อม ด้านปัจจัยเบื้องต้น ด้านกระบวนการและด้านผลผลิต ตามลำดับ 2) ข้อเสนอแนะและความคิดเห็นการประเมินโครงการโรงเรียนวิถีพุทธโรงเรียนวัดใหญ่บ้านบ่อ (บ้านบ่อราษฎร์บำรุง) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร ซึ่งแบ่งออกเป็น 5 แนวทางดังนี้ (1) โรงเรียนมีการเตรียมความพร้อมในการเป็นโรงเรียนวิถีพุทธ คือมีการกำหนดหลักการในการปฏิบัติงาน มีการบริหารงานแบบ “บวร” อย่างเป็นทางการบริหารหรือกระบวนการทำงานที่ชัดเจน มีการมอบหมายงานและจัดเตรียมบุคลากรให้ตรงตามเป้าหมายและจุดเน้นของโครงสร้างโรงเรียนวิถีพุทธ เพื่อวางแผนพัฒนาตามรูปแบบของโรงเรียนวิถีพุทธ (2) โรงเรียนมีการจัดการเรียนการสอนองค์ประกอบต่าง ๆ ที่น่าสนใจ ทันทต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมในยุคปัจจุบัน ทั้งยังได้ส่งเสริมกิจกรรมให้นักเรียนอยากเข้ามาเรียนรู้ ส่งผลให้การดำเนินโครงการโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนเกิดประสิทธิผล ตอบสนองความต้องการของผู้เรียนโดยยึดนักเรียนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา (3) โรงเรียนมีการนิเทศติดตามเยี่ยมเยียน ดูแลให้กำลังใจในการปฏิบัติงาน รวมไปถึงมีการแนะนำช่วยเหลือและสนับสนุน แลกเปลี่ยนเรียนรู้ปัญหาอุปสรรคและความสำเร็จของซึ่งกันและกันอย่างต่อเนื่อง บอกปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้นโดยร่วมกันหาทางแก้ไข (4) โรงเรียนมีการจัดการเรียนการสอนอย่างเป็นระบบ มีการกำหนดแผนและหลักสูตรที่บูรณาการกับหลักพุทธธรรมในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ หรือบูรณาการกับกิจกรรมในโรงเรียน มีระยะเวลาในการประเมินผล

⁶⁶อำนาจ มีราคา, “ยุทธศาสตร์การจัดการศึกษาในโรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำ จังหวัดหนองบัวลำภู,” วารสารแสงอีสาน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน, 16, 2 (กรกฎาคม - ธันวาคม 2562): 575-588.

ดังกล่าวที่ชัดเจน ทั้งยังมีการรายงานผลและเผยแพร่การดำเนินงานของโครงการให้ผู้เกี่ยวข้องได้ทราบเพื่อนำข้อบกพร่องมาปรับเปลี่ยนแก้ไข (5) โรงเรียนส่งเสริม ให้ครูบุคลากรทางการศึกษามีการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง มีการมอบหมายงานให้รับผิดชอบตามความถนัดความสามารถ มีการให้การสนับสนุนปรับปรุงการจัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับโรงเรียนวิถีพุทธ โดยให้เข้ารับการฝึกอบรมตามโอกาส เพื่อนำความรู้ที่ได้รับจากการอบรมมาพัฒนาการทำงานอย่างต่อเนื่อง⁶⁷

วิรัตน์ ผดุงชีพ และสิน งามประโคน ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาคุณลักษณะภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารโรงเรียนวิถีพุทธในประเทศไทย” ผลการวิจัยพบว่า คุณลักษณะภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารโรงเรียนวิถีพุทธในประเทศไทย ประกอบด้วยคุณลักษณะ 7 ด้าน ได้แก่ 1) คุณลักษณะทางร่างกาย 2) ด้านคุณลักษณะทางบุคลิกภาพ 3) ด้านคุณลักษณะทางนิสัยส่วนตัว 4) ด้านคุณลักษณะทางสังคม 5) ด้านมีบาร์มี 6) ด้านคำนึงถึงความแตกต่างของแต่ละบุคคล 7) ด้านกระตุ้นปัญญาโดยคุณลักษณะภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารโรงเรียนวิถีพุทธในประเทศไทย สามารถพัฒนาด้วยกิจกรรมส่งเสริมคุณลักษณะภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารโรงเรียนวิถีพุทธในประเทศไทย 7 กิจกรรม คือ การพัฒนาสุขภาพกายดี ชีวิตเป็นสุข การพัฒนาบุคลิกภาพและการสร้างสุนทรียภาพของผู้บริหาร การเสริมสร้างวินัย คุณธรรม จริยธรรม จรรยาบรรณวิชาชีพของผู้บริหาร การพัฒนาเจตคติและค่านิยม การสร้างวัฒนธรรมคุณภาพและวัฒนธรรมประชาธิปไตย การพัฒนาจิตของผู้บริหาร ผู้นำทางวิชาการและการส่งเสริมให้ครูและบุคลากรทางการศึกษา มีภาวะผู้นำทางวิชาการ และระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ และการสื่อสารเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา⁶⁸

พระมหาวิชาญ สุวิชาโน (บัวบาน) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนารูปแบบการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ” ผลวิจัยพบว่า 1) สภาพปัจจุบันคือ โรงเรียนวิถีพุทธมีการดำเนินงาน อยู่ 3 ระดับ ได้แก่ โรงเรียนวิถีพุทธทั่วไป โรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำ และ โรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน มีการดำเนินงาน 6 ขั้นตอน ได้แก่ (1) การเตรียมการ (2) การดำเนินการ การ จัดสภาพและองค์ประกอบ (3) การดำเนินการพัฒนาตามระบบไตรสิกขา (4) การดูแลสนับสนุน ใกล้เคียง (5) การปรับปรุงและพัฒนาต่อเนื่อง และ (6) การประเมินผลและเผยแพร่ผลการดำเนินงาน และ 2) พัฒนารูปแบบโดยนำหลักธรรมมาสนับสนุน มี 6 ขั้นตอน ได้แก่ (1) ศรัทธาและฉันทะ

⁶⁷ พิชะภา ใจชื่อสมบูรณ์, “การประเมินโครงการโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนวัดใหญ่บ้านบ่อ (บ้านบ่อราษฎร์บำรุง),” (การศึกษาค้นคว้าอิสระ ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย ศิลปากร, 2563), ง.

⁶⁸ วิรัตน์ ผดุงชีพ และสิน งามประโคน, “การพัฒนาคุณลักษณะภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารโรงเรียนวิถีพุทธในประเทศไทย,” วารสารครุศาสตร์ปริทรรศน์ 8, 1 (มกราคม-เมษายน 2564):

(2) ปัญญาภูมิธรรม (3) ไตรสิกขา (4) กัลยาณมิตร (5) อธิปไตย 4 อุปัญญาธรรม 2 และ (6) ปิติ และชื่นชมร่วมกัน และ 3) รูปแบบดำเนินการ มี 3 ด้าน ได้แก่ (1) ระบบเครือข่ายโรงเรียนวิถิปุทธ (2) การสร้างแกนนำเยาวชนวิถิปุทธ และ (3) การพัฒนาชุมชนตามแนววิถิปุทธเพื่อส่งเสริมกระบวนการดำเนินงานบริหารโรงเรียนวิถิปุทธให้มีประสิทธิภาพขึ้น⁶⁹

พระครูสังฆรักษ์สิงห์ชัย ฐิตธมฺโม และพระครูศรีสุธรรมนิวิฐ ได้ทำวิจัย เรื่อง “การบริหารโรงเรียนวิถิปุทธ” ผลวิจัยพบว่า การบริหารงานโรงเรียนวิถิปุทธเป็นการนำระบบพุทธธรรมมาประยุกต์ใช้กับหลักการบริหาร คือ ด้านการวางแผน ด้านการจัดองค์กร ด้านการจัดบุคลากร ปฏิบัติงาน ด้านการอำนวยการ ด้านการประสานงาน ด้านงบประมาณ และด้านการนิเทศกำกับและติดตาม ร่วมกับระบบ การเรียนการสอนโดยเปิดโอกาสให้สถาบันศาสนา คือวัดและชุมชนมีส่วนร่วมรับผิดชอบในการจัดการศึกษาในการทำงานที่ร่วมมือกันของทุกฝ่าย ทั้งบ้าน วัด โรงเรียน ทั้งนี้เพื่อพัฒนาและส่งเสริมผู้เรียนให้สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรมมีจริยธรรม ในรูปแบบการบริหารโรงเรียนโดยใช้หลักพุทธธรรมในศาสนาพุทธ คือ การศึกษารูปแบบไตรสิกขามาบูรณาการกับการหลักการบริหารโรงเรียนในยุคปัจจุบัน ยุคแห่งการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็ว ยุคแห่งการรับข้อมูลข่าวสารรอบด้าน ทั้งนี้เพื่อให้เยาวชนคนไทยสามารถพัฒนาตัวเองได้ในทุกด้าน สามารถรับข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ต่อตัวเองและสังคม สามารถรู้จักการแก้ไขปัญหาในยุคปัจจุบันอย่างมีเหตุและผล และสามารถนำกระบวนการเรียนรู้มาใช้ในการดำรงชีวิตอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุขและยั่งยืน⁷⁰

เยาวนา พันธุ์แก้ว และคณะ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “สภาพและแนวทางการบริหารโรงเรียนเพื่อพัฒนาโรงเรียนวิถิปุทธชั้นนำของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา เชียงใหม่ เขต 4” ผลวิจัยพบว่า สภาพการบริหารโรงเรียนวิถิปุทธชั้นนำ มีการปฏิบัติตามขั้นตอนการดำเนินงาน โดยรวมอยู่ในระดับมาก คือ ชั้นเตรียมการอยู่ในระดับมากที่สุด ชั้นดำเนินการจัดสภาพและองค์ประกอบ ชั้นดูแลสนับสนุนใกล้ชิด ชั้นดำเนินการพัฒนาผู้เรียนและบุคลากรตามระบบไตรสิกขา ชั้นประเมินผลและเผยแพร่ผลการดำเนินการ และชั้นปรับปรุงและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง อยู่ในระดับมากทุกด้าน และแนวทางการบริหารโรงเรียนเพื่อพัฒนาสู่โรงเรียนวิถิปุทธชั้นนำ คือ โรงเรียนควรดำเนินการตามมาตรฐานและตัวชี้วัดของอัตลักษณ์ 29 ประการ และขั้นตอนการ

⁶⁹พระมหาวิชาญ สุวิชาโน (บัวบาน), “การพัฒนารูปแบบการดำเนินงานโรงเรียนวิถิปุทธ,” **วารสารมหาจุฬานาครทรรค์** 8, 1 (มกราคม 2564): 245 - 246.

⁷⁰พระครูสังฆรักษ์สิงห์ชัย ฐิตธมฺโม และพระครูศรีสุธรรมนิวิฐ, “การบริหารโรงเรียนวิถิปุทธ,” **วารสารวิจัยวิชาการ** 5, 4 (กรกฎาคม-สิงหาคม 2565): 265.

ดำเนินงาน 6 ขั้นตอนของโรงเรียนวิถีพุทธในการบริหารอย่างมีระบบ มีโครงการหรือกิจกรรมที่โดดเด่นเป็นที่ประจักษ์จนเป็นแบบอย่างได้⁷¹

วรรณภา สังวิบุตร และ จิราภรณ์ ผันสว่าง ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “แนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธสู่ความเป็นโรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำของโรงเรียนโคกกล่ามพิทยาคม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาร้อยเอ็ด” ผลการวิจัยพบว่า 1) การดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนโคกกล่ามพิทยาคม โดยรวมอยู่ในระดับมากทุกด้าน 2) แนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำ มีแนวทางในการดำเนินงาน 5 ด้าน ได้แก่ ด้านกายภาพ ด้านกิจกรรมประจำวันพระ ด้านการเรียนการสอน ด้านพฤติกรรมนักเรียน ครู ผู้บริหาร ด้านส่งเสริมวิถีพุทธ และโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานมีแนวทางในการดำเนินงานตามข้อบ่งชี้คุณภาพ 54 ข้อ 4 มาตรฐาน ได้แก่ ปัจจัยนำเข้า กระบวนการ ผลผลิต ผลกระทบ 3) แนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธสู่ความเป็นโรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำของโรงเรียนโคกกล่ามพิทยาคม ประกอบด้วย (1) ด้านกายภาพสถานศึกษาควรมีป้ายโรงเรียนวิถีพุทธ มีพระพุทธรูปหน้าโรงเรียน มีพระพุทธรูปประจำห้องเรียน มีพระพุทธรูปศาสนสุภาสิต วาจาธรรม พระราชดำรัสติดตามที่ต่าง ๆ มีความสะอาด สงบ ร่มรื่น มีห้องพระพุทธรูปศาสนาหรือลานธรรม ไม่มีสิ่งเสียดสี เหล้า บุหรี่ (2) ด้านกิจกรรมประจำวันพระควรให้ผู้เรียนใส่เสื้อขาวทุกคน มีการทำบุญใส่บาตร ฟังเทศน์ รับประทานอาหารมังสวิรัต สวดมนต์แปล (3) ด้านการเรียนการสอน ควรมีการเจริญปัญญาก่อนเข้าเรียน มีการบูรณาการ วิถีพุทธกับทุกกลุ่มสาระ และในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา นักเรียนทำโครงการคุณธรรม กิจกรรมจิตอาสา ไปปฏิบัติศาสนกิจที่วัด มีการเข้าค่ายปฏิบัติธรรม (4) ด้านพฤติกรรมนักเรียน ครู ผู้บริหาร ควรมีการรักษาศีล 5 ยิ้มง่าย ไหว้สวย กราบงาม มีการพิจารณาอาหารรับประทานอาหาร ประหยัด มีนิสัยใฝ่รู้ และ (5) ด้านส่งเสริมวิถีพุทธไม่ควรใช้อาหารขยะในโรงเรียน ชื่นชมคุณความดีหน้าเสาธงทุกวัน โฮมรูมเพื่อสะท้อนความรู้สึก มีสมุดบันทึกความดี มีการสอบธรรมศึกษา มีพระมาสอนอย่างสม่ำเสมอ⁷²

นรเศรษฐ์ เจริญกิจไฉนทัย และคณะ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การบริหารโรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำตามหลักอริยบท 4 ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลยหนองบัวลำภู” ผลวิจัยพบว่า 1) สภาพการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำของผู้บริหารสถานศึกษา

⁷¹เยาวนา พันธุ์แก้ว และคณะ, “สภาพและแนวทางการบริหารโรงเรียนเพื่อพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 4,” **วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ**, 16,3 (กันยายน - ธันวาคม 2565): 105-115.

⁷²วรรณภา สังวิบุตร และ จิราภรณ์ ผันสว่าง, “แนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธสู่ความเป็นโรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำของโรงเรียนโคกกล่ามพิทยาคม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาร้อยเอ็ด,” **วารสารพุทธปรัชญาวิวัฒน์**, 7,2 (กรกฎาคม - ธันวาคม 2566): 540-550.

โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก 2) ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนมีความคิดเห็นต่อการบริหารโรงเรียน วิถีพุทธชั้นนำตามหลักอิทธิบาท 4 ของผู้บริหารสถานศึกษาโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ด้านหลักจิตตะ ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ ด้านหลักวิริยะ และ 3) แนวทางการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำตามหลักอิทธิบาท 4 ของผู้บริหารสถานศึกษา ผู้บริหารการศึกษาควรต้องมีความรู้ ความเข้าใจในระเบียบแบบแผน และหลักการบริหารจัดการงานวิชาการ งานงบประมาณ งานบุคคล และงานทั่วไปในโรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำ และควรวัดผลประเมินผลการบริหารจัดการภาระงานมีความมุ่งมั่นในการวางแผน พัฒนา ผู้เรียนในโรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำ สนับสนุนส่งเสริมการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมแก่ครู และนักเรียน⁷³

ธัชชัย ตาลตา และ นิคม นาคอ้าย ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนรักไทยร่มเกล้าอุปถัมภ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 2” ผลวิจัยพบว่า ผลการวิจัยพบว่า 1) การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธในภาพรวมและรายชั้นตอนอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายชั้นตอน พบว่าการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ ชั้นดำเนินการจัดสภาพและองค์ประกอบมีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือ ชั้นดำเนินการพัฒนาผู้เรียนและบุคลากรตามระบบไตรสิกขา และชั้นปรับปรุงและพัฒนาต่อเนื่องเท่ากัน ส่วนลำดับสุดท้ายคือ ชั้นประเมินผลและเผยแพร่ผลการดำเนินการ 2) การจำแนกระดับการมีส่วนร่วมตามผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง พบว่า พระภิกษุสงฆ์มีส่วนร่วมเป็นลำดับแรก มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือ ผู้อำนวยการสถานศึกษาและคณะกรรมการสถานศึกษา ส่วนลำดับสุดท้ายคือ ผู้ปกครองนักเรียน⁷⁴

ศักดิ์ชัย อนันต์ชัยลิขิต และคณะ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาทักษะการบริหารงานบุคคล ยุคดิจิทัลตามหลักคุณธรรมของผู้บริหารโรงเรียนวิถีพุทธ ระดับประถมศึกษาจังหวัดเพชรบุรี” ผลวิจัยพบว่า 1) สภาพปัญหาทักษะการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนวิถีพุทธระดับประถมศึกษา จังหวัดเพชรบุรี โดยภาพรวมและทุกด้าน อยู่ในระดับมากทุกด้าน 2) ผลการศึกษาวิธี

⁷³นรเศรษฐ์ เจริญกิจไธทย และคณะ, “การบริหารโรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำตามหลักอิทธิบาท 4 ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู,” **วารสารมณีเชษฐาราม วัดจอมมณี**, 6,4 (กรกฎาคม - สิงหาคม 2566): 164-178.

⁷⁴ธัชชัย ตาลตา และ นิคม นาคอ้าย, “การศึกษาการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ ของโรงเรียนรักไทยร่มเกล้าอุปถัมภ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 2,” **วารสารการบริหารการศึกษาและนวัตกรรมการศึกษา**, 3,1 (มกราคม –มิถุนายน 2566): 42-53.

พัฒนาการพัฒนาทักษะการบริหารงานบุคคลยุคดิจิทัล ตามหลักภูมิธรรมของผู้บริหารโรงเรียนวิถีพุทธ ระดับประถมศึกษา จังหวัดเพชรบุรี มีดังนี้ (1) สถานศึกษาควรจัดทำคู่มือการบริหารงานบุคคลให้สอดคล้องกับความต้องการของสถานศึกษา (2) ตั้งคณะกรรมการในการกำหนดคุณสมบัติ โดยนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาประชาสัมพันธ์ในการรับสมัคร (3) มีเกณฑ์การประเมินการปฏิบัติงานให้เอื้อต่อการทำงาน และ (4) นำเทคโนโลยีมาสนับสนุนการบริหารจัดการให้กับบุคลากร และ 3) วิธีการพัฒนาทักษะการบริหารงานบุคคลยุคดิจิทัลของผู้บริหารโรงเรียนวิถีพุทธ ระดับประถมศึกษาจังหวัดเพชรบุรี ตามหลักภูมิธรรม มีวิธีการพัฒนาดังนี้ (1) สัมภาษณ์ (คอบคนดี) เลือกผู้บริหารหรือผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้เชี่ยวชาญ ด้านการจัดทำแผนกำลังคนโดยนำเอาเทคโนโลยีดิจิทัลมาพัฒนากระบวนการสรรหา (2) สัมภาษณ์สวณะ (การฟังธรรม) ฟังคำแนะนำจากผู้มีความรู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับวิธีการพัฒนาแผนกำลังคน (3) โยนโสมนสิการ (คิดถูกวิธี) พิจารณาไตร่ตรองอย่างรอบคอบก่อนลงมือปฏิบัติ ตามแผนงานที่วางไว้ (4) ธรรมานุธรรมปฏิบัติ (การนำไปปฏิบัติ) การนำแผนกำลังคนตลอดถึงวิธีการสรรหาการธำรงรักษา ไว้ซึ่งบุคคลให้ปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างถูกต้องเหมาะสมและปฏิบัติหน้าที่อย่างมีคุณธรรมจริยธรรม⁷⁵

งานวิจัยต่างประเทศ

เบอร์โควิช และอียาล (Berkovich & Eyal) ได้ทำการศึกษาวิจัย เรื่อง การศึกษาด้านจริยธรรมในการพัฒนาความเป็นผู้นำโดยนำกระบวนการทางจริยธรรมหลายประการมาใช้ ประมวลผลวิจัย พบว่า การพัฒนาทัศนคติและการสร้างอัตลักษณ์ในการเป็นผู้นำด้านการศึกษา เป็นเป้าหมายของการพัฒนาผู้นำสมัยใหม่ในศตวรรษที่ 21 การศึกษาด้านจริยธรรมถือเป็นคุณสมบัติข้อหนึ่งของการพัฒนาความเป็นผู้นำด้านการศึกษาในปัจจุบัน ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่าการพัฒนาผู้นำโรงเรียนโดยมุ่งเน้นที่การพัฒนาทัศนคติและการสร้างอัตลักษณ์โดยทั่วไปเฉพาะด้านการศึกษา ด้านจริยธรรม นำไปสู่ผลลัพธ์ที่แตกต่างกันของการพัฒนาด้านจริยธรรม⁷⁶

กาเนม (Ghanem) ได้ทำการศึกษาวิจัย เรื่อง ภาวะผู้นำทางจริยธรรมในด้านการศึกษา และความสัมพันธ์กับจริยธรรมในการจัดการการศึกษา ผลวิจัย พบว่า การบริหารจัดการ

⁷⁵ ศักดิ์ชัย อนันต์ชัยลิขิต และคณะ, “การพัฒนาทักษะการบริหารงานบุคคลยุคดิจิทัลตามหลักภูมิธรรมของผู้บริหารโรงเรียนวิถีพุทธระดับประถมศึกษาจังหวัดเพชรบุรี,” วารสารบัณฑิตศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, 21,2 (กรกฎาคม – ธันวาคม 2566): 276-294.

⁷⁶ Izhak Berkovich and Ori Eyal, “Ethics education in leadership development: Adopting multiple ethical paradigms,” *Educational Management Administration & Leadership (EMAL)* 48, 2 (2018), 270–285.

ด้านจริยธรรมถูกกำหนดให้เป็นหน้าที่ของผู้บริหารโรงเรียนในการจัดกิจกรรมในแต่ละวัน โดยคำนึงถึงครูและผู้บริหารโรงเรียนมีหน้าที่ปฏิบัติตามกฎเกณฑ์เกี่ยวกับวัฒนธรรมและประเพณีว่าอะไรดีและไม่ดี ตามหลักจริยธรรม โดยคำนึงถึงผู้บริหารโรงเรียนต้องมีความซื่อสัตย์สุจริตและประพฤติตนเป็นธรรม และทุกคนในโรงเรียนควรได้รับการปฏิบัติอย่างเท่าเทียมกัน ผู้บริหารที่มีภาวะผู้นำด้านจริยธรรมนั้นจะมีลักษณะเฉพาะด้วยค่านิยมทางจริยธรรมในหน้าที่ในการจัดการตัดสินใจ จริยธรรมทางพฤติกรรม การสื่อสาร การประสานงาน ภาวะเป็นผู้นำ การวางแผนและการจัดระเบียบ ดังนั้น ผู้นำที่มีจริยธรรมในบริหารการจัดการจะมีบทบาทอย่างมากในสถาบันทางการศึกษาและเป็นการสร้างวัฒนธรรมโรงเรียนที่ดีส่งผลต่อ ครู และนักเรียนให้มีจริยธรรมด้วย⁷⁷

คอร (Kaur) ได้ทำการศึกษาวิจัย เรื่อง ค่านิยมทางศีลธรรมในการศึกษา ประมวลผลการวิจัยได้ว่า โรงเรียนมีบทบาทที่ชัดเจนอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ในการจัดให้มีการศึกษาด้านคุณธรรมในพหุวัฒนธรรมทางสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้น โดยโรงเรียนถูกมองว่าเป็นสถาบันสำหรับการเตรียมความพร้อมทั้งในด้านวิชาการและทางด้านศีลธรรมในสังคม เพื่อให้เป็นพลเมืองที่มีความสามารถ มีศีลธรรม เยาวชนจำเป็นต้องได้รับโอกาสในการเรียนรู้คุณค่าทางศีลธรรม โดยหน้าที่ในการให้การศึกษาด้านคุณธรรมเป็นความรับผิดชอบของสถาบันการศึกษา และบทบาทของครูนี้ต้องมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องด้วยความคาดหวังและความปรารถนาของผู้มีส่วนได้เสียทุกฝ่าย โรงเรียนจึงต้องจะมีการปรับโครงสร้างใหม่อีกครั้งโดยร่วมมือกับผู้ปกครอง ผู้บริหาร องค์กรพัฒนาเอกชน และครูเป็นศูนย์กลาง ในการพิจารณาแนวทางใหม่เกี่ยวกับศึกษาด้านศีลธรรมในโรงเรียน⁷⁸

กาลีตา (Kalita) ได้ทำการศึกษาวิจัย เรื่อง ความสัมพันธ์ของการศึกษาพุทธศาสนาในสังคมศตวรรษที่ 21 โดยวัตถุประสงค์ของวิจัยฉบับนี้ คือ เพื่อให้ผู้คนเข้าใจเกี่ยวกับระบบการศึกษาของชาวพุทธ เพราะสังคมของเราในศตวรรษที่ 21 ถูกครอบงำโดยความหลากหลายทางวัฒนธรรม ความซับซ้อนและสภาพความทุกข์ของผู้คน ดังนั้นการศึกษาในปัจจุบันควรส่งเสริมคุณค่าที่เป็นสากลและความเป็นนิรันดร์ในหมู่เด็ก ๆ ที่นับถือในพุทธศาสนา จะสามารถปรับทิศทางการบูรณาการของทุกสิ่งในศตวรรษที่ 21 นี้ได้ เหนือสิ่งอื่นใด เราต้องตระหนักว่าระบบการศึกษาพุทธศาสนามีเนื้อหาเชิงบวกที่ลึกซึ้ง ซึ่งมีพื้นฐานอยู่บนการรับรู้ความเป็นสากลดั้งเดิมของศาสนาพุทธ หากระบบ

⁷⁷Batool M. Ghanem.,“ Ethical leadership in education and its relation to education management ethics,” **European Journal of Education Studies** 4, 6 (2018), 243.

⁷⁸Sandeep Kaur.,“ Moral values in education,” **Journal of ethnic minorities research** 8, 1 (2019), 57-62.

การศึกษาได้รับการปรับโครงสร้างใหม่ และจัดระเบียบใหม่โดยคำนึงถึงประเด็นต่าง ๆ ที่กำหนดไว้ มันจะส่งมอบผลลัพธ์ที่มีคุณค่าให้กับนักเรียน ในศตวรรษที่ 21 อย่างแน่นอน⁷⁹

ซิดดีกี และ ฮาบีบ (Siddiqui & Habib) ได้ทำการศึกษาวิจัย เรื่อง การศึกษาคุณธรรมในระดับมัธยมศึกษาในโรงเรียนรัฐบาลแห่งของการาจีในบทบาทของครูและผู้ปกครอง ผลการวิจัยพบว่า สังคมปากีสถานกำลังเผชิญกับปัญหามากมาย เช่น การไม่มีความอดทน ความรุนแรง การโกหก ความไม่ซื่อสัตย์ และการล่องละเมิดทางเพศ และอื่น ๆ อีกมากมาย ผู้ปกครองและโรงเรียนมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาคุณธรรมของเด็ก การศึกษาด้วยวิธีผสมผสาน การมีส่วนร่วมของครูในการพัฒนาค่านิยมทางศีลธรรมในเด็กจากโรงเรียนเอกชนสามแห่งในการาจี ประเทศปากีสถานของครูทั้ง 9 คน เพื่อทำความเข้าใจว่าการศึกษาในระบบได้รับการถ่ายทอดคุณค่าทางศีลธรรมอย่างไร นอกจากนี้ มีผู้ปกครอง 240 คนยังมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณธรรมของเด็ก ผลการวิจัยพบว่าหลักสูตรของโรงเรียนมุ่งเน้นการศึกษาด้านศีลธรรมไม่เพียงพอ การรับรู้ที่จำกัดของครูและการขาดการมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณธรรมของนักเรียนและ ข้อมูลเชิงปริมาณจากผู้ปกครองแสดงให้เห็นการมีส่วนร่วมที่น่าพอใจของผู้ปกครองในการเติบโตทางศีลธรรมของบุตรหลาน โดยวัดได้มากกว่า 60% สำหรับทุกตัวแปร ข้อมูลยังเผยด้วยว่าผู้ปกครองให้ความสำคัญกับคำแนะนำมากกว่าการหารือเกี่ยวกับคุณค่าทางศีลธรรมกับเด็ก ๆ ผลการวิจัยชี้ให้เห็นถึงความจำเป็นในการประสานงานเพื่อพัฒนาคุณธรรมของเด็กที่เกี่ยวข้องกับพ่อแม่ ครู และโรงเรียน⁸⁰

อาซาโมอาห์ (Asamoah) ทำการศึกษาวิจัย เรื่อง อำนาจจริยธรรมเพื่อการเป็นผู้นำที่มีประสิทธิภาพในสถาบันการศึกษา ผลการวิจัยพบว่า หลักการทางจริยธรรมมีอิทธิพลต่อการบรรลุเป้าหมายของสถาบัน ข้อเสนอจากข้อค้นพบชี้ให้เห็นว่าจริยธรรมของผู้นำเป็นศูนย์กลางของการบรรลุเป้าหมายของผู้นำ ดังนั้นควรได้รับการกำหนดไว้ในการศึกษาในปัจจุบัน ทั้งมีประโยชน์สำหรับนักวิจัยและผู้บริหารด้านการศึกษา นักการศึกษา และผู้นำด้านการศึกษา เช่น คณบดีคณะ/โรงเรียน อาจารย์และผู้มีส่วนได้เกี่ยวข้องอื่น ๆ ที่สนใจในจริยธรรม ความเป็นผู้นำด้านการศึกษา ขอแนะนำให้ผู้

⁷⁹Mallika Kalita.,“ Relevance Of Buddhist Education In The 21st Century Society,” **Annals of the Romanian Society for Cell Biology**, 25(6), (2021,May), 1617.

⁸⁰Rabia Siddiqui & Zehra Habib.,“ Moral Education at Primary Level in Selected Private Schools of Karachi: Role of Teachers and Parents,” **Pakistan Journal of Humanities and Social Sciences**, 9, (2021), 59–73.

ด้านการศึกษาคำนึงถึงค่านิยมทางจริยธรรม เนื่องจากค่านิยมเหล่านี้มีอิทธิพลต่อการบรรลุเป้าหมายของการบริหารสถาบันทางการศึกษา⁸¹

สรุป

จากการศึกษาทฤษฎีแนวคิด พร้อมกับงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า การบริหารโรงเรียนวิถิพุทธนั้น เน้นกระบวนการบริหารดำเนินงานและรูปแบบภายในโรงเรียนให้สอดคล้องกับคำสอนของพระพุทธศาสนา มีหลักไตรสิกขาเป็นเบื้องต้น เพื่อพัฒนาคุณภาพของนักเรียน ทางด้านคุณธรรมจริยธรรมควบคู่ไปกับความรู้สามัญ รวมทั้งยังเน้นให้บุคลากรมีคุณธรรมจริยธรรม เพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียน และส่งเสริมให้นักเรียนสามารถนำเอาหลักธรรมที่ผสมผสานกับสิ่งแวดล้อมภายในโรงเรียนไปบูรณาการใช้ในชีวิตประจำวันและในสังคมได้อย่างมีความสุข แนวทางในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมแก่นักศึกษาที่เด่นชัด คือ พ่อแม่ให้การอบรมสั่งสอนช่วยชี้แนะพฤติกรรมของตนเป็นแบบอย่างที่ดีด้วย กลุ่มเพื่อนมีส่วนช่วยชักจูงใจให้เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่ดี ควรมีการแนะนำต้นแบบที่ดี และควรจัดกิจกรรมให้มีการยกย่องส่งเสริมคนดี และการจัดสภาพแวดล้อมเพื่อส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมในสถานศึกษา มีรูปแบบที่เป็นไปในแนวเดียวกันมาตรฐานเดียวกันและเสมอภาคกัน จะต้องจัดการโดยทุกฝ่ายทั้งชุมชน ผู้ปกครอง ครู อาจารย์ ผู้บริหาร นักเรียนและผู้บริหารใน รวมถึงการกำหนดแนวทางการบริหารมาตรฐานศึกษาและการจัดการเรียนรู้โดยผู้บริหารการศึกษาระดับชาติ ระดับท้องถิ่นหรือ พื้นฐานและระดับโรงเรียนร่วมกันเพื่อให้เกิดโรงเรียนวิถิพุทธตามความต้องการของสังคม การบริหารจัดการโรงเรียนวิถิพุทธที่ดีจึงถือได้ว่ามีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาในการบริหารโรงเรียนวิถิพุทธสามารถดำเนินงานให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ได้ตั้งไว้ขององค์กร จากการศึกษาพบว่า การบริหารจัดการโรงเรียนวิถิพุทธถือว่าเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่สถานศึกษาสามารถนำหลักธรรมในพระพุทธศาสนาไปปรับประยุกต์ใช้ให้เข้ากับบริบทของโรงเรียนและเป็นการสะท้อนการทำงานของผู้บริหารและคณะครูในสถานศึกษาสามารถนำสิ่งเหล่านี้มาปรับปรุง แก้ไขให้ดีขึ้นตามนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการที่ได้กำหนดรายละเอียดของการทำงานโรงเรียนวิถิพุทธและสอดคล้องกับการบริหารโรงเรียนวิถิพุทธของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ซึ่งจำแนกได้ 6 ขั้นตอน ดังนี้ 1) การเตรียมการ 2) การดำเนินการจัดสภาพและองค์ประกอบ 3) การดำเนินการพัฒนาตามระบบไตรสิกขา 4) การดูแลสนับสนุนใกล้ชิด 5) การปรับปรุง และพัฒนาต่อเนื่อง

⁸¹Moses Kumi Asamoah.,“ Ethics power for effective leadership in the academia,” *International Journal of Ethics Education*, 8, (2023, March), 5–28.

6) การประเมินผลและเผยแพร่ผลการดำเนินงาน ซึ่งผู้วิจัยได้นำมาเป็นแนวดำเนินการในการวิจัยในครั้งนี

บทที่ 3 การดำเนินการวิจัย

การดำเนินการวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อทราบ 1) การบริหารโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนคงคาราม และ 2) แนวทางการพัฒนาการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนคงคาราม การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงพรรณนา (descriptive research) โดยใช้บุคลากรทางการศึกษาของโรงเรียนคงคารามและพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนเป็นหน่วยวิเคราะห์ (unit of analysis) ผู้วิจัยจึงกำหนดขั้นตอนการดำเนินการวิจัยและระเบียบวิธีวิจัย ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย

เพื่อให้การวิจัยดำเนินไปอย่างมีระบบและบรรลุตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ผู้วิจัยจึงได้กำหนดขั้นตอนการดำเนินการออกเป็น 3 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การจัดเตรียมโครงการวิจัย เป็นการศึกษาจากเอกสาร ตำรา ข้อมูล สถิติ รายงานการวิจัย วิทยานิพนธ์ และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง เพื่อจัดทำโครงร่างงานวิจัย เสนอขอความเห็นชอบต่ออาจารย์ที่ปรึกษา แล้วเสนอต่อภาควิชาเพื่อขอความเห็นชอบและอนุมัติจาก คณะศึกษาศาสตร์

ขั้นตอนที่ 2 การดำเนินการวิจัย เป็นขั้นตอนที่ผู้วิจัยจัดสร้างและพัฒนาเครื่องมือสำหรับเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม ซึ่งรับการตรวจสอบคุณภาพโดยผู้เชี่ยวชาญและการหาค่าความเชื่อมั่นแล้วไปเก็บรวบรวมข้อมูลจากประชากรที่กำหนดไว้ในระเบียบวิธีวิจัย แล้วนำข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้มาตรวจสอบความถูกต้อง ทำการวิเคราะห์ข้อมูลและแปลผลวิเคราะห์ข้อมูล

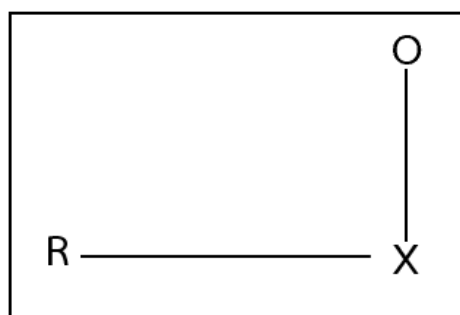
ขั้นตอนที่ 3 การรายงานผลการวิจัย เป็นขั้นตอนการจัดทำรายงานผลการวิจัยเสนอต่อ คณะกรรมการผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ เพื่อตรวจสอบความถูกต้องตามหลักวิชาการ ปรับปรุงแก้ไข ข้อบกพร่องตามคำแนะนำที่คณะกรรมการชี้แนะ และจัดพิมพ์รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์เสนอต่อ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร เพื่อขออนุมัติเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร เพื่อขออนุมัติจบการศึกษา

ระเบียบวิธีวิจัย

เพื่อให้การดำเนินการวิจัยครั้งนี้มีประสิทธิภาพและเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ผู้วิจัยได้กำหนดระเบียบวิธีวิจัยซึ่งประกอบด้วย แผนแบบการวิจัย ประชากร กลุ่มตัวอย่าง ตัวแปรที่ศึกษา เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การสร้างและพัฒนาเครื่องมือ การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิจัย โดยมีรายละเอียดดังนี้

แผนแบบการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงพรรณนา (descriptive research) ใช้แผนแบบการวิจัยกลุ่มตัวอย่างเดียว ศึกษาสถานการณ์ไม่มีการทดลอง (the one-shot, non-experimental case study design) ซึ่งแสดงเป็นแผนแบบได้ ดังนี้

เมื่อ R หมายถึง กลุ่มตัวอย่างที่ได้จากการสุ่ม
 X หมายถึง ตัวแปรที่ศึกษา
 O หมายถึง ข้อมูลที่ได้จากการศึกษา

ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ บุคลากรของโรงเรียนคงคาราม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัชฌิมศึกษาเพชรบุรี จำนวนทั้งสิ้น 124 คน จำแนกเป็น 2 กลุ่ม คือ 1) บุคลากรของโรงเรียนคงคาราม จำนวน 119 คน และ 2) พระสอนศีลธรรม จำนวน 5 รูป และประชากรให้ข้อมูลร่วมการสนทนากลุ่ม ประกอบด้วย ผู้อำนวยการโรงเรียน, รองผู้อำนวยการกลุ่มบริหารวิชาการ, หัวหน้ากลุ่มสาระสังคมศึกษาศาสนาและวัฒนธรรม, หัวหน้าโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ, ครูผู้สอนวิทยฐานะเชี่ยวชาญขึ้นไป และพระสอนศีลธรรม (ไม่รวมผู้วิจัย)

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ บุคลากรของโรงเรียนคงคาราม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษามัชฌิมศึกษาเพชรบุรี และพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนคงคาราม รวมทั้งสิ้น 97 คน ซึ่งได้มา จากการเลือกตัวอย่างตามโอกาสทางสถิติ (Probability sampling) โดยผู้วิจัยกำหนดขนาดกลุ่ม ตัวอย่าง ด้วยการเปิดตารางประมาณขนาดตัวอย่างของเครจซี่และมอร์แกน (Krejcie and Morgan)¹⁶⁷ แล้วเลือกตัวอย่างโดยใช้วิธีการสุ่มแบบแบ่งประเภท (Stratified random sampling) จำแนกตามตำแหน่งหน้าที่ ดังรายละเอียดตามตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่ม ที่	ตำแหน่งบุคลากรของโรงเรียนคงคาราม	ประชากร	กลุ่มตัวอย่าง	ผู้ให้ข้อมูล สันทนา กลุ่ม
1.	ผู้บริหารสถานศึกษา	5	4	2
2.	ครู	114	89	4
3.	พระสอนศีลธรรม	5	4	1
	รวม	124	97	7

ตัวแปรที่ศึกษา

ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้มี 2 ตัวแปร คือ

1. **ตัวแปรพื้นฐาน** คือ ตัวแปรเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม ประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษาสูงสุด ตำแหน่งหน้าที่ และประสบการณ์ในตำแหน่งหน้าที่ปัจจุบัน

2. **ตัวแปรที่ศึกษา** คือ ตัวแปรเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาการบริหารโรงเรียนวิถิพุทธตาม คู่มือดำเนินงานโรงเรียนวิถิพุทธของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ซึ่งประกอบด้วย ขั้นตอน ดังนี้

¹⁶⁷Robert V. Krejcie and Daryle W. Morgan, "Determining Sample Size for Research Activities," *Journal for Education and Psychological Measurement* 3, no. November (1970), 508.

2.1 การเตรียมการ หมายถึง การสรรหาที่ปรึกษา สรรหาแหล่งศึกษาวิถีพุทธ และเอกสารข้อมูลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยที่ปรึกษาต้องเป็นผู้ปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบ มีศรัทธา และมีความรู้ชัดในพุทธธรรมปฏิบัติธรรม มีการเตรียมบุคลากร กรรมการสถานศึกษา นักเรียน ผู้ปกครอง ชุมชน ให้มีความตระหนักในคุณประโยชน์ที่เกิดศรัทธาและฉันทะในการร่วมกันพัฒนา โรงเรียนวิถีพุทธร่วมกัน ตลอดจนการกำหนดเป้าหมาย จุดเน้น หรือวิสัยทัศน์ และแผนงาน ทั้งระยะยาวและแผนปฏิบัติการรายปีที่ชัดเจน

2.2 การดำเนินการจัดสภาพและองค์ประกอบ หมายถึง การส่งเสริมสภาพ และองค์ประกอบต่าง ๆ ให้เกิดโรงเรียนวิถีพุทธ โดยมุ่งเน้นการศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยด้านการพัฒนา ผู้เรียน คือ การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาต้องสอดคล้องกับกิจกรรมวิถีพุทธ หน่วยการเรียนรู้ แผนการจัดการศึกษา การเตรียมกิจกรรมนักเรียน จัดสภาพกายภาพสถานศึกษาและจัดบรรยากาศ ปฏิสัมพันธ์ที่ดีเป็นกัลยาณมิตรต่อกัน เกิดขึ้นอย่างจริงจังและต่อเนื่อง

2.3 การดำเนินการพัฒนาตามระบบไตรสิกขา หมายถึง การดำเนินการพัฒนาผู้เรียน และบุคลากรตามระบบไตรสิกขา (ศีล: ด้านพฤติกรรม/สมาธิ: ด้านจิตใจและปัญญา: ด้านความรู้ ความคิดที่ถูกต้อง) ในลักษณะบูรณาการทั้งในกิจกรรมการเรียนการสอน ตามหลักสูตรและกิจกรรม วิถีชีวิตต่าง ๆ ที่ส่งเสริม “การกิน อยู่ ดู ฟังให้เป็น” โดยมีการนำหลักธรรมมาใช้ในการดำเนินงานอยู่เสมอ และมีการประชุมวางแผนงานอย่างต่อเนื่อง

2.4 การดูแลสนับสนุนใกล้ชิด หมายถึง ปัจจัยส่งเสริมให้การดำเนินการพัฒนาเป็นไป อย่างราบรื่นมีประสิทธิภาพ ในลักษณะเป็นกัลยาณมิตร การทำงานเป็นทีม การนิเทศติดตาม การให้ คำปรึกษาและชี้แนะผู้ปฏิบัติ การให้ความช่วยเหลือทางวิชาการ สนับสนุนทั้งทรัพยากร ข้อมูล และเครื่องมือต่าง ๆ และรวบรวมข้อมูลในการประเมินผล

2.5 การปรับปรุงและพัฒนาต่อเนื่อง หมายถึง ขั้นตอนการแก้ไขปรับปรุง การดำเนินงานให้มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง โดยนำข้อมูลในขั้นตอนต้น ๆ มาพิจารณาแล้วกำหนด ปรับปรุงหรือพัฒนางานที่กำลังดำเนินการอยู่ให้ดียิ่งขึ้น ไม่ว่าจะเป็นการพัฒนากระบวนการบริหาร โรงเรียนวิถีพุทธ การพัฒนาตนเอง ผู้บริหาร และนักเรียนในโรงเรียน

2.6 การประเมินผลและเผยแพร่ผลการดำเนินงาน หมายถึง การสะท้อนผล การทำงานให้ทราบถึงผลการดำเนินงานในทุกช่วงเวลาการทำงานให้เป็นเชิงประจักษ์ เชื่อถือได้ ข้อมูล ชัดเจน สามารถนำไปสู่การเผยแพร่ ประชาสัมพันธ์ รายงานผู้เกี่ยวข้องให้ทราบผลการดำเนินงาน โดยนำข้อมูลที่ได้มาเป็นการสรุปผลการดำเนินงาน นำข้อมูลที่ได้มาเป็นข้อมูลในการวางแผน ดำเนินการในระบบประกันคุณภาพ มีการเสนอให้ผู้เกี่ยวข้องยอมรับในการดำเนินการและการบริหาร เพื่อนำข้อมูลใช้ในการปรับปรุงแก้ไข และพัฒนาต่อไป

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ มี 2 ประเภท ดังนี้

1. แบบสอบถามความคิดเห็น (Opinionnaire) จำนวน 1 ฉบับ โดยแบ่งออกเป็น 2 ตอน มีรายละเอียดดังนี้

ตอนที่ 1 สถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม คือ เพศ อายุ ระดับการศึกษาสูงสุด ตำแหน่งหน้าที่ และประสบการณ์ในตำแหน่งหน้าที่ปัจจุบัน มีลักษณะเป็นแบบตัวเลือกที่กำหนดคำตอบไว้ให้ (Forced choice)

ตอนที่ 2 การบริหารโรงเรียนวิถิพุทธของโรงเรียนคงคาราม ซึ่งผู้วิจัยได้สร้างและพัฒนาขึ้นตามแนวทางดำเนินงานของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยออกแบบเป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) ของลิเคิร์ต (Likert)¹⁶⁸ 5 ระดับ คือ โดยกำหนดค่าคะแนนของแต่ละระดับ ดังนี้

ระดับ 5 หมายถึง การบริหารโรงเรียนวิถิพุทธของโรงเรียนคงคารามอยู่ในระดับมากที่สุด ให้มีค่าน้ำหนักเท่ากับ 5 คะแนน

ระดับ 4 หมายถึง การบริหารโรงเรียนวิถิพุทธของโรงเรียนคงคารามอยู่ในระดับมาก ให้มีค่าน้ำหนักเท่ากับ 4 คะแนน

ระดับ 3 หมายถึง การบริหารโรงเรียนวิถิพุทธของโรงเรียนคงคารามอยู่ในระดับปานกลาง ให้มีค่าน้ำหนักเท่ากับ 3 คะแนน

ระดับ 2 หมายถึง การบริหารโรงเรียนวิถิพุทธของโรงเรียนคงคารามอยู่ในระดับน้อย ให้มีค่าน้ำหนักเท่ากับ 2 คะแนน

ระดับ 1 หมายถึง การบริหารโรงเรียนวิถิพุทธของโรงเรียนคงคารามอยู่ในระดับน้อยที่สุด ให้มีค่าน้ำหนักเท่ากับ 1 คะแนน

2. แบบบันทึกการสนทนากลุ่ม (Focus group discussion) ผู้วิจัยสร้างขึ้นเพื่อใช้ในการเก็บข้อมูลเพื่อสนับสนุนการวิจัย โดยมีผู้ให้ข้อมูลในการเก็บข้อมูลดังนี้ ผู้อำนวยการโรงเรียน, รองผู้อำนวยการกลุ่มบริหารวิชาการ, หัวหน้ากลุ่มสาระสังคมศึกษาศาสนาและวัฒนธรรม, หัวหน้าโครงการโรงเรียนวิถิพุทธ, ครูวิทยฐานะเชี่ยวชาญขึ้นไป และพระสอนศีลธรรม โดยให้ผู้ร่วมสนทนากลุ่มเสนอความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาการบริหารโรงเรียนวิถิพุทธ

¹⁶⁸Rensis Likert, *New Pattern of Management* (New York: McGraw – hill, 1961), 74.

ของโรงเรียนคงคารามเพื่อทราบแนวทางการพัฒนาการบริหารโรงเรียนวิถิพุทธของโรงเรียนคงคาราม จำนวน 1 ฉบับ โดยแบ่งออกเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 สถานภาพทั่วไปของผู้ร่วมตอบแบบบันทึกการสนทนากลุ่ม

ตอนที่ 2 แนวทางประเด็นคำถาม “แนวทางการพัฒนาการบริหารโรงเรียนวิถิพุทธของโรงเรียนคงคาราม” เป็นอย่างไร

การสร้างและพัฒนาเครื่องมือ

ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างและพัฒนาเครื่องมือในการดำเนินการวิจัยอย่างเป็นขั้นตอน ดังนี้

1. แบบสอบถามความคิดเห็น (Opinionnaire)

ขั้นที่ 1 นำตัวแปรของการบริหารโรงเรียนวิถิพุทธ ที่ได้จากวิเคราะห์เอกสาร แนวคิด ทฤษฎี งานวิจัย และแนวคิดจากการสัมภาษณ์ผู้บริหาร มาพัฒนาเป็นเครื่องมือการวิจัยในลักษณะ แบบสอบถามความคิดเห็น (Opinionnaire)

ขั้นที่ 2 นำแบบสอบถามความคิดเห็น (Opinionnaire) ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเสนอให้อาจารย์ที่ปรึกษาพิจารณา และให้ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 คน ตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือวิจัย ด้านความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ด้วยการพิจารณาค่าดัชนีความสอดคล้องที่เรียกว่า IOC (Index of Item-Objective Congruence) ซึ่งพิจารณาค่าดัชนีความสอดคล้องที่ 0.5 - 1.00 และปรับปรุงแบบสอบถามตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ และคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษา โดยแบบสอบถามฉบับนี้มีค่าดัชนีความสอดคล้องที่ 0.67 - 1.00 ซึ่งถือว่าเป็นเครื่องมือที่ใช้ได้ โดยในการตรวจสอบความตรงของเนื้อหาของแบบสอบถามฉบับนี้ มีข้อคำถาม ทั้งหมด จำนวน 36 ข้อ สามารถใช้ได้จำนวน 36 ข้อดังปรากฏในภาคผนวก ข.

ขั้นที่ 3 ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่สร้างและพัฒนาไปทดลองใช้ (try out) กับบุคลากรของโรงเรียนวัดจันทราวาส คือ ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 3 คน, ครู จำนวน 25 คน และพระสอนศีลธรรม จำนวน 2 รูป รวมผู้ให้ข้อมูลทั้งสิ้น 30 คน นำแบบสอบถามที่นำไปทดลองใช้มาคำนวณหา ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม (reliability) โดยใช้วิธีการของครอนบาค (Cronbach)¹⁶⁹ ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับในการวิจัยครั้งนี้เท่ากับ 0.980 ดังปรากฏในภาคผนวก ง.

ขั้นที่ 4 จัดทำแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ แล้วนำไปเก็บข้อมูลกับบุคลากรของโรงเรียนคงคาราม จำนวน 97 คน

¹⁶⁹L.J. Cronbach, *Essentials of Psychological Testing*, 3rd ed. ed. (New York: Harper & Row, 1974), 161.

2. แบบบันทึกการสนทนากลุ่ม (Focus group discussion) ผู้วิจัยดำเนินการสร้างและพัฒนาเครื่องมือโดยมีขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 ออกแบบบันทึกการสนทนากลุ่ม แบ่งออกเป็น 2 ตอน คือ สถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม และประเด็นคำถาม และวิธีการดำเนินสนทนากลุ่ม

ขั้นที่ 2 กำหนดประเด็นการสนทนา “แนวทางการพัฒนาการบริหารโรงเรียนวิถิพุทธของโรงเรียนคณาการาม” เป็นอย่างไร ให้ผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มเสนอความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพื่อหาแนวทางการพัฒนาการบริหารโรงเรียนวิถิพุทธของโรงเรียนคณาการาม

ขั้นที่ 3 กำหนดผู้เข้าร่วมการสนทนากลุ่ม ไว้ทั้งสิ้น 7 คน ประกอบด้วย ผู้อำนวยการโรงเรียน 1 คน, รองผู้อำนวยการกลุ่มบริหารวิชาการ 1 คน, หัวหน้ากลุ่มสาระสังคมศึกษาศาสตร์และวัฒนธรรม 1 คน, หัวหน้าโครงการโรงเรียนวิถิพุทธ 1 คน, ครูวิทยฐานะเชี่ยวชาญขึ้นไป 2 คน และพระสอนศีลธรรม 1 รูป

ขั้นที่ 4 ดำเนินการสนทนากลุ่มตามวันเวลาที่กำหนด

ขั้นที่ 5 สังเคราะห์แบบบันทึกการสนทนากลุ่ม

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตามขั้นตอน ดังนี้

1. ผู้วิจัยทำหนังสือถึงหัวหน้าภาควิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร เพื่อออกหนังสือถึงผู้อำนวยการโรงเรียนวัดจันทราวาส เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการทดลองใช้เครื่องมือ (try out)

2. ผู้วิจัยทำหนังสือถึงหัวหน้าภาควิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร เพื่อออกหนังสือถึงผู้อำนวยการโรงเรียนคณาการาม เพื่อขอความอนุเคราะห์ในเก็บข้อมูลการตอบแบบสอบถาม และการสนทนากลุ่ม

3. ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยผู้วิจัยดำเนินการเก็บแบบสอบถาม และแบบบันทึกการสนทนากลุ่มด้วยตนเอง

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. การวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถาม เมื่อได้รับข้อมูลกลับคืนมาแล้วรวบรวมพิจารณาตรวจแบบสอบถามทั้งหมด เพื่อคัดเลือกแบบสอบถามที่มีความสมบูรณ์และถือว่าเป็น

หน่วยวิเคราะห์ (unit of analysis) แล้วนำมาวิเคราะห์ข้อมูลด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป

2. การวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากแบบบันทึกการสนทนากลุ่ม เพื่อหาข้อเสนอแนะการบริหารดำเนินงานโรงเรียนวิถิพุทธของโรงเรียนคงคาราม ผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลที่ได้จากการสนทนากลุ่มมาทำการวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis)

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อให้การวิเคราะห์ข้อมูลตรงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

1. แบบสอบถามความคิดเห็น

1.1 การวิเคราะห์สถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม สถิติที่ใช้วิเคราะห์คือ ความถี่ (frequency: f) และร้อยละ (percentage: %)

1.2 การวิเคราะห์ระดับการบริหารโรงเรียนวิถิพุทธของโรงเรียนคงคาราม สถิติที่ใช้วิเคราะห์คือ ค่ามัชฌิมเลขคณิต (arithmetic mean: \bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation: S.D.) โดยนำค่ามัชฌิมเลขคณิตที่ได้จากการตอบแบบสอบถามของผู้ให้ข้อมูลตกอยู่ในช่วงใด แสดงว่าการบริหารโรงเรียนวิถิพุทธของโรงเรียนคงคารามอยู่ในระดับนั้น เกณฑ์การแปลความหมายของค่ามัชฌิมเลขคณิต ผู้วิจัยได้ใช้เกณฑ์ในการวิเคราะห์ตามแนวคิดของเบสท์ (Best)¹⁷⁰ ดังนี้

ค่ามัชฌิมเลขคณิต 4.50–5.00 หมายถึง การบริหารโรงเรียนวิถิพุทธของโรงเรียนคงคาราม อยู่ในระดับมากที่สุด

ค่ามัชฌิมเลขคณิต 3.50–4.49 หมายถึง การบริหารโรงเรียนวิถิพุทธของโรงเรียนคงคาราม อยู่ในระดับมาก

ค่ามัชฌิมเลขคณิต 2.50–3.49 หมายถึง การบริหารโรงเรียนวิถิพุทธของโรงเรียนคงคาราม อยู่ในระดับปานกลาง

ค่ามัชฌิมเลขคณิต 1.50–2.49 หมายถึง การบริหารโรงเรียนวิถิพุทธของโรงเรียนคงคาราม อยู่ในระดับน้อย

ค่ามัชฌิมเลขคณิต 1.00–1.49 หมายถึง การบริหารโรงเรียนวิถิพุทธของโรงเรียนคงคาราม อยู่ในระดับน้อยที่สุด

¹⁷⁰John W. Best, **Research in Education**, 4 ed. (Englewood Cliffs: Prentice-Hall, 1981), 182.

2. แบบบันทึกการสนทนากลุ่ม

ผู้วิจัยวิเคราะห์แนวการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนคงคาราม จากแบบบันทึกการสนทนากลุ่ม ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis)

สรุป

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงพรรณนา (descriptive research) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อทราบ 1) การบริหารโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนคงคาราม และ 2) แนวทางการพัฒนาการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนคงคาราม ตามข้อขยายแนวทางดำเนินงานของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เพื่อตอบแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนคงคาราม โดยมีประชากร ได้แก่ บุคลากรของโรงเรียนคงคาราม และพระสอนศีลธรรม จำนวน 124 คน กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ บุคลากรของโรงเรียนคงคาราม และพระสอนศีลธรรม จำนวน 97 คน จำแนกตามตำแหน่งหน้าที่ได้ 3 กลุ่ม คือ 1) ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 4 คน 2) ครู จำนวน 89 คน และ 3) พระสอนศีลธรรม จำนวน 4 รูป สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ความถี่ (frequency) ร้อยละ (percentage) มัชฌิมเลขคณิต (arithmetic mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation) โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป และการวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis)

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อทราบการบริหารโรงเรียนวิถิพุทธของโรงเรียนคณาธรรม และ 2) เพื่อทราบแนวทางในการพัฒนาการบริหารโรงเรียนวิถิพุทธของโรงเรียนคณาธรรม โดยใช้บุคลากรของโรงเรียนคณาธรรมและพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนคณาธรรม เป็นหน่วยวิเคราะห์ (unit of analysis) ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยส่งแบบสอบถาม ไปยังผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 4 คน ครู จำนวน 89 คน และพระสอนศีลธรรม จำนวน 4 รูป รวมทั้งสิ้น 97 ฉบับ ได้รับคืนทุกฉบับ คิดเป็นร้อยละ 100 สำหรับข้อมูลเกี่ยวกับแนวทางในการพัฒนาการบริหารโรงเรียนวิถิพุทธของโรงเรียนคณาธรรมได้จากการบันทึกการสนทนากลุ่มแล้วนำมาวิเคราะห์ข้อมูลและนำเสนอผลการวิเคราะห์โดยใช้ตารางประกอบคำบรรยาย จำแนกออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์สถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์การบริหารโรงเรียนวิถิพุทธของโรงเรียนคณาธรรม

ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์แนวทางในการพัฒนาการบริหารโรงเรียนวิถิพุทธของโรงเรียนคณาธรรม

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์สถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

สถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ซึ่งได้จากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 97 คน โดยมีผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 4 คน ครู จำนวน 89 คน และพระสอนศีลธรรม จำนวน 4 รูป เป็นผู้ตอบแบบสอบถาม 97 ฉบับ ในการวิเคราะห์พิจารณาตามเพศ อายุ ระดับการศึกษาสูงสุด ตำแหน่งหน้าที่ และประสบการณ์ในตำแหน่งหน้าที่ปัจจุบัน โดยใช้ค่าความถี่ (frequency) และค่าร้อยละ (percentage) ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 จำนวนร้อยละ ของสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

(n=97)

สถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม	จำนวน (คน)	ร้อยละ
1. เพศ		
ชาย	21	21.65
หญิง	72	74.23
สมณเพศ	4	4.12
รวม	97	100.00
2. อายุ		
ต่ำกว่า 30 ปี	17	17.53
31 - 40 ปี	43	44.33
41 - 50 ปี	19	19.59
51 ปีขึ้นไป	18	18.55
รวม	97	100.00
3. ระดับการศึกษาสูงสุด		
ต่ำกว่าปริญญาตรี	1	1.03
ปริญญาตรี	52	53.61
ปริญญาโท	43	44.33
ปริญญาเอก	1	1.03
รวม	97	100.00
4. ตำแหน่งหน้าที่		
ผู้บริหารสถานศึกษา	4	4.12
ครู	89	91.76
พระสอนศีลธรรม	4	4.12
รวม	97	100.00

ตารางที่ 3 จำนวนร้อยละ ของสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม (ต่อ)

(n=97)

สถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม	จำนวน (คน)	ร้อยละ
5.ประสบการณ์ในตำแหน่งหน้าที่ปัจจุบัน		
น้อยกว่า 6 เดือน	4	4.12
6 เดือน - 1 ปี	4	4.12
1 - 5 ปี	17	17.53
5 - 10 ปี	28	28.87
10 ปีขึ้นไป	44	45.36
รวม	97	100.00

จากตารางที่ 3 พบว่าข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 72 คน คิดเป็นร้อยละ 74.23 รองลงมาเป็นเพศชาย จำนวน 21 คน คิดเป็นร้อยละ 21.65 และน้อยที่สุดคือ สมณเพศ จำนวน 4 รูป คิดเป็นร้อยละ 4.12 ด้านอายุพบว่าอายุระหว่าง 31 - 40 ปี มีมากที่สุด จำนวน 43 คน คิดเป็นร้อยละ 44.33 รองลงมาคือ อายุระหว่าง 41-50 ปี มีจำนวน 19 คน คิดเป็นร้อยละ 19.59 มีอายุ 51 ปีขึ้นไป จำนวน 18 คน คิดเป็นร้อยละ 18.55 และน้อยที่สุด คือช่วงอายุต่ำกว่า 30 ปี จำนวน 17 คน คิดเป็นร้อยละ 17.53 ด้านระดับการศึกษาสูงสุด พบว่า ระดับปริญญาตรีมากที่สุด จำนวน 52 คน คิดเป็นร้อยละ 53.61 รองลงมาเป็นระดับปริญญาโท จำนวน 43 คน คิดเป็นร้อยละ 44.33 และน้อยที่สุด คือระดับการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี และระดับปริญญาเอก จำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 1.03 ด้านตำแหน่งหน้าที่พบว่า ครู มีจำนวนมากที่สุด จำนวน 89 คน คิดเป็นร้อยละ 91.76 รองลงมาคือ ผู้บริหารสถานศึกษาและพระสอนศีลธรรมน้อยที่สุด จำนวน 4 คนหรือรูป คิดเป็นร้อยละ 4.12 ด้านประสบการณ์ในตำแหน่งหน้าที่ปัจจุบันพบว่าประสบการณ์ 10 ปีขึ้นไปมากที่สุด จำนวน 44 คน คิดเป็นร้อยละ 45.36 รองลงมา ระหว่าง 5 - 10 ปี จำนวน 28 คน คิดเป็นร้อยละ 28.87 ระหว่าง 1 - 5 ปี จำนวน 17 คน คิดเป็นร้อยละ 17.53 และประสบการณ์ในตำแหน่งน้อยที่สุด คือ น้อยกว่า 6 เดือน และระหว่าง 6 เดือน - 1 ปี จำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 4.12

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์การบริหารโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนคงคาราม

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่ามัชฌิมเลขคณิต (arithmetic mean : \bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation : S.D.) แล้วนำค่ามัชฌิมเลขคณิตไปเปรียบเทียบกับเกณฑ์ตามแนวคิดของเบสท์ (Best) ปรากฏผลในภาพรวม ดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 ค่ามัชฌิมเลขคณิต ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าระดับการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนคงคาราม โดยภาพรวม

(n=97)

ข้อที่	การบริหารโรงเรียนวิถีพุทธ	\bar{X}	S.D.	ระดับ
1	การเตรียมการ	4.26	0.49	มาก
2	การดำเนินการจัดสภาพและองค์ประกอบ	4.47	0.41	มาก
3	การดำเนินการพัฒนาตามระบบไตรสิกขา	4.24	0.49	มาก
4	การดูแลสนับสนุนใกล้ชิด	4.08	0.61	มาก
5	การปรับปรุงและพัฒนาต่อเนื่อง	4.07	0.62	มาก
6	การประเมินผลและเผยแพร่ผลการดำเนินงาน	4.13	0.63	มาก
	รวม	4.21	0.46	มาก

จากตารางที่ 4 พบว่าการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนคงคาราม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.21$, S.D. = 0.46) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงค่ามัชฌิมเลขคณิตจากมากไปน้อย ดังนี้ ด้านการดำเนินการจัดสภาพและองค์ประกอบ ($\bar{X} = 4.47$, S.D. = 0.41) ด้านการเตรียมการ ($\bar{X} = 4.26$, S.D. = 0.49) ด้านการดำเนินการพัฒนาตามระบบไตรสิกขา ($\bar{X} = 4.24$, S.D. = 0.49) ด้านการประเมินผลและเผยแพร่ผลการดำเนินงาน ($\bar{X} = 4.13$, S.D. = 0.63) ด้านการดูแลสนับสนุนใกล้ชิด ($\bar{X} = 4.08$, S.D. = 0.61) และด้านการปรับปรุงและพัฒนาต่อเนื่อง ($\bar{X} = 4.07$, S.D. = 0.62) เมื่อพิจารณาส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) อยู่ระหว่าง 0.41 – 0.63 แสดงให้เห็นว่าผู้ตอบแบบสอบถาม มีความคิดเห็นสอดคล้องไปในทิศทางเดียวกัน

ผลการวิเคราะห์การบริหารโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนคงคาราม ในแต่ละด้าน เป็นรายข้อย่อย ได้ผลการวิเคราะห์ข้อมูลดังรายละเอียดตามตารางที่ 5 - ตารางที่ 10

ตารางที่ 5 คำมัชฌิมเลขคณิต ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าระดับการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธ ของโรงเรียนคงคาราม ด้านการเตรียมการ

(n=97)

ข้อที่	การเตรียมการ	\bar{X}	S.D.	ระดับ
1	โรงเรียนมีกระบวนการสรรหาที่ปรึกษาตาม แนวทางโรงเรียน วิถีพุทธอย่างเป็นขั้นตอน	4.25	0.63	มาก
2	โรงเรียนมีการจัดหาหรือสร้างแหล่งเรียนรู้และ เอกสารข้อมูล เกี่ยวกับพระพุทธศาสนาให้เป็น แหล่งศึกษาวิถีพุทธสำหรับ ครู,นักเรียน, ผู้ปกครองและชุมชน	4.21	0.74	มาก
3	โรงเรียนมีการประชาสัมพันธ์สร้างความเข้าใจให้แก่ ผู้เกี่ยวข้องได้ทราบและตระหนักร่วมกันในการพัฒนาโรงเรียน วิถีพุทธอย่างต่อเนื่อง	4.14	0.66	มาก
4	โรงเรียนมีการกำหนดบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบและ กำหนดระยะเวลาในการดำเนินงานของคณะกรรมการ การ ดำเนินงาน/คณะกรรมการที่ปรึกษาโรงเรียนวิถีพุทธจาก ตัวแทนผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย คือ บ้าน วัด โรงเรียนไว้ชัดเจน	4.27	0.65	มาก
5	โรงเรียนมีการกำหนดเป้าหมาย วิสัยทัศน์ หรือแผนกลยุทธ์ที่มี จุดเน้นในการพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธอย่างชัดเจน และ ผู้เกี่ยวข้องเห็นพ้องกัน	4.39	0.59	มาก
6	โรงเรียนมีแผนงาน แผนปฏิบัติการประจำปีเกี่ยวกับโครงการ วิถีพุทธไว้อย่างชัดเจน	4.32	0.64	มาก
รวม		4.26	0.49	มาก

จากตารางที่ 5 พบว่าการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนคงคาราม ด้านการเตรียมการ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.26$, S.D. = 0.49) เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมาก ทุกข้อ โดยเรียงคำมัชฌิมเลขคณิตจากมากไปน้อย ดังนี้ โรงเรียนมีการกำหนดเป้าหมาย วิสัยทัศน์ หรือแผนกลยุทธ์ที่มีจุดเน้นในการพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธอย่างชัดเจน และผู้เกี่ยวข้องเห็นพ้อง

($\bar{X} = 4.39$, S.D. = 0.59) โรงเรียนมีแผนงาน แผนปฏิบัติการประจำปีเกี่ยวกับโครงการวิถีพุทธไว้ อย่างชัดเจน ($\bar{X} = 4.32$, S.D. = 0.64) โรงเรียนมีการกำหนดบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบ และกำหนดระยะเวลาในการดำเนินงานของคณะกรรมการ การดำเนินงาน/คณะกรรมการที่ปรึกษา โรงเรียนวิถีพุทธจากตัวแทนผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย คือ บ้าน วัด โรงเรียนไว้ชัดเจน ($\bar{X} = 4.27$, S.D. = 0.65) โรงเรียนมีกระบวนการสรรหาที่ปรึกษาตาม แนวทางโรงเรียนวิถีพุทธอย่างเป็นขั้นตอน ($\bar{X} = 4.25$, S.D. = 0.63) โรงเรียนมีการจัดหาหรือสร้างแหล่งเรียนรู้และ เอกสารข้อมูลเกี่ยวกับ พระพุทธศาสนาให้เป็น แหล่งศึกษาวิถีพุทธสำหรับครู,นักเรียน, ผู้ปกครองและชุมชน ($\bar{X} = 4.21$, S.D. = 0.74) และ โรงเรียนมีการประชาสัมพันธ์สร้างความเข้าใจให้แก่ผู้เกี่ยวข้องได้ทราบและ ตระหนักร่วมกันในการพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธอย่างต่อเนื่อง ($\bar{X} = 4.14$, S.D. = 0.66) เมื่อพิจารณา ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) อยู่ระหว่าง 0.59 – 0.74 แสดงให้เห็นว่าผู้ตอบแบบสอบถาม มีความคิดเห็นสอดคล้องไปในทิศทางเดียวกัน

ตารางที่ 6 คำมีขมิ้มเลขคณิต ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าระดับการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธ ของโรงเรียนคงคาราม ด้านการดำเนินการจัดสภาพและองค์ประกอบ

(n=97)

ข้อที่	การดำเนินการจัดสภาพและองค์ประกอบ	\bar{X}	S.D.	ระดับ
1	โรงเรียนมีหลักสูตรสถานศึกษาที่มุ่งเน้นพัฒนาผู้เรียนให้ สอดคล้องกับกิจกรรมวิถีพุทธ	4.32	0.62	มาก
2	โรงเรียนมีการบูรณาการผสมผสานพุทธธรรมหรือสอดแทรก คุณธรรมในหน่วยการเรียนรู้ แผนการจัดการเรียนรู้ทุกกลุ่ม สาระการเรียนรู้ชัดเจนต่อเนื่อง	4.21	0.71	มาก
3	โรงเรียนมีกิจกรรมที่แสดงความเป็นวิถีชีวิตที่สอดคล้องกับ หลักพุทธธรรมให้นักเรียนได้เรียนรู้และปฏิบัติตามแนวทาง โรงเรียนวิถีพุทธอย่างต่อเนื่องเป็นประจำ เช่น กิจกรรมสวด มนต์สรภัญญะ กิจกรรมทำบุญตักบาตร กิจกรรมในโอกาส วันสำคัญทางศาสนา เป็นต้น	4.70	0.49	มากที่สุด
4	โรงเรียนมีกิจกรรมที่กระตุ้นให้นักเรียนอยากทำความดี เช่น การสวดมนต์ การทำสมาธิ โดยจัดเวลาสถานที่ที่เหมาะสม สะอาด สงบ ร่มรื่นเป็นธรรมชาติ รวมทั้งมีการยกย่องผู้ทำ ความดีเป็นประจำ	4.56	0.61	มากที่สุด

ตารางที่ 6 ค่ามัชฌิมเลขคณิต ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าระดับการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนคงคาราม ด้านการดำเนินการจัดสภาพและองค์ประกอบ (ต่อ)

(n=97)

ข้อที่	การดำเนินการจัดสภาพและองค์ประกอบ	\bar{X}	S.D.	ระดับ
5	โรงเรียนมีสภาพแวดล้อมด้านกายภาพที่สอดคล้องกับกิจกรรมวิถีพุทธทั้งภายในและภายนอกห้องเรียนที่เหมาะสมต่อการเรียนรู้และการปฏิบัติ เช่น มีโต๊ะหมู่บูชาในห้องประชุม มีหิ้งพระในห้องเรียน มีป้ายนิเทศ ป้ายคติธรรม มีพระพุทธรูปที่เด่นเป็นศูนย์รวมศรัทธาของครู นักเรียน และบุคคลในชุมชน เป็นต้น	4.54	0.60	มากที่สุด
6	โรงเรียนมีบรรยากาศการดำเนินกิจกรรมวิถีพุทธเป็นกัลยาณมิตรที่ดีต่อกันมีค่านิยมปฏิบัติดีปฏิบัติชอบต่อผู้อื่น	4.52	0.56	มากที่สุด
รวม		4.47	0.41	มาก

จากตารางที่ 6 พบว่าการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนคงคาราม ด้านการดำเนินการจัดสภาพและองค์ประกอบ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.47$, S.D. = 0.41) เมื่อพิจารณารายชื่อ พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด 4 ข้อ โดยเรียงค่ามัชฌิมเลขคณิตจากมากไปน้อย ได้แก่ โรงเรียนมีกิจกรรมที่แสดงความเป็นวิถีชีวิตที่สอดคล้องกับหลักพุทธธรรมให้นักเรียนได้เรียนรู้และปฏิบัติตามแนวทางโรงเรียนวิถีพุทธอย่างต่อเนื่องเป็นประจำ เช่น กิจกรรมสวดมนต์สรภัญญะ กิจกรรมทำบุญตักบาตร กิจกรรมในโอกาสวันสำคัญทางศาสนา ($\bar{X} = 4.70$, S.D. = 0.49) โรงเรียนมีกิจกรรมที่กระตุ้นให้นักเรียนอยากทำความดี เช่น การสวดมนต์ การทำสมาธิ โดยจัดเวลาสถานที่ที่เหมาะสม สะอาดสงบ ร่มรื่นเป็นธรรมชาติ รวมทั้งมีการยกย่องผู้ทำความดีเป็นประจำ ($\bar{X} = 4.56$, S.D. = 0.61) โรงเรียนมีสภาพแวดล้อมด้านกายภาพที่สอดคล้องกับกิจกรรมวิถีพุทธทั้งภายในและภายนอกห้องเรียนที่เหมาะสมต่อการเรียนรู้และการปฏิบัติ เช่น มีโต๊ะหมู่บูชาในห้องประชุม มีหิ้งพระในห้องเรียน มีป้ายนิเทศ ป้ายคติธรรม มีพระพุทธรูปที่เด่นเป็นศูนย์รวมศรัทธาของครู นักเรียน และบุคคลในชุมชน ($\bar{X} = 4.54$, S.D. = 0.60) โรงเรียนมีบรรยากาศการดำเนินกิจกรรมวิถีพุทธเป็นกัลยาณมิตรที่ดีต่อกันมีค่านิยมปฏิบัติดีปฏิบัติชอบต่อผู้อื่น ($\bar{X} = 4.52$, S.D. = 0.56) และอยู่ในระดับมาก 2 ข้อ โดยเรียงค่ามัชฌิมเลขคณิตจากมากไปน้อย ดังนี้ โรงเรียนมีหลักสูตรสถานศึกษาที่มุ่งเน้นพัฒนาผู้เรียนให้สอดคล้องกับกิจกรรมวิถีพุทธ ($\bar{X} = 4.32$, S.D. = 0.62) และโรงเรียนมีการบูรณาการผสมผสานพุทธธรรมหรือสอดแทรกคุณธรรมในหน่วยการเรียนรู้ แผนการจัดการเรียนรู้ทุกกลุ่มสาระ

การเรียนรู้ชัดเจนต่อเนื่อง ($\bar{X} = 4.21$, S.D. = 0.71) เมื่อพิจารณาส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) อยู่ระหว่าง 0.49 – 0.71 แสดงให้เห็นว่าผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นสอดคล้องไปในทิศทางเดียวกัน

ตารางที่ 7 ค่ามัชฌิมเลขคณิต ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าระดับการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธ ของโรงเรียนคชคาราม ด้านการดำเนินการพัฒนาตามระบบไตรสิกขา

(n=97)

ข้อที่	การดำเนินการพัฒนาตามระบบไตรสิกขา	\bar{X}	S.D.	ระดับ
1	โรงเรียนมีกิจกรรมการเรียนการสอนที่ส่งเสริมให้นักเรียนนำหลักธรรมมาใช้ในการคิดวิเคราะห์ ตัดสินใจและแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในการดำเนินชีวิตอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง	4.30	0.62	มาก
2	โรงเรียนมีกิจกรรมบริหารจัดการจิตเจริญปัญญา ทั้งในการเรียนการสอนและในกิจกรรมการดำรงชีวิตประจำวัน เช่น นิมนต์พระสงฆ์หรือเชิญวิทยากรที่มีความรู้มาให้ความรู้แก่นักเรียนอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง สนับสนุนการสอบธรรมศึกษาประจำปีให้แก่นักเรียนและบุคลากร เป็นต้น	4.57	0.60	มากที่สุด
3	โรงเรียนมีกิจกรรมให้นักเรียนไปศึกษาเรียนรู้ที่วัดหรือศาสนสถานที่ใช้เป็นแหล่งการเรียนรู้ของโรงเรียนเป็นประจำ	4.28	0.76	มาก
4	โรงเรียนมีแผนพัฒนาส่งเสริมบุคลากรของโรงเรียนให้สอดคล้องกับการปฏิบัติงานตามแนวทางวิถีพุทธ เช่น การเข้าร่วมประชุม สัมมนา ศึกษาดูงาน แลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ	3.89	0.83	มาก
5	โรงเรียนส่งเสริมให้บุคลากรนำหลักธรรมมาใช้ในการดำเนินงานสม่ำเสมอ	4.29	0.68	มาก
6	โรงเรียนมีการประชุมวางแผนงานอย่างต่อเนื่องเพื่อให้ทุกส่วนงานเข้าใจการดำเนินงานให้ตรงกันถึงการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ	4.13	0.67	มาก
รวม		4.24	0.49	มาก

จากตารางที่ 7 พบว่าการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนคงคาราม ด้านการดำเนินการพัฒนาตามระบบไตรสิกขา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.24$, S.D. = 0.49) เมื่อพิจารณารายชื่อ พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด 1 ข้อ โดยเรียงค่ามัชฌิมเลขคณิตจากมากไปน้อย ได้แก่ โรงเรียนมีกิจกรรมบริหารจัดการจิตเจริญปัญญา ทั้งในการเรียนการสอนและในกิจกรรมการดำรงชีวิตประจำวัน เช่น นิมนต์พระสงฆ์หรือเชิญวิทยากรที่มีความรู้มาให้ความรู้แก่นักเรียนอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง สนับสนุนการสอบธรรมศึกษาประจำปีให้แก่นักเรียนและบุคลากร เป็นต้น ($\bar{X} = 4.57$, S.D. = 0.60) และอยู่ในระดับมาก 5 ข้อ โดยเรียงค่ามัชฌิมเลขคณิตจากมากไปน้อย ดังนี้ โรงเรียนมีกิจกรรมการเรียนการสอนที่ส่งเสริมให้นักเรียนนำหลักธรรมมาใช้ในการคิดวิเคราะห์ ตัดสินใจและแก้ปัญหา ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในการดำเนินชีวิตอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง ($\bar{X} = 4.30$, S.D. = 0.62) โรงเรียนส่งเสริมให้บุคลากรนำหลักธรรมมาใช้ในการดำเนินงานสม่ำเสมอ ($\bar{X} = 4.29$, S.D. = 0.68) โรงเรียนมีกิจกรรมให้นักเรียนไปศึกษาเรียนรู้ที่วัดหรือ ศาสนสถานที่ใช้เป็นแหล่งการเรียนรู้ของโรงเรียนเป็นประจำ ($\bar{X} = 4.28$, S.D. = 0.76) โรงเรียนมีการประชุมวางแผนงานอย่างต่อเนื่องเพื่อให้ทุกส่วนงานเข้าใจการดำเนินงานให้ตรงกันถึงการดำเนินงาน ($\bar{X} = 4.13$, S.D. = 0.67) และโรงเรียนมีแผนพัฒนาส่งเสริมบุคลากรของโรงเรียนให้สอดคล้องกับการปฏิบัติงานตามแนวทางวิถีพุทธ เช่น การเข้าร่วมประชุมสัมมนา ศึกษาดูงาน และแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ ($\bar{X} = 3.89$, S.D. = 0.83) เมื่อพิจารณาสวนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) อยู่ระหว่าง 0.60 – 0.83 แสดงให้เห็นว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นสอดคล้องไปในทิศทางเดียวกัน

ตารางที่ 8 ค่ามัชฌิมเลขคณิต ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าระดับการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธ โรงเรียน คงคาราม ด้านการดูแลสนับสนุนใกล้ชิด

(n=97)

ข้อที่	การดูแลสนับสนุนใกล้ชิด	\bar{X}	S.D.	ระดับ
1	โรงเรียนมีการบริหารงานที่เน้นการทำงานเป็นทีมแบบ กัลยาณมิตร มีความรักปรารถนาดี ช่วยเหลือกัน ยิ้มแย้มแจ่มใส อ่อนน้อมถ่อมตน เคารพให้เกียรติซึ่งกันและกัน	4.52	0.54	มากที่สุด
2	โรงเรียนประชุมชี้แจงให้นักเรียนผู้ปกครองได้ทราบถึง ดำเนินการการดูแลสนับสนุนโรงเรียนวิถีพุทธ	4.10	0.74	มาก
3	โรงเรียนมีแผนนิเทศ และจัดกิจกรรมนิเทศ กำกับ ติดตาม การดำเนินงานตามโครงการโรงเรียนวิถีพุทธได้อย่างเหมาะสมและอย่างต่อเนื่อง	4.02	0.74	มาก

ตารางที่ 8 คำสัมภาษณ์เลขคณิต ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าระดับการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธ ของโรงเรียนคณาธรรม ด้านการดูแลสนับสนุนใกล้ชิด (ต่อ)

(n=97)

ข้อที่	การดูแลสนับสนุนใกล้ชิด	\bar{X}	S.D.	ระดับ
4	โรงเรียนจัดหาสื่อ เครื่องมือ นวัตกรรมใหม่ ๆ เพื่ออำนวยความสะดวกให้กับครูและนักเรียนดำเนินกิจกรรมตามแนววิถีพุทธอย่างพอเพียง	3.89	0.78	มาก
5	โรงเรียนมีการให้คำแนะนำ ดูแลให้คำปรึกษาชี้แนะผู้ปฏิบัติงาน ในการแก้ปัญหาและอุปสรรคการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธสม่ำเสมอ	3.96	0.80	มาก
6	โรงเรียนมีกระบวนการขั้นตอนที่ชัดเจนในการรวบรวมข้อมูล และประเมินผลระหว่างดำเนินงานเพื่อพัฒนาปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง	3.99	0.73	มาก
รวม		4.08	0.61	มาก

จากตารางที่ 8 พบว่าการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนคณาธรรม ด้านการดูแลสนับสนุนใกล้ชิด โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.08$, S.D. = 0.61) เมื่อพิจารณารายชื่อ พบว่าอยู่ในระดับมากที่สุด 1 ข้อ โดยเรียงคำสัมภาษณ์เลขคณิตจากมากไปน้อย ได้แก่ โรงเรียนมีการบริหารงานที่เน้นการทำงานเป็นทีมแบบกัลยาณมิตร มีความรักปรารถนาดี ช่วยเหลือกัน ยิ้มแย้มแจ่มใส อ่อนน้อมถ่อมตน เคารพให้เกียรติซึ่งกันและกัน ($\bar{X} = 4.52$, S.D. = 0.54) และอยู่ในระดับมาก 5 ข้อ โดยเรียงคำสัมภาษณ์เลขคณิตจากมากไปน้อย ดังนี้ โรงเรียนประชุมชี้แจงให้นักเรียนผู้ปกครองได้ทราบถึงดำเนินการดูแลสนับสนุนโรงเรียนวิถีพุทธ ($\bar{X} = 4.10$, S.D. = 0.74) โรงเรียนมีแผนนิเทศ และจัดกิจกรรมนิเทศกำกับ ติดตามการดำเนินงานตามโครงการโรงเรียนวิถีพุทธได้อย่างเหมาะสมและอย่างต่อเนื่อง ($\bar{X} = 4.02$, S.D. = 0.74) โรงเรียนมีกระบวนการขั้นตอนที่ชัดเจนในการรวบรวมข้อมูลและประเมินผลระหว่างดำเนินงานเพื่อพัฒนาปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง ($\bar{X} = 3.99$, S.D. = 0.73) โรงเรียนมีการให้คำแนะนำดูแลให้คำปรึกษาชี้แนะผู้ปฏิบัติงาน ในการแก้ปัญหาและอุปสรรคการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธสม่ำเสมอ ($\bar{X} = 3.96$, S.D. = 0.80) และโรงเรียนจัดหาสื่อ เครื่องมือ นวัตกรรมใหม่ ๆ เพื่ออำนวยความสะดวกให้กับครูและนักเรียนดำเนินกิจกรรมตามแนววิถีพุทธอย่างพอเพียง ($\bar{X} = 3.89$, S.D. = 0.78) เมื่อพิจารณาส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) อยู่ระหว่าง 0.54 – 0.80 แสดงให้เห็นว่าผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นสอดคล้องไปในทิศทางเดียวกัน

ตารางที่ 9 ค่ามัชฌิมเลขคณิต ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าระดับการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธ
ของโรงเรียนคงคาราม ด้านการปรับปรุงและพัฒนาต่อเนื่อง

(n=97)

ข้อที่	การปรับปรุงและพัฒนาต่อเนื่อง	\bar{X}	S.D.	ระดับ
1	โรงเรียนมีการบริหารการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธตามแผนพัฒนาอย่างต่อเนื่อง	4.16	0.70	มาก
2	โรงเรียนมีการจัดประชุมผู้ปกครอง ตัวแทนชุมชนเพื่อทราบปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหาของการดำเนินงานตามโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ	4.08	0.79	มาก
3	โรงเรียนมีการจัดประชุมนักเรียนเพื่อทราบปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหาของการดำเนินงานตามโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ	3.99	0.77	มาก
4	โรงเรียนเปิดโอกาสให้นักเรียน ผู้ปกครอง ตัวแทนชุมชนได้มีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่เน้นความเป็นวิถีพุทธโดยเปิดโอกาสให้ผู้เกี่ยวข้อง ร่วมประเมินหรือให้ข้อเสนอแนะ เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการพัฒนางานอย่างต่อเนื่อง	3.95	0.76	มาก
5	โรงเรียนนำผลการนิเทศหรือผลการประเมินโครงการมาทบทวน ปรับปรุงแก้ไข และพัฒนาอย่างต่อเนื่อง	3.93	0.70	มาก
6	โรงเรียนมีการส่งเสริมบุคลากรและนักเรียนให้พัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องและปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีต่อผู้อื่น	4.29	0.69	มาก
รวม		4.07	0.62	มาก

จากตารางที่ 9 พบว่าการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนคงคาราม ด้านการปรับปรุงและพัฒนาต่อเนื่อง โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.07$, S.D. = 0.62) เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยเรียงค่ามัชฌิมเลขคณิตจากมากไปน้อย ดังนี้ โรงเรียนมีการส่งเสริมบุคลากรและนักเรียนให้พัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องและปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีต่อผู้อื่น ($\bar{X} = 4.29$, S.D. = 0.69) โรงเรียนมีการบริหารการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธตามแผนพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ($\bar{X} = 4.16$, S.D. = 0.70) โรงเรียนมีการจัดประชุมผู้ปกครอง ตัวแทนชุมชนเพื่อทราบปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหาของการดำเนินงานตามโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ ($\bar{X} = 4.08$, S.D. = 0.79) โรงเรียนมีการจัดประชุมนักเรียนเพื่อทราบปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหาของการดำเนินงานตามโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ ($\bar{X} = 3.99$, S.D. = 0.77) โรงเรียนเปิดโอกาสให้นักเรียน ผู้ปกครอง ตัวแทนชุมชนได้มี

ส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่เน้นความเป็นวิถีพุทธโดยเปิดโอกาสให้ผู้เกี่ยวข้อง ร่วมประเมิน หรือให้ข้อเสนอแนะ เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการพัฒนางานอย่างต่อเนื่อง ($\bar{X} = 3.95$, S.D. = 0.76) และโรงเรียนนำผลการนิเทศหรือผลการประเมินโครงการมาทบทวน ปรับปรุงแก้ไข และพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ($\bar{X} = 3.93$, S.D. = 0.70) เมื่อพิจารณาส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) อยู่ระหว่าง 0.69 – 0.79 แสดงให้เห็นว่าผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นสอดคล้องไปในทิศทางเดียวกัน

ตารางที่ 10 ค่ามัชฌิมเลขคณิต ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าระดับการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนคงคาราม ด้านการประเมินผลและเผยแพร่ผลการดำเนินงาน

(n=97)

ข้อที่	การประเมินผลและเผยแพร่ผลการดำเนินงาน	\bar{X}	S.D.	ระดับ
1	โรงเรียนมีการวัดประเมินผลกิจกรรมตามสภาพจริง ด้วยวิธีการที่หลากหลายอย่างต่อเนื่องเป็นระยะ เพื่อให้เกิดการปฏิบัติงานตามแผนที่วางไว้	4.08	0.73	มาก
2	โรงเรียนมีการประเมินผลก่อนการดำเนินงาน ขณะดำเนินงาน และหลังการดำเนินงานหรือหลังสิ้นสุดโครงการ เพื่อใช้ในการวางแผนการปฏิบัติงานในปีต่อไป	4.06	0.79	มาก
3	โรงเรียนมีการแจ้งผลการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธให้ผู้บริหาร ครู นักเรียน ผู้ปกครอง ชุมชนได้ทราบ	4.05	0.82	มาก
4	โรงเรียนจัดทำวารสารหรือเอกสารเพื่อเผยแพร่และประชาสัมพันธ์การดำเนินงานตามโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ	4.20	0.77	มาก
5	โรงเรียนมีระบบประเมินผล และเปิดโอกาสให้มีการเสนอแนะอย่างเป็นกัลยาณมิตร เพื่อการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง	4.21	0.73	มาก
6	โรงเรียนมีการประชุมสรุปผลกิจกรรมทุกกิจกรรม จากการประเมินผลของโครงการ เพื่อนำข้อมูลไปใช้ในการปรับปรุงแก้ไข และพัฒนาต่อไป	4.15	0.67	มาก
รวม		4.13	0.63	มาก

จากตารางที่ 10 พบว่าการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนคงคาราม ด้านการประเมินผล และเผยแพร่ผลการดำเนินงาน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.13$, S.D. = 0.63) เมื่อพิจารณา

รายชื่อ พบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยเรียงค่ามัชฌิมเลขคณิตจากมากไปน้อย ดังนี้ โรงเรียนมีระบบประเมินผล และเปิดโอกาสให้มีการเสนอแนะอย่างเป็นกัลยาณมิตรเพื่อการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ($\bar{X} = 4.21$, S.D. = 0.73) โรงเรียนจัดทำวารสารหรือเอกสารเพื่อเผยแพร่และประชาสัมพันธ์การดำเนินงานตามโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ ($\bar{X} = 4.20$, S.D. = 0.77) โรงเรียนมีการประชุมสรุปผลกิจกรรมทุกกิจกรรม จากการประเมินผลของโครงการ เพื่อนำข้อมูลไปใช้ในการปรับปรุง แก้ไขและพัฒนาต่อไป ($\bar{X} = 4.15$, S.D. = 0.67) โรงเรียนมีการวัดประเมินผลกิจกรรมตามสภาพจริง ด้วยวิธีการที่หลากหลายอย่างต่อเนื่องเป็นระยะ เพื่อให้เกิดการปฏิบัติงานตามแผนที่วางไว้ ($\bar{X} = 4.08$, S.D. = 0.73) โรงเรียนมีการประเมินผลก่อนการดำเนินงาน ขณะดำเนินงาน และหลังการดำเนินงานหรือหลังสิ้นสุดโครงการเพื่อใช้ในการวางแผนการปฏิบัติงานในปีต่อไป ($\bar{X} = 4.06$, S.D. = 0.79) และโรงเรียนมีการแจ้งผลการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธให้ผู้บริหาร ครู นักเรียน ผู้ปกครอง ชุมชนได้ทราบ ($\bar{X} = 4.05$, S.D. = 0.82) เมื่อพิจารณาส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) อยู่ระหว่าง 0.67 – 0.82 แสดงให้เห็นว่าผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นสอดคล้องไปในทิศทางเดียวกัน

ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์แนวทางการพัฒนาการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนคณาธรรม

การวิเคราะห์แนวทางในการพัฒนาการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนคณาธรรม จากการบันทึกการสนทนากลุ่ม (focus group discussion) เพื่อตอบวัตถุประสงค์การวิจัย ข้อที่ 2 แนวทางการพัฒนาการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนคณาธรรมเป็นอย่างไร โดยการวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) ซึ่งผู้วิจัยได้เชิญผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ความเข้าใจในรูปแบบการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธ และผู้มีความชำนาญและเชี่ยวชาญด้านการบริหารโรงเรียนเข้าร่วมสนทนากลุ่ม ประกอบด้วย ผู้อำนวยการโรงเรียน 1 คน รองผู้อำนวยการกลุ่มบริหารวิชาการ 1 คน หัวหน้ากลุ่มสาระสังคมศึกษาศาสนาและวัฒนธรรม 1 คน หัวหน้าโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ 1 คน ครูวิทยฐานะเชี่ยวชาญชั้นไป 2 คน และพระสอนศีลธรรม 1 รูป รวมทั้งสิ้น 7 คน รวบรวมด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) เพื่อหาแนวทางในการพัฒนาการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนคณาธรรม สามารถสรุปแนวทางการพัฒนาการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนคณาธรรมได้ ดังรายละเอียดตามตารางที่ 11 ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 11 ผลการวิเคราะห์การบันทึกการสนทนากลุ่ม (focus group discussion) แนวทางการพัฒนาการบริหารโรงเรียนวิถิพุทธของโรงเรียนคณาภิราม

ข้อที่	ประเด็นแนวทางการพัฒนาการบริหาร โรงเรียนวิถิพุทธของโรงเรียนคณาภิราม	คนที่						
		1	2	3	4	5	6	7
1	โรงเรียนควรมีเว็บไซต์ หรือเว็บเพจโรงเรียนวิถิพุทธของโรงเรียนคณาภิรามเพื่อประชาสัมพันธ์กระบวนการทำงานและประโยชน์ของการเข้าร่วมโครงการโรงเรียนวิถิพุทธให้กับนักเรียน ครู และชุมชนได้เข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้ง่าย สร้างความเข้าใจกับนักเรียน ผู้ปกครอง ชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้เข้าใจถึงวัตถุประสงค์ของโรงเรียนวิถิพุทธ	✓			✓	✓		✓
2	โรงเรียนควรมีการแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงานระดับสถานศึกษาที่มีประสบการณ์ด้านการบริหารโรงเรียนวิถิพุทธ โดยกำหนดคุณสมบัติเป็นบุคลากรและมีประสบการณ์ทำงานในโรงเรียนคณาภิรามอย่างน้อย 5 ปี กำหนดวาระทำงานต่อเนื่องติดต่อกันอย่างน้อยเป็นระยะเวลา 2 ปี	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
3	โรงเรียนควรจัดทำหลักสูตรโรงเรียนวิถิพุทธ โดยเน้นการบูรณาการผสมผสานพุทธธรรมหรือสอดแทรกคุณธรรมในหน่วยการเรียนรู้ ทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้อย่างชัดเจนให้ตรงตามบริบทของโรงเรียนคณาภิรามที่มีแหล่งเรียนรู้เป็นวัดอารามหลวงชั้นโท		✓		✓	✓	✓	
4	ควรส่งเสริมศักยภาพของผู้เรียนด้านวิถิพุทธ เพื่อสร้างความตระหนักในแนวทางวิถิพุทธ รวมถึงเวทีการนำเสนอนวัตกรรมของครูที่บูรณาการกับหลักพุทธธรรมในการจัดการเรียนรู้ในชั้นเรียนทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้	✓				✓	✓	

ตารางที่ 11 ผลการวิเคราะห์การบันทึกการสนทนากลุ่ม (focus group discussion) แนวทางการพัฒนาการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนคงคาราม (ต่อ)

ข้อที่	ประเด็นแนวทางการพัฒนาการบริหาร โรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนคงคาราม	คนที่						
		1	2	3	4	5	6	7
5	โรงเรียนควรให้ความสำคัญกับแผนพัฒนาบุคลากรให้สอดคล้องกับหลักพุทธธรรม เน้นให้บุคลากรทุกคนปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียนและชุมชน เพื่อให้บุคลากรมีคุณลักษณะที่ดีตามวิถีพุทธ เช่น ค่ายปฏิบัติธรรมของครูเพื่อพัฒนาจิตอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง กิจกรรมสัปดาห์ถือศีลปฏิบัติธรรม (การรักษาศีล 5) ของครู มีการศึกษาดูงานโรงเรียนต้นแบบโรงเรียนวิถีพุทธ เขียววิทยากรหรือพระภิกษุที่เกี่ยวข้องชาญด้านการบริหาร เชี่ยวชาญด้านการจัดกิจกรรมบูรณาการการเรียนการสอนกับวิถีพุทธมาให้ความรู้			✓	✓	✓	✓	✓
6	จัดทำคู่มือการปฏิบัติงานโรงเรียนวิถีพุทธเป็นคู่มือการทำงานของบุคลากรของโรงเรียน เพื่อเป็นแนวทางการทำงานของบุคลากรในโรงเรียน			✓		✓	✓	
7	ควรสรรหาและแต่งตั้งผู้ทรงคุณวุฒิเป็นคณะกรรมการ ซึ่งมาจากตัวแทนโรงเรียน วัด และชุมชน เป็นคณะกรรมการที่ปรึกษา ให้ผู้อำนวยการโรงเรียนเป็นประธานคณะกรรมการ โดยตำแหน่ง คณะกรรมการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธต้องมีส่วนร่วมในการปลูกฝังความศรัทธาสรางเสริมปัญญาในพระพุทธศาสนาให้กับการพัฒนาผู้เรียนและชุมชน ให้คำปรึกษา ช่วยเหลือ ประสานงาน ชี้แนะสนับสนุนทั้งความรู้ สื่อ และงบประมาณในการดำเนินงานตามรูปแบบโรงเรียนวิถีพุทธอย่างต่อเนื่อง และควรพัฒนาแผนดำเนินงานให้สอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาล	✓			✓			

ตารางที่ 11 ผลการวิเคราะห์การบันทึกการสนทนากลุ่ม (focus group discussion) แนวทางการพัฒนาการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนคงคาราม (ต่อ)

ข้อที่	ประเด็นแนวทางการพัฒนาการบริหาร โรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนคงคาราม	คนที่						
		1	2	3	4	5	6	7
8	โรงเรียนควรจัดทำแผนนิเทศติดตามและแต่งตั้งคณะกรรมการในการนิเทศ โดยผู้มีความรู้ด้านโรงเรียนวิถีพุทธ ดำเนินการโครงการการนิเทศให้ชัดเจน ทั้งเวลา สถานที่ เป้าหมาย ประชุมวางแผนงานระหว่างผู้นิเทศกับผู้รับการนิเทศ ระบุตัวบ่งชี้ความสำเร็จของการนิเทศให้ชัดเจนด้วยเทคนิควิธีการที่หลากหลาย		✓			✓	✓	
9	ผู้บริหารควรให้ความสำคัญต่อการนิเทศติดตาม ประเมินผลอย่างต่อเนื่อง ควรแบ่งเป็น 3 ระยะ คือ ประเมินผลก่อนดำเนินงาน ระหว่างดำเนินงาน และหลังจากการดำเนินงาน นำปัญหาอุปสรรคร่วมกันหาแนวทางแก้ไขนำเสนอเป็นลายลักษณ์อักษรในหลาย ๆ รูปแบบ นำนวัตกรรมและเทคโนโลยีมาช่วยในการเผยแพร่ผลการนิเทศ แนวทางแก้ไขเพื่อต่อการเข้าถึง เช่น กลุ่มไลน์ (Line) เว็บไซต์ (Web Site) หรือ เว็บเพจ (Web Page) เปิดโอกาสให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมที่พัฒนาผู้เรียนด้านวิถีพุทธและประชุมผู้ปกครอง ชุมชน นักเรียนและผู้เกี่ยวข้องเพื่อทราบปัญหาและแนวทางแก้ไข			✓	✓	✓	✓	
10	โรงเรียนควรสร้างโรงเรียนเครือข่ายในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทั้งในด้านหลักสูตรทางพุทธศาสนา สร้างเครือข่ายกับโรงเรียนระดับประถมศึกษาภายในชุมชน เพื่อให้เกิดแนวปฏิบัติเดียวกันอย่างเป็นระบบ รวมไปถึงโรงเรียนควรให้มีการทำบันทึกข้อตกลงความร่วมมือว่าด้วยการพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธ ระหว่างโรงเรียนกับโรงเรียน โรงเรียนกับชุมชน และโรงเรียนกับหน่วยงานอื่น ๆ	✓	✓		✓			✓

ตารางที่ 11 ผลการวิเคราะห์การบันทึกการสนทนากลุ่ม (focus group discussion) แนวทางการพัฒนาการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนคงคาราม (ต่อ)

ข้อที่	ประเด็นแนวทางการพัฒนาการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนคงคาราม	คนที่						
		1	2	3	4	5	6	7
11	ควรจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ ศูนย์กลางการจัดการศึกษาเพื่อการเรียนรู้และเป็นแบบอย่างของความเป็นโรงเรียนวิถีพุทธ ใช้นวัตกรรมศาสตร์การรวมกลุ่มโรงเรียน (School Cluster) ในพื้นที่ที่มีบริบทใกล้เคียงกัน สร้างความเข้มแข็งโรงเรียนวิถีพุทธ จัดระบบสารสนเทศ จัดทำข้อมูลให้เป็นระบบอย่างต่อเนื่อง และเผยแพร่ผลการดำเนินงานที่ประสบความสำเร็จในด้านการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธให้แก่ผู้ที่เกี่ยวข้อง	✓	✓		✓	✓		✓

จากตารางที่ 11 ผู้วิจัยพบว่าแนวทางการพัฒนาการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธ สรุปแนวทางการพัฒนาการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนคงคารามได้ 11 แนวทาง ดังนี้

การเตรียมการมี 2 แนวทาง คือ 1) โรงเรียนควรมีเว็บไซต์ หรือเว็บเพจโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนคงคารามเพื่อประชาสัมพันธ์กระบวนการทำงานและประโยชน์ของการเข้าร่วมโครงการโรงเรียนวิถีพุทธให้กับนักเรียน ครู และชุมชนได้เข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้ง่าย สร้างความเข้าใจกับนักเรียน ผู้ปกครอง ชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้เข้าใจถึงวัตถุประสงค์ของโรงเรียนวิถีพุทธ 2) โรงเรียนควรมีการแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงานระดับสถานศึกษาที่มีประสบการณ์ด้านการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธโดยกำหนดคุณสมบัติเป็นบุคลากรที่มีประสบการณ์ทำงานในโรงเรียนคงคารามอย่างน้อย 5 ปี กำหนดวาระการทำงานต่อเนื่องติดต่อกันอย่างน้อยเป็นระยะเวลา 2 ปี

การดำเนินการจัดสภาพและองค์ประกอบ มี 2 แนวทาง คือ 3) โรงเรียนควรจัดทำหลักสูตรโรงเรียนวิถีพุทธ โดยเน้นการบูรณาการผสมผสานพุทธธรรมหรือสอดแทรกคุณธรรมในหน่วยการเรียนรู้ ทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้อย่างชัดเจนให้ตรงตามบริบทของโรงเรียนคงคาราม 4) ควรส่งเสริมศักยภาพของผู้เรียนด้านวิถีพุทธ เพื่อสร้างความตระหนักในแนวทางวิถีพุทธ รวมถึงเวทีการนำเสนอนวัตกรรมของครูที่บูรณาการกับหลักพุทธธรรมในการจัดการเรียนรู้ในชั้นเรียนทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้

การดำเนินการพัฒนาตามระบบไตรสิกขา มี 2 แนวทาง คือ 5) โรงเรียนควรให้ความสำคัญกับแผนพัฒนาบุคลากรให้สอดคล้องกับหลักพุทธธรรม เน้นให้บุคลากรทุกคนปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียนและชุมชน เพื่อให้บุคลากรมีคุณลักษณะที่ดีตามวิถีพุทธ เช่น ค่ายปฏิบัติธรรมของครู เพื่อพัฒนาจิตอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง กิจกรรมสัปดาห์ถือศีล ปฏิบัติธรรม (การรักษาศีล 5) ของครู

มีการศึกษาฐานงานโรงเรียนต้นแบบโรงเรียนวิถิพุทธ เชิงวิทยากรหรือพระภิกษุที่เชี่ยวชาญด้านการบริหาร เชี่ยวชาญด้านการจัดกิจกรรมบูรณาการการเรียนการสอนกับวิถิพุทธมาให้ความรู้ 6) จัดทำคู่มือการปฏิบัติงานโรงเรียนวิถิพุทธเป็นคู่มือการทำงานของบุคลากรของโรงเรียน เพื่อเป็นแนวทางการทำงานของบุคลากรในโรงเรียน

การดูแลสนับสนุนใกล้ชิด มี 1 แนวทาง คือ 7) ควรสรรหาและแต่งตั้งผู้ทรงคุณวุฒิเป็นคณะกรรมการ ซึ่งมาจากตัวแทนโรงเรียน วัด และชุมชน เป็นคณะกรรมการที่ปรึกษา ให้ผู้อำนวยการโรงเรียนเป็นประธานคณะกรรมการโดยตำแหน่ง คณะกรรมการดำเนินงานโรงเรียนวิถิพุทธต้องมีส่วนร่วมในการปลูกฝังความศรัทธาสรางเสริมปัญญาในพระพุทธศาสนาให้กับการพัฒนาผู้เรียนและชุมชน ให้คำปรึกษา ช่วยเหลือ ประสานงาน ชี้แนะสนับสนุนทั้งความรู้ สื่อ และงบประมาณในการดำเนินงานตามรูปแบบโรงเรียนวิถิพุทธอย่างต่อเนื่อง และควรพัฒนาแผนดำเนินงานให้สอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาล

การปรับปรุงและพัฒนาต่อเนื่อง มี 2 แนวทาง คือ 8) โรงเรียนควรจัดทำแผนนิเทศติดตามและแต่งตั้งคณะกรรมการในการนิเทศ โดยผู้มีความรู้ด้านโรงเรียนวิถิพุทธ ดำเนินการโครงการนิเทศให้ชัดเจน ทั้งเวลา สถานที่ เป้าหมาย ประชุมวางแผนงานระหว่างผู้นิเทศกับผู้รับการนิเทศ ระบุตัวงชี้ความสำเร็จของการนิเทศให้ชัดเจนด้วยเทคนิควิธีการที่หลากหลาย 9) ผู้บริหารควรให้ความสำคัญต่อการนิเทศติดตาม ประเมินผลอย่างต่อเนื่อง ควรแบ่งเป็น 3 ระยะ คือ ประเมินผลก่อนดำเนินงาน ระหว่างดำเนินงาน และหลังจากการดำเนินงาน นำปัญหาอุปสรรคมาร่วมกันหาแนวทางแก้ไขนำเสนอเป็นลายลักษณ์อักษรในหลาย ๆ รูปแบบ นำนวัตกรรมและเทคโนโลยีมาช่วยในการเผยแพร่ผลการนิเทศ แนวทางแก้ไขเพื่อง่ายต่อการเข้าถึง เช่น กลุ่มไลน์ (Line) เว็บไซต์ (Web Site) หรือ เว็บเพจ (Web Page)

การประเมินผลและเผยแพร่ผลการดำเนินงาน มี 2 แนวทาง คือ 10) โรงเรียนควรสร้างโรงเรียนเครือข่ายในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทั้งในด้านหลักธรรมทางพุทธศาสนา สร้างเครือข่ายกับโรงเรียนระดับประถมศึกษาภายในชุมชน เพื่อให้เกิดแนวปฏิบัติเดียวกันอย่างเป็นระบบ รวมไปถึงโรงเรียนควรให้มีการทำบันทึกข้อตกลงความร่วมมือว่าด้วยการพัฒนาโรงเรียนวิถิพุทธ ระหว่างโรงเรียนกับโรงเรียน โรงเรียนกับชุมชน และโรงเรียนกับหน่วยงานอื่น ๆ 11) โรงเรียนควรจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถิพุทธ ศูนย์กลางการจัดการศึกษาเพื่อการเรียนรู้และเป็นแบบอย่างของความเป็นโรงเรียนวิถิพุทธ ใช้อยุทธศาสตร์การรวมกลุ่มโรงเรียน (School Cluster) ในพื้นที่ที่มีบริบทใกล้เคียงกัน สร้างความเข้มแข็งโรงเรียนวิถิพุทธ จัดระบบสารสนเทศ จัดทำข้อมูลให้เป็นระบบอย่างต่อเนื่อง และเผยแพร่ผลการดำเนินงานที่ประสบความสำเร็จในด้านการบริหารโรงเรียนวิถิพุทธให้แก่ผู้ที่สนใจ

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงพรรณนา (descriptive analysis) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อทราบ 1) การบริหารโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนคงคาราม และ 2) แนวทางการพัฒนาการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนคงคาราม โดยใช้บุคลากรในโรงเรียนคงคาราม และพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนคงคารามเป็นหน่วยวิเคราะห์ (unit of analysis) ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามเกี่ยวกับการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนคงคารามตามขอบข่ายงานของการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธสำนักงานพระสอนศีลธรรม และหลักสูตรพุทธบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จำนวน 97 ฉบับ ได้รับคืนทุกฉบับ คิดเป็นร้อยละ 100 นำมาวิเคราะห์และเสนอผลการวิเคราะห์โดยใช้ตารางประกอบการบรรยาย และแบบบันทึกการสนทนากลุ่ม (focus group discussion) เพื่อหาแนวทางการพัฒนาการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนคงคาราม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ความถี่ (frequency) ร้อยละ (percentage) มัชฌิมเลขคณิต (arithmetic mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation) และการวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis)

สรุปผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนคงคาราม สรุปผลการวิจัยได้ ดังนี้

1. การบริหารโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนคงคาราม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากทุกด้าน ($\bar{X} = 4.21$, S.D. = 0.46) เมื่อพิจารณาส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน พบว่า มีค่าเท่ากับ 0.46 แสดงว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นสอดคล้องไปในทิศทางเดียวกัน และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ทั้ง 6 ด้านอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงลำดับค่ามัชฌิมเลขคณิตจากมากไปน้อย ได้แก่ ด้านการดำเนินการจัดสภาพและองค์ประกอบ ด้านการเตรียมการ ด้านการดำเนินการพัฒนาตามระบบไตรสิกขา ด้านการประเมินผล และเผยแพร่ผลการดำเนินงาน ด้านการดูแลสนับสนุนใกล้ชิด และด้านการปรับปรุงและพัฒนาต่อเนื่อง

2. แนวทางการพัฒนาการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนคงคาราม ผู้วิจัยได้วิเคราะห์เนื้อหาและสรุปแนวทางการพัฒนาการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนคงคาราม ประกอบด้วย 11 แนวทาง ดังนี้

2.1 การเตรียมการ แนวทางการพัฒนาการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนคณาภิราม ด้านการเตรียมการ สรุปแนวทางการพัฒนาได้ 2 แนวทาง คือ

1) โรงเรียนควรจัดทำเว็บไซต์ หรือ เว็บเพจโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนคณาภิราม เพื่อประชาสัมพันธ์กระบวนการทำงาน เอกสาร คำสั่ง รวมไปถึงประโยชน์ของการเข้าร่วมโครงการโรงเรียนวิถีพุทธให้กับนักเรียน ครู และชุมชนได้เข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้ง่าย สร้างความเข้าใจกับนักเรียน ผู้ปกครอง ชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้เข้าใจถึงวัตถุประสงค์ของโรงเรียนวิถีพุทธ

2) โรงเรียนควรมีการจัดเตรียมการแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงานระดับสถานศึกษาที่มีประสบการณ์ด้านการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธ โดยมีคุณสมบัติเป็นบุคลากรและมีประสบการณ์ทำงานในโรงเรียนคณาภิราม อย่างน้อย 5 ปี กำหนดวาระต่อเนื่องติดต่อกันอย่างน้อยเป็นระยะเวลา 2 ปี เพื่อให้คณะกรรมการเข้าใจถึงบทบาทและบริบทของโรงเรียนคณาภิรามโรงเรียน

2.2 การดำเนินการจัดสภาพและองค์ประกอบ แนวทางการพัฒนาการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนคณาภิราม ด้านการดำเนินการจัดสภาพและองค์ประกอบ สรุปแนวทางการพัฒนาได้ 2 แนวทาง คือ

3) โรงเรียนควรจัดทำหลักสูตรโรงเรียนวิถีพุทธโดยเน้นบูรณาการผสมผสานพุทธธรรม หรือ สอดแทรกคุณธรรมในหน่วยการเรียนรู้ ทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ อย่างชัดเจน ให้ตรงตามบริบทของโรงเรียนคณาภิรามที่มีแหล่งเรียนรู้เป็นวัดอารามหลวงชั้นโท “วัดคณาภิรามวรวิหาร” และต้องมีการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ โดยต้องกำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ และผลการเรียนรู้ที่คาดหวังที่สะท้อนการพัฒนาผู้เรียนตามหลักไตรสิกขาอย่างเป็นระบบ

4) ควรมีเวทีแสดงศักยภาพของผู้เรียนด้านวิถีพุทธ เพื่อสร้างความตระหนักในแนวทางวิถีพุทธ รวมถึงเวทีการนำเสนอนวัตกรรมของครูที่บูรณาการกับหลักพุทธธรรมในการจัดการเรียนรู้ในชั้นเรียนทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ เน้นพัฒนาผู้เรียนให้เป็นตามเป้าหมายของการศึกษา เพื่อเป็นแนวทางให้ผู้อื่นได้ปฏิบัติตาม

2.3 การดำเนินการพัฒนาตามระบบไตรสิกขา แนวทางการพัฒนาการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนคณาภิราม ด้านการดำเนินการพัฒนาตามระบบไตรสิกขา สรุปแนวทางการพัฒนาได้ 2 แนวทาง คือ

5) โรงเรียนควรให้ความสำคัญกับการจัดทำแผนพัฒนาบุคลากรให้สอดคล้องกับหลักพุทธธรรม โดยเน้นให้บุคลากรทุกคนปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียนและชุมชน ให้มีการพัฒนาบุคลากรของสถานศึกษาเพื่อให้บุคลากรมีคุณลักษณะที่ดีตามวิถีพุทธ ดำเนินการอย่างต่อเนื่องหลากหลายวิธีการตามความเหมาะสม เพื่อแก้ไขและป้องกันปัญหาบุคลากรของโรงเรียนที่มีการโยกย้ายสับเปลี่ยนตำแหน่ง และการบรรจุข้าราชการใหม่ในทุกปี ให้ได้เข้าใจถึงแนวทางการดำเนินโครงการวิถีพุทธ และเข้าใจการพัฒนาผู้เรียนตามหลักไตรสิกขาอย่างแท้จริง ให้ตระหนักถึงคุณค่าของ

กิจกรรมโรงเรียนวิถีพุทธที่เกิดผลโดยตรงต่อนักเรียน โรงเรียนและชุมชนในทิศทางเป้าประสงค์เดียวกัน อาจเป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นภายในโรงเรียน เช่น การเข้าค่ายปฏิบัติธรรมของครูเพื่อพัฒนาจิตอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง กิจกรรมสัปดาห์ถือศีลปฏิบัติธรรม (การรักษาศีล 5) ของครู เพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีในการประพฤติตนแก่นักเรียนและบุคคลภายนอก ควรกำหนดโครงการที่เน้นเป้าประสงค์ที่ชัดเจนในการดำเนินโครงการโรงเรียนวิถีพุทธเป็นประจำต่อเนื่องในทุกปี เช่น การศึกษาดูงานโรงเรียนต้นแบบโรงเรียนวิถีพุทธ การเชิญวิทยากรหรือพระภิกษุที่เชี่ยวชาญด้านการบริหาร เชี่ยวชาญด้านการจัดกิจกรรมบูรณาการการเรียนการสอนกับวิถีพุทธรวมไปถึงวิทยากรที่ให้ความรู้เกี่ยวกับการประพฤติปฏิบัติตนตามแนวทางวิถีพุทธมาให้ความรู้ แนวคิด ทศนคติแก่นักเรียน ครู และบุคลากรอย่างต่อเนื่องเป็นประจำ

6) โรงเรียนควรจัดทำคู่มือการปฏิบัติงานโรงเรียนวิถีพุทธเป็นคู่มือการทำงานของบุคลากรของโรงเรียนคณาจารย์และมีการเผยแพร่ในสื่อออนไลน์ให้ครู บุคลากรและผู้สนใจได้นำไปเป็นแนวทางในการปฏิบัติงานตามแนวทางวิถีพุทธ

2.4 การดูแลสนับสนุนใกล้ชิด แนวทางการพัฒนาการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนคณาจารย์ ด้านการดูแลสนับสนุนใกล้ชิด สรุปแนวทางการพัฒนาได้ 1 แนวทาง คือ

7) โรงเรียนควรมีคณะกรรมการการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธจากตัวแทนของโรงเรียน วัด และชุมชน (บ-ว-ร) เป็นคณะกรรมการชุดพิเศษ ที่มีความรู้ในด้านพุทธธรรมเป็นที่ปรึกษาในการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ คณะกรรมการจะต้องมีผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ความชำนาญในด้านโรงเรียนวิถีพุทธเป็นที่ปรึกษาในการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ มีผู้ทรงคุณวุฒิจากหน่วยงานภายนอกที่เกี่ยวข้อง และให้ผู้อำนวยการโรงเรียนเป็นประธานคณะกรรมการโดยตำแหน่ง และควรกำหนดบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธต้องมีส่วนร่วมในการปลูกฝังความศรัทธาสรางเสริมปัญญาในพระพุทธศาสนาให้กับในการพัฒนาผู้เรียนและชุมชนเป็นผู้ประสานการดำเนินงานกับคณะกรรมการระดับสถานศึกษาในโรงเรียน รวมทั้งมีหน้าที่ให้คำปรึกษา ช่วยเหลือ ประสานงาน ชี้แนะสนับสนุนทั้งความรู้ สื่อต่าง ๆ และงบประมาณในการดำเนินงานตามรูปแบบโรงเรียนวิถีพุทธอย่างต่อเนื่อง รวมไปถึงการพัฒนาแผนดำเนินงานให้สอดคล้องกับนโยบายต่าง ๆ ของรัฐบาลและการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมของสังคมในปัจจุบันได้ทันทั่วทั้ง

2.5 การปรับปรุงและพัฒนาต่อเนื่อง แนวทางการพัฒนาการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนคณาจารย์ ด้านการปรับปรุงและพัฒนาต่อเนื่อง สรุปแนวทางการพัฒนาได้ 2 แนวทาง คือ

8) โรงเรียนควรจัดทำแผนนิเทศติดตามและแต่งตั้งคณะกรรมการในการนิเทศ ติดตาม โดยผู้มีความรู้ด้านโรงเรียนวิถีพุทธทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน ดำเนินการโครงการการนิเทศให้ชัดเจน ทั้งเวลา สถานที่ เป้าหมาย และจัดสรรงบประมาณสนับสนุนกระบวนการนิเทศภายใน

สถานศึกษา ประชุมวางแผนงานระหว่างผู้นิเทศกับผู้รับการนิเทศ โดยระบุตัวบ่งชี้ความสำเร็จของการนิเทศให้ชัดเจนด้วยเทคนิควิธีการที่หลากหลาย มีการเผยแพร่กระบวนการนิเทศติดตามในโรงเรียนให้ผู้เกี่ยวข้องได้ทราบถึงการดำเนินงานในโรงเรียนอย่างสม่ำเสมอ โดยใช้วิธีการที่เข้าถึงได้ง่าย เช่น กลุ่มไลน์ (Line) เว็บไซต์ (Web Site) หรือ เว็บเพจ (Web Page)

9) ผู้บริหารควรให้ความสำคัญต่อการนิเทศติดตาม ประเมินผลอย่างต่อเนื่อง ควรแบ่งเป็น 3 ระยะ คือ ประเมินผลก่อนดำเนินงาน ระหว่างดำเนินงาน และหลังจากการดำเนินงานเสร็จ รวมถึงเปิดโอกาสให้ผู้เกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะเป็นตัวแทนนักเรียน ตัวแทนวัดและชุมชนได้แสดงความคิดเห็นร่วมด้วย เพื่อให้การพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธเป็นไปในทิศทางเดียวกัน ควรเปิดเวทีในการประชุม ผู้ปกครอง ชุมชน นักเรียนและผู้เกี่ยวข้องเพื่อทราบปัญหาและแนวทางแก้ไข และร่วมกันพัฒนางานโครงการโรงเรียนวิถีพุทธต่อไป พร้อมกันนี้ควรเปิดโอกาสให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมที่พัฒนาผู้เรียนที่เน้นความเป็นวิถีพุทธ มีการจัดสถานที่ ห้องเรียน วัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็นในการดำเนินกิจกรรมให้ครูและนักเรียนอย่างพอเพียง

2.6 การประเมินผลและเผยแพร่ผลการดำเนินงาน แนวทางการพัฒนาการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนคงคาราม ด้านการประเมินผลและเผยแพร่ผลการดำเนินงาน สรุปแนวทางการพัฒนาได้ 2 แนวทาง คือ

10) ควรสร้างโรงเรียนเครือข่ายในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ตามแนวพุทธวิถีในเขตพื้นที่การศึกษา โดยให้โรงเรียนที่ประสบความสำเร็จในการดำเนินงานเป็นต้นแบบโรงเรียนวิถีพุทธในเขตพื้นที่การศึกษาหรือในจังหวัดนั้น ๆ ให้มีการประชุมแลกเปลี่ยนความรู้ นวัตกรรม หลักการทำงาน และร่วมมือแก้ไขปัญหาให้แก่โรงเรียนวิถีพุทธทั่วไป โรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำ และโรงเรียนที่ต้องการเข้าสู่การบริหารโรงเรียนในรูปแบบโรงเรียนวิถีพุทธเป็นประจำต่อเนื่องอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้เกิดแนวปฏิบัติเดียวกันอย่างเป็นระบบและทำบันทึกข้อตกลงความร่วมมือว่าด้วยการพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธ มุ่งเน้นการสร้างเครือข่ายกับโรงเรียนระดับประถมศึกษาภายในชุมชน เพื่อขยายความรู้ไปสู่ชุมชน เพราะการจัดการศึกษาในโรงเรียนวิถีพุทธควรเริ่มจากคนในครอบครัวควรสร้างความตระหนักในบทบาทหน้าที่ของคนในครอบครัวอย่างเป็นระบบ ทั้งการฝึกทักษะด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นทักษะด้านการคิด การมีวิจรรย์ญาณ การคิดวิเคราะห์ ความกตัญญู และคุณลักษณะที่พึงประสงค์นั้น เกิดจากการปลูกฝังมาจากครอบครัว

11) โรงเรียนควรจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ ศูนย์กลางการจัดการศึกษาเพื่อการเรียนรู้และเป็นแบบอย่างในทุก ๆ ด้านของความเป็นโรงเรียนวิถีพุทธสำหรับสถาบันการศึกษา หน่วยงานและประชาชนผู้สนใจ เพื่อสร้างโอกาสในการเรียนรู้ ให้เป็นแหล่งเรียนรู้ที่จัดตั้งขึ้นเพื่อตอบวัตถุประสงค์ของศูนย์การเรียนรู้ด้านโรงเรียนวิถีพุทธ เป็นแหล่งรวมของความรู้ รวบรวมวัสดุอุปกรณ์ เพื่อให้บุคคล สามารถเข้าไปฝึกอบรม ทำงานและเรียนรู้ได้โดยที่สามารถศึกษาหาความรู้ด้วยตนเอง

เป็นแม่ข่ายขยายผลสร้างเครือข่าย เป็นพี่เลี้ยงให้แก่โรงเรียนขนาดเล็ก โดยใช้ยุทธศาสตร์การรวมกลุ่มโรงเรียน (School Cluster) ในพื้นที่ที่มีบริบทใกล้เคียงกันซึ่งจะเป็นแนวทางหนึ่งที่จะช่วยให้โรงเรียนมีความเข้มแข็ง สามารถพัฒนาคุณภาพผู้เรียนทุกช่วงระดับการศึกษาให้เป็นไปตามมาตรฐานการศึกษาของชาติ ช่วยเหลือซึ่งกันและกันในลักษณะเครือข่ายที่ต้องการพัฒนาตนเองเป็นศูนย์ประสานงานและให้คำปรึกษาระหว่างชุมชนกับแหล่งวิทยาการความรู้ และพัฒนาอย่างยั่งยืนโดยใช้ระบบอินเทอร์เน็ต สารสนเทศ จัดทำข้อมูลของศูนย์การเรียนรู้และเครือข่ายให้เป็นระบบอย่างต่อเนื่อง

การอภิปรายผล

จากข้อค้นพบของการวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนคณาภิบาล ผู้วิจัยได้นำไปสู่การอภิปรายผลการวิจัย ดังนี้

1. การบริหารโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนคณาภิบาลในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งไม่สอดคล้องกับสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้ว่า การบริหารโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนคณาภิบาลอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงลำดับค่ามัธยฐานจากมากไปน้อย ได้แก่ ด้านการดำเนินการจัดสภาพและองค์ประกอบ ด้านการเตรียมการ ด้านการดำเนินการพัฒนาตามระบบไตรสิกขา ด้านการประเมินผลและเผยแพร่ผลการดำเนินงาน ด้านการดูแลสนับสนุนใกล้ชิด และด้านการปรับปรุงและพัฒนาต่อเนื่อง ตามลำดับ ทั้งนี้เนื่องจากโรงเรียนคณาภิบาลได้มีหน้าที่บริหารจัดการการศึกษาขั้นพื้นฐานให้เป็นไปเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทั้งทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ คุณธรรมและจริยธรรมเป็นไปตามกระบวนการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธ 6 ด้าน ที่ครบถ้วน โรงเรียนได้ตระหนักถึงการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน และบุคลากรของโรงเรียนให้อยู่บนพื้นฐานของคุณธรรม จึงเกิดเป้าหมาย จุดเน้น หรือวิสัยทัศน์ รวมไปถึงแผนงานที่ชัดเจน ให้มีการจัดกิจกรรมแต่ละด้านของโรงเรียนวิถีพุทธโดยยึดหลักธรรมาธิปไตย นำหลักธรรมของพระพุทธศาสนามาใช้ในการบริหารและจัดการเรียนการสอน โดยผู้บริหารและครูมีวิถีชีวิตที่สอดคล้องกับหลักพุทธธรรม ถือเอาหลักไตรสิกขาเป็นหลักการพัฒนาตนเองจนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ผู้อื่น มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะตามหลักไตรสิกขา มีการดำเนินการจัดสภาพและองค์ประกอบ อาคารสถานที่ บรรยากาศ และปัจจัยต่าง ๆ ให้เอื้อต่อการพัฒนาตามรูปแบบโรงเรียนวิถีพุทธ ดึงอัตลักษณ์ของโรงเรียนให้เป็นจุดเด่นในการพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธ มีการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา เน้นการบูรณาการหลักธรรมทั้งที่เป็นความรู้ (K) ศรัทธา ค่านิยม คุณธรรม (A) และการปฏิบัติหลักธรรม (P) ในการเรียนการสอนให้ผู้เรียนของตนมากที่สุดทั้งในส่วนกิจกรรมการเรียนการสอนตามหลักสูตร และกิจกรรมวิถีชีวิต ที่จะส่งเสริม “การกิน อยู่ ดู ฟังให้เป็น”

นำไปสู่การพัฒนาชีวิตที่สมบูรณ์ที่สุดและรวมไปถึงการพัฒนาบุคลากรในโรงเรียนที่จะเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาผู้เรียน การยกย่อง เชิดชูเกียรติของบุคลากรในโรงเรียนอย่างต่อเนื่อง ทั้งในด้านการทำงาน การพัฒนาตัวเองและด้านความประพฤติต่อผู้เรียนและชุมชนให้บุคลากรเป็นต้นแบบการทำดี ประพฤติ ปฏิบัติดีเป็นแบบอย่างแก่นักเรียนและชุมชน มีการประชุมชี้แจงผลการดำเนินงานประจำปีโดยผู้รับผิดชอบโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ เปิดโอกาสให้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ปัญหา อุปสรรค การดำเนินงานเป็นระบบที่ชัดเจนอย่างเป็นกัลยาณมิตรต่อกัน ทำให้ผลการปฏิบัติงานปรากฏออกมาเป็นรูปธรรมส่งผลเชิงบวกต่อโรงเรียนอย่างชัดเจนโดยเฉพาะนักเรียนของโรงเรียนนั้น ได้รับการพัฒนาทักษะความรู้ตามกระบวนการจัดการเรียนการสอนภายใต้กรอบของการเป็นโรงเรียนวิถีพุทธได้อย่างชัดเจน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ รัตรี รัตน์โสภา และคณะ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผลการวิจัยพบว่า สภาพการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา การดำเนินงานจริงโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของ รัชณี ศรีทับทิม ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนวัดเฉลิมพระเกียรติ (พิบูลบำรุง) ผลการวิจัยพบว่า การบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนวัดเฉลิมพระเกียรติ(พิบูลบำรุง) โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาวิชาญ สุวิชาโน (บัวบาน) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ ผลวิจัยพบว่า สภาพปัจจุบันโรงเรียนวิถีพุทธมีการดำเนินงานอยู่ 3 ระดับ ได้แก่ โรงเรียนวิถีพุทธทั่วไป โรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำ และโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน โดยมีการดำเนินงาน 6 ด้าน เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า โดยภาพรวมความเห็นอยู่ในระดับมากทุกด้าน สอดคล้องกับงานวิจัยของนเรศเรขฐ์ เจริญกิจไฉนทัย และคณะ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การบริหารโรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำตามหลักอิทธิบาท 4 ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู ผลการวิจัยพบว่า สภาพการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำของผู้บริหารสถานศึกษา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากทุกด้าน สอดคล้องกับงานวิจัยของ พิชะภา ใจชื่อสมบูรณ์ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การประเมินโครงการโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนวัดใหญ่บ้านบ่อ (บ้านบ่อราษฎร์บำรุง) ผลการประเมินโครงการพบว่าการประเมินโครงการโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนวัดใหญ่บ้านบ่อ (บ้านบ่อราษฎร์บำรุง) โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เช่นเดียวกัน

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการดำเนินการจัดสภาพและองค์ประกอบมีความเข้มข้นเลขคณิตอยู่ในระดับมากเป็นลำดับแรก ทั้งนี้เนื่องจากผู้ให้ข้อมูลมีความคิดเห็นเป็นไปในทิศทางเดียวกันว่า โรงเรียนมุ่งเน้นการศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยด้านการพัฒนาผู้เรียนโรงเรียนวิถีพุทธ โดยมีกิจกรรมที่แสดงความเป็นวิถีชีวิตที่สอดคล้องกับหลักพุทธธรรมให้นักเรียนได้เรียนรู้และปฏิบัติตามแนวทางโรงเรียนวิถีพุทธอย่างต่อเนื่องเป็นประจำ เช่น กิจกรรมศูร์ส่งเสริมเพิ่มปัญญา

มีการแต่งกายชุดปฏิบัติธรรมทุกวันศุกร์ เพื่อร่วมกิจกรรมสวดมนต์สรภัญญะ กิจกรรมทำบุญตักบาตร กิจกรรมในโอกาสวันสำคัญทางศาสนา กิจกรรมธรรมศึกษา (การสอนพระปริยัติธรรมสนามหลวง) กิจกรรมการเข้าค่ายอบรมธรรม (ค่ายพุทธบุตร) การจัดการเรียนรู้โดยพระภิกษุสงฆ์โดยตรง มีการจัดตารางเรียนพระพุทธศาสนาโดยมีพระวิทยากรเป็นผู้จัดการเรียนการสอนในคาบพระพุทธศาสนา กิจกรรมโครงการคุณธรรม คือ การจัดกิจกรรมโดยนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาและหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเข้ามาใช้ในการจัดโครงการ ฯลฯ กิจกรรมที่กระตุ้นให้นักเรียนอยากทำความดี เช่น กิจกรรมคณิตศรึคคา กิจกรรมของหายได้คืน กิจกรรมยิ้มไหว้ท่ายัก รวมทั้งมีการยกย่อง เชิดชูผู้ทำความดีเป็นประจำ ทั้งนักเรียนและครู ที่มุ่งเน้นให้เกิดการพัฒนาผู้เรียนตามหลักไตรสิกขา โรงเรียนมีการจัดสภาพด้านกายภาพที่สอดคล้องกับกิจกรรมวิถีพุทธทั้งภายในและภายนอกห้องเรียนที่เหมาะสมต่อการเรียนรู้และการปฏิบัติ เนื่องจากโรงเรียนอยู่ในบริเวณวัดอารามหลวงชั้นโท จึงมีสภาพแวดล้อม บรรยากาศที่ส่งผลต่อการพัฒนาและสร้างความศรัทธาต่อผู้เรียนและบุคลากรในโรงเรียน มีพระพุทธรูปที่เด่นเป็นศูนย์รวมศรัทธาของครู นักเรียน และบุคคลในชุมชน มีสถานที่ประกอบพิธีกรรมวันสำคัญทางศาสนา มีโต๊ะหมู่บูชาในห้องประชุมที่ถูกต้องและครบองค์ประกอบ มีหิ้งพระในห้องเรียน มีห้องเรียนจริยธรรมที่จัดบรรยากาศให้สัมพันธ์กับการจัดการเรียนรู้แบบวิถีพุทธ ห้องเรียนสะอาดเป็นระเบียบ เหมาะสมต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และการปฏิบัติของนักเรียน และจัดการเรียนการสอนที่ผสมผสานพุทธธรรมในการจัดการเรียนรู้ในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ มีความพร้อมด้านวิชาการและด้านงบประมาณในการจัดกิจกรรมที่สอดคล้องกับกิจกรรมวิถีพุทธ เช่น กิจกรรมการจัดป้ายนิเทศ ป้ายคติธรรม กิจกรรมจัดเวทีประกวดโครงการคุณธรรม เป็นต้น และโรงเรียนมีบรรยากาศการดำเนินกิจกรรมวิถีพุทธเป็นกัลยาณมิตรที่ดีต่อกันมีค่านิยมปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบต่อผู้อื่น โรงเรียนมีบุคลากรที่มีคุณลักษณะที่ดีในวิถีพุทธ มีการบริหารจัดการ มีหลักสูตร มีแหล่งเรียนรู้และสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมการพัฒนาตามหลักไตรสิกขา สอดคล้องกับงานวิจัยของ รัตรี รัตนโสภา และคณะ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผลการวิจัยพบว่า สภาพการดำเนินงาน โรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา การดำเนินงานโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับค่ามัธยัมเลขคณิตจากมากไปน้อย ด้านดำเนินการจัดสภาพและองค์ประกอบอยู่ในระดับมากที่สุด สอดคล้องกับงานวิจัยของ สมชาย บุญสุน ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การจัดการศึกษาตามแนวพุทธจิตวิทยาในโรงเรียนวิถีพุทธ พบว่า ผลการวิเคราะห์การจัดการศึกษาตามแนวพุทธจิตวิทยาในโรงเรียนวิถีพุทธที่เป็นแนวปฏิบัติที่ดีเป็นสิ่งสำคัญลำดับแรก จะประกอบด้วย การจัดสภาพและองค์ประกอบด้านกายภาพมีพระพุทธรูป บรรยากาศร่มรื่น สะอาด สงบ ปลอดภัย

ด้านการเตรียมการ พบว่ามีค่ามัธยัมเลขคณิตอยู่ในระดับมากและอยู่ในลำดับที่สอง ทั้งนี้เนื่องจาก การบริหารโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนคงคาราม ด้านการเตรียมการ โรงเรียนได้มี

การดำเนิน การเตรียมความพร้อมสำหรับการเป็นโรงเรียนวิถีพุทธ มีการกำหนดเป้าหมาย วิสัยทัศน์ หรือแผนกลยุทธ์ที่มีจุดเน้นในการพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธ มีแผนงาน แผนปฏิบัติการประจำปีเกี่ยวกับ โครงการวิถีพุทธไว้อย่างชัดเจน มีการจัดหาหรือสร้างแหล่งเรียนรู้เกี่ยวกับพระพุทธศาสนา สำหรับครู และนักเรียนเตรียมพร้อมด้านสถานที่และผู้สอนตามแนวโรงเรียนวิถีพุทธ มีการกำหนดบทบาทหน้าที่ ความรับผิดชอบของที่ปรึกษา/คณะกรรมการดำเนินงาน/คณะกรรมการที่ปรึกษาโรงเรียนวิถีพุทธ จากตัวแทนผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย คือ บ้าน วัด โรงเรียน เป็นเครือข่ายความร่วมมือ มีการจัดหาหรือสร้าง แหล่งเรียนรู้และเอกสารข้อมูลเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาให้เป็นแหล่งศึกษาวิถีพุทธสำหรับครู,นักเรียน, ผู้ปกครองและชุมชน รวมทั้งจัดให้มีสื่อหรือเอกสารข้อมูลเกี่ยวกับ พระพุทธศาสนา สำหรับครูและ นักเรียน และจัดให้มีการประชาสัมพันธ์ให้บุคลากรนักเรียน ผู้ปกครองและชุมชนทราบความเป็น โรงเรียนวิถีพุทธ ด้วยการดำเนินการดังกล่าว จึงทำให้ผู้ให้ข้อมูลมีความคิดเห็นเป็นไปในทิศทาง เดียวกันคือ มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูใบฎีกาสุนทร สุวิชาโน ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดสมุทรปราการ โดยผลการ ศึกษาวิจัยพบว่า การพัฒนาการบริหารจัดการผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายควรร่วมกันวางแผนและกำหนด นโยบายร่วมกัน กำหนดให้บุคลากรทุกคนได้มีส่วนร่วมในการทำงานมอบหมายหน้าที่ และความรับผิดชอบอย่างชัดเจน พร้อมทั้งนำหลักอิทธิบาทธรรมมาบูรณาการในการทำงาน สอดคล้องกับการเตรียมการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธ

ด้านการดำเนินการพัฒนาตามระบบไตรสิกขา พบว่ามีค่ามัธยฐานเลขคณิตอยู่ในระดับมาก และอยู่ในลำดับที่สาม ทั้งนี้เนื่องจากผู้ให้ข้อมูลมีความคิดเห็นในทิศทางเดียวกันว่า โรงเรียน มีการดำเนินการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนตามระบบไตรสิกขาอย่างจริงจัง คือ มีกิจกรรมบริหารจัดการจิต เจริญปัญญา สวดมนต์ นั่งสมาธิ มีกิจกรรมการดำรงชีวิตประจำวันที่สอดคล้องกับหลักพุทธธรรม เช่น นิมนต์พระสงฆ์หรือเชิญวิทยากรที่มีความรู้มาให้ความรู้แก่นักเรียนอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง มีการสนับสนุนการสอบธรรมศึกษาประจำปีให้แก่นักเรียนและบุคลากรทุกคน มีการดำเนินจัด กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนโดยใช้หลักธรรมมาใช้ในการพัฒนาผู้เรียนด้วยการใช้รูปแบบการจัดการเรียนการสอนหรือการพัฒนาผู้เรียนที่หลากหลายครูร่วมกับนักเรียนจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่นำพระพุทธธรรม มาเป็นแนวในการคิดวิเคราะห์และแก้ปัญหาตามหลักอริยสัจ 4 (ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค) นำไปสู่ การคิดแบบแยกแยะ มีการส่งเสริมให้บุคลากรนำหลักธรรมมาใช้ในการดำเนินงาน มีกิจกรรมให้ นักเรียนได้ไปศึกษาเรียนรู้ที่วัดหรือศาสนสถานทั้งในและนอกโรงเรียน สอดคล้องกับงานวิจัยของ ธัช ชัย ตาลตา และนิคม นาคอ้าย ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานโรงเรียน วิถีพุทธของโรงเรียนรักไทยร่มเกล้าอุปถัมภ์ ผลการวิจัยพบว่าการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานโรงเรียน วิถีพุทธของโรงเรียนรักไทยร่มเกล้าอุปถัมภ์ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ด้านการดำเนินการพัฒนาตามระบบไตรสิกขาอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระอธิการ

ธวัชชัย คมภีร์โต (แสงโสมถน) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง พุทธวิธีการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัด ประจวบคีรีขันธ์ ผลการวิจัยพบว่า สภาพทั่วไปการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัด ประจวบคีรีขันธ์ การดำเนินงานด้านวิชาการที่ส่งผลตามเป้าหมายโรงเรียนวิถีพุทธ โรงเรียนต้องเน้น กรอบการพัฒนาตามหลักไตรสิกขา ผ่านกระบวนการทางวัฒนธรรม แสวงหาปัญญาและมีเมตตา เพื่อมุ่งเน้นพัฒนาผู้เรียนให้สอดคล้องกับจุดเน้นการพัฒนาของประเทศ คุณลักษณะบุคลากรโรงเรียน วิถีพุทธ แม้จะยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ แต่บุคลากร ผู้บริหาร และครูมีความสำคัญอย่างยิ่งที่จะเป็นปัจจัย ให้ผู้เรียนพัฒนาได้อย่างดี ทั้งการเป็นผู้จัดการเรียนรู้ และการเป็นแบบอย่างที่ดีในวิถีชีวิตจริงใน ลักษณะสอนให้รู้ ทำให้ดู อยู่ให้เห็น การพัฒนาบุคลากรของสถานศึกษามีความจำเป็นต้องดำเนินการ อย่างต่อเนื่องหลากหลายวิธีการ มีการวางแผนการเรียนการสอน สถานศึกษามีการจัดหลักสูตร สถานศึกษาเน้นการเรียนการสอนที่บูรณาการพุทธธรรมเพื่อพัฒนาผู้เรียนผ่านกิจกรรมการเรียน การสอนอย่างชัดเจนต่อเนื่องสม่ำเสมอ มีบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์

ด้านการประเมินผลและเผยแพร่ผลการดำเนินงาน พบว่ามีค่ามัชฌิมเลขคณิตอยู่ในระดับ มากและอยู่ในลำดับที่สี่ ทั้งนี้เนื่องจากผู้ให้ข้อมูลมีความคิดเห็นเป็นไปในทิศทางเดียวกันว่า การดำเนินงานโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ จะมีการประชุมเพื่อเตรียมงาน วางแผนนโยบาย จัดกิจกรรม ให้สอดคล้องกับหลักการโรงเรียนวิถีพุทธ รวมไปถึงการประเมินและสรุปผลกิจกรรมทุกกิจกรรมตาม สภาพจริง ด้วยวิธีการที่หลากหลายอย่างเป็นระบบ มีการเปิดโอกาสให้ผู้เกี่ยวข้องได้เสนอแนะ อย่างเป็นกัลยาณมิตร ให้ทุกภาคส่วนได้มีส่วนร่วมในการร่วมคิดร่วมวางแผนและร่วมดำเนินการให้ การดำเนินงานตามโครงการเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพเพิ่มมากขึ้น เพื่อนำข้อมูลไปใช้ในการปรับปรุง แก้ไข และพัฒนา แสดงให้เห็นถึงการดำเนินการที่มีการดำเนินการอย่างจริงจัง โดยผลสำเร็จที่สำคัญ ของโครงการคือ นักเรียนได้รับการพัฒนาเพื่อการเป็นคนที่สมบูรณ์ตามหลักไตรสิกขาอันเป็นหลัก การดำเนินงานพัฒนาผู้เรียนตามกรอบแนวคิดของ โรงเรียนวิถีพุทธสอดคล้องกับงานวิจัยของ รัชนิ ศรีทัพบิม ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนวัดเฉลิมพระเกียรติ (พิบูลบำรุง) ผลการวิจัยพบว่า การบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนวัดเฉลิม พระเกียรติ (พิบูลบำรุง) โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงลำดับค่ามัชฌิมเลขคณิตจากมากไปน้อย คือ ด้านการประเมินผลและเผยแพร่ผล การดำเนินการจัดสภาพและองค์ประกอบ ด้านการดำเนินการพัฒนาตามระบบไตรสิกขา ด้านการเตรียมการ ด้านดูแลสนับสนุนใกล้ชิด และด้านปรับปรุงและพัฒนาต่อเนื่อง สอดคล้องกับ งานวิจัยของ วรณภา สึงวิบุตร และ จิราภรณ์ ผันสว่าง ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง แนวทางการดำเนินงาน โรงเรียนวิถีพุทธสู่ความเป็นโรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำของโรงเรียนโคกกล่ามพิทยาคม สังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษามัชฌมศึกษาร้อยเอ็ด ผลการวิจัยพบว่า การดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียน

โคกล่ามพิทยาคมสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาร้อยเอ็ด ด้านกระบวนการ ประเมินผลและเผยแพร่ผลการดำเนินงานอยู่ในระดับมาก เช่นเดียวกัน

ด้านการดูแลสนับสนุนใกล้ชิด พบว่ามีค่ามัชฌิมเลขคณิตอยู่ในระดับมาก และอยู่ในลำดับที่ห้า ทั้งนี้เนื่องจากผู้ให้ข้อมูลมีความคิดเห็นเป็นไปในทิศทางเดียวกันว่า การดูแลสนับสนุนอย่างใกล้ชิดในการดำเนินโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ โรงเรียนมีการดำเนินงานที่เน้นการทำงานเป็นทีมแบบกัลยาณมิตร มีความรักปรารถนาดีต่อกัน ช่วยเหลือกัน ยิ้มแย้มแจ่มใส อ่อนน้อมถ่อมตน เคารพ ให้เกียรติซึ่งกันและกัน นั่นคือ ผู้บริหารโรงเรียนได้ให้การสนับสนุนโดยจัดประชุมชี้แจงให้ครู นักเรียน ผู้ปกครองได้ทราบถึงดำเนินการดูแล สนับสนุนโรงเรียนวิถีพุทธ ทำการสนับสนุนการจัดการเรียนรู้แบบโครงการที่ส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมตามแนวโรงเรียนวิถีพุทธวิถีพุทธ จัดให้มีแผนนิเทศ กำกับ ติดตามการดำเนินงานตามโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ มีตัวชี้วัดที่เน้นเป้าหมายการพัฒนาผู้เรียนให้เกิดปัญญา มีผู้ดูแลโครงการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้ความร่วมมือในเรื่องข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนา ด้วยการดำเนินการสนับสนุนดังกล่าวจึงทำให้ผู้ให้ข้อมูลได้ให้ข้อมูลเป็นไปในทิศทางเดียวกัน คือ มีค่ามัชฌิมเลขคณิตอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาวิชาญ สุวิชาโน (บัวบาน) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ ผลวิจัยพบว่า สภาพปัจจุบันโรงเรียนวิถีพุทธมีการดำเนินงานอยู่ 3 ระดับ ได้แก่ โรงเรียนวิถีพุทธทั่วไป โรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำ และโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน โดยมีการดำเนินงาน 6 ขั้นตอน เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า โดยภาพรวมความเห็นอยู่ในระดับมากทุกด้าน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ขั้นตอนการดูแลสนับสนุนใกล้ชิดอยู่ในระดับมาก

ด้านการปรับปรุงและพัฒนาต่อเนื่อง พบว่ามีค่ามัชฌิมเลขคณิตอยู่ในระดับมาก และอยู่ในลำดับที่หก ทั้งนี้เนื่องจาก โรงเรียนมีการส่งเสริมบุคลากรและนักเรียนให้พัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง และปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีต่อผู้อื่น มีการบริหารการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธตามแผนพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ในการดำเนินงานมีการจัดประชุมผู้ปกครอง ตัวแทนชุมชนเพื่อทราบปัญหา และแนวทางแก้ไขปัญหาของการดำเนินงานตามโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ มีการแจ้งให้นักเรียนทราบ ปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหาของการดำเนินงานตามโครงการโรงเรียนวิถีพุทธโรงเรียน โดยเปิดโอกาสให้ผู้เกี่ยวข้องร่วมประเมินหรือให้ข้อเสนอแนะ กระบวนการดังกล่าวถือเป็นสิ่งสำคัญ ในการพัฒนาการดำเนินงานให้ดีและมีประสิทธิภาพเพิ่มมากขึ้น ซึ่งผู้ให้ข้อมูลได้แสดงความคิดเห็นในทิศทางเดียวกันคืออยู่ระดับมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของ ธัชชัย ตาลตา และนิคม นาคอ้าย ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนรักไทยร่วมเกล้าอุปถัมภ์ ผลการวิจัยพบว่า การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนรักไทยร่วมเกล้าอุปถัมภ์ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ด้านการปรับปรุงและพัฒนาต่อเนื่องอยู่ในระดับมาก

2. แนวทางการพัฒนาการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนคณาภิบาล พบว่าควรดำเนินการพัฒนา ดังนี้

2.1 การเตรียมการ แนวทางการพัฒนาการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนคณาภิบาล ด้านการเตรียมการ สรุปแนวทางการพัฒนาได้ 2 แนวทาง คือ 1) โรงเรียนควรจัดทำเว็บไซต์ หรือเว็บเพจโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนคณาภิบาล เพื่อประชาสัมพันธ์กระบวนการทำงาน เอกสาร คำสั่ง รวมไปถึงจัดทำวารสารโรงเรียนวิถีพุทธ อาทิเช่น วารสาร เว็บไซต์ เฟซบุ๊ก และกลุ่มไลน์ของโรงเรียน เป็นต้น เพื่อประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ สร้างความเข้าใจกับนักเรียน ผู้ปกครอง ชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้เข้าใจถึงวัตถุประสงค์ของโรงเรียนวิถีพุทธ สร้างทัศนคติที่ดีถูกต้องตรงกัน รวมไปถึงการประชาสัมพันธ์จะเป็นแนวทางในสร้างเครือข่ายความร่วมมือให้หน่วยงานต่าง ๆ ในการร่วมมือพัฒนาการศึกษาในรูปแบบโรงเรียนวิถีพุทธ รวมไปถึงประโยชน์ของการเข้าร่วมโครงการโรงเรียนวิถีพุทธให้กับนักเรียน ครู และชุมชนได้เข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้ง่าย สร้างความเข้าใจกับนักเรียน ผู้ปกครอง ชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้เข้าใจถึงวัตถุประสงค์ของโรงเรียนวิถีพุทธ และ 2) โรงเรียนควรมีการจัดเตรียมการแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงานระดับสถานศึกษาที่มีประสบการณ์ด้านการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธ โดยมีคุณสมบัติเป็นบุคลากรและมีประสบการณ์ทำงานในโรงเรียนคณาภิบาล อย่างน้อย 5 ปี กำหนดวาระต่อเนื่องติดต่อกันอย่างน้อยเป็นระยะเวลา 2 ปี เพื่อให้คณะกรรมการเข้าใจถึงบทบาทและบริบทของโรงเรียนคณาภิบาล สอดคล้องกับงานวิจัยของ นรเศรษฐ์ เจริญกิจไธภัย ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การบริหารโรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำตามหลักอิทธิบาท 4 ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู ผลการวิจัยพบว่า แนวทางการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธของผู้บริหารสถานศึกษา ผู้บริหารการศึกษาควรต้องมีความรู้ความเข้าใจในระเบียบแบบแผน และหลักการบริหารจัดการงานวิชาการ งานงบประมาณ งานบุคคล และงานทั่วไปในโรงเรียนวิถีพุทธ และควรวัดผลประเมินผลการบริหารจัดการภาระงาน มีความมุ่งมั่นในการวางแผนพัฒนาผู้เรียนในโรงเรียนวิถีพุทธ สนับสนุนส่งเสริมการปลูกฝังคุณธรรม และจริยธรรมแก่ครูและนักเรียน และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ ซิดดีกี และฮาบีบ (Siddiqui & Habib) ได้ทำการศึกษาวิจัย เรื่อง การศึกษาคุณธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาบางแห่งของกาตาร์ ในบทบาทของครูและผู้ปกครอง ผลการวิจัยพบว่า สังคมปากีสถานกำลังเผชิญกับปัญหาศีลธรรม ผู้ปกครองและโรงเรียนมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาคุณธรรมของเด็ก ผลการวิจัยชี้ให้เห็นถึงการประสานงานเพื่อพัฒนาคุณธรรมของเด็กที่เกี่ยวข้องกับพ่อแม่ ครู และโรงเรียน เพื่อทำความเข้าใจว่าผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณธรรมของเด็ก

2.2 การดำเนินการจัดสภาพและองค์ประกอบ แนวทางการพัฒนาการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนคณาภิบาล ด้านการดำเนินการจัดสภาพ สรุปแนวทางการพัฒนาได้ 2 แนวทาง คือ 1) โรงเรียนควรจัดทำหลักสูตรโรงเรียนวิถีพุทธโดยเน้นบูรณาการผสมผสานพุทธธรรมหรือสอดแทรก

คุณธรรมในหน่วยการเรียนรู้ ทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้อย่างชัดเจน กำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ และผลการเรียนรู้ที่คาดหวังที่สะท้อนการพัฒนาผู้เรียนตามหลักไตรสิกขาอย่างเป็นระบบ ประสานความร่วมมือกับวัด/คณะสงฆ์ในการจัดการเรียนรู้ทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ ดึงจุดเด่นด้านกายภาพ และสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนที่มีบริเวณในวัดอารามหลวงชั้นโทมาบูรณาการกับการจัดการเรียน ในทุกกลุ่มวิชา ให้ตรงตามบริบทของโรงเรียนคณาการที่มีแหล่งเรียนรู้เป็นวัดอารามหลวงชั้นโท “วัดคณาการวรวิหาร” และต้องมีการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ และ 2) ควรมีเวทีแสดงศักยภาพของผู้เรียนด้านวิถิปุทธ เพื่อสร้างความตระหนักในแนวทางวิถิปุทธ รวมถึงเวทีการนำเสนอนวัตกรรมของครูที่บูรณาการกับหลักพุทธธรรมในการจัดการเรียนรู้ในชั้นเรียน ทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ เน้นพัฒนาผู้เรียนให้เป็นตามเป้าหมายของการศึกษา สอดคล้องกับงานวิจัย ของ พระครูใบฎีกาสุนทร สุวิชาโน ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถิปุทธใน จังหวัดสมุทรปราการ ผลการศึกษาวิจัยพบว่า แนวทางการพัฒนาด้านการเรียนการสอนควรกำหนด หลักสูตรให้มีความสอดคล้องกับวิถิปุทธ เน้นการปฏิบัติเพื่อนำไปใช้จริงในชีวิตประจำวัน จัดการเรียน การสอนตามหลักไตรสิกขา สอดคล้องกับงานวิจัยของ วรณภา สังวิบุตร และ จิราภรณ์ ผันสว่าง ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง แนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถิปุทธสู่ความเป็นโรงเรียนวิถิปุทธชั้นนำของ โรงเรียนโคกกลมพิทยาคม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาร้อยเอ็ด ผลการวิจัยพบว่า แนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถิปุทธ ด้านการเรียนการสอน ควรมีการเจริญปัญญาก่อนเข้าเรียน มีการบูรณาการวิถิปุทธกับทุกกลุ่มสาระและในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา นักเรียนทำโครงการ คุณธรรม กิจกรรมจิตอาสา ไปปฏิบัติศาสนกิจที่วัด มีการเข้าค่ายปฏิบัติธรรม สอดคล้องกับงานวิจัย ของ คอว์ (Kaur) ได้ทำการศึกษาวิจัย เรื่อง ค่านิยมทางศีลธรรมในการศึกษา ผลการวิจัยได้ว่า โรงเรียนต้องมีบทบาทที่ชัดเจนอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ในการจัดให้มีการศึกษาด้านคุณธรรมในพหุ วัฒนธรรม โดยโรงเรียนถูกมองว่าเป็นสถาบันสำหรับการเตรียมความพร้อมทั้ง ในด้านวิชาการ และทางด้านศีลธรรมในสังคม เพื่อให้เป็นพลเมืองที่มีความสามารถ มีศีลธรรม โดยหน้าที่ในการให้ การศึกษาด้านคุณธรรมเป็นความรับผิดชอบของสถาบันการศึกษา และบทบาทของครูนี้ต้องมีการ พัฒนาอย่างต่อเนื่อง โรงเรียนจึงต้องจะมีการปรับโครงสร้างใหม่อีกครั้ง โดยร่วมมือกับผู้บริหาร ผู้บริหาร องค์กรพัฒนาเอกชน และครูเป็นศูนย์กลางในการพิจารณาแนวทางใหม่เกี่ยวกับศึกษา ด้านศีลธรรมในโรงเรียน

2.3 การดำเนินการพัฒนาตามระบบไตรสิกขา แนวทางการพัฒนาการบริหารโรงเรียนวิถิปุทธของโรงเรียนคณาการ ด้านการดำเนินการพัฒนาตามระบบไตรสิกขา สรุปแนวทางได้ 2 แนวทาง คือ 1) โรงเรียนควรให้ความสำคัญกับการจัดทำแผนพัฒนาบุคลากรให้สอดคล้องกับหลักพุทธธรรม เน้นให้บุคลากรทุกคนปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียนและชุมชนอย่างต่อเนื่อง เพื่อแก้ไข และป้องกันปัญหาบุคลากรของโรงเรียนที่มีการโยกย้ายสับเปลี่ยนตำแหน่งได้เข้าใจการพัฒนาผู้เรียน

ตามหลักไตรสิกขาอย่างแท้จริง ตระหนักถึงคุณค่าของกิจกรรมโรงเรียนวิธิพุทธที่เกิดผลโดยตรงต่อ นักเรียน เช่น การเข้าค่ายปฏิบัติธรรมของครูเพื่อพัฒนาจิตอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง กิจกรรมสัปดาห์ถือ ศิลปฏิบัติธรรมของครูเพื่อเป็นแบบอย่างที่ดี และ 2) โรงเรียนควรจัดทำคู่มือการปฏิบัติงานโรงเรียนวิธิ พุทธเป็นคู่มือการทำงานของบุคลากรของโรงเรียนคณาจารย์และมีการเผยแพร่ในสื่อออนไลน์ให้ครู บุคลากรและผู้สนใจได้นำไปเป็นแนวทางในการปฏิบัติงานตามแนวทางวิธิพุทธ สอดคล้องกับงานวิจัย ของราตรี รัตนโสภณ และคณะได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาการดำเนินงานโรงเรียนวิธิพุทธ ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผลการวิจัยพบว่า แนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิธิพุทธในจังหวัด พระนครศรีอยุธยา 27 แนวทาง เช่น แนวทางการสนับสนุนส่งเสริมให้คณะครูและผู้เกี่ยวข้องไปศึกษา ดูงานโรงเรียนวิธิพุทธที่ประสบความสำเร็จควรมีการจัดประชุมวางแผนก่อนไปศึกษาดูงาน และภายหลังการศึกษาดูงาน จัดให้มีการประชุมสรุปองค์ความรู้และนำไปใช้จริงอย่างเหมาะสมกับ บริบทของโรงเรียน สอดคล้องกับงานวิจัยของ อำนวย มีราคา ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง ยุทธศาสตร์ การจัดการศึกษาในโรงเรียนวิธิพุทธชั้นนำ จังหวัดหนองบัวลำภู ได้สรุปไว้ว่า ยุทธศาสตร์การจัด การศึกษาในโรงเรียนวิธิพุทธชั้นนำของจังหวัดหนองบัวลำภู ควรส่งเสริมและฝึกหัดครูให้มีความ ซื่อสัตย์ มีจิตวิญญาณของความเป็นครู ให้ครูมีความเข้าใจในด้านวัฒนธรรมแห่งการแสวงหาปัญญา สร้างบทบาทของครูเพื่อความเป็นกัลยาณมิตรที่ดีงาม ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา โดยการสร้างจิตสำนึกในด้านวิธิพุทธ เพื่อการเรียนรู้ของครูและนักเรียน เพื่อที่จะได้บรรลุตาม จุดหมายของการศึกษา ให้เป็นคนเก่ง ดี และมีความสุข และนำเอาหลักประกันคุณภาพทางคุณธรรม จริยธรรมมาเป็นเป้าหมายทางยุทธศาสตร์ โดยยึดหลักยุทธศาสตร์การบริหาร การเรียนและการสอน ในการจัดการศึกษาตามแนวทางของวิธิพุทธที่ดีตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา สอดคล้องกับ งานวิจัยของ กานเนม (Ghanem) ได้ทำการศึกษาวิจัย เรื่อง ภาวะผู้นำทางจริยธรรมในด้านการศึกษา และความสัมพันธ์กับจริยธรรมในการจัดการการศึกษา ผลวิจัยพบว่า การบริหารจัดการด้านจริยธรรม ถูกกำหนดให้เป็นหน้าที่ของผู้บริหารโรงเรียนในการจัดกิจกรรมในแต่ละวัน ผู้บริหารมีหน้าที่ปฏิบัติ ตามกฎเกณฑ์เกี่ยวกับวัฒนธรรมและประเพณีว่าอะไรดี และไม่ดี ตามหลักจริยธรรม โดยคำนึงถึง ผู้บริหารต้องมีความซื่อสัตย์สุจริตและประพฤติตนเป็นธรรม และทุกคนในโรงเรียนควรได้รับ การปฏิบัติอย่างเท่าเทียมกัน ผู้บริหารที่มีภาวะผู้นำด้านจริยธรรมนั้นจะมีลักษณะเฉพาะ ดังนั้น ผู้นำที่ มีจริยธรรมในบริหารการจัดการจะมีบทบาทอย่างมากในสถาบันทางการศึกษา และเป็นการสร้าง วัฒนธรรมโรงเรียนที่ดีส่งผลต่อ ครู และนักเรียนให้มีจริยธรรมด้วย

2.4 การดูแลสนับสนุนใกล้ชิด แนวทางการพัฒนาการบริหารโรงเรียนวิธิพุทธของโรงเรียน คณาจารย์ ด้านการดูแลสนับสนุนใกล้ชิด สรุปแนวทางการพัฒนาได้ คือ โรงเรียนควรแต่งตั้ง คณะกรรมการชุดพิเศษเป็นที่ปรึกษาในการดำเนินงานจากตัวแทนของโรงเรียน วัด และชุมชน ที่มีความรู้ในด้านพุทธธรรมเป็นที่ปรึกษา และให้ผู้อำนวยการโรงเรียนเป็นประธานคณะกรรมการ

โดยตำแหน่ง กำหนดบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการดำเนินงานโรงเรียนวิถิพุทธในการพัฒนาผู้เรียน และชุมชน เป็นผู้ประสานงานการดำเนินงานกับคณะกรรมการระดับสถานศึกษาในโรงเรียน ให้คำปรึกษา ช่วยเหลือ ชี้แนะสนับสนุนทั้งความรู้ สื่อต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง กำหนดให้ผู้เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมได้ปลูกฝังความศรัทธาสรางเสริมปัญญาในพระพุทธศาสนา ให้กับการพัฒนาผู้เรียน รวมไปถึงคณะกรรมการต้องมีหน้าที่ในการนิเทศ กำกับ ติดตามการดำเนินงานโรงเรียนวิถิพุทธ อย่างต่อเนื่อง เพื่อนำผลการนิเทศติดตามมาปรับปรุงแก้ไขหรือ พัฒนาให้สอดคล้องกับนโยบายต่าง ๆ ของรัฐบาลและการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมของสังคมในปัจจุบันได้ทันท่วงที ทำให้สอดคล้องกับ ผลการวิจัยของ รัชณี ศรีทับทิม ได้ศึกษาเรื่อง การบริหารจัดการโรงเรียนวิถิพุทธของโรงเรียนวัดเฉลิม พระเกียรติ (พิบูลบำรุง) ผลการวิจัยพบว่า แนวทางการบริหารจัดการโรงเรียนวิถิพุทธ ด้านชั้น การดูแลสนับสนุนใกล้ชิด มีแนวปฏิบัติที่ดี คือ การดูแลสนับสนุนครูและบุคลากรทางการศึกษา อย่างใกล้ชิดเป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้ โครงการโรงเรียนวิถิพุทธของโรงเรียนประสบผลสำเร็จ ซึ่งรูปแบบ ของการดูแลและสนับสนุนคือ การนิเทศการทำงานของครูและบุคลากรทางการศึกษาแบบ กัลยาณมิตร ทำให้ทราบปัญหาอุปสรรค ข้อขัดข้องต่าง ๆ ในการทำงาน จากนั้นก็ให้การช่วยเหลือ สนับสนุนการทำงานให้เป็นไปอย่างราบรื่น ส่งผลให้การทำงานของครูและบุคลากรทางการศึกษานี้ บรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ได้ ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่า การนิเทศการทำงานของผู้บริหารที่มีต่อครู และบุคลากรทางการศึกษาเป็นสิ่งสำคัญในการจัดการเรียนการสอนทำให้การทำงานเป็นไปด้วย ความเรียบร้อย สะดวก และสามารถบรรลุผลสำเร็จได้

2.5 การปรับปรุงและพัฒนาต่อเนื่อง แนวทางการพัฒนาการบริหารโรงเรียนวิถิพุทธ ของโรงเรียนนงคาราม ด้านการปรับปรุงและพัฒนาต่อเนื่อง สรุปแนวทางการพัฒนาได้ 2 แนวทาง คือ 1) โรงเรียนควรจัดทำแผนนิเทศติดตามและแต่งตั้งคณะกรรมการในการนิเทศ ติดตาม โดยผู้มีความรู้ด้านโรงเรียนวิถิพุทธทั้งภายในและภายนอกโรงเรียนดำเนินการโครงการการนิเทศให้ชัดเจน ระบุตัววงชี้ความสำเร็จของการนิเทศให้ชัดเจนด้วยเทคนิควิธีการที่หลากหลาย เผยแพร่กระบวนการ นิเทศติดตามในโรงเรียนให้ผู้เกี่ยวข้องได้ทราบถึงการดำเนินงานในโรงเรียนอย่างสม่ำเสมอ โดยใช้ วิธีการที่เข้าถึงได้ง่าย เช่น กลุ่มไลน์ (Line) เว็บไซต์ (Web Site) หรือ เว็บเพจ (Web Page) และ 2) ผู้บริหารควรให้ความสำคัญต่อการนิเทศ ประเมินต่อเนื่อง ควรแบ่งเป็น 3 ระยะ คือ ประเมินผล ก่อนดำเนินงาน ระหว่างดำเนินงาน และหลังจากการดำเนินงานเสร็จ รวมถึงเปิดโอกาสให้ผู้เกี่ยวข้อง ได้แสดงความคิดเห็นร่วมด้วย หรือเปิดเวทีในการประชุมผู้ปกครอง ชุมชน นักเรียนและผู้เกี่ยวข้อง เพื่อทราบปัญหาและแนวทางแก้ไข เพื่อการพัฒนาโรงเรียนวิถิพุทธเป็นไปในทิศทางเดียวกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาศุภวัฒน์ สุขดำ และคณะได้ศึกษาสภาพปัญหาการบริหารโรงเรียน วิถิพุทธ ผลการวิจัยพบว่า การนิเทศติดตามประเมินผลของสำนักงานเขตพื้นที่ยังพบปัญหาในเรื่อง อัตลักษณ์บางตัวชี้วัด มีการติดตามประเมินผล แต่ยังขาดการลงพื้นที่ไปเพื่อติดตาม ผู้อำนวยการ

หรือครูผู้รับผิดชอบโรงเรียนวิถีพุทธไม่ใส่ใจ ไม่เห็นความสำคัญที่จะเข้ามารายงานการประเมินผ่านระบบตามกำหนดเวลา จึงทำให้ไม่ทันแต่ละรอบของการประเมิน นโยบายขาดความต่อเนื่อง และขาดงบประมาณในการอบรมพัฒนาให้ผู้รับผิดชอบที่เข้ามาดูแลระบบเข้าใจระบบโครงการโรงเรียนวิถีพุทธขาดการเก็บข้อมูลแบบรายงานผลการประเมินจากทางโรงเรียน ขาดการจัดระบบสารสนเทศ ส่งผลให้การดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธไม่เป็นตามเป้าหมายที่มีการวางแผนไว้

2.6 การประเมินผลและเผยแพร่ผลการดำเนินงาน แนวทางการพัฒนาการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนคงคาราม ด้านการประเมินผลและเผยแพร่ผลการดำเนินงาน สรุปแนวทางการพัฒนาได้ 2 แนวทาง คือ 1) ควรสร้างโรงเรียนเครือข่ายการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ตามแนวพุทธวิถีในเขตพื้นที่ ให้มีการประชุมแลกเปลี่ยนความรู้ นวัตกรรม หลักการทำงานและร่วมมือแก้ไขปัญหาให้แก่โรงเรียนวิถีพุทธทั่วไป โรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำ และโรงเรียนที่ต้องการเข้าสู่การบริหารโรงเรียนในรูปแบบโรงเรียนวิถีพุทธเป็นประจำต่อเนื่องอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้เกิดแนวปฏิบัติเดียวกันอย่างเป็นระบบและทำบันทึกข้อตกลงความร่วมมือว่าด้วยการพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธ มุ่งเน้นการสร้างเครือข่ายกับโรงเรียนระดับประถมศึกษาภายในชุมชน เพื่อขยายความรู้ไปสู่ชุมชน เพราะการจัดการศึกษาในโรงเรียนวิถีพุทธควรเริ่มจากคนในครอบครัวควรสร้างความตระหนักในบทบาทหน้าที่ของคนในครอบครัวอย่างเป็นระบบ และ 2) โรงเรียนควรจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ ศูนย์กลางของความเป็นโรงเรียนวิถีพุทธสำหรับสถาบันการศึกษาหน่วยงานและประชาชนผู้สนใจ สร้างโอกาสในการเรียนรู้ เป็นแหล่งเรียนรู้ที่จัดตั้งขึ้นเพื่อต่อบัณฑิตประสงค์ของศูนย์การศึกษาด้านโรงเรียนวิถีพุทธรวบรวมวัสดุอุปกรณ์เพื่อให้บุคคลสามารถเข้าไปฝึกอบรม ทำงานและเรียนรู้ได้โดยที่สามารถศึกษาหาความรู้ด้วยตนเอง โดยใช้ยุทธศาสตร์การรวมกลุ่มโรงเรียน (School Cluster) ในพื้นที่ที่มีบริบทใกล้เคียงกันซึ่งจะเป็นแนวทางหนึ่งที่จะช่วยให้โรงเรียนมีความเข้มแข็ง สามารถพัฒนาคุณภาพผู้เรียนทุกช่วงระดับการศึกษาให้เป็นไปตามมาตรฐานการศึกษาของชาติ สอดคล้องกับงานวิจัยของ สมชาย บุญสุน ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การจัดการศึกษาตามแนวพุทธจิตวิทยาในโรงเรียนวิถีพุทธ ผลการวิจัยพบว่า แนวทางการจัดการศึกษาตามแนวพุทธจิตวิทยาในโรงเรียนวิถีพุทธ ควรส่งเสริมให้เกิดความร่วมมือในทุกภาคส่วนในการกำหนดนโยบายและออกแบบแนวทางที่นำไปสู่ภาคปฏิบัติที่เป็นรูปธรรมและสามารถนำไปใช้ในสังคมแบบมีส่วนร่วม ควรมุ่งเน้นให้มีกิจกรรมวิถีพุทธที่มีการปลูกฝังลักษณะที่พึงประสงค์ในวัยรุ่นจนควรได้รับมาตั้งแต่ปฐมวัย เพราะในการเรียนรู้ที่ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญนั้น การพัฒนาทักษะการคิดวิจารณ์ญาณกระบวนการแสวงหาความรู้ด้วยตนเองจะเป็นสิ่งขับเคลื่อนให้นักเรียนเติบโตอย่างมีคุณภาพ เป็นคนดี คนเก่ง มีความสุขจากการปลูกฝังมาจากครอบครัว

ข้อเสนอแนะการวิจัย

จากการศึกษาวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องและผลการศึกษานโยบายพัฒนาการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนคงคาราม ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเพื่อเป็นแนวทางการพัฒนาในการปฏิบัติงานของโรงเรียนให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น และเป็นแนวทางต่อการศึกษางานวิจัยต่อไป ดังนี้

ข้อเสนอแนะทั่วไป

การวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนคงคาราม ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

1. จากผลการศึกษาวิจัย พบว่า การบริหารโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนคงคาราม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อวิเคราะห์รายด้านพบว่าอยู่ในระดับมากทุกด้านเช่นเดียวกัน และเพื่อเป็นการพัฒนาแนวทางการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนคงคาราม ผู้บริหารควรศึกษา และให้ความสำคัญกับการบริหารงานโรงเรียนวิถีพุทธในยุคแห่งการเปลี่ยนแปลงเทคโนโลยี (Digital Disruption) ผู้บริหารควรให้ความสำคัญกับการนิเทศหรือผลการประเมินโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ นำมาทบทวน ปรับปรุงแก้ไข และพัฒนาอย่างต่อเนื่อง พยายามติดตาม นิเทศ ให้กำลังใจ สนับสนุน ให้ผู้รับผิดชอบโครงการโรงเรียนวิถีพุทธทุกระดับ เอาใจใส่ จริงจัง มุ่งมั่นกับการดำเนินการ ให้ตระหนักถึงการพัฒนาผู้เรียน เป้าหมายการพัฒนา ประโยชน์ของการบูรณาการกับพุทธวิถี พร้อมด้วยปลูกฝังให้บุคลากรเป็นแบบอย่างที่ดี แก่นักเรียนและชุมชนในการดำเนินชีวิตประจำวันอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ และชี้ให้เห็นประโยชน์แท้ของการพัฒนาด้วยการแต่งตั้งคณะกรรมการที่มีความรู้ ทั้งภายในและภายนอกมาร่วมกันให้การแนะนำ ช่วยเหลือ และพัฒนาผู้เรียนเป็นระบบอย่างต่อเนื่อง และผู้บริหารโรงเรียนวิถีพุทธควรปรับปรุงการดำเนินการบริหารของโรงเรียนให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมที่ส่งผลกระทบต่อ การดำเนินวิถีชีวิตในปัจจุบัน ควรใช้เทคโนโลยีสารสนเทศให้เอื้อต่อความสำเร็จในการพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธอย่างยั่งยืน

2. โรงเรียนควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาและกิจกรรมการเรียนรู้ บูรณาการสอนตามหลักไตรสิกขาทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ สร้างกลไกให้เกิดการนำหลักธรรมเข้าสู่การเรียนการสอนในห้องเรียนอย่างจริงจัง มีการกำกับ ติดตาม และนิเทศที่จริงจัง มีการสร้างมาตรฐาน ตัวชี้วัดของทุกกลุ่มสาระให้สอดคล้องกับรูปแบบโรงเรียนวิถีพุทธไปในทิศทางเดียวกัน ควรจัดกระบวนการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองให้มากขึ้น โดยเปิดโอกาสให้ผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วมในโรงเรียนที่เกี่ยวกับโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ ประชาสัมพันธ์ให้ผู้ปกครอง และชุมชนได้เข้าถึงประโยชน์ของกิจกรรมวิถีพุทธ โดยใช้เครือข่ายอินเทอร์เน็ตที่สามารถเข้าใจได้ง่าย เพื่อเพิ่ม

ประสิทธิภาพการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธให้มีประสิทธิภาพและเป็นโรงเรียนวิถีพุทธได้อย่างยั่งยืนต่อไป

3. โรงเรียนควรจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ ให้เป็นศูนย์กลางการจัดการศึกษา เพื่อการเรียนรู้และเป็นแบบอย่างในทุก ๆ ด้าน ของความเป็นโรงเรียนวิถีพุทธสำหรับสถาบันการศึกษาและประชาชนผู้สนใจ โดยใช้ระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต สารสนเทศ จัดทำข้อมูลของศูนย์การเรียนรู้ให้เป็นระบบอย่างต่อเนื่อง เนื่องจากโรงเรียนคงคารามเป็นโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานถือเป็นสถานศึกษาที่ประสบความสำเร็จ เพื่อดำเนินการให้ยั่งยืนต่อไปควรมีการดำเนินงานอย่างสม่ำเสมออย่างเป็นระบบที่ชัดเจน โรงเรียนควรมีเครือข่ายโรงเรียนวิถีพุทธ ระหว่างโรงเรียนกับโรงเรียน โรงเรียนกับชุมชน และโรงเรียนกับหน่วยงานอื่น ๆ ซึ่งจะเป็นแนวทางหนึ่งที่จะช่วยให้โรงเรียนมีความเข้มแข็ง และเครือข่ายการจัดการศึกษาตามแนวพุทธในโรงเรียนวิถีพุทธจะทำให้เกิดโรงเรียนต้นแบบวิถีพุทธที่มีแนวปฏิบัติเดียวกันอย่างเป็นระบบและเกิดการพัฒนาก้าวหน้าอย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะเพื่อการทำวิจัยครั้งต่อไป

จากการศึกษาค้นคว้า ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะของการศึกษาค้นคว้าครั้งต่อไป ดังนี้

1. ควรมีการศึกษาวิจัยภาวะผู้นำที่ส่งผลต่อการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธในยุควิถีชีวิตใหม่
2. ควรมีการศึกษาวิจัยปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน
3. ควรมีการศึกษาวิจัยการมีส่วนร่วมในชุมชนที่จะช่วยสนับสนุนการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนคงคาราม

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

กรมพล หนูจันทร์ และคณะ. “การพัฒนารูปแบบการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธระดับปฐมวัยของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 3.” **วารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม** 1, 1 (2561): 8-14.

กรมการศาสนา. **แผนปฏิบัติการด้านการส่งเสริมคุณธรรมแห่งชาติ ระยะที่ 2 พ.ศ. 2566 – 2570.** กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทยจำกัด, 2565.

กระทรวงศึกษาธิการ. **ชุดฝึกอบรมหลักสูตรการจ้ดอบรมคุณธรรมค้ำชูพุทธบุตร.** กรุงเทพมหานคร : ค่ายพุทธบุตร, 2546.

_____ . **แนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ.** กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้า และพัสดุภัณฑ์ (ร.ส.พ.), 2546.

_____ . **แนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ,** พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร : องค์การรับส่งสินค้า และพัสดุภัณฑ์, 2547.

กลุ่มงานวิจัยวางแผนและพัฒนากส่วนวางแผนและพัฒนากการอบรม สังกัดสถาบันวิปัสสนาธุระมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. **โรงเรียนวิถีพุทธ การศึกษาเพื่อความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์.** เข้าถึงเมื่อ 15 กันยายน 2565. เข้าถึงได้จาก [https://www.vitheebuddha.com/main.php?url= about&id=40](https://www.vitheebuddha.com/main.php?url=about&id=40)

เกษม ศิริสุขโตม. ศูนย์ประเมินผลสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร **การประเมินผลโครงการ.** เข้าถึงเมื่อ 14 ธันวาคม 2565, เข้าถึงได้จาก <http://mail.oae.go.th/assess.pdf>

คณะกรรมการพัฒนานวัตกรรมการศึกษา. **โรงเรียนวิถีพุทธ.** เข้าถึงเมื่อ 16 กันยายน 2565. เข้าถึงได้จาก http://www.moe.go.th/5TypeSchool/school_bud.htm.

ชุลีกร แก้วระยับ. รองผู้อำนวยการกลุ่มบริหารวิชาการโรงเรียนคงคาราม. สัมภาษณ์, 25 กันยายน 2565.

ธัชชัย ตาลตา และ นิคม นาคอ้าย. “การศึกษาการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ ของโรงเรียนรักไทยร่มเกล้าอุปถัมภ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 2.” **วารสารการบริหารการศึกษาและนวัตกรรมการศึกษา** 3,1 (มกราคม –มิถุนายน 2566): 42–53.

ธีรศักดิ์ บึงมุ่ม. “การบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ.” **วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยปทุมธานี** 8, 2 (2559): 137-139.

- นเรศวรชู้ เจริญกิจไฉนทัย และคณะ. “การบริหารโรงเรียนวิถียุทธชั้นนำตามหลักอิทธิบาท 4 ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู.” **วารสารมณีเชษฐาราม วัดจอมมณี** 6,4 (กรกฎาคม - สิงหาคม 2566): 164-178.
- นิพนธ์ กินาวงศ์. **หลักการเบื้องต้นเกี่ยวกับการบริหารและการนิเทศการศึกษา**. กรุงเทพมหานคร: พินเนศ, 2558.
- พระครูใบฎีกาสุนิษฐ์ สุวิชาโน. “การพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถียุทธในจังหวัดสมุทรปราการ.” **วารสารมจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์** 7, 1 (มกราคม-มีนาคม 2561): 85.
- พระครูสังฆรักษ์สิงห์ชัย ฐิตธมโม และพระครูศรีสุธรรมนิวิฐ. “การบริหารโรงเรียนวิถียุทธ,” **วารสารวิจัยวิชาการ** 5, 4 (กรกฎาคม-สิงหาคม 2565): 265.
- พระเทพโสภณ (ประยูร ธรรมจิตโต). **โรงเรียนวิถียุทธ**. พิมพ์ครั้งที่ 3 กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2547.
- พระพรหมคุณาภรณ์, (ป.อ.ปยุตโต). **การศึกษาเริ่มต้นเมื่อคนกินคืออยู่เป็น**. พิมพ์ครั้งที่ 62 กรุงเทพฯ: อุกาการพิมพ์, 2565.
- พระมหาโยธิน โยธโก และคณะ. “การสร้างความสมดุลและการรักษาต้นทุนทางธรรมชาติเชิงพุทธของเครือข่ายป่าชุมชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ.” **วารสารสังคมศาสตร์และมานุษยวิทยาเชิงพุทธ วัตวังตะวัตก** 5, 12 (2563): 30-43.
- พระมหาวิชาญ สุวิชาโน (บัวบาน), “การพัฒนารูปแบบการดำเนินงานโรงเรียนวิถียุทธ,” **วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์** 8, 1 (มกราคม 2564): 245 - 246.
- พระมหาวิชาญ สุวิชาโน และคณะ. **โรงเรียนวิถียุทธ Buddhist oriented School**. พระนครศรีอยุธยา: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2562.
- พระมหาศุภวัฒน์ สุขดำ. นรินทร์ จุลทรัพย์ และวันชัย ธรรมสังการ. “ศึกษาสภาพปัญหาการบริหารโรงเรียนวิถียุทธ.” **วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์** 6, 4 (มิถุนายน 2562): 2041.
- “พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542.” **ราชกิจจานุเบกษา** เล่ม 116, ตอนที่ 74 ก (19 สิงหาคม 2542): 3.
- พระอธิการธวัชชัย คมภีโรโต (แสงโสภณ). “พุทธวิธีการบริหารจัดการโรงเรียนวิถียุทธในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์.” **ดุสิตนิพนธ์ปริญาพุทธศาสตร์ดุสิตบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**, 2562.
- พัชฎาภรณ์ กลับส่ง รัตนบุรี และคณะ. “การพัฒนาตัวบ่งชี้ความรับผิดชอบต่อสังคม ด้านจริยธรรมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษา เขต 13.” **วารสารสังคมศาสตร์และมานุษยวิทยาเชิงพุทธ วัตวังตะวัตก** 5, 6 (2563): 216-231.

พิยะภา ใจชื่อสมบูรณ์. “การประเมินโครงการโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนวัดใหญ่บ้านบ่อ (บ้านบ่อราษฎร์บำรุง).” การศึกษาค้นคว้าอิสระ ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย ศิลปากร, 2563.

เยาวนา พันธุ์แก้ว และคณะ. “สภาพและแนวทางการบริหารโรงเรียนเพื่อพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 4.” **วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ** 16,3 (กันยายน - ธันวาคม 2565): 105-115.

“รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560.” **ราชกิจจานุเบกษา** เล่ม 134, ตอนที่ 40 ก (6 เมษายน 2560): 14.

โรงเรียนคงคาราม, **คู่มือนักเรียนและผู้ปกครอง**. เพชรบุรี: เพชรภูมิการพิมพ์, ม.ป.ป.

_____. “แผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา โรงเรียนวิถีพุทธ ระยะ 3 ปี 2562-2564.”
เพชรบุรี : โรงเรียนคงคาราม, 2562.

_____. “รายงานผลการพัฒนางานโครงการ การบริหารระบบดูแลช่วยเหลือ นักเรียนเพื่อพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมนักเรียน ปีการศึกษา 2565.” เพชรบุรี : โรงเรียนคงคาราม, 2565.

_____. “รายงานสรุปผลแบบบันทึกพฤติกรรมนักเรียนที่ผิดระเบียบวินัยของโรงเรียนคงคาราม ปีการศึกษา 2565.” เพชรบุรี : โรงเรียนคงคาราม, 2565.

รัชณี ศรีทับทิม. “การบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนวัดเฉลิมพระเกียรติ (พิบูลบำรุง).” การค้นคว้าอิสระปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย ศิลปากร, 2562.

ราตรี รัตนโสภา. สีน งามประโคน และระวิง เรืองสังข์. “การศึกษาการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา.” **วารสารครุศาสตร์ปริทรรศน์** 4, 2 (พฤษภาคม-สิงหาคม 2560): 114.

วรรณภา สังวิบุตร และ จิราภรณ์ ผันสว่าง. “แนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธสู่ความเป็นโรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำของโรงเรียนโคกกล่ามพิทยาคม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาร้อยเอ็ด.” **วารสารพุทธปรัชญาวิวัฒน์** 7,2 (กรกฎาคม - ธันวาคม 2566): 540-550.

วิจิตร วรุตบางกูร. **ศิลปศาสตร์นำสู่สำหรับผู้ผู้นำ**. กรุงเทพมหานคร: รวมสาส์น, 2558.

วิรัตน์ ผดุงชีพ และสิน งามประโคน. “การพัฒนาคุณลักษณะภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารโรงเรียนวิถีพุทธในประเทศไทย.” **วารสารครุศาสตร์ปริทรรศน์** 8, 1 (มกราคม-เมษายน 2564): 286.

ศักดิ์ชัย อนันต์ชัยลิขิต และคณะ. “การพัฒนาทักษะการบริหารงานบุคคลยุคดิจิทัลตามหลักภูมิธรรมของผู้บริหารโรงเรียนวิถีพุทธระดับประถมศึกษาจังหวัดเพชรบุรี.” **วารสารบัณฑิตศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย** 21,2 (กรกฎาคม - ธันวาคม 2566): 276-294.

สมชาย บุญสุน, “การจัดการศึกษาตามแนวพุทธจิตวิทยาในโรงเรียนวิถิปุทธ,” **วารสารมหาจุฬาริชาการ** 6, 2 (กรกฎาคม 2562): 253.

สมบูรณ์ พรรณภาพ. **หลักเบื้องต้นของการบริหารโรงเรียน**. กรุงเทพมหานคร: บรรณกิจ, 2558.

สมเด็จพระพุทธมาจารย์ (เกี่ยว อุปเสโณ). **ความเคลื่อนไหวการปฏิบัติงานโรงเรียนวิถิปุทธ**. เอกสาร ประชุมทางวิชาการพระพุทธศาสนากับการศึกษาในประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร: กรมการศาสนา, 2547.

ส่วนวางแผน และพัฒนาการอบรม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. **เอกสาร ประกอบการสัมมนาโรงเรียนวิถิปุทธชั้นนำ รุ่นที่ 8 ประจำปี 2560**. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2560.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. **ยุทธศาสตร์การพัฒนาโรงเรียนวิถิปุทธ**. กรุงเทพมหานคร: อุกาการพิมพ์, 2547.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ (ก.พ.ร.). **หลักธรรมาภิบาลของการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์คณะรัฐมนตรีและราชกิจจานุเบกษา, 2555.

สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา. สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา. **คู่มือการประกอบวิชาชีพทางการศึกษา**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, 2549.

สำนักเลขาธิการมหาเถรสมาคม. **มติมหาเถรสมาคม ครั้งที่ 13/2547 มติที่ 207 เรื่อง ส่งเสริมและสนับสนุนโรงเรียนวิถิปุทธ**. เข้าถึงเมื่อ 1 ธันวาคม 2565. เข้าถึงได้จาก: www.mahathera.org

อำนวยการ มีราคา. “ยุทธศาสตร์การจัดการศึกษาในโรงเรียนวิถิปุทธชั้นนำ จังหวัดหนองบัวลำภู.” **วารสารแสงอีสาน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาริชาวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน** 16, 2 (กรกฎาคม - ธันวาคม 2562): 575-588.

ภาษาอังกฤษ

Allen, Louis A. **Management and Organization** New York: McGraw-Hill, 1958.

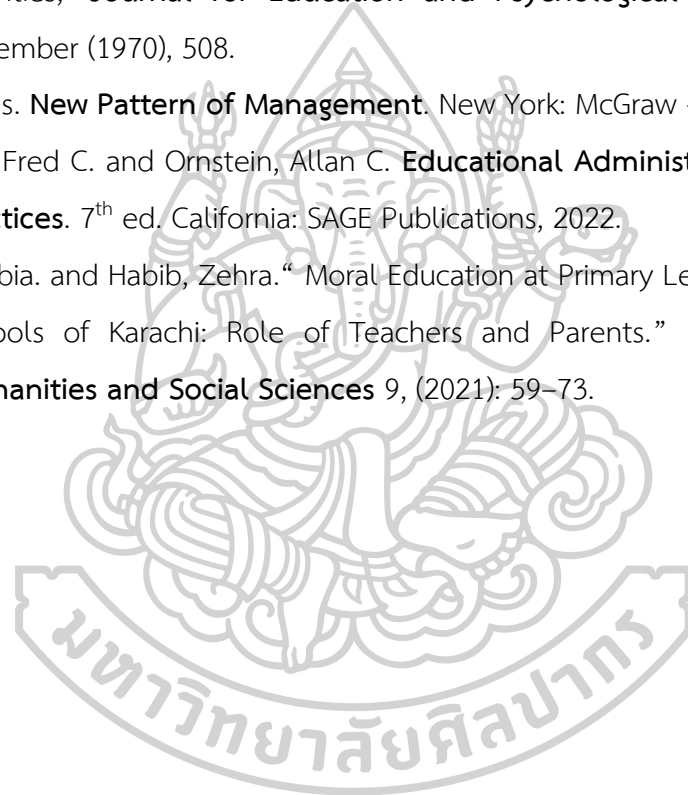
Asamoah, [Moses Kumi](#). “Ethics power for effective leadership in the academia.” **International Journal of Ethics Education**. 8, (2023): 5–28.

Berkovich, Izhak and Eya, Oril. “Ethics education in leadership development: Adopting multiple ethical paradigms.” **Educational Management Administration & Leadership (EMAL)** 48, 2 (2018): 270–285.

Best, John W. **Research in Education**. 4th ed. Englewood Cliffs: Prentice-Hall, 1981.

Cronbach, L.J. **Essentials of Psychological Testing**, 3rd ed. (New York: Harper & Row, 1974), 161.

- Ghanem, Batool M. “ Ethical leadership in education and its relation to education management ethics.” **European Journal of Education Studies** 4, 6 (2018): 243.
- Kalita, Mallika.“ Relevance Of Buddhist Education In The 21st Century Society.” **Annals of the Romanian Society for Cell Biology** 25, (2021): 1617.
- Kaur, Sandeep.“Moral values in education.” **Journal of ethnic minorities research** 8,1 (2019): 57-62.
- Krejcie, Robert V. and Morgan, Daryle W. "Determining Sample Size for Research Activities," **Journal for Education and Psychological Measurement** 3, no. November (1970), 508.
- Likert, Rensis. **New Pattern of Management**. New York: McGraw – hill, 1961.
- Lunenburg, Fred C. and Ornstein, Allan C. **Educational Administration; Concepts and Practices**. 7th ed. California: SAGE Publications, 2022.
- Siddiqui, Rabia. and Habib, Zehra.“ Moral Education at Primary Level in Selected Private Schools of Karachi: Role of Teachers and Parents.” **Pakistan Journal of Humanities and Social Sciences** 9, (2021): 59–73.

ภาคผนวก

ที่ อว 8612.2/215

ภาควิชาการบริหารการศึกษา
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร
พระราชวังสนามจันทร์ นครปฐม 73000

29 กุมภาพันธ์ 2567

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือวิจัย

เรียน ดร.ดำรงค์ รอดสิน

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบตรวจสอบความตรงของแบบสอบถาม จำนวน 1 ฉบับ

ด้วย นายสมศักดิ์ แป้นเกิด รหัสนักศึกษา 640620114 นักศึกษาระดับปริญญาโท สาขาวิชาการบริหารการศึกษา ภาควิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร ได้รับอนุมัติให้ทำการค้นคว้าอิสระ เรื่อง “แนวทางการพัฒนาการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนคณาภิราม” ในกรณีนี้ ภาควิชาการบริหารการศึกษา ใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านในการตรวจสอบความตรงของเครื่องมือเพื่อการวิจัยที่แนบมาพร้อมหนังสือฉบับนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา ภาควิชาการบริหารการศึกษาขอขอบคุณในความอนุเคราะห์ของท่านมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สายสุดา เตี้ยเจริญ)

หัวหน้าภาควิชาการบริหารการศึกษา

ภาควิชาการบริหารการศึกษา
โทร. 09 3979 3455

ภาคผนวก ข

ผลการวิเคราะห์ดัชนีความสอดคล้อง

ผลการวิเคราะห์ดัชนีความสอดคล้อง
แบบสอบถามเพื่อการวิจัย
เรื่อง “แนวทางการพัฒนาการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนคงคาราม ”

คำชี้แจง

ผลการวัดความตรงของเครื่องมือแบบสอบถามเรื่อง “แนวทางการพัฒนาการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนคงคาราม” จากผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน ในส่วนของตอนที่ 2 ของแบบสอบถาม โดยแบบสอบถามนี้ ประกอบด้วย 2 ตอน จำนวน 36 ข้อ ดังนี้

ตอนที่ 1 สถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 แบบสอบถามความคิดเห็นการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนคงคาราม

ตอนที่ 2 แบบสอบถามความคิดเห็นการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนคงคาราม

คำชี้แจง ผลการวัดความตรงของเครื่องมือโดยผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน

- 1 หมายความว่า ไม่สอดคล้องกับนิยามของตัวแปร
- 0 หมายความว่า ไม่แน่ใจว่าสอดคล้องกับนิยามตัวแปร
- + 1 หมายความว่า สอดคล้องกับนิยามตัวแปร

ข้อที่	การบริหารโรงเรียนวิถีพุทธ ของโรงเรียนคงคาราม	ระดับความคิดเห็น			ค่า IOC
		คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3	
1.การเตรียมการ					
1	โรงเรียนมีกระบวนการสรรหาที่ปรึกษาตามแนวทางโรงเรียนวิถีพุทธอย่างเป็นขั้นตอน	+1	+1	+1	1
2	โรงเรียนมีการจัดหาหรือสร้างแหล่งเรียนรู้และเอกสารข้อมูลเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาให้เป็นแหล่งศึกษาวิถีพุทธสำหรับครู,นักเรียน,ผู้ปกครองและชุมชน	+1	0	+1	0.67

ข้อที่	การบริหารโรงเรียนวิถีพุทธ ของโรงเรียนคังคาราม	ระดับความคิดเห็น			ค่า IOC
		คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3	
3	โรงเรียนมีการประชาสัมพันธ์สร้างความเข้าใจให้แก่ผู้เกี่ยวข้องได้ทราบและตระหนักร่วมกันในการพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธอย่างต่อเนื่อง	+1	+1	+1	1
4	โรงเรียนมีการกำหนดบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบและกำหนดระยะเวลาในการดำเนินงานของคณะกรรมการดำเนินงาน/คณะกรรมการที่ปรึกษาโรงเรียนวิถีพุทธจากตัวแทนผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย คือ บ้าน วัด โรงเรียนไว้ชัดเจน	+1	0	+1	0.67
5	โรงเรียนมีการกำหนดเป้าหมาย วิสัยทัศน์ หรือแผนกลยุทธ์ที่มีจุดเน้นในการพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธอย่างชัดเจน และผู้เกี่ยวข้องเห็นพ้องกัน	+1	+1	+1	1
6	โรงเรียนมีแผนงาน แผนปฏิบัติการประจำปีเกี่ยวกับโครงการวิถีพุทธไว้อย่างชัดเจน	+1	+1	+1	1
2.การดำเนินการจัดสภาพและองค์ประกอบ					
7	โรงเรียนมีหลักสูตรสถานศึกษาที่มุ่งเน้นพัฒนาผู้เรียนให้สอดคล้องกับกิจกรรมวิถีพุทธ	+1	+1	+1	1
8	โรงเรียนมีการบูรณาการผสมผสานพุทธธรรมหรือสอดแทรกคุณธรรมในหน่วยการเรียนรู้ แผนการจัดการเรียนรู้ทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ชัดเจนต่อเนื่อง	+1	+1	+1	1
9	โรงเรียนมีกิจกรรมที่แสดงความเป็นวิถีชีวิตที่สอดคล้องกับหลักพุทธธรรมให้นักเรียนได้เรียนรู้และปฏิบัติตามแนวทางโรงเรียนวิถีพุทธอย่างต่อเนื่องเป็นประจำ เช่น กิจกรรมสวดมนต์ สรภัญญะ กิจกรรมทำบุญตักบาตร เป็นต้น	+1	+1	+1	1

ข้อที่	การบริหารโรงเรียนวิถีพุทธ ของโรงเรียนคงคาราม	ระดับความคิดเห็น			ค่า IOC
		คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3	
10	โรงเรียนมีกิจกรรมที่กระตุ้นให้นักเรียนอยากทำความดี เช่น การสวดมนต์ การทำสมาธิ โดยจัดเวลาสถานที่ที่เหมาะสม สะอาด สงบ ร่มรื่นเป็นธรรมชาติ รวมทั้งมีการยกย่องผู้ทำความดีเป็นประจำ	+1	0	+1	0.67
11	โรงเรียนมีสภาพแวดล้อมด้านกายภาพที่สอดคล้องกับกิจกรรมวิถีพุทธทั้งภายในและภายนอกห้องเรียนที่เหมาะสมต่อการเรียนรู้และการปฏิบัติ เช่น มีโต๊ะหมู่บูชาในห้องประชุมมีหิ้งพระในห้องเรียน มีป้ายนิเทศ ป้ายคติธรรม มีพระพุทธรูปที่เด่นเป็นศูนย์รวมศรัทธาของครู นักเรียน และบุคคลในชุมชน เป็นต้น	+1	+1	+1	1
12	โรงเรียนมีบรรยากาศการดำเนินกิจกรรมวิถีพุทธเป็นกัลยาณมิตรที่ดีต่อกันมีค่านิยมปฏิบัติดีปฏิบัติชอบต่อผู้อื่น	+1	+1	+1	1
3.การดำเนินการพัฒนาตามระบบไตรสิกขา					
13	โรงเรียนมีกิจกรรมการเรียนการสอนที่ส่งเสริมให้นักเรียนนำหลักธรรมมาใช้ในการคิดวิเคราะห์ ตัดสินใจและแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในการดำเนินชีวิตอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง	+1	+1	+1	1
14	โรงเรียนมีกิจกรรมบริหารจัดการจิตเจริญปัญญา ทั้งในการเรียนการสอนและในกิจกรรมการดำรงชีวิตประจำวัน เช่น นิมนต์พระสงฆ์หรือเชลววิทยากรที่มีความรู้มาให้ความรู้แก่นักเรียนอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง สนับสนุนการสอบธรรมศึกษาประจำปี ให้แก่นักเรียนและบุคลากร เป็นต้น	+1	+1	+1	1

ข้อที่	การบริหารโรงเรียนวิถีพุทธ ของโรงเรียนคงคาราม	ระดับความคิดเห็น			ค่า IOC
		คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3	
15	โรงเรียนมีกิจกรรมให้นักเรียนไปศึกษาเรียนรู้ที่วัดหรือศาสนสถาน ที่ใช้เป็นแหล่งการเรียนรู้ของโรงเรียนเป็นประจำ	+1	+1	+1	1
16	โรงเรียนมีแผนพัฒนาส่งเสริมบุคลากรของโรงเรียนให้สอดคล้องกับการปฏิบัติงานตามแนวทางวิถีพุทธ เช่น การเข้าร่วมประชุม สัมมนา ศึกษาดูงาน แลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ	+1	+1	+1	1
17	โรงเรียนส่งเสริมให้บุคลากรนำหลักธรรมมาใช้ในการดำเนินงานเสมอ	+1	+1	+1	1
18	โรงเรียนมีการประชุมวางแผนงานอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ทุกส่วนงานเข้าใจการดำเนินงานให้ตรงกันถึงการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ	+1	+1	+1	1
4.การดูแลสนับสนุนใกล้ชิด					
19	โรงเรียนมีการบริหารงานที่เน้นการทำงานเป็นทีมแบบกัลยาณมิตร มีความรักปรารถนาดี ช่วยเหลือกัน ยิ้มแย้มแจ่มใส อ่อนน้อมถ่อมตน เคารพให้เกียรติซึ่งกันและกัน	+1	+1	+1	1
20	โรงเรียนประชุมชี้แจงให้นักเรียนผู้ปกครองได้ทราบถึงดำเนินการการดูแลสนับสนุนโรงเรียนวิถีพุทธ	+1	+1	+1	1
21	โรงเรียนมีแผนนิเทศ และจัดกิจกรรมนิเทศ กำกับติดตามการดำเนินงานตามโครงการโรงเรียนวิถีพุทธได้อย่างเหมาะสมและอย่างต่อเนื่อง	+1	+1	+1	1

ข้อที่	การบริหารโรงเรียนวิถีพุทธ ของโรงเรียนคณาaram	ระดับความคิดเห็น			ค่า IOC
		คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3	
22	โรงเรียนจัดหาสื่อ เครื่องมือ นวัตกรรมใหม่ ๆ เพื่ออำนวยความสะดวกให้ครูและนักเรียนดำเนินกิจกรรมตามแนววิถีพุทธอย่างพอเพียง	+1	+1	+1	1
23	โรงเรียนมีการให้คำแนะนำ ดูแลให้คำปรึกษาชี้แนะผู้ปฏิบัติงาน ในการแก้ปัญหาและอุปสรรคการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธสม่ำเสมอ	+1	+1	+1	1
24	โรงเรียนมีกระบวนการขั้นตอนที่ชัดเจนในการรวบรวมข้อมูลและประเมินผลระหว่างดำเนินงาน เพื่อพัฒนาปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง	+1	+1	+1	1
5.การปรับปรุงและพัฒนาต่อเนื่อง					
25	โรงเรียนมีการบริหารการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธตามแผนพัฒนาอย่างต่อเนื่อง	+1	+1	+1	1
26	โรงเรียนมีการจัดประชุมผู้ปกครอง ตัวแทนชุมชนเพื่อทราบปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหาของการดำเนินงานตามโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ	+1	0	+1	0.67
27	โรงเรียนมีการจัดประชุมนักเรียนเพื่อทราบปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหาของการดำเนินงานตามโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ	+1	+1	+1	1
28	โรงเรียนเปิดโอกาสให้นักเรียน ผู้ปกครอง ตัวแทนชุมชนได้มีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่เน้นความเป็นวิถีพุทธโดยเปิดโอกาสให้ผู้เกี่ยวข้องร่วมประเมินหรือให้ข้อเสนอแนะ เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการพัฒนางานอย่างต่อเนื่อง	+1	+1	+1	1

ข้อที่	การบริหารโรงเรียนวิถีพุทธ ของโรงเรียนคณาaram	ระดับความคิดเห็น			ค่า IOC
		คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3	
29	โรงเรียนนำผลการนิเทศหรือผลการประเมิน โครงการมาทบทวน ปรับปรุงแก้ไข และพัฒนาอย่าง ต่อเนื่อง	+1	+1	+1	1
30	โรงเรียนมีการส่งเสริมบุคลากรและนักเรียนให้ พัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องและปฏิบัติตนเป็น แบบอย่างที่ดีต่อผู้อื่น	+1	+1	+1	1
6.การประเมินผลและเผยแพร่ผลการดำเนินงาน					
31	โรงเรียนมีการวัดประเมินผลกิจกรรม ตามสภาพจริง ด้วยวิธีการที่หลากหลาย อย่างต่อเนื่องเป็นระยะ เพื่อให้เกิดการปฏิบัติงานตามแผนที่วางไว้	+1	+1	+1	1
32	โรงเรียนมีการประเมินผลก่อนการดำเนินงาน ขณะ ดำเนินงาน และหลังการดำเนินงานโครงการ เพื่อใช้ ในการวางแผนการปฏิบัติงานในปีต่อไป	+1	+1	+1	1
33	โรงเรียนมีการแจ้งผลการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ ให้ผู้บริหาร ครู นักเรียน ผู้ปกครอง ชุมชนได้ทราบ	+1	+1	+1	1
34	โรงเรียนจัดทำวารสารหรือเอกสารเพื่อเผยแพร่และ ประชาสัมพันธ์การดำเนินงานตามโครงการโรงเรียน วิถีพุทธ	+1	+1	+1	1
35	โรงเรียนมีระบบประเมินผล และเปิดโอกาสให้มีการ เสนอแนะอย่างเป็นกัลยาณมิตร เพื่อการพัฒนา อย่างต่อเนื่อง	+1	+1	+1	1
36	โรงเรียนมีการประชุมสรุปผลกิจกรรมทุกกิจกรรม จากการประเมินผลของโครงการ เพื่อนำข้อมูลไปใช้ ในการปรับปรุง แก้ไข และพัฒนาต่อไป	+1	+1	+1	1
ค่าความตรงทั้งฉบับ		0.67 – 1.00			

ที่ อว 8612.2/221

ภาควิชาการบริหารการศึกษา
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร
พระราชวังสนามจันทร์ นครปฐม 73000

6 มีนาคม 2567

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ให้นักศึกษาทดลองเครื่องมือวิจัย

เรียน ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดจันทราวาส (ศุขประสารราษฎร์)

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถาม จำนวน 30 ฉบับ

ด้วย นายสมศักดิ์ แป้นเกิด รหัสประจำตัว 640620114 นักศึกษาระดับปริญญาโท สาขาวิชา
การบริหารการศึกษา ภาควิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร มีความประสงค์
ทำการค้นคว้าอิสระ เรื่อง “แนวทางการพัฒนาการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนคงคาราม” ในการนี้
ภาควิชาการบริหารการศึกษา ใ้ขอความอนุเคราะห์ให้นักศึกษาทำการทดสอบความเชื่อมั่นของเครื่องมือ
ในหน่วยงานของท่าน เพื่อนำไปปรับปรุงแก้ไขก่อนนำไปใช้ในการวิจัยกลุ่มตัวอย่าง

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา ภาควิชาการบริหารการศึกษา ขอขอบคุณในการอนุเคราะห์
ของท่านมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สายสุดา เตียเจริญ)
หัวหน้าภาควิชาการบริหารการศึกษา

ภาควิชาการบริหารการศึกษา
โทร. 09 3979 3455
นักศึกษา โทร. 08 3066 6292

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร
“WORKPLACE **HAPPINESS**”

Case Processing Summary

		N	%
Cases	Valid	30	100.0
	Excluded ^a	0	.0
	Total	30	100.0

a. Listwise deletion based on all variables in the procedure.

Reliability Statistics

Cronbach's Alpha	N of Items
.980	36

Item-Total Statistics

	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item-Total Correlation	Cronbach's Alpha if Item Deleted
VAR00001	148.9333	345.444	.851	.979
VAR00002	148.8000	348.028	.682	.980
VAR00003	148.9000	344.645	.793	.979
VAR00004	148.9333	344.823	.800	.979
VAR00005	148.7333	350.064	.648	.980
VAR00006	148.8667	347.568	.721	.980
VAR00007	148.8333	348.006	.633	.980
VAR00008	148.8667	348.671	.671	.980
VAR00009	148.5333	355.637	.402	.981
VAR00010	148.6333	353.413	.491	.980
VAR00011	148.7667	355.564	.351	.981
VAR00012	148.7333	350.478	.628	.980
VAR00013	149.0333	347.895	.659	.980
VAR00014	148.7667	354.116	.378	.981
VAR00015	148.9667	344.792	.700	.980

VAR00016	149.0667	341.444	.825	.979
VAR00017	149.0000	342.828	.739	.980
VAR00018	149.0667	342.616	.780	.979
VAR00019	148.8000	348.372	.739	.980
VAR00020	149.0000	344.276	.792	.979
VAR00021	149.1000	340.990	.809	.979
VAR00022	149.1000	339.610	.919	.979
VAR00023	148.9667	339.344	.852	.979
VAR00024	149.0333	336.723	.876	.979
VAR00025	149.1000	337.403	.888	.979
VAR00026	149.0667	340.754	.851	.979
VAR00027	149.1000	340.576	.881	.979
VAR00028	149.1000	337.128	.897	.979
VAR00029	149.1667	338.971	.936	.979
VAR00030	148.9000	342.921	.801	.979
VAR00031	149.0000	341.931	.890	.979
VAR00032	149.1000	337.403	.888	.979
VAR00033	148.9667	342.240	.797	.979
VAR00034	148.9667	345.895	.708	.980
VAR00035	149.0667	336.961	.884	.979
VAR00036	149.0333	343.620	.777	.979

ภาคผนวก จ

หนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บรวบรวมข้อมูล

ที่ อว 8612.2/370

ภาควิชาการบริหารการศึกษา
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร
พระราชวังสนามจันทร์ นครปฐม 73000

7 พฤษภาคม 2567

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เรียน ผู้อำนวยการโรงเรียนคงคาราม

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถาม จำนวน 97 ฉบับ

ด้วย นายสมศักดิ์ แป้นเกิด รหัสนักศึกษา 640620114 นักศึกษาระดับปริญญาโท สาขาวิชาการบริหารการศึกษา ภาควิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร ได้รับอนุมัติให้ทำการค้นคว้าอิสระ เรื่อง “แนวทางการพัฒนาการบริหารโรงเรียนวิถิพุทธของโรงเรียนคงคาราม” มีความประสงค์จะขอเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้อำนวยการสถานศึกษา, รองผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการ, รองผู้อำนวยการฝ่ายบุคคล, รองผู้อำนวยการบริหารงานทั่วไป, รองผู้อำนวยการฝ่ายงบประมาณ จำนวน 4 คน, หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้, หัวหน้ากิจกรรมพัฒนาผู้เรียน, หัวหน้าโครงการโรงเรียนวิถิพุทธ จำนวน 8 คน, ครูผู้สอน จำนวน 81 คน และพระสอนศีลธรรม จำนวน 4 คน ในหน่วยงานของท่าน โดยการใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลดังกล่าว เพื่อประกอบการทำการค้นคว้าอิสระ

ในกรณีนี้ ภาควิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดแจ้งผู้ที่เกี่ยวข้องทราบ เพื่อขอความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลให้แก่นักศึกษา ดังกล่าวด้วย

จึงเรียนมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์ จักขอบพระคุณยิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สายสุดา เตียเจริญ)

หัวหน้าภาควิชาการบริหารการศึกษา

ภาควิชาการบริหารการศึกษา
โทร. 09 3979 3455
นักศึกษา โทร. 08 3066 6292

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร
“WORKPLACE HAPPINESS”

ที่ อว 8612.2/391

ภาควิชาการบริหารการศึกษา
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร
วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์
นครปฐม 73000

14 พฤษภาคม 2567

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์สนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion)

เรียน คุณเท็ดศักดิ์ แสงศรีจันทร์

สิ่งที่ส่งมาด้วย เอกสารประกอบการสนทนากลุ่ม 1 ชุด

ด้วย นายสมศักดิ์ แป้นเกิด รหัสนักศึกษา 640620114 นักศึกษาระดับปริญญาโท สาขาวิชาการบริหารการศึกษา ภาควิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร ได้รับอนุมัติให้ทำการค้นคว้าอิสระ เรื่อง “แนวทางการพัฒนาการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนคงคาราม” ในการนี้ ภาควิชาการบริหารการศึกษา ใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านในการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ในพุธที่ 15 พฤษภาคม 2567 เวลา 15:00 – 16:30 น. ณ ห้องประชุมปริกษางาน โรงเรียนคงคาราม อำเภอเมืองเพชรบุรี จังหวัดเพชรบุรี

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา ภาควิชาการบริหารการศึกษา ขอขอบคุณในการอนุเคราะห์ของท่านมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สายสุดา เตียเจริญ)
หัวหน้าภาควิชาการบริหารการศึกษา

ภาควิชาการบริหารการศึกษา
โทร. 09 3979 3455
นักศึกษา โทร. 08 3066 6292

ภาคผนวก ฉ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย แบบสอบถามความคิดเห็นและแบบบันทึกสนทนากลุ่ม

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

เรื่อง “แนวทางการพัฒนาการบริหารโรงเรียนวิถิพุทธของโรงเรียนคงคาราม ”

คำชี้แจง

1. แบบสอบถามฉบับนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลสำหรับการวิจัย เรื่อง “แนวทางการพัฒนาการบริหารโรงเรียนวิถิพุทธของโรงเรียนคงคาราม” ข้อมูลที่ได้จากความคิดเห็นของท่านมีค่าอย่างยิ่งต่อการวิจัยนี้ ข้อมูลที่ท่านตอบถือเป็นความลับและขอรับรองว่าจะไม่มีผลกระทบต่อการทำงานและการดำเนินชีวิตของท่านแต่ประการใด จึงขอความกรุณาโปรดตอบให้ครบทุกข้อตามความเป็นจริง

2. แบบสอบถามเพื่อการวิจัยฉบับนี้ ใช้สำหรับสอบถามข้อมูลจากบุคลากรทางการศึกษาของโรงเรียนคงคาราม และพระภิกษุสอนศีลธรรมโรงเรียนคงคาราม

3. แบบสอบถามนี้ ประกอบด้วย 2 ตอน จำนวน 36 ข้อ ดังนี้

ตอนที่ 1 สถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 แบบสอบถามความคิดเห็นการบริหารโรงเรียนวิถิพุทธของโรงเรียนคงคาราม

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณไว้ ณ โอกาสนี้ สำหรับความร่วมมือในการตอบแบบสอบถาม

นายสมศักดิ์ แป้นเกิด

นักศึกษาลัทธิสุตตรศึกษาสาตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

ตอนที่ 1 สถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง โปรดเขียนเครื่องหมาย ✓ ลงใน หน้าข้อความที่ตรงกับสถานภาพของท่าน

ข้อ	สถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม	สำหรับผู้วิจัย
1	เพศ ☐ 1. ชาย ☐ 2. หญิง ☐ 3. สมณเพศ	[] 1
2	อายุ ☐ 1. ต่ำกว่า 30 ปี ☐ 2. 31 - 40 ปี ☐ 3. 41-50 ปี ☐ 4. 51 ปีขึ้นไป	[] 2
3	ระดับการศึกษาสูงสุด ☐ 1. ต่ำกว่าปริญญาตรี ☐ 2. ปริญญาตรี ☐ 3. ปริญญาโท ☐ 4. ปริญญาเอก	[] 3
4	ตำแหน่งหน้าที่ ☐ 1. ผู้บริหารสถานศึกษา ☐ 2. ครู ☐ 3. พระผู้สอนศีลธรรม	[] 4
5	ประสบการณ์ในตำแหน่งหน้าที่ปัจจุบัน ☐ 1. น้อยกว่า 6 เดือน ☐ 2. 6 เดือน - 1 ปี ☐ 3. 1 - 5 ปี ☐ 4. 5 - 10 ปี ☐ 5. 10 ปีขึ้นไป	[] 5

ตอนที่ 2 แบบสอบถามความคิดเห็นการบริหารโรงเรียนวิถิพุทธของโรงเรียนคณาธรรม

คำชี้แจง โปรดพิจารณาข้อคำถามแต่ละข้อ แล้วเขียนเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่แสดงระดับการพัฒนาการบริหารโรงเรียนวิถิพุทธของโรงเรียนคณาธรรม โดยพิจารณาตามเกณฑ์ดังนี้

- ระดับ 5 หมายถึง การบริหารโรงเรียนวิถิพุทธของโรงเรียนคณาธรรมอยู่ในระดับมากที่สุด
 ระดับ 4 หมายถึง การบริหารโรงเรียนวิถิพุทธของโรงเรียนคณาธรรมอยู่ในระดับมาก
 ระดับ 3 หมายถึง การบริหารโรงเรียนวิถิพุทธของโรงเรียนคณาธรรมอยู่ในระดับปานกลาง
 ระดับ 2 หมายถึง การบริหารโรงเรียนวิถิพุทธของโรงเรียนคณาธรรมอยู่ในระดับน้อย
 ระดับ 1 หมายถึง การบริหารโรงเรียนวิถิพุทธของโรงเรียนคณาธรรมอยู่ในระดับน้อยที่สุด

ข้อที่	การบริหารโรงเรียนวิถิพุทธ ของโรงเรียนคณาธรรม	ระดับความคิดเห็น					สำหรับผู้วิจัย
		5	4	3	2	1	
1. การเตรียมการ							
1	โรงเรียนมีกระบวนการสรรหาที่ปรึกษาตาม แนวทางโรงเรียนวิถิพุทธอย่างเป็นขั้นตอน						[] 6
2	โรงเรียนมีการจัดหาหรือสร้างแหล่งเรียนรู้และ เอกสารข้อมูลเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาให้เป็น แหล่งศึกษาวิถิพุทธสำหรับครู,นักเรียน, ผู้ปกครองและชุมชน						[] 7
3	โรงเรียนมีการประชาสัมพันธ์สร้างความเข้าใจ ให้แก่ผู้เกี่ยวข้องได้ทราบและตระหนักร่วมกัน ในการพัฒนาโรงเรียนวิถิพุทธอย่างต่อเนื่อง						[] 8
4	โรงเรียนมีการกำหนดบทบาทหน้าที่ความ รับผิดชอบและกำหนดระยะเวลาในการ ดำเนินงานของคณะกรรมการดำเนินงาน/ คณะกรรมการที่ปรึกษาโรงเรียนวิถิพุทธจาก ตัวแทนผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย คือ บ้าน วัด โรงเรียนไว้ชัดเจน						[] 9

ข้อที่	การบริหารโรงเรียนวิถีพุทธ ของโรงเรียนคุณคาราม	ระดับความคิดเห็น					สำหรับผู้วิจัย
		5	4	3	2	1	
5	โรงเรียนมีการกำหนดเป้าหมาย วิสัยทัศน์ หรือแผนกลยุทธ์ที่มีจุดเน้นในการพัฒนา โรงเรียนวิถีพุทธอย่างชัดเจน และผู้เกี่ยวข้อง เห็นพ้องกัน						[] 10
6	โรงเรียนมีแผนงาน แผนปฏิบัติการประจำปี เกี่ยวกับโครงการวิถีพุทธไว้อย่างชัดเจน						[] 11
2.การดำเนินการจัดสภาพและองค์ประกอบ							
7	โรงเรียนมีหลักสูตรสถานศึกษาที่มุ่งเน้นพัฒนา ผู้เรียนให้สอดคล้องกับกิจกรรมวิถีพุทธ						[] 12
8	โรงเรียนมีการบูรณาการผสมผสานพุทธธรรม หรือสอดแทรกคุณธรรมในหน่วยการเรียนรู้ แผนการจัดการเรียนรู้ทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ ชัดเจนต่อเนื่อง						[] 13
9	โรงเรียนมีกิจกรรมที่แสดงความเป็นวิถีชีวิตที่ สอดคล้องกับหลักพุทธธรรมให้นักเรียนได้ เรียนรู้และปฏิบัติตามแนวทางโรงเรียนวิถีพุทธ อย่างต่อเนื่องเป็นประจำ เช่น กิจกรรม สวดมนต์สรภัญญะ กิจกรรมทำบุญตักบาตร กิจกรรมในโอกาสวันสำคัญทางศาสนา เป็นต้น						[] 14
10	โรงเรียนมีกิจกรรมที่กระตุ้นให้นักเรียนอยากทำ ความดี เช่น การสวดมนต์ การทำสมาธิ โดยจัด เวลาสถานที่ที่เหมาะสม สะอาด สงบ ร่มรื่นเป็น ธรรมชาติ รวมทั้งมีการยกย่องผู้ทำความดีเป็น ประจำ						[] 15

ข้อที่	การบริหารโรงเรียนวิถีพุทธ ของโรงเรียนคณาภิบาล	ระดับความคิดเห็น					สำหรับผู้วิจัย
		5	4	3	2	1	
11	โรงเรียนมีสภาพแวดล้อมด้านกายภาพที่สอดคล้องกับกิจกรรมวิถีพุทธทั้งภายในและภายนอกห้องเรียนที่เหมาะสมต่อการเรียนรู้และการปฏิบัติ เช่น มีโต๊ะหมู่บูชาในห้องประชุม มีหิ้งพระในห้องเรียน มีป้ายนิเทศ ป้ายคติธรรม มีพระพุทธรูปที่เด่นเป็นศูนย์รวมศรัทธาของครู นักเรียน และบุคคลในชุมชน เป็นต้น						[] 16
12	โรงเรียนมีบรรยากาศการดำเนินกิจกรรมวิถีพุทธเป็นกัลยาณมิตรที่ดีต่อกันมีค่านิยมปฏิบัติดีปฏิบัติชอบต่อผู้อื่น						[] 17
3. การดำเนินการพัฒนาตามระบบไตรสิกขา							
13	โรงเรียนมีกิจกรรมการเรียนการสอนที่ส่งเสริมให้นักเรียนนำหลักธรรมมาใช้ในการคิดวิเคราะห์ ตัดสินใจและแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในการดำเนินชีวิตอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง						[] 18
14	โรงเรียนมีกิจกรรมบริหารจัดการจิตเจริญปัญญา ทั้งในการเรียนการสอนและในกิจกรรมการดำรงชีวิตประจำวัน เช่น นิมนต์พระสงฆ์หรือเชิญวิทยากรที่มีความรู้มาให้ความรู้แก่นักเรียนอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง สนับสนุนการสอบธรรมศึกษาประจำปีให้แก่นักเรียนและบุคลากร เป็นต้น						[] 19

ข้อที่	การบริหารโรงเรียนวิถีพุทธ ของโรงเรียนคุณธรรม	ระดับความคิดเห็น					สำหรับผู้วิจัย
		5	4	3	2	1	
15	โรงเรียนมีกิจกรรมให้นักเรียนไปศึกษาเรียนรู้ที่วัดหรือศาสนสถาน ที่ใช้เป็นแหล่งการเรียนรู้ของโรงเรียนเป็นประจำ						[] 20
16	โรงเรียนมีแผนพัฒนาส่งเสริมบุคลากรของโรงเรียนให้สอดคล้องกับการปฏิบัติงานตามแนวทางวิถีพุทธ เช่น การเข้าร่วมประชุมสัมมนา ศึกษาดูงาน แลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ						[] 21
17	โรงเรียนส่งเสริมให้บุคลากรนำหลักธรรมมาใช้ในการดำเนินงานเสมอ						[] 22
18	โรงเรียนมีการประชุมวางแผนงานอย่างต่อเนื่องเพื่อให้ทุกส่วนงานเข้าใจการดำเนินงานให้ตรงกันถึงการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ						[] 23
4. การดูแลสนับสนุนใกล้ชิด							
19	โรงเรียนมีการบริหารงานที่เน้นการทำงานเป็นทีมแบบกัลยาณมิตร มีความรักปรารถนาดี ช่วยเหลือกัน ยิ้มแย้มแจ่มใส อ่อนน้อมถ่อมตน เคารพให้เกียรติซึ่งกันและกัน						[] 24
20	โรงเรียนประชุมชี้แจงให้นักเรียนผู้ปกครองได้ทราบถึงดำเนินการดูแลสนับสนุนโรงเรียนวิถีพุทธ						[] 25
21	โรงเรียนมีแผนนิเทศ และจัดกิจกรรมนิเทศกำกับ ติดตามการดำเนินงานตามโครงการโรงเรียนวิถีพุทธได้อย่างเหมาะสมและอย่างต่อเนื่อง						[] 26

ข้อที่	การบริหารโรงเรียนวิถีพุทธ ของโรงเรียนคุณคาราม	ระดับความคิดเห็น					สำหรับผู้วิจัย
		5	4	3	2	1	
22	โรงเรียนจัดหาสื่อ เครื่องมือ นวัตกรรมใหม่ ๆ เพื่ออำนวยความสะดวกให้ครูและนักเรียน ดำเนินกิจกรรมตามแนววิถีพุทธอย่างพอเพียง						[] 27
23	โรงเรียนมีการให้คำแนะนำ ดูแลให้คำปรึกษา ชี้แนะผู้ปฏิบัติงาน ในการแก้ปัญหาและ อุปสรรคการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ สม่ำเสมอ						[] 28
24	โรงเรียนมีกระบวนการขั้นตอนที่ชัดเจนใน การรวบรวมข้อมูลและประเมินผลระหว่าง ดำเนินงานเพื่อพัฒนาปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง						[] 29
5. การปรับปรุงและพัฒนาต่อเนื่อง							
25	โรงเรียนมีการบริหารการดำเนินงานโรงเรียน วิถีพุทธตามแผนพัฒนาอย่างต่อเนื่อง						[] 30
26	โรงเรียนมีการจัดประชุมผู้ปกครอง ตัวแทน ชุมชนเพื่อทราบปัญหาและแนวทางแก้ไข ปัญหาของการดำเนินงานตามโครงการ โรงเรียนวิถีพุทธ						[] 31
27	โรงเรียนมีการจัดประชุมนักเรียนเพื่อทราบ ปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหาของการ ดำเนินงานตามโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ						[] 32
28	โรงเรียนเปิดโอกาสให้นักเรียน ผู้ปกครอง ตัวแทนชุมชนได้มีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม พัฒนาผู้เรียนที่เน้นความเป็นวิถีพุทธโดยเปิด โอกาสให้ผู้เกี่ยวข้อง ร่วมประเมินหรือให้ ข้อเสนอแนะ เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการ พัฒนางานอย่างต่อเนื่อง						[] 33

ข้อที่	การบริหารโรงเรียนวิถีพุทธ ของโรงเรียนคุณคาราม	ระดับความคิดเห็น					สำหรับผู้วิจัย
		5	4	3	2	1	
29	โรงเรียนนำผลการนิเทศหรือผลการประเมินโครงการมาทบทวน ปรับปรุงแก้ไข และพัฒนาอย่างต่อเนื่อง						[] 34
30	โรงเรียนมีการส่งเสริมบุคลากรและนักเรียนให้พัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องและปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีต่อผู้อื่น						[] 35
6.การประเมินผลและเผยแพร่ผลการดำเนินงาน							
31	โรงเรียนมีการวัดประเมินผลกิจกรรม ตามสภาพจริง ด้วยวิธีการที่หลากหลาย อย่างต่อเนื่องเป็นระยะ เพื่อให้เกิดการปฏิบัติงานตามแผนที่วางไว้						[] 36
32	โรงเรียนมีการประเมินผลก่อนการดำเนินงาน ขณะดำเนินงาน และหลังการดำเนินงานหรือหลังสิ้นสุดโครงการ เพื่อใช้ในการวางแผนการปฏิบัติงานในปีต่อไป						[] 37
33	โรงเรียนมีการแจ้งผลการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธให้ผู้บริหาร ครู นักเรียน ผู้ปกครอง ชุมชน ได้ทราบ						[] 38
34	โรงเรียนจัดทำวารสารหรือเอกสารเพื่อเผยแพร่และประชาสัมพันธ์การดำเนินงานตามโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ						[] 39
35	โรงเรียนมีระบบประเมินผล และเปิดโอกาสให้มีการเสนอแนะอย่างเป็นกัลยาณมิตร เพื่อการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง						[] 40

ข้อที่	การบริหารโรงเรียนวิถีพุทธของ โรงเรียนคงคาราม	ระดับความคิดเห็น					สำหรับผู้วิจัย
		5	4	3	2	1	
36	โรงเรียนมีการประชุมสรุปผลกิจกรรมทุก กิจกรรม จากการประเมินผลของโครงการ เพื่อนำข้อมูลไปใช้ในการปรับปรุง แก้ไข และ พัฒนาต่อไป						[] 41

แบบบันทึกการสนทนากลุ่ม

เรื่อง “แนวทางการพัฒนาการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนคงคาราม ”

ส่วนที่ 1 สถานภาพทั่วไปของผู้ให้การสนทนากลุ่ม

ชื่อนามสกุล

ตำแหน่ง.....

ส่วนที่ 2 โปรดเสนอแนะแนวทางการพัฒนาการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนคงคาราม

ข้อคำถาม

“จากการวัดและประเมินผลการวิจัย พบว่า การบริหารโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนคงคาราม โดยภาพรวมอยู่ระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน ดังนั้นในฐานะที่ท่านเป็นผู้มีความรู้ความสามารถในเรื่องดังกล่าว ท่านมีความคิดเห็นเพื่อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนคงคารามให้ดียิ่งขึ้นอย่างไร”

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ข้อมูลนี้ใช้ในการวิจัยเท่านั้น

ขอขอบพระคุณครับ

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ-สกุล

สมศักดิ์ แป้นเกิด

วุฒิการศึกษา

พ.ศ. 2555

สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี คณะรัฐประศาสนศาสตร์

หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต สาขาการบริหารทรัพยากรมนุษย์

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

พ.ศ. 2564

ศึกษาต่อในระดับปริญญาโท คณะศึกษาศาสตร์ สาขาการบริหารการศึกษา

มหาวิทยาลัยศิลปากร จังหวัดนครปฐม

